

SISÄLLYS | INNEHÅLL

Vesa Keskinen

Katse välillä taaksepäin
Vi blickar tillbaka också

3

Laura Kolbe

Helsinki eurooppalaisena pääkaupunkina
Helsingfors som europeisk huvudstad

6

Anja Kervanto Nevanlinna

Kaupunkikuvan tutkimus historian ja muistin näkökulmasta
Stadsbildsforskning ur historiens och minnets synvinkel

18

Minna Sarantola-Weiss

Muistoja lenkipolulta
Minnen från motions slingan

30

Eeva Miettinen & Raimo Savolainen

Kouluelämää Snellmanin ajan Helsingissä
Skolliv i Helsingfors på Snellmans tid

37

Marja Pehkonen

Helsingkiläisten museoidut muistot
Helsingforsbornas minnen på museum

47

Helsinkiä stereokuvista
Helsingfors i stereoskopi

58

Samu Nyström

Sata vuotta sairaankuljetusta Helsingissä
Sjuktransporterna hundra år i Helsingfors

60

Jeanette Bandel & Irene Lundquist Svenonius

Tukholman tilastoväen katseet näkevät sata vuotta taaksepäin sekä eteenpäin
Stockholms statistiker blickar hundra år bakåt och framåt 71

Martti Helminen

Töölön kaava 100 vuotta
Töölö planläggning 100 år 80

Vesa Keskinen

Kolariton keskiviikko -kampanja 1966–1971
Kampanjen Kolariton keskiviikko för en krockfri onsdag 1966–1971 87

Camilla v. Bonsdorff

Rakentamisen sääntelyä ja terveyden valvontaa
Byggnadsreglering och hälsoövervakning 95

Vesa Keskinen

Työtä ja urheilua Malmin kentällä 1949
Arbete och sport på Malm 1949 103

UUTISET | MEDDELANDEN 107

SUMMARY 112

KIRJOITTAJAT | SKRIBENTER 115

TILASTOKATSAUS | STATISTISK ÖVERSIKT 117

Katse välillä taaksepäin

Kvartti-lehdessä on silloin tällöin keskitytty pelkääntään menneeseen aikaan (4/1997, 2/2000 ja 3/2002). Idea tähän historia teemanumeroon tuli J.V. Snellmanin 200-vuotisjuhlien valmistelujen yhteydessä.

Helsingin yliopiston Euroopan historian professori Laura Kolben suuria linjoja vetävä artikkeli analysoi Helsinkiä eurooppalaisena pääkaupunkina. Helsinki on joutunut idän ja lännen välissä rakentamaan identiteettinsä monta kertaa uudelleen. Se on kuitenkin sopeutunut eri aikoina hyvin muutosvaatimuksiin.

Seuraavat kaksi artikkelia tulevat lähemmäs helsinkiläisten arkea. Norrménin talo, Makkaratalo ja Kaapelitehdas synnyttävät helsinkiläisissä monenlaisia muistoja, ajatuksia ja mielipiteitä. Anja Kervanto Nevanlinna Helsingin yliopistosta lähestyy artikkelissaan näitä rakennuksia juuri niiden aikalaisille antamien kulttuuristen merkitysten kautta. Esineiden kautta helsinkiläisten elämää valottaa Minna Sarantola-Weiss kaupunginmuseosta. Esimerkkinä on tuulipuku. Puku kertoo oman tarinansa helsinkiläisen ja suomalaisen kaupunkikulttuurin kehityksestä.

Helsingin kaupungin monet yksiköt ovat viettäneet tai viettävät juhlavuosisaan näinä aikoina. Pelastuslaitoksen sairaankuljetuksen satavuotista taivalta käydään läpi Samu Nyströmin artikkelissa. Kaupunginmuseon juurista eli muinaismuistolautakunnan perustamisesta on kulunut myös sata vuotta. Lautakunnan syntyvaiheista ja kaupunginmuseon historiasta kertoo Marja Pehkonen. Myös ympäristönsuojelulla on Helsingissä takanaan satavuotinen taival kuten Camilla v. Bonsdorff osoittaa. Artikkelien ulkopuolelta todettakoon, että Helsingin alueliitosvuosiin 1906, 1946 ja 1966 sisältyy lähes numeroiden taikaa.

Vi blickar tillbaka också

Med åren har vissa nummer av Kvartti haft historien som tema (4/1997, 2/2000 och 3/2002). Idén till föreliggande temanummer kom sig av att vi i år firar 200-årsminnet av J. W. Snellmans födelse.

Artikeln av Laura Kolbe, professor i europeisk historia vid Helsingfors universitet, analyserar i stora drag Helsingfors som europeisk huvudstad. Som följd av sitt läge mellan öst och väst har staden varit tvungen att bygga om sin identitet flera gånger. Men staden har alltid lyckats anpassa sig till tidens krav.

De två följande artiklarna kommer närmare helsingforsbornas vardag. Norrménska huset, Korvhuset och Kabelfabriken väcker många minnen, tankar och åsikter hos helsingforsborna. Anja Kervanto-Nevanlinna från Helsingfors universitet granskar i sin artikel dessa byggnader utgående från de kulturella betydelser deras samtida givit dem. Minna Sarantola-Weiss från Helsingfors stadsmuseum belyser helsingforsbornas liv med föremålens hjälp och tar en vindoverall som exempel. Den berättar sin egen historia om hur stadskulturen utvecklats i vårt land och vår huvudstad.

I dessa tider firar många av Helsingfors stads förvaltningar jubileum, eller har just firat. En artikel av Samu Nyström berättar om ambulansväsendets hundraåriga historia i Helsingfors. Stadsmuseet firar också: det är hundra år sedan Fornminnesnämnden grundades. Marja Pehkonen berättar kort om hur Stadsmuseet blev till ur denna nämnd och småningom utvecklades till sin nuvarande omfattning. Miljövärden har också ett hundraårigt perspektiv bakom sig, här belyst av Camilla v. Bonsdorffs artikel. Vid sidan om kan vi konstatera att de stora inkorporeringsåren i Helsingfors,

Pitkäsillan pohjoispuolen työläisyhdyskunnan syntymistä ja rakentamisesta on kuvattu ja tutkittu paljon. Vähemmälle huomiolle on jäänyt se, että Töölöä alettiin rakentamaan pian Kallion jälkeen. Töölön asemakaava hyväksyttiin 1906. Useamman polven töölöläisenä Martti Helminen on kaivanut esiin myös Töölön kaavaehdotuksen vuodelta 1883.

Helsingillä on varsin pitkä tilastotietotraditio, joka on dokumentoitu historiatilastojulkaisuun (Tieken tilastoja 2000:15). Suomen ensimmäiset väestölaskennat tehtiin suurimmissa kaupungeissa Helsingissä, Turussa, Viipurissa ja Oulussa vuonna 1870. Helsingin kaupunginvaltuusto kiinnitti jo perustamisvuodestaan 1875 lähtien huomioita erilaisten tilastojen tarpeeseen. Vuonna 1890 kaupunginvaltuustossa käytiin keskusteluja kaupungin kunnallistilaston parantamisesta ja useiden tilastojulkaisujen laatimisesta. Korostettiin kunnallishallinnon ja yleisön tarpeesta saada nopeasti ja ajoissa tiedot paikkakunnan oloissa tapahtuneista muutoksista. Kaupungin terveydenhuoltotilaston kehittämistä pidettiin tärkeänä. Viitattiin myös siihen, että useisiin ulkomaiden suuriin kaupunkeihin oli perustettu tilastollisia toimistoja kuten Kööpenhaminaan, Tukholmaan ja Wieniin. Helsingin tilastollisen vuosikirjan ensimmäinen laitos ilmestyi vuonna 1906. Mitä yhteistä sillä ja uusimmalla tilastollisella vuosikirjalla on? Niitä vertailee Sini Askelo.

Tukholman tilastotoimi täytti viime vuonna 100 vuotta. Siitä ja Tukholman tulevaisuudesta kertovat paikan päältä USK:sta Jeanette Bandel ja Irene Lundquist Svenonius. Helsingin tietokeskuksen satavuotisjuhla vietetään 2011.

J. V. Snellmanin syntymän 200-vuotisjuhlan kunniaksi järjestetään vuonna 2006 tapahtumia ja juhlallisuuksia niillä paikkakunnilla, joilla hän asui elämänsä aikana. Juhlavuoden teemana on sivistys. Helsingin kaupungin juhlavuoden ohjelmaan kuului Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja Helsingin kaupungin museon yhteistyönä toteuttama Kouluelämää Snellmanin ajan Helsingissä – näyttely. Näyttely pidettiin

dvs. 1906, 1946 ja 1966, har något av en siffrornas magi över sig.

Arbetsstadsdelarna norr om Långa bron, deras uppkomst och uppbyggnad, har studerats flitigt. Mindre uppmärksamhet har ägnats åt att Tölö började byggas strax efter Berghäll. Detaljplanen för Tölö godkändes år 1906. Martti Helminen, tölöbo sedan flera generationer, har också grävt fram ett planläggningsförslag för Tölö anno 1883.

Såsom klart framgick i publikationen Faktacentralsens statistik 2000:15 har Helsingfors långa anor inom statistiken. De första folkräkningarna i Finland gjordes år 1870 i de största städerna, dvs. Helsingfors, Åbo, Viborg och Uleåborg. Redan då Helsingfors stadsfullmäktige grundades år 1875 betonades behovet av olika slags statistik. År 1890 diskuterade fullmäktige en förbättring av stadens kommunala statistik och uppgörande av flera statistiska publikationer. Man betonade kommunförvaltningens och allmänhetens behov av att tillräckligt snabbt få uppgifter om förändringar i de lokala förhållandena. Man upplevde det som viktigt att utveckla stadens hälsovårdsstatistik. Man hänvisade också till att det i flera stora städer utomlands grundats statistikkontor, t.ex. i Köpenhamn, Stockholm och Wien. Första upplagan av Helsingfors stads statistiska årsbok utgavs år 1906. Sini Askelo analyserar vad man finner för gemensamt mellan den och de senaste årgångarna av årsboken.

I fjol fyllde Stockholms stads statistikväsende hundra. Om detta och om Stockholms framtid i ljuset av prognoser rapporterar Jeanette Bandel och Irene Lundquist Svenonius från USK – Utrednings- och statistikkontoret i Stockholm. Helsingfors stads faktacentrals hundraårsjubileum firas år 2011.

J. W. Snellmans födelses 200-årsjubileum till ära ordnas det under året 2006 festligheter och evenemang på de orter där han bodde under sin livstid. Temat för jubileumsåret är bildning. Det program Helsingfors stad ordnar under året omfattar en av Helsingfors stads faktacentral resp. stadsmuseum ordnad utställning om skollivet i Helsingfors på Snellmans tid, som hölls i Ju-

Jugendsalissa 25.1.–26.2.2006. Aiheesta enemmän sivulla 37.

Myös lähihistoria on tärkeää. Nostalgiset ”tuoreimmat” lehden aiheet kertovat Malmin lentokentän monipuolisesta elämästä 1940-luvun lopussa sekä vuosina 1966–71 toteutetusta kolariton keskiviikko kampanjasta.

Lehden kannessa on stereokuvia Helsingistä vuosilta 1898–1960. Isommassa koossa näitä on nähtävillä sivuilla 58–59, 104–106 ja 116.

***Vesa Keskinen
toimittaja***

gendsalen den 25.1.–26.2.2006. Mera om detta på sida 37.

Även närhistorien är viktig. Två korta artiklar om färskare teman ingår också, dvs. om det färgrika livet vid Malms flygfält i slutet av 1940-talet och om kampanjen för en krockfri onsdag, som genomfördes åren 1966–71.

Pärmbilden denna gång visar stereoskopiska bilder av Helsingfors åren 1898–1960. I större format finns de på sid. 58–59, 104–106 och 116.

***Vesa Keskinen
redaktör***

Helsinki eurooppalaisena pääkaupunkina

Helsingfors som europeisk huvudstad

Laura Kolbe

Helsinki on joutunut idän ja lännen välissä rakentamaan identiteettinsä monta kertaa uudelleen. Se on kuitenkin sopeutunut eri aikoina hyvin muutosvaatimuksiin. Helsinki on omaksumunut eurooppalaisia malleja ja soveltanut niitä yhteiskunnallisiin muutoksiin: modernisaation haasteeseen, suureen alueliitokseen, suunnittelujärjestelmien, hyvinvointipalveluiden ja vakaan kunnallistalouden luomiseen sekä eurooppalaisen pienoismetropolin synnyttämiseen.

Eurooppalainen pääkaupunki

Monet tutkijat ovat hakeneet pääkaupungille määritelmää. Kootusti voidaan todeta, että pääkaupunki on valtiollisen, hallinnollisen ja oikeudellisen vallan pitkäkestoinen keskittymä. Se on kansallisen politiikan ja poliittisen liikehdinnän pääasiallisin tapahtumapaikka ja usein maan suurin kaupunki. Pääkaupunki on logistiikan, tuotannon, talouden, kaupan ja kulutuksen merkittävin keskus. Se on myös tieteellisen, taiteellisen, innovatiivisen, intellektuaalisen, journalistisen ja sivistyksellisen toiminnan tärkein tila. Pääkaupungista käsin kulttuuriset ja elämäntavalliset mallit leviävät. Se on tärkeimpien yhteisöllisten seremonioiden ja rituaalien näyttämö.

Som följd av sitt läge mellan öst och väst har Helsingfors fått lov att återskapa sin identitet flera gånger. Trots detta har staden alltid kunnat anpassa sig till nya krav och omständigheter. Helsingfors har anammat de europeiska modellerna och tillämpat dem på samhällsförändringar såsom den allmänna moderniseringen, den stora inkorporeringen av områden och utvecklandet av planeringssystem, välfärdstjänster och en stabil kommunekonomi samt skapandet av en europeisk metropol i miniformat.

En europeisk huvudstad

Många är de forskare som har försökt definiera begreppet huvudstad. Man kan sammanfattningsvis konstatera att en huvudstad är en långvarig koncentration av statlig, förvaltningsmässig och rättskipande makt. En mittpunkt för den nationella politiken och de politiska rörelserna – och ofta även landets största stad. En huvudstad utgör centrum för logistik, produktion, ekonomi, handel och konsumtion. Den utgör även den viktigaste mötesplatsen för den vetenskapliga, konstnärliga, intellektuella, journalistiska och kulturella verksamheten. Spridandet av kultur och livsstil börjar från huvudstaden. Dessutom utspelas de viktigaste kollektiva ceremonierna och ritualerna i huvudstaden.

Euroopassa tunnetaan kaksi pääkaupunkitraditiota. Lontoo kasvoi ja laajeni pääasiassa ilman keskitettyä kunnallishallintoa tai kruunun kiinnostusta kaupunkirakentamiseen. Pariisissa, Madridissa, Berliinissä, Pietarissa ja Wienissä keskusvalta kiinnostui pääkaupunkien suunnittelusta ja sai siitä vahvan otteen. Pääkaupungit ovat usein maansa ykköskaupunkeja ja siten kansallisen kaupunkiverkoston osia. Monesti olennaiseksi nousee suhde pääkaupungin ja kaupallisesti tai kulttuurisesti vahvan kakkoskaupungin välillä (Moskova, Pietari – Berliini, Hampuri, München – Madrid, Barcelona – Rooma, Milano – Pariisi, Marseille – Ateena, Thessaloniki – Istanbul, Ankara).

Useimmiten eurooppalainen pääkaupunki on jakamaton vallan keskus, unitaarisen valtion symboli. Liittoahtiolla ja sen historiallisissa esikuvissa valta voi myös olla jaettu. Keskushallinto sijaitsee pääkaupungissa, mutta pääkaupungin tarvitsevat myös elinkeinoelämä, pankit, vakuutuslaitokset, yhdistykset, seurat, säätiöt, kansalaisjärjestöt, puolueet ja ay-liike. Vallan keskittämisen pyrkimykset edellyttävät edustuksellisuutta, joka vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun, kiinteistöhallintaan, rakentamiseen ja arkkitehtuuriin. Historiallisesti esiin piiryy kaksi tavoitetta: kansakunnan suuruuden ja kansallisen yhtenäisyyden ilmentäminen. Monilla on silti takana hidas, mutta orgaaninen kasvu pääkaupunkiasemaan. Lontoo ja Pariisi ovat olleet ykköskaupunkeja jo keskiajalta lähtien. Tukholma, Kööpenhamina, Varsova, Berliini, Lissabon, Madrid, Den Haag/Amsterdam, Wien, Praha, Moskova ym. nousivat valtioidensa ykköskaupungeiksi oltuaan sitä ennen hallitsijan ja hallinnon keskuspaikkoja.

Suurvalta, kaupunki ja myyttinen perustamistarina

Aikamme kiinnostaviin kysymyksiin kuuluu se, miksi toiset kaupungit menestyvät ja toiset taantuvat. Eräät kaupunkikeskukset uudistavat imagoaan samalla kun toiset epäonnistuvat ja takeltelevat. Vaikka kaupunkien syntyvät poikkeavat toisistaan, yhdestä asiasta ol-

I Europa känner man till två huvudstadstraditioner. London har övervägande vuxit och utvidgats utan centralt kommunalt styre eller kungligt intresse för stadens uppbyggnad. I Paris, Madrid, Berlin, St Petersburg och Wien har den centrala makten visat intresse för huvudstadsplaneringen och hållit i processen med ett stadigt grepp. En huvudstad är ofta samtidigt landets främsta stad, och utgör således en del av landets stadsnätverk. Ofta uppstår ett viktigt förhållande mellan huvudstaden och den handelsmässigt eller kulturellt starka näst främsta staden (Moskva – St Petersburg, Berlin – Hamburg – München, Madrid – Barcelona, Rom – Milano, Paris – Marseille, Aten – Thessaloniki, Istanbul – Ankara).

Oftast utgör den europeiska huvudstaden ett odelat maktcentrum, en symbol för enhetsstaten. I den federativa staten och i dess historiska förebilder kan makten också vara delad. Den centrala förvaltningen har sitt säte i huvudstaden, men denna är även nödvändig för näringslivet, bankerna, försäkringsanstalterna, föreningslivet, stiftelserna, medborgarorganisationerna, partierna och fackföreningsrörelsen. Ett centraliserat maktsäte kräver representativitet, vilket påverkar stadsplaneringen, fastighetsförvaltningen, byggandet och arkitekturen. Historiskt sett kan man urskilja två målsättningar: en huvudstad skall befordra ett intryck av storhet och nationell enhet. I många fall har utvecklingen mot huvudstad emellertid inneburit en långsam, om än organisk, tillväxt. Både London och Paris har varit sitt lands främsta stad sedan medeltiden. Stockholm, Köpenhamn, Warszawa, Berlin, Lissabon, Madrid, Den Haag/Amsterdam, Wien, Prag, Moskva, m.fl. blev huvudstäder efter att först ha tjänat som regentens och förvaltningens huvudsakliga säte.

Stormakten, staden och ett mytomspunnet grundande

En av vår tids intressantaste frågor är varför somliga städer blomstrar och andra stagnerar. Vissa stadscentra förnyar sin image medan andra drabbas av tröghet och

laan varmoja: vanhassa kaupungissa, jossa asioita on hoidettu yhdessä pitkään, eivät pienet vastoinkäymiset hätkähdytä. Euroopan hyvinvoinnin ydinalue, joka keskiajalla ulottui Pohjois-Italiasta Belgian suurten kaupunkien kautta Lontooseen, on edelleen maanosamme talouden veturi. Entä pohjoisessa? Onko Helsinki vertailukelpoinen menestyvien eurooppalaisten pääkaupunkien verkostossa? Miten eurooppalaisuus on eri aikoina ilmennyt ja millä tavalla se on jättänyt jälkensä Helsingin omakuvaan? Voiko Suomen tasavallan pääkaupunkia edes arvioida muusta kuin kansallisesta käsin?

”Helsinki keksittiin 1500-luvun puolivälissä”, aloittaa Helsinki-infon juhlanumero vuonna 2000 ja luo uudelleen Helsingin myyttisen alkukertomuksen. Ruotsin kuningas Kustaa Vaasan perusti kauppapaikan Vantaanjoen suulle vuonna 1550. Helsingin varhaisvaihe muistuttaa tyypillistä eurooppalaista kaupunkitarinaa. Kaupungin kantaisäksi tai -äidiksi nousi poliittisesti vaikutusvaltainen hallitsija tai muu mahtimies, maallinen tai kirkollinen ruhtinas. Helsingillä oli voimakastahtoinen Kustaansa, Ruotsin suurvallan rakentaja, joka asemoi Helsingin meri- ja satamakaupungiksi. Kaupunkipolitiikka oli omavaltaisia: kaupunkeja perustettiin ja lakkautettiin, eräitä tyhjennettiin ja toisia vahvistettiin.

Vantaanjoen suujuoksulle nousseen Helsingin (Helsingfors) alkuvaiheet on dokumentoitu kaupunkihistoriassa alkukohdaksi. Todellisuus ilmensi toiveiden ja politiikan ristiriitaa. Helsinki perustettiin vauraan Tallinnan kilpailijaksi sekä itä-länsi- ja sisämaan-kaupan välityspaikaksi. Kilpailuasema menetti merkityksensä, kun Tallinna ja muu Viro antautuivat vuonna 1561 Ruotsin valtaan. Helsingin historiassa perustamistarina korostuu – kaupungin vuonna 1640 vahvistetussa vaakunassa kuvattu vesi kertoo sijainnista ja vene viittaa siirtokuntahistoriaan, kalastukseen, laivaliikenteeseen ja kauppaan. Vesiaihe on myös Pariisin, Lissabonin ja Belgradin vaakunoissa.

misslyckande. Även om en stad kan uppstå på många olika sätt, är man överens om en sak: i en gammal stad, där förvaltningstraditionerna är långa och etablerade, rubbas vardagen inte av små motgångar. Det europeiska välfärdsområdets kärna, som på medeltiden sträckte sig från norra Italien och genom de stora belgiska städerna till London, är fortfarande den ekonomiska motorn i vår världsdel. Hur är det i norr? Kan Helsingfors jämföras med de framgångsrika europeiska huvudstäderna? På vilka olika sätt har den europeiska andan tagit sig uttryck genom tiderna, och vilka spår har den lämnat i Helsingfors stadsbild? Kan huvudstaden för republiken Finland ens värderas ur något annat perspektiv än det nationella?

”Helsingfors uppfanns på mitten av 1500-talet” lyder inledningen i jubileumsnumret av Helsingfors-info år 2000, och ger därmed ett stänk av myt till stadens tillkomstberättelse. År 1550 grundade Sveriges kung Gustav Vasa en handelsplats vid Vanda ås mynning. Till sitt ursprung påminner Helsingfors om vilken europeisk stad som helst. Städernas stamfäder eller -mödrar var härskare med politiskt inflytande eller andra stormän, världsliga eller kyrkliga furstar. I Helsingfors fall var det Sveriges viljestarke konung Gustav, som gjort sitt land till en stormakt, som lät grunda en sjöfarts- och hamnstad här.. Stadspolitiken var egenmäktig: städer grundades och lades ner, somliga tömdes och andra förstärktes.

De första tiderna i det Helsingfors som uppstod vid Vanda ås mynning har dokumenterats såsom historisk tidpunkt för stadens uppkomst. Verkligheten avspeglade konflikten mellan förhoppningar och politik. Helsingfors grundades för att konkurrera med den rika staden Tallinn (Reval), och för att fungera som en länk i handeln mellan dels öst och väst, dels kust- och inlandet. Konkurrensställningen miste sin betydelse när Tallinn (Reval) och övriga Estland underkastade sig Sverige år 1561. Berättelsen om Helsingfors grundande betonas i stadens historia. T.ex. på stadens vapen, som stadfästes år 1640, syftar vattnet på stadens läge, medan båten står för samhällets historia, fisket, skepps-

Venäjä tuo Euroopan – tyhjästä synnytetty pääkaupunki

Euroopan pääkaupunkinen joukossa Helsingillä on harvinainen erityisasema: se on korotettu pääkaupungiksi. Kun Suomen alue oli liitetty vuonna 1809 Venäjän keisarikuntaan, teki keisari Aleksanteri I Suomesta erillisen valtion. Hän korotti matalaprofiilisen uusmaalaisen pikkukaupungin uuteen suurrooliinsa vuonna 1812. Päätös liittyi eurooppalaisen suurvaltapolitiikkaan. Helsingistä tehtiin Suomen siviili- ja sotilashallinnon keskus ja Venäjän keisarikunnan näyteikkuna länteen. Jälleenrakennustyöhön palkattiin parhaat asiantuntijat. Muutamassa vuosikymmenessä nousivat monumentaalikeskustan rakennukset, suunnittelijana saksalaissyntyinen arkkitehti C. L. Engel. Senaatintori ympäristöineen ilmensi Euroopan moderneja valistuksellisia virtauksia sekä antiikin jälkivaikutusta, klassismia ja hellenismia. Helsingistä tehtiin ”Pohjolan valkea kaupunki”.

Helsinki vertautuu kahteen muuhun samanaikaiseen pääkaupunkiin, Ateenaan ja Washingtoniin. Molemmat suunniteltiin kreikkalaisessa hengessä ilmentämään poliittista pääkaupunkiasemaa, siihen liittyvää historiallista loistoa ja tulevaa mainetta. Kaikki kolme pääkaupunkia rakennettiin lähes tyhjästä ja valtiollisuus dominoi. Ateena oli kaupunki, jolla oli takana loistava historia, mutta ei vastinetta nykyisyydessä. Maailman ensimmäisen lailla perustetun pääkaupungin eli Washingtonin suunnittelijat olivat tietoisia tehtävän laadusta ja rakensivat ”liittovaltion suurvaltastatuksen mittasuhteille arvoisen demokraattisen pääkaupungin.”

Helsingin uutta arvoa vastannut klassisistinen ilme syntyi keisarin tahdosta ja ilmensi aikakauden eurooppalaista henkeä. Ateena ja Helsinki vertautuvat monella tavalla. Nopea väestönkasvu leimasi kehitystä 1800-luvulla molemmissa kaupungeissa. Julkisen rakentamisen tehtävä oli rauhoittaa uuden poliittisesti epävarmoja oloja ja antaa uudelle pääkaupungille suurenmoinen lähtölaukaus. Vahvan pääkaupungin tuli

trafiken och handeln. Vattenmotivet finns också på Paris, Lissabons och Belgrads vapen.

Ryssland introducerar Europa – en huvudstad föds ur tomma intet

Som följd av sin bakgrund har Helsingfors en sällsynt ställning bland Europas huvudstäder: staden har nämligen blivit upphöjd till huvudstad. Efter att Finlands territorium år 1809 anslutits till den ryska kejsardömet, gjordes Finland till en egen, autonom, stat av kejsar Alexander I. Han gav den anspråkslösa nyländska småstaden en ny, stor roll år 1812. Beslutet hade med den europeiska stormaktspolitiken att göra. Helsingfors blev centrum för Finlands civila och militära förvaltning, och det ryska kejsardömet skyltfönster mot väst. De bästa experterna anlätades för återuppbyggningsarbetet. Monumentalbyggnaderna i stadskärnan restes på några årtionden, enligt den tyskfödde arkitekten C. L. Engels ritningar. Senatstorget med omgivning avspeglade upplysningstidens strömningar och arvet från antiken; klassicismen och hellenismen.. Helsingfors gjordes till ”Nordens vita stad”.

Helsingfors kan liknas vid två andra samtida huvudstäder, Aten och Washington. Båda är planerade enligt den grekiska andan, för att betona den politiska huvudstadsställningen, med tillhörande historisk glans och framtida prestige. Alla tre huvudstäder byggdes praktiskt taget upp från tomma intet, och alla är präglade av sin roll som politiskt maktcentrum. Aten hade ju en lysande historisk bakgrund, men ingenting att visa upp från modernare tider. De som planerade staden Washington, världens första huvudstad som grundats genom lag, var medvetna om uppgiftens allvar och byggde därför en demokratisk huvudstad värdig förbundsstatens stormaktsstatus.

Den klassiska prägel som skulle ge uttryck för Helsingfors nya status uppstod på kejsarens begäran och avspeglade den anda som rådde i Europa då. Det finns många likheter mellan Aten och Helsingfors. I bägge städerna präglades utvecklingen på 1800-talet av be-

osoittaa ulkoisesti itsenäisyyttä ja irrottautumista vanhasta (Kreikka Turkista, Suomi Ruotsista). Uuden pääkaupungin rakennukset ilmensivät valtion olemusta ja pääkaupungin symbolista asemaa ja kulttuurista identiteettiä. Poliittinen, porvarillinen, kaupallinen ja kansalaislähtöinen (porvaristo, parlamentti, ministeriöt) tulivat myöhemmin.

Helsingistä tehtiin varuskunta- ja hallintokaupunki osoittamaan Venäjän imperiumin mahtiasemaa. Pääkaupungin päätorin eli Senaatintorin laidalle sijoitettiin virkamieshallinnon tilat eli Senaatin talo, hengellinen keskus eli Nikolain kirkko ja sivistyksen kehto eli Yliopiston päärakennus. Torista tuli valtiollinen tila, akateemisten juhlien, sotilasparaatien ja keisarivierailujen näyttämö, ja sittemmin ylioppilasliikeddinnän ja työväen mielenosoitusten paikka. Itsenäistymisen jälkeen se oli toiminnallinen kehys valkoisen Suomen valtiollisille ja sotilaallisille manifestaatioille. Mielenosoitukset palasivat torille vuoden 1945 jälkeen. Karnevalistiset ja kaupunkikulttuuriin liittyvät taidetahtumat kuuluvat nykyään torille.

Kasvava pääkaupunki ja eurooppalainen moderni

Helsingin eurooppalaistumisen kolmas murrosvaihe sijoittuu 1800-luvun jälkipuolella, teollisuuden ja liikenteen kasvuvaiheeseen. Teollisuus, rautatiet ja satamat nousivat modernin kaupunkielämän tunnuksiksi niin Helsingissä kuin muissakin maanosan suurkaupungeissa. Nopea sosiaalinen muutos nosti kaupunkien ongelmat ja puutteet esiin. Uusia kaupunkielämän ilmiöitä olivat irtolaisuus, prostituutio, väkivalta, poliittinen liikehdintä, lakot, jengiytyminen ja huliganismi. Ne synnyttivät pelon kaupunkia kohtaan – ilmiön, joka oli tuttu Pariisista, Berliinistä, Lontoosta, Pietarista, Tukholmasta ja Kööpenhaminasta.

Moderni suurkaupungistuminen merkitsi sitä, että kaupunginosat alkoivat saada luonteenpiirteensä. Etelä-Helsinkiin, Esplanadin-puiston ympärille, kasvoi moderni, porvarillinen ja urbaani city-alue. Jokaisella

folkningens snabba tillväxt. Det offentliga byggnadsarbetet hade som uppgift att lugna ner den politiska osäkerhet som den nya regimen medfört och ge ett mäktigt startskott åt den nya huvudstaden. Huvudstaden skulle förmedla ett intryck av styrka, självständighet och lösgörelse från det gamla (Grekland från Turkiet, Finland från Sverige). Den nya huvudstadens byggnader förkroppsligade statens väsen och metropolens symboliska status och kulturella identitet. Det politiska, borgerliga, kommersiella och medborgerliga (borgerskapet, parlamentet, ministerierna) kom senare.

Helsingfors gjordes till garnisons- och förvaltningsstad för att visa det ryska imperiets makt. Kring Senastorget, stadens stortorg, placerades både Senatshuset, d.v.s. tjänstemannaförvaltningens säte, Nikolajkyrkan, som var landets andliga centrum, och Universitetets huvudbyggnad, dvs. landets kulturella vagg. Torget blev ett statligt rum och scen för akademiska fester, militärparader och kejsarbesök; senare kom det även att bli scen för student- och arbetardemonstrationer. Efter självständigheten blev torget skådeplats för det vita Finlands statliga och militära manifestationer. Efter 1945 sågs där återigen demonstrationer. I dag förknippas torget med olika karnevalbetonade och stadskulturella konstevenemang.

En växande huvudstad och den europeiska modernismen

Det tredje brytningsskedet i europeiseringen av Helsingfors kan placeras i slutet av 1800-talet, då industrin och trafiken genomgick en kraftig tillväxt. Både i Helsingfors och i de övriga europeiska storstäderna blev industrin, järnvägarna och hamnarna nya symboler för det moderna stadslivet. De snabba sociala omställningarna framhävde problemen och bristerna i städerna. I stadslivet förekom nya fenomen som t.ex. lösdriveri, prostitution, våld, politiska rörelser, strejker, gängbildning och huliganism. Dessa framkallade en rädsla för staden – ett fenomen som var känt från Paris, Berlin, London, St Petersburg, Stockholm och Köpenhamn.

suurella eurooppalaisella pääkaupungilla on oma elämää sykkivä paraatikatunsa, Pariisilla Champs-Elysées, Berliinillä Unten den Linden, Pietarilla Nevski Prospekt ja Tukholmalla Kungsträdgården. Helsingillä on Esplanadinsa. Esplanadit ja Esplanadin-puisto ovat säilyttäneet asemansa helsinkiläisten sydämessä. Esplanadia on ylistetty, kuvattu ja maalattu, siitä on kirjoitettu ja laulettu.

Nykyinen Pohjois-Esplanadi kuvastaa pienoiskoossa Helsingin kasvua venäläisestä pikkukaupungista urbaanin liike- ja kauppaelämän keskukseksi. Esplanadi muodosti alkujaan rajan kivi- ja puukaupungin välille. Myöhemmin siitä kehittyi kaupungin laajenevan kauppaporvariston toiminnan näkyvin ja varhaisin alue. Esplanadi, Kauppatori ja satama-alue Etelärannassa muodostavat yhä urbaanin, vaikuttavan kokonaisuuden. Senaatintorin tuntumaan sijoittuvat ensimmäiset poliittiset ja kansalliset rakennukset, kuten Ritarihuone ja Säätytalo, Suomen Pankki ja valtionearkisto sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Rakennuksissa näkyy kansalaisyhteiskunnan järjestäytymisen, puolueuudostumisen ja valtiopäivätoiminnan alkaminen. Torin eteläpuolen kortteleihin kehittyi kaupungin hallinnollisia ja poliittisia tiloja, kunnallisen vallan symboliin, kaupungintaloon.

Esplanadien rakentuminen, sen mahtavat kivitalot, pankit, pääkonttorit, tavaratalot, hotellit ja teatterit sekä Säätytalon alue vaikuttivat metropoli-ilmeen syntymiseen.

Helsingissä oltiin jo sata vuotta sitten varsin tietoisia Euroopan kahdesta päälinjasta. Berliiniläisittäin, tai pietarilaisittäin, täällä oli rakennettu jo Engelin ajoista lähtien. Lontoon-mallille tuli tilaa vasta 1900-luvun alussa, kun kaupungistumisen ongelmat alkoivat näkyä. Kaupunkivihamielisyys tiivistyi 1800- ja 1900-luvun taitteessa, kun yleinen ilmapiiri politisoitui ja pelko työväestön liikehdinnän seurauksista vaikutti kansalaismielipiteeseen. Murros on paikallistettavissa Helsingin esikaupungistumiseen, joka voimistui vuosina 1905–07. Ensimmäiset huvilayhdyskunnat syntyivät yksityisten aloitteesta, mutta euroop-

I den nya moderna storstaden utvecklade stadsdelarna så småningom egna särdrag. I södra Helsingfors, kring Esplanadparken, växte ett modernt, borgerligt och urbant cityområde. Alla stora europeiska huvudstäder har en egen pulserande paradgata: Champs-Elysées i Paris, Unter den Linden i Berlin, Nevskij Prospekt i St Petersburg och Kungsträdgården i Stockholm. I Helsingfors har Norra och Södra esplanaden, som tillsammans bildar ”Espan”, en bred aveny med mellanliggande park, en given plats i helsingforsbornas hjärtan. Esplanaden har lovprisats, fotograferats och målats, besjungs och skrivits om.

Norra esplanaden avspeglar idag i liten skala Helsingfors utveckling från rysk småstad till centrum för det urbana affärs- och handelslivet. Ursprungligen utgjorde Esplanaden en gräns mellan sten- och trästaden. Med tiden kom den att bli hemvist för det växande handelsborgarståndet. Esplanaden, Salutorget och hamnområdet vid i Södra kajen bildar fortfarande en imponerande urban helhet. De första politiska och nationella byggnaderna, som t.ex. Riddarhuset, Ständerhuset, Finlands Bank, Statsarkivet och Finska Litteratursällskapet, placerades i närheten av Senatstorget. Byggnaderna avspeglar medborgarsamhällets organisering, det partipolitiska livet och lantdagsverksamhetens upprinnelse. I kvarteren strax söder om torget kom Stadshuset småningom att bli säte för stadens centralförvaltning och politiska ledning.

Espan med sina mäktiga stenhus, banker, huvudkontor, varuhus, hotell och teatrar, samt omgivningen kring Ständerhuset, bidrog till att ge staden en prägel av metropol.

I Helsingfors var man redan för hundra år sedan tämligen medveten om de två europeiska huvudlinjerna. I berlinsk och petersburgsk stil hade man byggt redan på Engels tid. London-modellen blev aktuell först i början av 1900-talet, när problemen kring urbaniseringen blev synliga. Stadsfientligheten ökade kring skiftet mellan 1800- och 1900-talet, då den allmänna stämningen politiserades och medborgarnas inställningar påverkades av en fruktan för följderna av arbe-

palaisin tunnuksin. Fyysisen muutoksen ja uuden esi-
kaupunkimaiseman symboleiksi kohotettiin luonto,
valo, ilma, väljyys ja vihreys.

Viimeisen sadan vuoden aikana nämä kaksi eu-
rooppalaista mallia ovat vuorotelleet suosioista Helsin-
gissä. Urbaani tiivis, kompakti ja kaupunkimainen on
aina saanut vastavoimansa väljästä ja vehreästä esikaup-
punkimaisuudesta. Helsinki oli vielä 1930-luvulla
Euroopan täyteen ahdetuin pääkaupunki. Kriisien ja
sotien jälkeen on panostettu esikaupunkien suunnitte-
luun ja omakotitaloarkkitehtuuriin. Pääkaupungissa
yhdistettiin metsäelementti urbaaniseen elämäntapaan.
Syntyi metsälähiö. Luonto nousi hyvän ja harmonisen
elämän ehdoksi.

Suomen todelliseksi keskuskaupungiksi Helsinki
nousi 1870-luvun lopulta lähtien. Rautatiet toivat vä-
keä pääkaupunkiin ja Helsingin kasvuvauhti oli
Euroopan nopeimpia.

Pohjoismaat Eurooppana

Vallankumouksista, sodista ja kriiseistä Helsinki selvi-
si uudistamalla kulloisenkin strategiansa. Se otti luon-
tevan kansallisen asemansa tasavallan pääkapunkina
itsenäistymisen jälkeen vuonna 1917. Vuoden 1946
suuri alueliitos avasi Helsingin suurkaupungistumisen.
Tärkein eurooppalainen viiteryhmä heti ensimmäisen
maailmansodan jälkeen ja myöhemmin kylmän sodan
aikana muodostui pohjoismaisista pääkaupungeista.

Pohjoismaiset pääkaupungit muodostivat varhaisen
toimivan verkoston jo vuonna 1923. Tukholman kau-
pungintalon vihkijuhlaan kutsutut ykköskaupunkien
edustajat korostivat aikakauden haasteita. Kunnallisen
demokratian läpimurto, paikallisen toimivallan ja kun-
nallistalouden laajentuminen ja uudenlaiset sosiaaliset
ongelmat edellyttivät yhteistyötä yli kansallisarajojen.
Pohjoismaat tarjosivat sopivan viiteryhmän aikana,
jolloin suuret keskusvallat olivat menettämässä asema-
aan. Pohjoismaiden yhteistyön henkeä motivoitiin ko-
rostamalla poliittisten, lainsäädännöllisten ja hallin-
nollisten järjestelmien samankaltaisuutta ("likartad

tarmassornas mobilisering. Brytningen hänger sam-
man med Helsingfors förortsutveckling, som tog fart
under åren 1905-07. De första villasamhällena uppstod
på privat initiativ, men med en europeiskt prägel. Sym-
boler för de fysiska ändringarna och det nya förorts-
landskapet blev naturen, ljuset, luften, öppenheten och
grönskan.

Under de senaste hundra åren har dessa två europe-
iska modeller turvis varit populära i Helsingfors. Den
urbant tätta, kompakta och stadspräglade stilen har all-
tid hittat sin motpol i de öppna och gröna förorterna.
Ännu på 1930-talet var Helsingfors den byggnadsmäs-
sigt tätaste staden i Europa. Efter kriserna och krigen
har man satsat på förortsplaneringen och villa- alias eg-
nahemsarkitekturen. Huvudstaden har blivit en
sammansvetsning av skog och urban livsstil. Skogsför-
orten blev ett begrepp. Naturen blev ett villkor för gott
och harmoniskt leverne.

Sin ställning som verklig centrumstad i Finland fick
Helsingfors i slutet av 1870-talet. Järnvägarna hämta-
de folk till huvudstaden, och Helsingfors var snart en
av de snabbast växande städerna i Europa.

Europa: de nordiska länderna

Helsingfors har överlevt revolutioner, krig och kriser
med hjälp av ständigt förnyade strategier. Staden intog
sin naturliga nationella roll som republikens huvudstad
efter självständigheten år 1917. Den stora inkorpore-
ringen år 1946 rörde vägen för utvecklingen till stor-
stad. Den viktigaste europeiska måttstocken blev ge-
nast efter Första världskriget och även senare under det
s.k. kalla kriget de nordiska huvudstäderna.

Ett fungerande nätverk mellan de nordiska huvud-
städerna bildades så tidigt som 1923. Vid invignings-
ceremonin på Stockholms stadshus betonade företrä-
darna för de inbjudna städerna tidens utmaningar. Ett
gränsöverskridande samarbete påkallades av den kom-
munala demokratins genombrytning, utvidgandet av
de lokala befogenheterna och den kommunala ekono-
min, och av de nya sociala problemen. De nordiska

underlag, förvaltning, författningsnormer och organisationsform”).

Pohjoismaiset pääkaupungit muodostivat Helsingin tärkeimmän eurooppalaisen verkoston aina 1990-luvulle saakka. Joka kolmas vuosi järjestetyissä pääkaupunkikonferensseista haettiin vertailukohteita ja esikuvia kunnallishallinnon eri ongelmiin. Helsinki suurkaupungistui samankaltaisesti kuin muut pohjoismaiden pääkaupungit. Hyvinvoinnin ja kunnallisen palvelutuotannon esikuvat saatiin Tukholmasta, Kööpenhaminasta ja Oslosta. Paikoitellen oltiin myös antavana osapuolena. Hyvinvoinnin edellyttämät palvelut liitettiin yhteiskuntasuunnittelun asettamiin tavoitteisiin. Vuoden 1945 maaperästä nousset teemat, kuten asunto- ja liikennekysymys, valtion ja kaupungin välinen suhde, sosiaali- ja terveydenhoito, ”nuorisoprobleemi” ja kunnallishallinnon rationalisointi, olivat samaan aikaan ajankohtaisia kaikissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa.

Viimeisen 50 vuoden aikana tapahtunut metropolistuminen korosti samantyyppisiä kehityskaaria Tukholmassa ja Kööpenhaminassa, Oslolla ja Helsingissä. Pääkaupungeissa näkyi kunnallisen itsehallinnon vahva asema ja samantyyppinen kunnallispolitiikan traditio. Kaupungit suunniteltiin ja modernisoitiin samantyyppisin, funktionaalista, toimivaa ja rationaalista nykyaikaa tavoittelevin tunnuksin. Painopiste oli dynamisessa kasvussa, kaupunki- ja liikennesuunnittelussa, hyvinvointipalvelujen tuottamisessa paikallisen toiminnan kaikille osa-alueille sekä julkisen sektorin vahvassa korostumisessa. Monet suuret kunnallispoliittiset ratkaisut asuntokysymyksestä metronrakentamiseen, saivat samanlaisen artikulaation kaikissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa. Myös kriittinen kansalaismielipide tuotti 1960-luvulta lähtien samantyyppistä liikehdintää, kuten kiinnostusta rakennushistoriaan ja ympäristöarvoihin.

länterna utgjorde en lämplig referensgrupp under en period då de stora centralmakterna var på väg att mista sin ställning. Den nordiska samarbetsandan motiverades genom att poängtera likheterna mellan ländernas politiska, lagstiftningsmässiga och förvaltningsmässiga system (liknande bakgrund, förvaltning, författningsnormer och organisationsform).

De nordiska huvudstäderna utgjorde Helsingfors viktigaste europeiska nätverk fram till 1990-talet. Huvudstadskonferenserna som ordnades vart tredje år var ett forum där man sökte jämförelsepunkter och modeller för den kommunala förvaltningens olika problem. Helsingfors utveckling till storstad gick långs liknande banor som i de övriga nordliga huvudstäderna. Förebilderna för välstånd och kommunalt producerade tjänster hämtades från Stockholm, Köpenhamn och Oslo. Men det hände också att Helsingfors var den givande parten. De tjänster som välståndet förutsatte anknöts till målsättningarna inom samhällsplaneringen. I alla de nordiska huvudstäderna stod man år 1945 inför problem såsom bostads- och trafikfrågan, förhållandet mellan stat och stad, social- och hälsovården, ”ungdomsproblemet” och rationaliseringen av den kommunala förvaltningen.

Metropoliseringen under de senaste 50 åren har framhävt likheterna i utvecklingen i Stockholm, Köpenhamn, Oslo och Helsingfors. Den starka kommunala förvaltningen och likheterna mellan de kommunalpolitiska traditionerna har varit uppenbara. Städerna planerades och moderniserades enligt liknande principer, med en strävan efter funktionalitet och rationell modernitet. Tyngdpunkten låg i den dynamiska utvecklingen, i stads- och trafikplaneringen, i produktionen av välståndstjänster för den lokala verksamhetens alla delområden och i den offentliga sektorns kraftigt markerade roll. Många av de kommunalpolitiska lösningarna, från bostadsfrågan till byggandet av metron, artikulerades på ett liknande sätt i alla Nordens huvudstäder. De kritiska medborgaropinionerna bidrog också till motsvarande rörelser på 1960-talet, som t.ex. intresset för byggnadshistoria och miljövården.

Suomi, Helsinki, Itämeri ja Eurooppa

Eurooppalaiseksi pääkaupungiksi Helsinki heittäytyi jälleen 1980-luvulla. Kansallinen ja kansainvälinen lomittuivat tavalla, joka ennakoiki kylmän sodan murttumista ja maailman nopeaa muuttumista. Muutakin kansainvälisyttä tulla. Monikulttuurisuuden haaste ajan-kohtaistui Suomessa pitkälti Helsingin kokemuksen kautta, sillä 1990-luvulla pääkaupungissa asui kolmannes Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista. Etelästä ja idästä saapui Helsinkiin myös sellaista "katuhauskuutta" ja -rittäjyyttä, ilotyttöjä ja katukaup-paa, jota ei katsottu pelkästään hyvällä. Etninen monikulttuurisuus nousi Helsingin oman ulkomaalaispolitiikan strategioihin ja kotouttamisohjelmiin. Tavoitteeksi asetettiin integroitumista edistävä politiikka.

Euroopan poliittinen kehitys ja taloudellinen integraatio sekä maan sisäinen muuttoliike vaikuttivat kunnallispolitiikkaan. Jo vuosia ennen Suomen liittymistä Euroopan Unioniin virkamiehet hahmottelivat Helsingille roolia eurooppalaisena suurkaupunkina ja suomalaisen kansantalouden näyteikkunana maailmalle. Helsingille alettiin tehdä omaa kaupunki- ja ulkopolitiikkaa. Avainsanoja olivat elinkeinoelämän laadullinen muutos, tietoverkottuminen ja verkostotalouden muodostuminen siten, että kaupunki toimi yhdessä muiden vahvojen vaikuttajien, kuten yliopiston ja yritysten kanssa.

Globalisaatio korosti vahvojen kaupunkiseutujen asemaa kansallisvaltion kustannuksella. Helsingissä tavoite oli selvä. Kaupunki haluttiin nostaa Pohjois-Euroopan itsenäiseksi talousalueeksi. Se merkitsi myös panostamista kaupungin imagoon, arkiviihtyvyyteen, asumisen tasoon, logistiikkaan ja liikenneyhteyksiin sekä sosiaalisen ympäristön laatuun. Eurooppalaistaminen ja laadullinen kasvu otettiin tavoitteeksi, kun Helsinki siirrettiin toimimaan eurooppalaisena kaupunkiseutuna, osana Itämeren ja Suomenlahden piiriä. Uskoa vahvistivat Euroopan yhteisön raportit. Niissä korostettiin taloudellisen toiminnan siirtymää

Finland, Helsingfors, Östersjön och Europa

På 1980-talet ville man i Helsingfors sedan återigen bli en europeisk huvudstad. Nationellt varvades med internationellt på ett sätt som kom att förebåda det kal-la krigets upplösning och de snabba världsförändring-arna. Den internationella prägeln syntes även på andra sätt. Den kulturella mångfaldens utmaningar kom till Finland närmast via Helsingfors: på 1990-talet bodde en tredjedel av landets utländska medborgare i huvud-staden. Från syd och öst kom även "gatunöjen" och -företagsamhet, prostitution och gatuhandel, som inte alltid rönt ett så varmt mottagande. Den etniska mångfalden togs upp i Helsingfors egna utlänningspo-litiska strategier och integrationsprogram. Målet var att driva en integrationsbefrämjande politik.

Den kommunala politiken påverkades av Europas politiska utveckling och ekonomiska integration, och av den interna flyttningsrörelsen i landet. Flera år in-nan Finlands anslutning till EU hade stadens tjänste-män redan visioner om Helsingfors som europeisk storstad och som den finländska nationalekonomins skyltfönster ut mot världen. En egen stads- och utrikes-politik började utvecklas för Helsingfors. Nyckelorden var kvalitetsmässiga förändringar i näringslivet, bil-dande av informationsnätverk och skapande av en nätverksekonomi i vilken staden skulle samverka med andra starka aktörer, t.ex. universitetet och företagen.

Globaliseringen framhävde de starka stadsregio-nerna på nationernas bekostnad. I Helsingfors var mål-sättningen klar. Man ville göra staden till en självstän-dig ekonomisk region i Nordeuropa. Detta innebar även satsningar på image, vardagstrivsel, boendenivå, logistik och trafikförbindelser, samt på kvalitet i den sociala miljön. Europeisering och kvalitativ förbättring anammades som mål när Helsingfors skulle inta rollen som europeiskt stadsområde, som en del av sfä-ren kring Östersjön och Finska viken. Tron förstärktes av rapporterna från Europeiska Gemenskapen. Rap-porterna förespråkade en förskjutning av den ekono-

ydinalueilta reunoille, esimerkiksi Itämeren alueelle. Liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien merkitys korostui. Strategiana oli koota yhteen paikallisia voimia. Helsingissä tunnettiin hyvin Barcelonan olympiakisat ja Sevillan maailmannäyttely sekä myös Torinon, Dortmundin, Birminghamin, Lillen ja Glasgow'n markkinointiponnistelut.

Kansainvälisyys nähtiin 1990-luvulla selkeämmin kuin koskaan periaatteena, jonka varassa Helsingin tulevaisuus oli. Kaupungin oman ulkopoliittikan merkitys korostui, kun Helsingin edustaja saatiin mukaan EU:n alueiden komiteaan sekä muihin EU:n toimielimiin ja neljä kaupunginvaltuuston jäsentä valittiin Euroopan parlamenttiin. Helsinki hyväksyttiin sadan suuren ja keskisuuren eurooppalaisen kaupungin yhteenliittymän ja markkinoimisjärjestön Eurocities -järjestön jäseneksi vuonna 1995. Se vaikuttaa EU:n kaupunkipoliittikan muotoutumiseen. Helsinki nousi vuonna 2000 järjestön puheenjohtajaksi.

Kansainvälisyysstrategia koski myös lähialueyhteistyötä. Pohjoismaasuuntauksen rinnalle nostettiin yhteistyö Pietarin ja Tallinnan kanssa. Eurooppalaista oli myös se, että kulttuuri löytyminen kaupunkistrategiaksi. Helsinki haki ja sai aseman eurooppalaisena kulttuuripääkaupunkina vuonna 2000. Kulttuuri yhdistettiin vetovoimaisuuteen ja taisteluun sosiaalista eriarvoistumista vastaan. Kulttuuri määriteltiin eurooppalaisittain laajasti. Siihen kuului turvallisuus ja toimiva infrastruktuuri, siisteys ja luonnonläheisyys. Kulttuuria oli kaikki muotoilusta jääkiekkoon, katu- kahviloista pimeän ajan taidetapahtumiin. Näin haluttiin tuoda "jossain siellä kaukana" sijaitseva Helsinki lähemmäs mantereen maailmankaupunkeja.

1990-luvun tulevaisuusstrategioissa Helsinki nostettiin Pohjois-Euroopan tiede- ja tietokaupungiksi. Taustalla oli uusi kilpailuajattelu. Pääkaupungit eivät enää kilpailleet sijainnilla, statuksella ja teollisella tuotannolla vaan yliopistoilla ja korkeakouluilla, tiedolla ja tutkimustuloksilla. Tietokaupungista tuli menestysstrategian ydinaines. Strategiaa Helsingin seutu kehitti yhdessä. Metropolialue nähtiin "luovana tieto-, tekno-

miska verksamheten från kärnområdena till periferin, t.ex. till Östersjöområdet. Trafik- och informationsförbindelsernas betydelse framhövdes. Strategin gick ut på att samla de lokala krafterna. I Helsingfors var man väl insatt i erfarenheterna från de olympiska spelen i Barcelona och världsutställningen i Sevilla, samt marknadsföringssatsningarna i Turin, Dortmund, Birmingham, Lille och Glasgow.

På 1990-talet upplevdes det internationella tydliga- re än någonsin som en avgörande princip för Helsingfors framtid. Betydelsen av en egen utrikespolitik för staden betonades ytterligare när representanter från Helsingfors valdes in i EU:s Regionkommitté och övriga EU-organ, och fyra ledamöter från stadsfullmäktige valdes till Europaparlamentet. År 1995 blev Helsingfors medlem av Eurocities, en europeisk marknadsförings- och sammanslutningsorganisation med hundra stora och medelstora medlemsstäder. Organisationens syfte är att påverka utformandet av EU:s urbana politik. År 2000 tog Helsingfors över organisationens ordförandeskap.

Den internationella strategin gällde också förorts-samarbetet. Samtidigt som blickarna riktades mot Norden bedrevs också samarbete med St Petersburg och Tallinn. Ett europeiskt drag var också att ge kulturen en roll i stadens framtidsstrategi. Helsingfors sökte och blev utnämnd till europeisk kulturhuvudstad år 2000. Kultur kombinerades med dragningskraft och med bekämpandet av sociala ojämlikheter. Kultur gavs en omfattande definition i Europa. Kultur var även säkerhet och fungerande infrastrukturer, snygghet och natur närhet. Kultur var allt från formgivning till ishockey, från gatucaféer till den mörka årstidens kon- stevenemang. Man ville på detta sätt föra det "avlägs- na" Helsingfors närmare de kontinentala världsstäderna.

1990-talets framtidsstrategier innehöll visioner om Helsingfors som Nordeuropas främsta vetenskaps- och informationsstad. I bakgrunden låg ett nytt konkurren- stänkande. Konkurrenten mellan huvudstäderna bygg- de inte längre på läge, status och industriproduktion,

logia- ja kulttuurikeskuksena, Pohjois-Euroopan liike-toiminnan ja logistiikan ydinalueena.”

Sitä tuki tavoite tiivistä ja urbaanista kaupunki- ja täydennysrakentamisesta. Ydinkeskusta haluttiin palauttaa arvoonsa korostamalla kulttuurista ja historiallista kerroksisuutta ja merellisyttä. Taustalla oli strategia-ajattelun eurooppalainen ydin: toimiva fyysinen ja toiminnallinen rakenne lisäävät kaupunkielämän laatua ja viihtyisyyttä. Useiden historiallisten rakennusten peruskorjaustöihin ryhdyttiin. Ooppera aloitti vuonna 1991, Nykyaikaisen museon Kiasma avattiin keväällä 1998 ja Kaapelitehtaan museokeskus 1999.

Edelleen käynnissä on useita uudistusprosesseja. Siirtyminen teollisesta yhteiskunnasta tietoyhteiskuntaan, talouden globalisoitumisen, alueellistuminen ja kysynnän erilaistuminen antavat yhä syväyksiä sopeuttava rakenteita ja politiikkaa joustaviksi ja verkostomaisiksi. Kehitys noudattaa eurooppalaisia linjauksia arvojen, mallien ja tavoitteiden osalta.

Loppusanat

Sitkeys ja nopea reagointikyky tekevät Helsingistä eurooppalaisittain kiinnostavan pääkaupungin. Helsinki on ollut modernistien unelmaprojekti. Se on idän ja lännen välinen urbaani ajopuu, joka politiikan muuttuessa rakentaa identiteettinsä uudelleen. Keisarinvalan ajalta periytyy vahva suunnitelmallisuus, joka läpäisee kaupungin toimintoja. Helsinki vahvasti virkamiesvetoinen kaupunki, jossa sovelletaan nykyajan yleisiä vaatimuksia paikallistasolle. Kaupungin johdon katse on ollut tulevaisuudessa. Virkamiehet ovat tuoneet matkoiltaan innovaatiota ja ideoita kaupunkisuunnitteluun, terveydenhoitoon, opetukseen, sosiaalipalveluihin ja tekniseen toimeen sekä kunnallishallintoon. Menneisyyteen ei takerruta, mutta historiaa on osattu hyödyntää.

Helsingin historia, kerrostumat ja Helsinkiin liittyvät mielikuvat ovat syvästi eurooppalaisia. Eurooppalaisten yhteyksien, historiallisen kerroksisuuden ja kulttuurisen jatkuvuuden ymmärtäminen on ollut mer-

utan på universitet och högskolor, information och forskningsresultat. Informationsstaden blev kärningrediensen i stadens framgångsstrategi. Strategin arbetades fram av hela Helsingforsregionen. Metropolområdet sågs som det kreativa centret för information, teknologi och kultur, kärnområdet för Nordeuropas affärsverksamhet och logistik.

Denna bild stöddes av målsättningarna om tät och urban stadsbyggnad och -utvidgning. Man ville återinföra kärncentrums rättmätiga ställning genom att framhäva den kulturella och historiska mångfalden och havets närhet. I bakgrunden låg det strategiska tänkandets europeiska kärna: välfungerande fysiska och funktionella strukturer ökar den urbana kvaliteten och trivsamt. Grundrenoveringar av flera historiska byggnader inleddes. Operan inledde sin verksamhet år 1991, museet för modern konst Kiasma öppnade på våren 1998 och Kabelfabrikens museum öppnade år 1999.

Flera moderniseringsprocesser är fortfarande på gång. Övergången från industrisamhälle till informationssamhälle, den ekonomiska globaliseringen, regionaliseringen och diversifieringen i efterfrågan leder fortfarande till anpassningsimpulser i syfte att göra strukturerna och politiken flexibla och mer nätverksintegrerade. Utvecklingen följer de europeiska utställningarna i fråga om värden, modeller och målsättningar.

Slutkläm

Seghet och snabb reaktionsförmåga är egenskaper som gör Helsingfors till en intressant huvudstad för det övriga Europa. Helsingfors har varit modernisternas drömprojekt. Staden utgör ett stycke urban drivved mellan öst och väst, som förnyar sin identitet i takt med de politiska växlingarna. Från kejsardömets tid har staden ärvt en stark planmässighet som genomsyrar stadens funktioner. Helsingfors är en kraftigt tjänstemannadriven stad, där nutidens allmänna förutsättningar tillämpas på lokal nivå. Stadsstyrelsens blickar har varit riktade mot framtiden. Tjänstemännen har från sina

kittävä osa Helsingin kulloisiakin tulevaisuusstrategioita. Helsinki on koko tutkimusajankohdan ollut tietoinen pääkaupunkiasemastaan. Pitkään yhteiskunnallinen ilmapiiri oli Helsinki-vihamielinen. Helsinki on historian eri vaiheissa mielletty ”suomalaiselle hengelle” vieraaksi. Helsingin vastakohtaksi on asetunut milloin valtio, milloin maakunnat ja aluekeskukset tai vain maaseutu yleisesti. Helsinki on joutunut suuruutensa ja sosiaalisen monitasoisuutensa vuoksi luomaan erityisratkaisuja aiemmin kuin kansallinen lainsäädäntö on edellyttänyt. Monet kunnallishallinnon toimenpiteistä ovat sittemmin olleet kansallisesti suuntaa näyttäviä.

resor hämtat med sig innovationer och idéer för stadsplaneringen, hälsovården, undervisningen, socialtjänsten och den tekniska verksamheten samt för den kommunala förvaltningen. Ingen klamrar sig nostalgiskt fast vid det förflutna, men historien har ändå kunnat utnyttjas.

Liksom stadens historia och historieskikt är sinnebilderna kring Helsingfors djupt europeiska. Förståelsen av växelverkan med övriga Europa, av de historiska skikten och av den kulturella kontinuiteten har genom tiderna utgjort en viktig del av Helsingfors framtidsstrategier. Under hela den tid vi undersökt har Helsingfors varit medveten om sin status som huvudstad. Samhällsklimatet var länge fientligt mot Helsingfors. Under olika skeden av historien har staden ansetts vara främmande för ”den finländska andan”. Helsingfors har ställts i motsatsförhållande till staten, landskapen, regioncentra, eller landsbygden i allmänhet. På grund av sin storlek och sociala mångfald har Helsingfors varit tvungen att skapa speciallösningar i ett tidigare skede än nationella lagstiftningen krävt. Många av den kommunala förvaltningens åtgärder har senare haft en riktningssivande roll på det nationella planet.

Kaupunkikuvan tutkimus historian ja muistin näkökulmasta

Stadsbildsforskning ur historiens och minnets synvinkel

Anja Kervanto Nevanlinna

Kaupunkikuva ei kerro yhtä yhtenäistä tarinaa kaupungin menneisyydestä vaan monta erilaista kertomusta. Kaupunkikuva on aina monikollinen: kukin kaupunkilaisyhteisö näkee sen kaupunkikuvan, joka kantaa heidän omia merkityksiään.

Kaupunkihistoriassa historian ja muistin käsitteet ovat keskeisiä. Kumpikin käsite viittaa menneisyyteen ja sen tulkintaan. Yleiskielessä ”historia” viittaa paitsi menneisyyteen myös siitä kirjoitettuun kuvaukseen, menneisyyden tulkintaan. Sen sijaan ”muisti” viittaa pikemminkin siihen, mitä ei kirjoiteta - ei kirjoiteta ”muistiin” – vaan mikä säilyy mielessä kirjoittamattakin. Ranskalainen historioitsija Pierre Nora on kuvannut käsitteiden välistä suhdetta toimittamassaan laajassa tutkimuskokonaisuudessa *Les Lieux de la mémoire* (muistin paikat, engl. realms of memory) pohtiessaan nimenomaan kansallisen historiankirjoituksen historiaa.

Nora kuvaa kansallisen historian kiinnittymistä tiettyihin paikkoihin ja monumentteihin, tiettyihin ajankohtiin, tapahtumiin ja seremonioihin, sekä näiden kaikkien juhlimiseen. Muut paikat, ajankohdat tai tapahtumat eivät herätä kiinnostusta. Sen sijaan kansalli-

En stadsbild förtäljer aldrig en enda enhetlig historia om stadens förflutna, utan många och varierande berättelser. Stadsbilden är alltid i pluralis: varje stadskollektiv ser den stadsbild som bär dess egen innebörd.

Inom stadshistoria är historia och minne viktiga begrepp. Båda hänvisar till det förflutna och dess tolkning. I vardagsspråket syftar ordet ”historia” på något förflutet, men också på en skriftlig skildring, en tolkning av det förflutna. Ordet ”minne” syftar däremot närmast på sådant som man inte skriver ner eller antecknar, utan sådant som hålls kvar i tankarna utan behov av papper och penna. Den franska historikern Pierre Nora har i sitt omfattande forskningsprojekt *Les Lieux de la mémoire* (minnets platser, eng. realms of memory) begrundat den nationella historieskrivningens historia och därvid beskrivit förhållandet mellan dessa två begrepp.

Nora beskriver hur den nationella historien associeras med vissa platser och monument, vissa tidpunkter, händelser och ceremonier, samt med firandet av dessa. Andra platser, tidpunkter eller händelser väcker inget sådant intresse. Det nationella minnet fungerar däremot med andra förutsättningar, hävdar Nora. Alla sor-

nen muisti toimii Noran mukaan toisin. Kaikenlaisilla ilmiöillä ja niistä jääneillä jäljillä on potentiaalia toimia muistin välittäjinä. Yksityisestä voi löytää yleisesti merkityksellisiä näkökulmia, paikallisesta ilmiöstä koko kansakuntaa koskevia piirteitä. Kansallinen historia on Noran mukaan siis monoliittistä, kun taas kansallinen muisti on monikollinen käsite: niitä on aina useampia yhtä aikaa, eri yhteisöillä omansa, jopa keskenään ristiriitaisia käsityksiä menneisyydestä. Ero on oleellinen.

Kaupunkikuva kaupunkihistoriassa

Noran käsitteitä voi käyttää myös kaupunkikuvan tutkimuksen analyysiin. Historian kehityksessä – tässä siis ymmärrettyinä monoliittiseksi – kaupunkikuva on nähty yleensä yksiselitteisenä, samaan tapaan kuin kansallisessa historiassa. Esimerkiksi Senaatintoria on perinteisesti tutkittu vallan ja politiikan visuaalisena ulottuvuutena. Lähtökohtana on ollut se, että Senaatintorilla on tiettyjä, kaikille yhteisiä merkityksiä. Merkitykset on nähty tässä rakennusten ja rakennetun kaupungin ominaisuuksina. Kaupunkikuvan tutkimus on näiden rakennetun ympäristön ominaisuuksien tutkimusta. Tämä on hyvin vakiintunut näkökulma taidehistoriallisen kaupunkihistorian piirissä.

Jos lähtökohdaksi sen sijaan otetaan Noran ajatus muisteista (monikossa), voidaan kysyä, mitä erilaisia merkityksiä Senaatintorin ympäristö on kantaanut ja kantaa. Erilaiset kaupunkilaisyhteisöt lukevat Senaatintoria ympäröivää kaupunkia toisistaan poikkeavilla tavoilla. Tästä näkökulmasta kaupunkikuvan tutkimus ei voi kohdistua rakennettuun kaupunkiin sinänsä, vaan nimenomaan siihen, millaisia suhteita yhteisöillä on Senaatintorin ympäristöön ollut, millaisia merkityksiä rakennettu kaupunki on sisältänyt erilaisille yhteisöille. Tässä siirrytään nopeasti taidehistorian tutkimusperinteistä tieteiden välissä olevalle, paljon tuntemattomammalle kentälle, jossa taidehistoria on vain yksi tieteenala useampien joukossa.

ters fenomen, inklusive de spår som dessa lämnar, har ett potential att förmedla minnesbilder. Allmänt betydande synpunkter kan hittas i det privata, och ett lokalt fenomen kan förmedla en karaktär som hela nationen kan underteckna. Enligt Nora är alltså den nationella historien monolitisk, medan det folkliga minnet är ett pluralformat begrepp: flera olika minnen koexisterar och varje kollektiv har sina egna minnen; det förflutna ger t.o.m. upphov till motstridiga uppfattningar. Skillnaden är väsentlig.

Den stadshistoriska stadsbilden

De begrepp som Nora använder kan också tillämpas i stadsbildsforskningens analyser. I den historiska undersökningen – här alltså i sin monolitiska betydelse – har stadsbilden vanligtvis tolkats entydigt, på samma sätt som i den nationella historien. T.ex. Senatstorget har traditionellt studerats såsom en visuell dimension för makt och politik. Utgångspunkten har varit att Senatstorget bär på vissa innebörder som är gemensamma för alla. Dessa innebörder har betraktats som egenskaper som anknyter till byggnaderna och den fysiska staden. Att studera stadsbilden är att studera denna byggnadsmiljö och dess egenskaper. Detta är det vedertagna synsättet i frågor som gäller urban konsthistoria.

Om man däremot utgår ifrån Noras tankar om minnen, kan man fråga sig vilka olika betydelser Senatstorgets miljö har haft och har idag. Olika kollektiv avläser staden kring Senatstorget på olika sätt. Ur denna synvinkel kan stadsbildsforskningen inte handla om stadens byggnader i sig, utan fokus bör uttryckligen riktas på hur kollektivet har förhållit sig till Senatstorgets miljö, d.v.s. vilken betydelse byggnaderna har haft för de olika kollektiven. Här kommer man hastigt över från en konsthistorisk forskningstradition till ett betydligt obekantare interdisciplinärt område, där konsthistoria bara är en av många vetenskapsgränar.

De innebörder olika stadskollektiv ger den fysiska staden har jag kallat stadsrummets kulturella innebörder. Med begreppet kultur syftar jag på de värderingar,

Olen kutsunut näitä eri kaupunkilaisyhteisöjen rakennettuun kaupunkiin liittämiä merkityksiä kaupunkitilan kulttuuriseksi merkityksiksi, jossa kulttuurin käsitteellä viitataan kunkin kaupunkilaisyhteisön omaksumiin arvoihin, elämäntapoihin ja käytäntöihin ja niiden historioihin.

Kaupunkitilan kulttuuriset merkitykset

Kun olen tuonut esiin tämäntyyppisiä näkökulmia kaupunkihistorian kirjoitukseen, olen saanut kahdenlaisia kommentteja. Jotkut myöntävät sen, että kansallinen muisti on käsitteenä tarpeen kun tarkastellaan esimerkiksi poliittista historiaa, jossa sodan rintamalinjojen eri puolilla nähdään tapahtumat eri tavoin senkin jälkeen kun rintamat ovat konkreettisesti maisemasta kadonneet. Tällainen kansallinen muisti kohdistuu esimerkiksi vuoden 1918 tapahtumiin. Mutta heille rakennukset eivät kuitenkaan ole tällaisia ilmiöitä. Heidän käsityksenä mukaan esimerkiksi Senaatintori rakennettuna kaupunkina merkitsee tiettyjä yksiselitteisiä ilmiöitä, jotka kaikki tietävät ja ovat ottaneet omakseen.

Toiset puolestaan hyväksyvät ajatuksen siitä, että tietyllä paikalla voi olla useita, jopa keskenään ristiriitaisia merkityksiä, mutta pitävät itsestään selvänä näiden merkitysten subjektiivisuutta. Tämän mukaan jokainen meistä kokee jokaisen paikan omalla erityisellä tavallaan samaan aikaan kun paikoilla on myös yleisiä, ”objektiivisempia” merkityksiä. Heille Senaatintori on yhtä aikaa kansallisesti keskeinen ympäristö ja omista lapsuuden ym. kokemuksista ammentava, hyvin henkilökohtainen paikka.

Näen kuitenkin kaupunkitilan kulttuuriset merkitykset molemmista poikkeavina. Minulle keskeistä niiden muodostumisessa ovat kaupunkilaisten yhteisöt. Kunkin yhteisön suhde kaupunkitilaan on omanlaisensa: kukin ryhmä elää kaupunkia omien arvojensa, maailmankuvansa ja käytäntöjensä pohjalta, mikä pitemmän ajan kuluessa rakentaa eri paikoille niiden kult-

levnadsvanor och praxisar (och dessas historiska bakgrunder) som varje enskilt stadskollektiv omfattar.

Kulturella innebörder kring stadsrummet

I de situationer där jag framfört mina synpunkter på stadens historieskrivande har jag fått två sorters kommentarer. Somliga medger att det folkliga minnet är ett nödvändigt begrepp när man granskar t.ex. politisk historia: krigshändelserna ses fortfarande i olika ljus på bägge sidor om stridslinjen, även efter att de fysiska spåren för länge sedan utplånats ur landskapet. Denna typ av folkliga minnesbilder präglar t.ex. händelserna från år 1918. Byggnaderna ses dock inte som ett tvetydigt fenomen av ägarna till dessa minnen. Enligt deras uppfattning är t.ex. Senatstorget i egenskap av stadskonstruktion förknippat med vissa entydiga fenomen som alla känner till och har anammat.

Andra godkänner tanken att en viss plats kan ha flera t.o.m. motstridiga betydelser, men anser att denna subjektivitet är en självklarhet. Enligt detta synsätt upplevs en viss plats på ett personligt sätt av varje människa, men samtidigt har platsen också allmänna, ”mer objektiva” betydelser. För dessa personer är Senatstorget samtidigt en nationellt central miljö och en mycket personlig plats som anknyter till diverse barndomsminnen och erfarenheter.

Så som jag uppfattar saken avviker dock de kulturella betydelserna kring det urbana utrymmet från bägge synsätten. Den avgörande faktorn i utformningen av dessa kulturella betydelser är enligt min mening de urbana invånarkollektiven. Varje kollektiv har ett eget och unikt förhållande till stadens fysiska dimension: varje grupp upplever staden mot bakgrunden av sina värden, seder och sin egen världsbild, vilket över ett längre tidsrum bildar en kulturell innebörd kring de olika platserna. I Senatstorgets fall är sådana stadskollektiv t.ex. invånarna i Kronohagen eller de som arbetar vid de statliga ämbetsverken, Domkyrkans besökare och personal, studerande idag och förr, konsthistori-

tuurisia merkityksiä. Senaatintorin kohdalla tällaisia kaupunkilaisryhmiä voisivat esimerkiksi olla Kruununhaan asukkaat, siellä valtion virastoissa työskentelevät, Tuomiokirkon kävijät ja työntekijät, opiskelijat ennen ja nyt, empireaikaan erikoistuneet taidehistorioitsijat, matkailijat, torin eteläreunan rakennusten liikkeenharjoittajat, mielenosoittajat eri vuosikymmeninä, Helsingin käräjäoikeudessa 1970-luvulla toimineet virkailijat, 1960-luvun aktiiviset kaupunkisuojelijat ja torin varrella sijaitsevilla rakennuksilla eri aikoina asuneet. Heille kaikille Senaatintorin merkitykset poikkeavat toisistaan.

Kaupunkihistoriaa käytännössä

Kulttuuristen merkitysten soveltaminen kaupunkikuvan tutkimuksessa avaa yhteyksiä taidehistorian perinteisestä, arkkitehti-taiteilijan tavoitteita ja taitoja korostavasta lähestymistavasta monitieteisempään kaupunkihistoriaan ja samalla myös uudensuolaan kysymyksenasetteluihin. Millaisena Helsingin kaupunkikuva näyttää tästä näkökulmasta?

Kolme esimerkkiä:

1. *Norrménin talo*

Katajanokan kanavan äärellä sijainneesta Norrménin talosta puhutaan vieläkin, vaikka se katosi kaupunkikuvasta jo 45 vuotta sitten. Sen oli rakennuttanut pankinjohtaja, myöhemmin Helsingin kaupunginvaltuuston pitkäaikainen puheenjohtaja Alfred Norrmén asuinkerrostaloksi, jonka ylimmissä kerroksissa oli kussakin suuri asunto ja pohjakerroksessa pieniä asuntoja (valm. 1897). Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Th. Höijer, jonka näyttöihin Helsingissä kuuluivat mm. Ateneum ja Hotelli Kämp. Norrménin talo kuului Katajanokan punatiiliseen satamamaisemaan, joka ilmensi uutta teollistuvaa Suomea. Sen paikka Eteläsataman äärellä, Kauppatorin itäisenä päätteenä ja itsenäistyneen maan Presidentinlinnan vieressä takasi tälle

ker specialiserade på empiren, resenärer, affärsidkare i torgets södra kant, demonstranter under olika årtionden, de tjänstemän som arbetade vid Helsingfors tingsrätt på 1970-talet, stadsskyddsaktivisterna på 1960-talet, eller de människor som under olika perioder bott i byggnaderna kring torget. För alla dessa kollektiv innebär Senatstorget olika saker.

Stadshistoria ur ett praktiskt perspektiv

En tillämpning av kulturella innebörder på stadsbildforskningen öppnar samband mellan konsthistoriens traditionella infallsvinkel, som ju betonar arkitekter-konstnärernas målsättningar och kunskaper, och en mångvetenskapligare stadshistoria – och därmed även nya frågeställningar. Hur ser Helsingfors stadsbild ut ur det perspektivet?

Tre exempel:

1. *Norrménska huset*

Kuva: Raumbild-Verlag, kesä 1952.
Foto: Raumbild-Verlag, sommaren 1952

melko tavanomaiselle asuinrakennukselle hyvin näkyvän aseman kaupunkikuvassa.

Toisen maailmansodan aikana rakennukseen sijoitui saksalainen sotilaskomendatuuri. Samalla sen merkitykset kaupunkilaisten silmissä tietysti muuttuivat: sen suhde Presidentinlinnaan ja maan hallinnolliseen eliittiin oli yhtäkkiä oleellinen. Tässä vaiheessa rakennuksella oli erittäin poliittinen merkitys, joka sai jatkoa heti sodan jälkeen, kun venäläinen valvontakomissio otti rakennuksen käyttöönsä. Rauhansopimuksen ehtojen täyttämiseksi perustetun Valtion Metallitehtaiden (myöhemmin Valmet) pääkonttori sijoitui komission jälkeen Norrménin taloon, josta se siirtyi pois vasta vuonna 1955. Valmetin pääkonttorinakin rakennuksella oli tietty poliittinen ulottuvuus, mutta se oli kuitenkin ennen muuta toimistokäytössä. Valmetin muuton jälkeen rakennukseen muutti Huolintakeskus.

Kun Suomi alkoi toipua sodan jälkiseurauksista ja suunnata katseensa yhä määrätietoisemmin tulevaisuuteen läntisenä demokratiana ja nopeasti vaurastuvana teollisuusvaltiona, rantaviivan satamarakennuksia alettiin korvata uusilla. Myös Norrménin taloa alkoi näyttää vanhanaikaiselta; mm. arkkitehti Marius af Schultén kuvasi sitä rakennustaiteellisesti heikoksi (1955). Tässä tilanteessa se purettiin ja tilalle rakennettiin Alvar Aallolta tilattu, italialaisiin, veden äärellä sijaitseviin palatseihin etäisesti viittaava modernistinen laatikko menestyksekkään valtionyhtiö Enso-Gutzeitin pääkonttoriksi. Aikalaiset eivät säästelleet ihastustaan. Taiteilija Henrik Tikkanen liitti Hufvudstadsbladissa julkaistuun piirroksensa tekstin, jossa hän kuvasi rakennusta runollisesti ”carraramarmoriseksi kaunottareksi [joka] peilaa vielä hiukan aamu-unista julkisivuaan Eteläsataman veteen”.

Tänään moni kysyy: Miksi ihmeessä hieno Norrménin talo purettiin? Kulttuuristen merkitysten näkökulmasta voi syitä etsiä sekä sen poliittisista tehtävien sotien aikana ja heti niiden jälkeen että uuden arkkitehtuurin kritiikittömästä ihailusta 1950-luvun pääkaupungissa. Modernistinen arkkitehtuuri merkitsi monille sodanjälkeisen Suomen ja suomalaisuuden ul-

Norrménska huset, som i tiden låg vid Skatuddskanalen, är fortfarande ett diskussionsämne, även om huset försvann ur stadsbilden för 45 år sedan. Bankdirektören och sedermera långvarige ordförande för stadsfullmäktige Alfred Norrmén lät bygga huset i form av ett bostadshöghus med varsin stor bostad på de högsta våningarna och mindre bostäder i bottenvåningen (färdigt 1897). Byggnaden ritades av arkitekt Th. Höijer, vars verk i Helsingfors även omfattar t.ex. Ateneum och Hotell Kämp. Norrménska huset hörde till Skatuddens rödtegelpräglade hamnmiljö, som avspeglade ett nytt industrialiserat Finland. Husets läge vid Södra hamnen i Salutorget östkant, och dess placering bredvid Presidentens slott som representerade landets nyvunna självständighet, tryggade en god synlighet i stadsbilden.

Under Andra världskriget övertogs byggnaden av en tysk militärkommendatur. I samma veva förändrades förstås husets innebörd för stadsborna: plötsligt gjorde dess närhet till Presidentens slott och till landets politiska elit att det fick en väsentlig betydelse. Byggnaden hade alltså i detta skede en stark politisk betydelse, som den bibehöll ännu efter kriget då den övertogs av den ryska kontrollkommissionen. Nästa gäst var Statens Metallfabriker (sedermera Valmet), som grundats för att uppfylla fredsavtalsvillkoren, och vars huvudkontor placerades i Norrménska huset, där det stannade kvar fram till år 1955. Också som Valmets huvudkontor fick huset en viss politisk prägel, men dess huvudsakliga funktion var att tjäna som kontorsbyggnad. Efter att Valmet flyttade ut flyttade speditionsfirman Huolintakeskus Ab in.

När Finland började repa sig efter krigets sviter och allt målmedvetnare rikta blickarna mot en framtid som västerländsk demokrati och blomstrande industristad började man ersätta hamnbyggnaderna vid strandkanten med nya. Också Norrménska huset började se gammalmodigt ut; bl.a. arkitekt Marius af Schultén beskrev byggnaden som byggnadskonstnärligt svag (1955). I det läget revs huset och ersattes av en modernistisk lådformad byggnad vars ritningar beställdes av Alvar

koista muotoa ja samalla sen symbolista yhteyttä länsimaisuuteen, universaaleihin arvoihin ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen.

Tämän johdosta ei mielestäni ollut mikään ihme että Norrménin talo 1950-luvun lopulla purettiin ja sen tilalle nousi Enso-Gutzeitin pääkonttori; ihme olisi ollut, jos näin ei olisi tapahtunut. Nykyään paikan merkitys näyttää taas olevan toinen. Jos kaupungin kiinteistövirasto olisi pitänyt paikkaa merkityksellisenä, esimerkiksi Presidentinlinnan tai kansainvälisen yhtiön pääkonttorin vuoksi, tuskinpa se olisi 2000-luvun alkuvuosina sallinut lumilautarakennelman pystyttämistä Kauppatorin itäiseen päähän, peittämään kummatkin näkyvistä.

2. Makkaratalo

Kaivotalo, jonne Valmetin pääkonttori muutti 1955, oli myös keskeisellä ja näkyvällä paikalla, vastapäätä rautatieasemaa. Jo 1930-luvun lopulla rautatieaseman ympäristöä olivat ajanmukaistaneet Pääpostin valmistuminen ja Sokoksen rakennustöiden aloittaminen. Sotien jälkeen Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan rakennuttama Kaivotalo (arkkit. Pauli Salomaa, KK:n arkkitoimisto, 1955) oli yksi ensimmäisiä ellei ensimmäinen liiketalo, jonka julkisivuissa käytettiin alumiinia. Amerikkalaistunnelmaa vahvasti rakennukseen

Kuva: Helsingin kaupungin kaupunginmuseo: Kuva-arkisto. Foto: Helsingfors stadsmuseums bildarkiv. G. Grünberg, 1967.

Aalto, och som vagt påminde om den italienska palatsstilen. Byggnaden blev säte för det framgångsrika statsägda bolaget Enso–Gutzeit. Byggnaden överöstes med lovord. Bredvid en teckning publicerades i Hufvudstadsbladet beskrevs byggnaden av konstnären Henrik Tikkanen i poetiska ordalag som en ”skönhet i carraramarmor [som] speglar sin ännu något morgon-sömniga fasad i vattnen vid Södra hamnen”.

Här frågar många: Varför revs det fina Norrménska huset? Ur den kulturella betydelsens perspektiv kan orsakerna hittas både i byggnadens politiska funktion under och strax efter kriget, och i det kritiklösa beundrandet av ny arkitektur som rådde på 1950-talet i huvudstaden. Många såg den modernistiska arkitekturen som en yttring för det efterkrigstida Finland och finländskheten, och som ett symboliskt band med den västerländska världen, de universella värdena och uppbyggandet av en välfärdsstat.

Mot denna bakgrund anser jag att det inte alls är konstigt att Norrménska huset revs i slutet av 1950-talet och ersattes med Enso–Gutzeits huvudkontor; det hade snarast varit konstigt om så inte skett. Idag verkar platsen ha en helt annan betydelse. Om Fastighetskontoret hade ansett platsen betydelsefull, t.ex. med hänvisning till Presidentens slott eller huvudkontoret för ett internationellt företag, skulle man i 2000-talets början knappast ha tillåtit byggandet av en snowboardanläggning i Salutorgets östra kant, som effektivt skymde båda två.

2. Korvhuset

Brunnshuset, dit Valmets huvudkontor flyttade år 1955, stod också på en central och synlig plats mitt emot Järnvägsstationen. Redan i slutet av 1930-talet blev omgivningen kring Järnvägsstationen moderniserad i och med att Postens nya huvudkontor byggdes och varuhuset Sokos började byggas. Brunnshuset, som byggdes efter kriget på beställning från Helsingfors universitets studentkår (arkitekt Pauli Salomaa, konsumtionskooperativa centralförbundet KK:s arkitektbyrå, 1955) var en av de första kommersiella bygg-

sijoittunut America Center, Yhdysvaltain tiedotustoi-
misto kirjastoinen. Kaivotalon kaksikerroksinen sisä-
piha vilkkaine liiketiloineen, automaattihisseineen ja
liukuportaineen herätti kaupunkilaisissa – minussakin
– ihastusta.

Uuden kiiltävän liiketalon rinnalla saman korttelin
kulmassa ollut Suojeluskuntaliikkeen entinen raken-
nus, jonka helsinkiläiset tunsivat nimellä Skohan talo
(arkkit. Th. Höijer & F. A. Sjöström, 1870-l.), alkoi
vaikuttaa yhä nuoremmalle sukupolvelle ja sen purkaminen
yhä välttämättömämmältä. Kiinteistöjen omistajille
perustelut olivat ennen muuta taloudellisia: tontin ja
sen naapuritonttien rakennusoikeutta oli käyttämättä.
Keskeisten tonttien uudisrakentaminen maksimoisi
omistajien investoinneista saamat voitot. Viljo Revell
ja Heikki Castren suunnittelivat 1960-luvun alussa
koko korttelin levyisen, Kaivokadulta Aleksanterinka-
dulle ulottuvan uudisrakennuksen, jonka nimi
City-Center viittasi markkinatalouden kultamaahan,
Yhdysvaltoihin. Kun tontteja yhdistämällä oli saatu
muodostumaan noin puolet suunnitelman mukaisesta
tontista, voitiin rakennus toteuttaa. Rakennus valmis-
tui 1967, rakennuttajina Suomen valtio ja Julius
Tallberg Oy.

Suunnitelman kantava idea, uloke, jota kansa heti
alkoi kutsua Makkaraksi, jäi keskeneräiseksi, sen kat-
kaistu pää työntyi katumaisemaan tylysti. Makkaratalo
sai heti alusta saakka sekä kannattajia että vastustajia.
Jotkut innostuivat omaperäisestä pysäköintijärjeste-
lystä kolmannessa kerroksessa, ns. tunnelitason liiketi-
loista, jotka moninkertaistivat myyntipinta-alan, ja ra-
kennuksen uusista ”ornamenteista” eli julkisivusta
pullistuvista raskaista ajorampeista. Suurista näkö-
alaikkunoista avautui Rautatieaseman komea katto-
maisemakin uudenlaisena. Toiset taas pitivät Makka-
ratalon autoliikenteeseen vahvasti nojaavaa konseptia
sopimattomana vanhan eurooppalaisen kaupungin
keskustassa. Sen valtava mittakaava tuntui musertavan
alleen niin Rautatieaseman kuin Ateneuminkin monu-
mentaalisuuden. Vuosien saatossa Makkaratalo on
voittanut lukuisia kilpailuja kaupungin rumimmasta

naderna, om inte den första, vars fasad delvis var gjord
i aluminium. Det amerikanska intrycket förstärktes ge-
nom att byggnaden hyste America Center, en ameri-
kansk informationsbyrå, och dess bibliotek. Brunnshu-
sets öppna innertorg i två våningar med livliga affärsu-
trymmen, automatiska hissar och rulltrappor väckte
stor beundran bland stadsborna, vilket också jag kan
underteckna.

Jämfört med detta glänsande nya affärshus började
före detta Skyddskåren, byggnaden på hörnet i samma
kvarter och av stadsborna döpt till Skoha-huset (arki-
tekt Th. Höijer & F.A. Sjöström, 1870-talet.) kännas
allt sjabbigare och en rivning allt nödvändigare. De ar-
gument som framlades för fastighetsägaren var fram-
förallt ekonomiska: det fanns en outnyttjad bygggrätt
som gällde tomten och granntomterna. Eventuella ny-
byggnadsprojekt på dessa centrala tomter skulle ge en
maximal avkastning på ägarnas investeringar. I början
av 1960-talet ritade Viljo Revell och Heikki Castrén en
ny byggnad som upptog hela kvarteret från Brunnsga-
tan till Alexandergatan, och vars namn City Center
hänvisade till marknadsekonomins eldorado USA.
Byggnadsprojektet kunde slutligen genomföras efter
att de mindre tomterna först hade pusslats ihop så de
bildade ca. hälften av den ursprungligen planerade
tomtarealen. Byggnaden blev färdig år 1967. Byggher-
rar var den finländska staten och Julius Tallberg Oy.

Fasadens bärande tanke, den runda utbyggnaden
som folket genast döpte till Makkara (Korven), förblev
ofullbordad med en avkapad ända som pekade tvärt ut
mot gatan. Korvhuset hade från första början både fö-
respråkare och motståndare. Somliga var mycket entu-
siastiska över de nya egendomliga parkeringsarrange-
mangen i tredje våningen, affärsutrymmena på den s.k.
tunnelnivån genom vilka affärsytan fördubblades, och
de nya ”ornamenten”, d.v.s. fasadens tunga bilramper.
Från de stora panoramafönstren såg t.o.m. Järnvägssta-
tionens ståtliga taklandskap nytt och spännande ut.
Andra ansåg att Korvhuset, vars koncept i hög grad
gjorts beroende av biltrafik, inte passade in i en gam-
mal europeisk huvudstads centrum. Med sina enorma

rakennuksesta. Skohan kulman muistavat vanhemmat helsinkiläiset ovat ehdottaneet Makkaratalon purkamista. Joillekin nuoremmille helsinkiläisille se on kuitenkin omasta ajastaan kertova rakennus, junalla saapuville tunnistettava portti Helsinkiin.

Kolme vuosikymmentä riitti muuttamaan rakennukselle annettuja kulttuurisia merkityksiä. Helmi-kuussa 2001 kansainvälinen rakennussuojelujärjestö keskusteli Makkaratalon suojelun tavoitteista kongressissa ”Dangerous Liaisons” – kongressille keksimäni nimi viittaa modernin ja vanhan yhteenliittämisen ongelmallisuuteen. Rakennuksen suojelu ei kuitenkaan noussut keskusteluun paikan kulttuuristen merkitysten ristiriitojen vuoksi, vaan taloudellisista syistä. Makkaratalon uudistaminen tuli ajankohtaiseksi joitakin vuosia sitten, kun tontin rakennusoikeus alkoi vaikuttaa taas liian alhaiselta suhteessa siihen, mitä tuottoja näin keskeisesti sijaitsevasta tontista olisi mahdollista hankkia. Kulttuuristen merkitysten osuus muutosprosessissa liittyy lähinnä siihen, millä tavoin taloudellista tuottoa lisätään. Nyt kun Museovirasto ja kaupunki ovat päätyneet suojelemaan Makkaratalon ”makkaran” mutta ei ajoramppeja, voi herättää kysymyksen, mitä Makkaratalo merkitsee erilaisille helsinkiläisille nykyään.

3. Kaapelitehdas

Salmisaaren teollinen maisema, johon jo 1930-luvulla nousi Alkoholiliike Oy:n suuri tehdas, täydentyi sotien aikana ja niiden jälkeen Suomen Kaapelitehtaan tuotantorakennuksella (arkkit. W. G. Palmqvist, 1943–1954), jonka vanhimpaan osaan kuului muun muassa 110m pitkä ja 13.5m korkea Merikaapelihalli. Kaapelitehtaalla oli tärkeä rooli ensin sotakorvauksissa, joista 5,7 prosenttia maksettiin kaapelituotteina, sen jälkeen 1950- ja 1960-luvuilla idänkaupassa, kun lähes neljäsosa Kaapelitehtaan tuotannosta meni Neuvostoliittoon. Yrityksen arvostusta osoittivat säännölliset valtiotieveraiden käynnit tehtaalla. Tehdasvierailut kuuluivat itsestään selvästi moderniin Suomi-kuvaan. Tehdasrakennuksen merkitykset niin kaupunkikuvassa

proportioner trotsade byggnaden såväl Järnvägsstationens som Ateneums monumentala gestalter. Korvhuset har i flera tävlingar under årens lopp utnämnts till den fulaste byggnaden i Helsingfors. De äldre stadsborna som kommer ihåg Skoha-hörnet har föreslagit att Korvhuset skulle rivas. För somliga yngre helsingforsare är byggnaden dock ett vittne för sin egen tid, en igenkännbar stadsport för de resenärer som anländer med tåg.

Det behövdes bara tre decennier för att förändra byggnadens kulturella betydelse. Skyddandet av Korvhuset diskuterades i februari 2001 vid konferensen ”Dangerous Liaisons” som ordnades av en internationell organisation för byggnadsskydd. Namnet på konferensen var mitt påhitt och syftade på problemen kring förenandet av modernt och gammalt. Orsaken till att byggnadens skydd togs upp var emellertid inte platsens motstridiga kulturella betydelse, utan den var av ekonomisk natur. Korvhusets modernisering blev aktuellt för några år sedan då tomtens byggrätt igen började verka för låg med tanke på den avkastning dess centrala läge kunnat ge. De kulturella betydelserna ansågs relevanta närmast i fråga om hur den ekonomiska produktiviteten kunde ökas. När Museiverket och staden nu har beslutat att skydda Korvhusets ”korv”, men inte bilramperna, kan man ställa frågan vad Korvhuset betyder för stadens olika invånare idag.

3. Kabelfabriken

Sundholmens industrilandskap, där det statliga vin- och spritmonopolet Alkos stora fabrik hade byggts redan på 1930-talet, utökades åren 1943–54 (under och efter Andra världskriget) med Finlands Kabelfabriks produktionsbyggnad (arkitekt W.G. Palmqvist), vars äldsta del bl.a. omfattade den 110m långa och 13,5m höga Sjökelhallen. Kabelfabriken hade stor betydelse först och främst för krigsskadeståndet, av vilket 5,7 procent betalades i kabelvaror, och därefter för östhandeln på 1950- och 1960-talet, då nästan en fjärdedel av produktionen exporterades till Ryssland. Ett tydligt tecken på företagets uppskattade ställning var de regel-

kuin kaupunkilaisten mielikuvissakin olivat tiiviisti si-
dottuja sen tuotannolliseen tehtävään.

Kaapelitehtaan viereistä suurta varasto- ja teolli-
suusaluetta, joka hallitsi Helsingin läntistä sisääntulo-
näkyä, alettiin 1980- luvulla suunnitella uudeksi
kaupunginosaksi asuin- ja toimistotaloineen. Kaupun-
kilaiset olivat laajalti yhtä mieltä siitä, että alueella oli
vain taloudellista arvoa rakennusmaana. Myös useim-
pia teollisuusalueen rakennuksia pidettiin arvottomina
ja hankalina muuttaa toisiin tarkoituksiin. Uusien käyt-
töjen kannalta erityisen ongelmallisena suunnittelijat
pitivät Merikaapelihallia. Ruoholahden ensimmäisissä
suunnitelmissa he ehdottivat Kaapelitehtaan purka-
amista, myöhemmin myös sen osittaista säilyttämistä
(vrt. Makasiinit Töölönlahden alueella).

Huonokuntoinen tehdasrakennus, jonka sijainti oli
keskeinen mutta tulevaisuus epäselvä, oli kohtuuhin-
taisine vuokrineen taiteilijoiden ja käsityöläisten näkö-
kulmasta ihanteellinen. Talouden romahdus 1990-lu-
vun alussa hidasti korkealentoisten uusien suunnitel-
mien toteutusta ja osaltaan stabilisoi Kaapelitehtaan
luonnetta toisenlaisena taiteen ja kulttuurin paikkana.
Merikaapelihalli, jota muutama vuosi aikaisemmin oli
pidetty hankalana, osoittautui loistavaksi tilaksi niin
toiminnallisesti, taiteellisesti kuin taloudellisestikin
toteuttaa poikkeuksellisia tapahtumia kuten West Side
Story. Tänäpä Kaapelitehtaan teollinen historia ja sen
uusi, omaperäinen toimintamalli antavat koko Ruoho-
lahden kaupunginosalle tavoitellun identiteetin, joka
erottaa sen yksinomaan uudisrakennuksia sisältävistä
kaupunginosista.

Milloin Kaapelitehtaan merkitykset muuttuivat?
Keiden sille antamat merkitykset saivat lisää valtaa,
keiden puolestaan vähentyivät? Kaapelitehdas ei siis
ollutkaan vain teollisuusrakennus jonka aika olisi päät-
tynyt kun sitä ei enää tarvittu kaapeleiden tuottami-
seen. Sillä oli voimaa nousta pienten, melko vaikutus-
vallattomien ryhmien omaksi paikaksi, heidän taiteel-
listen intressiensä tyyssijaksi ja uudenlaisia kulttuuri-
sia merkityksiä kantavaksi osaksi kaupunkia.

bundna besöken från olika statsgäster. I det moderna
Finland var fabriksbesök en självklarhet. Fabriksbyg-
gnadens betydelse för såväl stadsbilden som för stads-
borna själva var starkt förknippad med dess produce-
rande funktion.

På 1980-talet började det stora lager- och indu-
striområde strax intill Kabelfabriken, som dominerade
västra infarten till Helsingfors, planeras om till en ny
stadsdel med bostadshus och kontorsbyggnader. Bland
stadsborna rådde en stor enighet om att området enbart
hade ekonomiskt värde, såsom byggmark. Man ansåg
dessutom att flera av byggnaderna var värdelösa och
besvärliga att anpassa till andra bruksändamål. I syn-
nerhet Sjökelhallen ansågs vara problematisk med
tanke på en eventuell funktionell omvandling. I de för-
sta planerna för Gräsviksområdet föreslog planerna
att Kabelfabriken skulle rivas, och senare föreslogs en
partiell konservering (jämför godsmagasinen vid Tölö-
viken).

Fabriksbyggnaden var i dåligt skick och dess fram-
tid osäker, men i gengäld var läget centralt och hyran
låg, vilket gjorde den till en idealisk lösning för konst-
närer och hantverkare. Den ekonomiska lågkonjunktur-
en i början av 1990-talet dämpade takten för de nya
högtflygande planerna, och bidrog till att stabilisera

Kuva: Helsingin kaupungin kaupunginmuseo: Kuva-arkisto.
Foto: Helsingfors stadsmuseums bildarkiv.
Teuvo Kanerva, 1950-luku. - 1950-talet.

Kaupunkikuvan tutkimus biografisen tutkimuksen näkökulmasta

Jos kaupunkikuvan tutkimusta arvioidaan suhteessa biografiseen tutkimukseen, alussa esittelemistäni lähestymistavoista rakennuksen merkityksiä, sen esteettikkää ja visuaalisuutta painottavaa tutkimusta voisi verrata perinteiseen yksilön elämäkertaa ja hänen individuaalisuuttaan korostavaan tutkimukseen. Siinä henkilöä kuvataan tai hän kuvaa todellisuuttaan oman menneisyytensä vaiheina. Sen sijaan kaupunkilaisten suhdetta rakennettuun kaupunkiin ja heidän sille antamiaan moninaisia merkityksiä tarkastelevaa tutkimusta voisi verrata siihen biografisen tutkimuksen suuntaan, jossa korostuu yksilön suhde omaan yhteisöön tai eri yhteisöihin: kollektiiviseen elämäkertaan. Siinä henkilö puolestaan kuvataan tai hän kuvaa todellisuuttaan ja itseään sen osana ennen muuta suhteessa muihin.

Kun pohdin historian ja muistin erilaisia suhteita kaupunkikuvaan ja sen tutkimukseen, osuin sattumalta lukemaan Matti Klingen kirjaa Kävelyllä Pariisissa, joka avasi lisäperspektiiviä edellä kuvailemiini kaupunkihistorian tutkimusotteisiin erityisesti verrattaessa kaupunkikuvan tutkimusta biografiseen tutkimukseen. Klinge viittaa ranskalaisen sosiologin Michel Maffesolin kirjaan ja tämän teeseihin germaanisesta ja latinalaisesta kulttuurin eroista. Niiden mukaan germaanisessa kulttuurissa korostetaan individuaalisuutta, yksilön erillisyyttä, kun taas latinalaisessa kulttuurissa korostetaan persoonaa, ihmisen suhdetta yhteisöihin. Jako vertautuu kaupunkikuvan tutkimuksen pääjakoon: perinteinen, visuaalinen arkkitehtuuritutkimus germaanisesta maailman ilmentymänä, ja omissa töissäni käyttämäni rakennetun kaupungin kulttuuriset merkitykset latinalaisesta maailman ilmentymänä.

Historian ja muistin kohdalla voidaan puhua samankaltaisesta ilmiöstä. Kun kaupunkikuvaa tutkitaan historian näkökulmasta, ajatellaan kaupunkikuvan olevan visuaalisesti yksiselitteinen todellisuus. Tämän

Kabelfabrikens karakter som en annorlunda konst- och kulturarena. Sjökelhallen, som några år tidigare setts som ett problem, visade sig ha ypperliga funktionella, konstnärliga och ekonomiska egenskaper för olika exceptionella evenemang, som t.ex. en uppsättning av West Side Story. Idag innebär Kabelfabrikens industriella historia och dess nya särregna funktion en egen och eftertraktad identitet för hela Gräsviken, som därmed skiljer sig från de stadsdelar som endast och enbart består av nya byggnader.

När förändrades innebörderna kring Kabelfabriken? Vilka förstärktes, och vilka blev överskuggade? Kabelfabriken visade sig vara mer än en industribyggnad vars dagar var räknade så fort den inte längre behövdes för att producera kablar. Den hade förmågan att bli en egen plats för små grupper med begränsat inflytande, en hemvist för deras konstnärliga intressen och ett urbant element med nya kulturella innebörder.

Stadsbildsforskning ur en biografisk synvinkel

Om stadsbildsforskningen jämfördes med biografisk forskning skulle man kunna förlikna nyss nämnda förhållningssätt till byggnadens innebörder, estetik och visuella framtoning vid traditionell biografisk forskning om individer och deras särdrag. Personens verklighet beskrivs av personen själv eller av andra såsom olika skeden i det förflutna. Däremot kunde studien av stadsbornas förhållande till den fysiska staden och av den resulterande betydelsemångfalden förliknas vid en biografisk studie där fokus ligger på individens förhållande till det egna kollektivet eller till sina olika kollektiv: en kollektiv biografi. I denna beskrivs eller beskrivs personen sin verklighet och sig själv främst som en del av kollektivet och genom sitt förhållande till dess övriga medlemmar.

Medan jag grunnade på det mångfacetterade förhållandet mellan historia, minne, stadsbild och stadsbildsforskning, råkade jag av en slump läsa Matti Klinges På promenad i Paris, som ytterligare öppnade perspek-

voi liittää yksilöä ja hänen sisäistä maailmaansa kuvaavaan näkökulmaan. Kun kaupunkikuvaa tutkitaan muistin näkökulmasta, ajatellaan kaupunkikuvan sisältävän erilaisia merkityksiä kullekin yhteisöille. Tämän puolestaan voi liittää yhteisölliseen ja, kuten Klinge huomauttaa, poliittisempaan näkökulmaan.

Kaupunkihistorian kannalta mahdollisuus löytää uusia maailmoja jo monta kertaa tutkittujen ilmiöiden piiristä on houkutteleva. Kaunokirjallisuudesta on voinut lukea monien erilaisten näkökulmien dialogia ilman lopullista totuutta. Kaupunkihistoriassa se merkitsee kaupunkikuvan tutkimuksen kannalta toisenlaisten vaihtoehtojen tuomista arkkitehdin – rakennuksen luoneen taiteilijan – alkuperäisten tarkoitusten (intentioiden) rinnalle. Kaupunkikuvan tutkimuksessa ei sen jälkeen voi olla kyse vain siitä, että Senaatintoria tarkastellaan arkkitehti C. L. Engelin luomuksena. Yhtä tärkeätä olisi tutkia myös esimerkiksi sitä, millaisena eri kansalaisryhmät ovat sen eri aikoina nähneet, myös suhteessa Eduskunnan tiloihin, sekä itsenäisyyden alkuvuosina että Eduskuntatalon valmistuttua.

Käsitteinä historia ja muisti täydentävät toisiaan, myös kaupunkikuvan tutkimuksessa. Kaupunkikuva on näin ollen aina monikollinen: kukin kaupunkilaisyhteisö näkee sen kaupunkikuvan, joka kantaa heidän omia merkityksiään. Sitä kaupunkikuvaa he myös haluavat suojella, jos tutkija sen heille osaa näyttää.

tivet kring de ovan beskrivna förhållningssätten, särskilt i fråga om jämförelsen mellan stadsbildsforskning och biografisk forskning. Klinge hänvisar till den franske sociologen Michel Maffesolis bok och teser om skillnaderna mellan den germanska och den latinska kulturen. I dessa hävdar han att man i den germanska kulturen betonar individen, d.v.s. den individuella människans avskildhet, medan den latinska kulturen betonar personen, d.v.s. människans förhållande till kollektivet. Denna åtskillnad kan överföras på stadsbildsforskningens huvudsakliga distinktioner: den traditionella, visuella arkitekturforskningen motsvarar den germanska världen, medan de kulturella betydelser som anknyts till den fysiska staden och som jag har syftat på i mitt arbete motsvarar den latinska världen.

Samma fenomen kan tänkas gälla i fråga om historia och minne. När en stadsbild studeras ur ett historiskt perspektiv kan den ses som en visuellt entydig verklighet. Detta kan förknippas med den synvinkel som beskriver individen och hans inre värld. När stadsbilden studeras genom minnesbilder bär den på olika betydelser för varje kollektiv. Detta kan i sin tur förknippas med den kollektiva och, som Klinge påpekar, mer politiskt betonade synvinkeln.

Med tanke på den stadshistoriska forskningen är det lockande att kunna hitta nya dimensioner i bekanta och genomstuderade fenomen. I skönlitteraturen har en dialog förts mellan många olika åsiktsyttringar utan att någon slutlig sanning nåtts. Inom stadshistorien innebär detta för stadsbildshistorien att även andra alternativ än arkitektens – byggnadens konstnärliga upphovsmans – ursprungliga syften (intentioner) lyfts fram. Efter detta kan stadsbildsforskningen inte längre bara gå ut på en studie av t.ex. Senatstorget som C. L. Engels skapelse. Det vore lika viktigt att undersöka hur torget upplevts av medborgarkollektiven i olika historiska skeden, också i förhållande till Riksdagshuset under såväl de första självständighetsåren som efter att det blev färdigbyggt.

Lähteet | Källor:

Helena Hakkarainen & Lauri Putkonen (1995). Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt. Teollisuusrakennusten inventointiraportti. Helsinki.

Martti Häikiö (2001). Nokia Oyj:n historia, 1. Fuusio. Yhdistymisen kautta suomalaiseksi monialayritykseksi, 1865–1982. Helsinki.

ICOMOS National Committee of Finland, Newsletter 2001:1.

Anja Kervanto Nevanlinna (ed., 2001). Dangerous Liaisons. Preserving Post-War Modernism in City Centers. Helsinki.

Anja Kervanto Nevanlinna (2002). Kadonneen kaupungin jäljillä. Teollisuusyhteiskunnan muutoksia Helsingin historiallisessa ytimessä, Helsinki.

Anja Kervanto Nevanlinna (2005). Näköaloja kadunkulmalta. Kaupunkihistorian kirjoituksia, Helsinki.

Matti Klinge (1995). Kävelyllä Pariisissa, Helsinki.

Iisakki Laati (1955). Kunnalliselämä, Helsingin kaupungin historia IV:1.

Michel Maffesoli, 1990, *Au creux des apparences*, Paris.

Pierre Nora (1997, ens.p. 1992). *L'ére de commémoration. Les Lieux de mémoire*, vol. 3, dir. Pierre Nora. Paris.

Göran Schildt (1990). Inhimillinen tekijä. Alvar Aalto 1898–1976. Helsinki.

Marius af Schultén (1955). Rakennustaide, Helsingin kaupungin historia IV:1.

Suomen liike-elämän arkkitehtuuria, 1959, Helsinki.

Som begrepp kompletterar historia och minne varandra, också inom stadsbildsforskningen. Stadsbilden har således alltid en plural form: varje stadskollektiv ser just den stadsbild som har en innebörd för det självt. Det är också denna stadsbild de vill skydda, om forskaren lyckas göra den synlig för dem.

Minna Sarantola-Weiss

Suomessa on tuhatkunta museota ja niissä luvuton määrä kokoelmatalenteita, esineitä, kuvia ja arkistomateriaalia. Jo yksistään Helsingin kaupunginmuseossa, jonka toiminnan perusta luotiin vuonna 1906 (ks. Marja Pehkosen artikkeli tässä samassa julkaisussa) on arviolta noin miljoona tallennetta. Niiden joukossa on laskentatavasta riippuen 100 000–300 000 esinettä. Tämä kokoelmaesineiden runsaus tarkoittaa sitä, että museoiden vanha perustehtävä, kokoelmien kartuttaminen, on jouduttu kyseenalaistamaan. Ongelma on kansainvälinen. 1990-luvulla lanseerattiin post-museon-käsite (Hooper-Greenhill 2000). Sillä tarkoitetaan tilaa, jossa museo ei enää kartuta kokoelmiaan aktiivisesti, vaan toiminnan painopiste siirtyy kokoelmien esillepanoon, tutkimukseen ja tuotteistamiseen. Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin liitettiin vuonna 2005 sininen Karhu-tuulipuku. Puku kertoo oman tarinansa helsinkiläisen ja suomalaisen kaupunkikulttuurin kehityksestä.

Vuorovaikutus museoinstituution ja yleisön välillä lisääntyy, sillä kilpailu yleisön vapaa-ajasta kiristyy jatkuvast. Näissä olosuhteissa esineiden sisältämät kertomukset ja niiden esittämistavat korostuvat, ja nousevat esineen perinteisen todistajan roolin rinnalla.

I Finland finns ett tusental museer och i dessa otaliga föremål, bilder och arkivmaterial. Bara Helsingfors stadsmuseum, som grundades år 1906 (se artikel av Marja Pehkonen i denna skrift) har uppskattningsvis en miljon objekt i sina samlingar. Beroende på hur man räknar omfattar dessa 100 000–300 000 föremål. Denna stora volym innebär att museernas traditionella grunduppgift, utökandet av museisamlingarna, måste ifrågasättas. Problemet är internationellt. På 1990-talet lanserades begreppet post-museum (Hooper-Greenhill 2000). Det syftar på en situation där museet inte längre vidtar aktiva åtgärder för att utvidga sina samlingar; verksamheten kretsar istället kring presentation, undersökning och produktifiering. År 2005 utökade Helsingfors stadsmuseum sina samlingar med en blå vindoverall av märket Karhu. Overallen förtäljer sin egen historia om stadskulturens utveckling i Helsingfors och i resten av Finland.

I och med att konkurrensen om publikens fritid blir allt hårdare finns också en ökande växelverkan mellan museiinstitutionen och publiken. I detta läge betonas vikten av de berättelse föremålen bär i sig samt deras framställningssätt, som blir lika väsentligt som föremålets traditionella roll som vittne. Forskarnas uppgift

Tutkijoiden tehtävä on saada esineet paljastamaan kertomuksensa. Kaupunginmuseon tapaisessa kokoelmassa työn rajaaminen on vaikeaa, sillä kaupunki on olemukseltaan suunnaton aineellisen kulttuurin kasautuma. Se täyttyy materiasta, joka on pienimmillään tuskin havaittavissa silmillä, ja joka suurimmillaan käsittää kokonaisia kortteleita. Yleisesti ottaen tutkimus on keskittynyt näihin suuriin esineisiin, rakennuksiin ja käyttäjiin, jotka kertovat ennen kaikkea *kaupunkiorganisaation* kertomuksia. Ne ovat kertomuksia vallasta, taloudesta ja kaupunkisuunnittelusta. *Kaupunkikulttuurin* näkökulmasta pienemmätkin esineet voivat kuitenkin olla merkityksellisiä.

Helsingin kaupunginmuseossa tallentamistyö on alusta lähtien käsittänyt sekä yksityisen että julkisen tilan. Kertomuksissa julkinen ja yksityinen kietoutuvat usein toisiinsa ja ovat vuorovaikutuksessa, ne ovat kertomuksia sekä *kaupungista* että *kaupunkilaisista*. Yrittän tässä artikkelissa valaista asiaa lähtökohtanani helsinkiläinen esine, marjaniemeläinen tuulipuku.

Esineet ovat osa kulttuurisia järjestelmiä

Italialainen historiantutkija Carlo Ginzburg on mikrohistoriallisissa tutkimuksissaan nostanut esiin pienet yksityiskohdat menneisyyden avaimina. Näitä hän kutsuu johtolangoiksi. Hänen näkemyksensä mukaan johtolanka, vaikka onkin sinänsä kiinnostava, ei kerro historiantutkijalle ensisijaisesti itsestään, vaan sitä ympäröivästä maailmasta. Johtolangan avulla voidaan hahmottaa jotakin laajempaa. Esineiden maailmassa näennäisen tavanomainen esine voi olla johtolanka, joka vie tutkijan yksityisestä yleiseen ja myös yksityisestä julkiseen. Tutkimusobjekteina esineitä voi jollakin tasolla verrata kuviin. Ei tosin täysin, sillä esineen synty tarkoitus on useimmiten arkisempi, välineellisempi ja vähemmän reflektioiva kuin kuvan. Esineet ovat kuitenkin kuvien tapaan itsessään mykkiä. Tutkijan on tunnettava konteksti, jossa ne ovat syntyneet, jotta esineisiin varastoituneet muistojen kerrostumat

ärät saada esineet paljastamaan kertomuksensa. Kaupunginmuseon tapaisessa kokoelmassa työn rajaaminen on vaikeaa, sillä kaupunki on olemukseltaan suunnaton aineellisen kulttuurin kasautuma. Se täyttyy materiasta, joka on pienimmillään tuskin havaittavissa silmillä, ja joka suurimmillaan käsittää kokonaisia kortteleita. Yleisesti ottaen tutkimus on keskittynyt näihin suuriin esineisiin, rakennuksiin ja käyttäjiin, jotka kertovat ennen kaikkea *kaupunkiorganisaation* kertomuksia. Ne ovat kertomuksia vallasta, taloudesta ja kaupunkisuunnittelusta. *Kaupunkikulttuurin* näkökulmasta pienemmätkin esineet voivat kuitenkin olla merkityksellisiä.

ärät saada esineet paljastamaan kertomuksensa. Kaupunginmuseon tapaisessa kokoelmassa työn rajaaminen on vaikeaa, sillä kaupunki on olemukseltaan suunnaton aineellisen kulttuurin kasautuma. Se täyttyy materiasta, joka on pienimmillään tuskin havaittavissa silmillä, ja joka suurimmillaan käsittää kokonaisia kortteleita. Yleisesti ottaen tutkimus on keskittynyt näihin suuriin esineisiin, rakennuksiin ja käyttäjiin, jotka kertovat ennen kaikkea *kaupunkiorganisaation* kertomuksia. Ne ovat kertomuksia vallasta, taloudesta ja kaupunkisuunnittelusta. *Kaupunkikulttuurin* näkökulmasta pienemmätkin esineet voivat kuitenkin olla merkityksellisiä.

I Helsingfors stadsmuseum har dokumenteringsarbetet från första början omfattat både det privata och det offentliga rummet. Ofta berör berättelserna det offentliga och det privata samtidigt, bägge blir sammanflätade och påverkas av varandra, de handlar om såväl staden som stadsborna. I denna artikel vill jag försöka belysa frågan utgående från ett föremål från Helsingfors, en vindoverall från Marudd.

Föremål är en del av våra kultursystem

Den italienska historieforskaren Carlo Ginzburg har i sina mikrohistoriska undersökningar lyft fram små detaljer som nyckar till det förflutna. Han kallar dem ledtrådar. En ledtråd, om än intressant i sig, upplyser inte historieforskaren i första hand om sig själv utan om den värld som omger den. En ledtråd kan hjälpa att urskilja något större. I föremålets värld kan en till synes vardaglig sak fungera som en ledtråd som leder forskaren från det privata till det allmänna, och även från det privata till det offentliga. Som forskningsobjekt kan föremål i viss utsträckning liknas vid bilder. Fast inte helt och hållet, eftersom föremålets syfte oftast är vardagligare, instrumentalare och mindre reflekterande än bildens. I sig är dock föremål, liksom bilder, stumma. Forskaren måste ta reda på i vilket sammanhang ett visst föremål har tillkommit, så att de olika minnes-skikt som föremålet bär på kan göras synliga. Denna

tulisivat näkyviksi. Tämä herkkyyks konteksteille on tärkeää varsinkin museoissa, joiden näyttelyissä esi-
neet usein esitetään ja luetaan objektiivisina todisteina
tapahtuneesta todellisuudesta (Kjellman 1993; Turpeinen
2005). Todellisuudessa nämä objektiiviset todisteet
kuitenkin valikoituvat kaikkien tutkimusaineistojen
tapaan ainakin jossain määrin subjektiivisin perus-
tein, ja ne myös herättävät katsojassa – parhaimmillaan
– subjektiivisia kokemuksia. Esineen voima on sen ky-
vyssä puhutella katsojaa. Museotyö painiskelee tässä
objektiivisen tiedon ja subjektiivisen elämyksen väli-
maastossa.

Esinetutkimuksessa on vakiintunut käsitys, jonka
mukaan esineet eivät ole ainoastaan välineitä, objekte-
ja, vaan ne myös toimivat, ovat subjekteja. Esineet ja
niiden järjestys tuottavat ja heijastavat arvostuksia ja
käytäntöjä. Niiden sisältämä tieto on verbalisoimaton-
ta, mutta silti osa arjen rakenteita. Ne voidaan nähdä
myös osana arjen valtarakenteita, sillä ne ohjaavat elä-
mäkäytäntöjä. Tämä valta on hiljaista, mutta jatkuvaa
ja sellaisena pakottavaa. (Faucault 1972; de Certeau
1988; Baudrillard 1996). Kulttuuri tuottaa esineitä, jot-
ka tuottavat kulttuuria. (esim. Saarikangas 2002).

Esinetutkimuksen ja esinekulttuurin tallentamisen
näkökulmasta on hyvin tärkeää perehtyä esineiden ra-
kenteisiin, raaka-aineisiin, valmistajiin ja suunnitteli-
joihin. Se on avainosaamista, jonka säilyminen ei ole
itsestään selvää edes museoissa. Aivan äskettäin on
aloittanut ilmestymisensä tämän osaamisen komea ma-
nifestaatio, Suomen antiikkiesineet -sarja (Weilin +
Göös 2005). Esineet ovat kuitenkin paljon enemmän
kuin ”vain artefakteja”, ihmisten tekemiä tavaroita.
Niihin liittyy merkityksiä, joita voidaan kutsua symbo-
lisiksi tai sosiaalisiksi, ja tämä taso tekee esineistä kiin-
nostavia kulttuurintutkimuksen tasolla.

Esineet ovat, ja ehkä kulttuurin ja kaupunkitutki-
muksen näkökulmasta erityisesti, osa kulttuurisia jär-
jestelmiä ja niiden visuaalis-verbaalisia rakenteita, joi-
den osana niitä on tulkittava. Aiheesta on kirjoitettu
paljon, katsaus tutkimuksen sisältöön löytyy esim.
Sarantola-Weiss (2003). Kun puhumme modernin ajan

känslighet för sammanhang är särskilt viktig i museer-
na, där föremålen vanligen presenteras och tolkas som
objektiva bevis för en verklighet som inträffat (Kjell-
man 1993, Turpeinen 2005). I själva verket utväljs des-
sa objektiva bevis åtminstone i viss mån på subjektiva
grunder, såsom bevismaterial i allmänhet, och väcker
dessutom – i bästa fall – subjektiva upplevelser i be-
traktaren. Föremålets kraft ligger i dess förmåga att
tilltala betraktaren. Museet kämpar här i ett ingen-
mansland mellan objektiv information och subjektiv
upplevelse.

Inom föremålsforskning råder den etablerade upp-
fattningen att ett föremål inte enbart är ett instrument,
ett objekt, utan också ett verkande element, ett subjekt.
Föremålen och deras ordning producerar och avspeglar
värderingar och seder. De bär på en icke-verbaliserad
information som ändå är en del av de vardagliga struk-
turena. Dessa föremål kan också ses som delaktiga av
den vardagliga maktstrukturen, eftersom de styr våra
levnadssätt. Denna makt är ljudlös, men kontinuerlig
och som sådan tvingande. (Faucault 1972; de Certeau
1988; Baudrillard 1996). Kultur producerar materia,
som producerar kultur. (t.ex. Saarikangas 2002).

För föremålsforskningen och för bevarandet av fö-
remålskulturen är det viktigt att gå in i föremålens
strukturer, råmaterial, tillverkare och designare. Dessa
är nyckelkunskaper som ingalunda är självklara i fram-
tiden, inte ens i museerna. En ståtlig manifestation av
sådan nyckelkunskap har utkommit alldeles nyss, dvs.
serien Suomen antiikkiesineet (Finländska antika före-
mål) (Weilin + Göös 2005). Föremålen är emellertid
mycket mer än ”bara artefakter”, där föremål vanligen
presenteras och tolkas som saker tillverkade av männi-
skor. De förknippas med betydelser som kan kallas
symboliska eller sociala, och denna dimension gör att
föremålen också är intressanta för kulturforskningen.

Föremål är, måhända i synnerhet ur en kulturell och
stadsforskningsmässig synvinkel, en del av våra kul-
tursystem och de visuella och verbala strukturer
inom dessa, och det är så de måste studeras. Mycket
har skrivits om detta ämne, en inblick i forskningens

esineistä, tulkintakehys on nimeltään kulutuskulttuuri. Englantilainen kulutustutkija Ben Fine (1996) on kiinnittänyt huomiota siihen, että modernissa kulttuurissa esineen ja kuluttajan suhteessa on yhä vähemmän satumanvaraisuutta. Suunnittelu, markkinointi ja tuotanto synnyttävät esineitä, jotka on suunnattu yhä täsmällisemmin tiettyihin tarkoituksiin ja tiettytyypisille kuluttajille. Myös kuluttajat ovat oppineet ilmaisemaan itseään esineiden avulla. Tästä näkökulmasta on tarkasteltu ennen kaikkea yksityisen elämäniirin esineitä, mutta myös julkista tilaa ja sen esineitä muokataan nimenomaan eri kuluttajaryhmiä silmällä pitäen. Kun suunnittelija Paola Suhonen valitaan suunnittelemaan Valion maitobaari Kamppiin, tilan ulkoasu on toki muokattu hyvin selvästi tiettyä kuluttajaryhmää silmällä pitäen. Yksikään esinevalinta ei ole sattumaa. Kokemukset ja kertomukset näistä esineistä voivat silti olla yhtä aikaa hyvin kollektiivisia että erittäin yksityisiä. Designtuolin merkitys on erilainen ensitreffeillä kuin työmatkan lyhyellä tauolla tai muotoilunäyttelyssä.

Näitä ajatuksia on kehitelty ennen kaikkea kulttuurintutkimuksen ja sosiologian piirissä, mutta esineet ja kulutuskulttuuri ovat tietysti olemassa myös historian tutkimuksen näkökulmasta. Nykyaikaisen kulutuskulttuurin synty on ajoitettu ainakin 1700-luvun jälkipuolelle, ja sen juuria on haettu jo renessanssista. (Williams 1982). Jo Norbert Elias kiinnittää huomiota esineiden symboliarvoon renessanssiaikana.

Tuulipuvun tarina

Kulttuuriantropologi Maria Koskijoki on puhunut esineistä muiston astioina. Astioina, joissa muistot säilyvät ja joissa niitä voidaan kantaa paikasta toiseen. (Koskijoki 1997a). Esineiden joukkoon sukeltaminen voi tarjota hyvin syviä tunnekokemuksia. Tämän tietää jokainen, joka on joutunut muuttamaan, puhumattaakaan niistä, jotka ovat tyhjentäneet kuolinpesiä.

Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin liitettiin vuonna 2005 sininen Karhu-tuulipuku. Puku kertoo

inhääll hittaa t.ex. i Sarantola-Weiss (2003). När vi betraktar moderna föremål gör vi det ur den s.k. konsumtionskulturens tolkningsram. Den engelska konsumtionsforskaren Ben Fine (1996) har fäst uppmärksamhet vid att slumpmässigheten i det moderna förhållandet mellan föremål och konsument har blivit allt mindre. Genom planering, marknadsföring och produktion skapas föremål som med allt större precision avses för vissa ändamål och konsumenttyper. Också konsumenterna har lärt sig att uttrycka sig med hjälp av föremål. Denna synvinkel har framförallt använts för att granska föremålen i de privata livssfärena, men också den offentliga sfären och föremålen i denna är uttryckligen anpassade enligt olika konsumentgrupper. När man väljer designare Paola Suhonen för att designa Valios mjölkbar i Kampen, är det solklart att utrymmets intryck är anpassat för en viss konsumentgrupp. Det finns inga slumpmässigt valda föremål. Ändå kan erfarenheterna och berättelserna kring dessa föremål vara mycket privata samtidigt som de är kollektiva. En designstol har inte samma betydelse vid den första träffen eller under en kort paus under arbetsresan som vid en designutställning.

Dessa tankegångar har framförallt utvecklats inom kulturforskning och sociologi, men föremål och konsumtionskultur existerar naturligtvis också i den historiska forskningen. Dagens konsumtionskultur anses härstamma från åtminstone 1700-talets andra hälft, och dess rötter har t.o.m. sökts i renessansen (Williams 1982). Norbert Elias fäster redan uppmärksamhet vid föremålens symboliska värde under renessansen.

Vindoverallens historia

Kulturanthropolog Maria Koskijoki har pratat om föremål såsom minneskärl, d.v.s. kärl där minnena förvaras och där de kan bäras från ett ställe till ett annat (Koskijoki 1997a). Närbkontakt med ett föremål kan innebära en mycket stark känsloupplevelse. Detta är ett känt faktum bland alla som har varit tvungna att flytta, för att inte tala om dem som har tömt ett dödsbo.

oman tarinansa helsinkiläisen ja suomalaisen kaupunkikulttuurin kehityksestä. Sen omistaja hankki puvun 1970-luvun alkuvuosina, aikana, jolloin lenkkeily ja siihen liittyvät varusteet alkoivat vasta tulla muotiin. Kun kaupunginmuseo haastatteli kaupunkilaisia heidän elämäntavoistaan 1970-luvun alun Kalliossa ja Töölössä, toistasataa perhettä käsittänyt aineisto sisälsi vain yhden lenkkeilyä harrastavan ekonomin (aineistosta, ks. Koskijoki 1997b). Kantakaupungissa lenkkeily näyttäytyi tässä aineistossa koulutetun eliitin kuriositeettina. Näin siitä huolimatta, että kestävyysjuoksulla on suomalaisessa liikuntakulttuurissa pitkät ja kunniaakkaat perinteet viimeistään siitä asti, kun Hannes Kolehmainen juoksi suuriruhtinaskunnan maailmankartalle Tukholman olympialaisissa vuonna 1912.

Esikaupungeissa olikin jo toisin. 1960-luvulla liikunta alettiin ottaa paremmin huomioon kaupunkisuunnittelussa ja lähiöihin luotiin laadukkaita liikuntareittejä. Samaan aikaan kansanterveys- ja liikuntavaliustus voimistuivat, ja koululaiset laitettiin hikoilemaan pururadoille. Media nosti yhä enemmän esiin uudenlaisia vapaa-ajan sankareita, ja televisio toi urheilijat ja heidän suorituksensa olohuoneisiin. Kansalaisten kiinnostus liikuntaa ja ruumiillista terveyttä kohtaan kasvoi varsinkin 1970-luvulla, ja liikuntavälineteollisuus vastasi haasteeseen. Vaatteista alkoi tulla yhä erikoistuneempia ja brandien merkitys kasvoi, vaikka merkkituotteista ei sillä käsitteellä puhuttakaan vielä pitkään aikaan. Pukeutumiskulttuuri muuttui ylipäänsä ja vapaa-ajan asut tunkeutuivat yhä näkyvämmiin julkisuuteen.

Kaupunginmuseon Karhu-tuulipuku on oman elämäntavon ansioitunut pioneeri. Teollisesti valmistettuja verryttelyasuja oli ollut markkinoilla jo 1930-luvulla, mutta Suomen ilmastossa säättä paremmin kestävä tuulipuku oli tärkeä innovaatio, joka saavutti nopeasti suuren suosion. 1980-luvulla alettiin jo puhua lähiöiden tuulipukukansasta, joka kansoitti kauppakeskukset ja tunkeutui jopa kaupunkien keskustoihin, ainakin pienemmällä paikkakunnilla. Etnologi Bo Lönnqvist (2004) on kirjoittanut tuulipuvusta

År 2005 utökade Helsingfors stadsmuseum sina samlingar med en blå vindoverall av märket Karhu. Overallen förtäljer sin egen historia om stadskulturens utveckling i Helsingfors och i resten av Finland. Overallens ägare köpte den i början av 1970-talet, under en tid då motion och sportutrustning höll på att bli modebegrepp. När Stadsmuseet i början av 1970-talet intervjuade invånarna i Tölö och Berghäll om deras levnadssätt, var den enda människan bland ett par hundra familjer som motionerade en ekonom (se Koskijoki 1997b). Slutsatsen var att stadskärnans invånare såg motion som en elitistisk kuriositet. Detta trots att långdistanslöpning har långa och stolta anor i den finländska motionskulturen åtminstone ända sedan de olympiska spelen i Stockholm 1912, då Hannes Kolehmainen satte ut storfurstendömet på världskartan.

Situationen var en annan i förorterna. På 1960-talet fick motionen så småningom större uppmärksamhet i stadsplaneringen, och i bostadsområdena skapades högklassiga motionsslingor. Samtidigt förstärktes upplysningen kring folkhälsa och motion, och skolbarnen föstes ut på motionsslingorna. I media lyftes nya fritidshjältar fram, och TV:n hämtade idrottarna och deras prestationer in i vardagsrummet. Intresset för motion och kroppslig hälsa ökade bland medborgarna, särskilt på 1970-talet, och utmaningen besvarades av sportutrustningsindustrin. Kläderna blev allt mer specialiserade och varumärkena fick en växande betydelse, även om man ännu inte på ett bra tag skulle tala om märkesprodukter. Hela klädselkulturen förändrades, och fritidskläderna syntes allt mera i offentligheten.

Karhus vindoverall på Stadsmuseet är en meriterad pionjär inom sitt eget område. Industriellt tillverkade joggingoveraller hade funnits på marknaden sedan 1930-talet, men i Finlands klimat var den vädertåligare vindoverallen en viktig innovation som snabbt nådde stor popularitet. Redan på 1980-talet började man prata om vindoverallmänniskorna i förorterna, som övertog köpcentra och trängde sig ända in i stadscentrum, åtminstone på de mindre orterna. Etnologen Bo Lönnqvist (2004) har skrivit om vindoverallen som ett ut-

yhtenä suomalaisen vapaus- ja tasa-arvokäsityksen ilmentymänä. Se on myös ollut mittari, jolla testattu sellaisia arvoja kuin eurooppalaisuus ja urbaniteetin aste. Tuulipuvusta tuli kaupunkikulttuurissa sosiaalinen merkki, joka jakoi helsinkiläiset keskustan ”kaupunkilaisiin” ja lähiöiden asukkaisiin.

Tuulipuvusta lähtee liikkeessa hiljainen kahina, joka palauttaa minut ja varmaan monen muunkin 1970-luvun lenkkipolun ääreen. Tuoksut, äänet ja ruumiin rytmi nousevat esiin muistin syvistä kerroksista. Tuulipuvussa aineellistuvat omat, henkilökohtaiset muistot, mutta myös kokonaisen sukupolven muistot. Kysymyksessä on tietysti näköhavainto, mutta mukana ovat muutkin aistit: kuuloaisti, tuntoaisti, oman ruumiin tuntemukset, lämpö ja hiki. Tunto- ja hajuaistilla on muistojen näkökulmasta erittäin suuri merkitys, sillä ne ovat kaikkien primitiivisimpiä aistejamme.

Tähän aistimelliseen todellisuuteen eläytyvä tulkinta onkin välttämätön, jotta sinisen keinokuitupuvun tutkimukselliset ulottuvuudet aukeaisivat. Gaston Bachelard on tehnyt tällaisen paljon luetun tulkinnan esineistä ja meidän suhteistamme niihin teoksessa *La poétique de l'espace* (2000). Siinä kontaktin tutkimuskohteeseen voi välittää vaikkapa huonekalujen kiillotusvaha ja villainen kiillotuslappu. Hankauksen lämpö ja sen kautta välittyvä huolenpito nostaa huonekalun arjen yläpuolelle ja herättää sen eloon. Tuulipuvussa tiivistyvät kokonaisen sukupolven muistot ruumiin kulttuurista ja siinä tapahtuneista muutoksista. Arkinen tuulipukukin voi näin virittää muistoja ja rakentaa siltoja yleisiin ja identiteetille keskeisiin kysymyksiin, kysymyksiin siitä, millaista on suomalaisuus, ja millaista on suomalainen kaupunkikulttuuri.

Sininen Karhu-tuulipuku on 1970-luvun alkuvuosilta. Se lahjoitettiin kaupunginmuseon kokoelmiin vuonna 2005.

Den blå Karhu-vindoverallen härstammar från början av 1970-talet. Den skänktes till Stadsmuseet år 2005.

tryck för det finländska frihets- och jämställdhetstänkandet. Den har också fungerat som en barometer för att testa sådana värden som europeiskhet och urbanitetsgrad. I stadskulturen blev vindoverallen ett socialt märke som delade upp helsingforsarna i ”stadsbor”, d.v.s. de som bodde i centrum, och förortsinvånare.

Vindoverallens svischande ljud för mig och säkert många andra tillbaka till 1970-talet och motionsslingan. Lukterna, ljuden och kroppens rytmer tycks tränga fram ur minnets djup. Vindoverallen är en materialisering av de egna personliga minnena, men också av en hel generations minnen. Naturligtvis handlar det

Lähteet/viitteet: | Källor/referenser:

Baudrillard Jean (1996). *The System of Objects*. London, New York, Verso.

Certeau Michel de (1988). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley, London, Los Angeles, University of California Press.

Faucault Michel (1972). *Vetandets arkeologi*. Bo Carefors Bokförlag, Stockholm.

Fine Ben, Heasman Michael & Wright Judith (1996). *Consumption into the Age of Affluence*. London: Routledge.

Hooper-Greenhill Eilan (2000). *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge.

Kjellman Gunilla (1993). *Varats oändliga tinglighet. En studie om föremål som kulturbärare*. Carlssons

Koskijoki Maria (1997a). *Esine muiston astiana. Teoksessa Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.). *Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54*. Jyväskylän yliopisto 1997, s.269–285.

Koskijoki Maria (1997b) (toim.). *Kotikadulla. Kaupunkielämä 1970-luvun Helsingissä*. Helsingin kaupungin tietokeskus ja Edita.

Lönnqvist Bo (2004). *Tuulipuku ja muut "kansalliset vaatteet"* teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 4*.

Kirsi Saarikangas, Pasi Mäenpää ja Minna Sarantola-Weiss (toim.). Helsinki, Tammi 2004, s. 380–382.

Saarikangas Kirsi (2002). *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sarantola-Weiss Minna (2003). *Sohvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-luvun vaihteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Turpeinen Outi (2005). *Merkityksellinen museoesine. Kriittinen visuaalisuus kulttuurihistoriallisen museon näyttelysuunnittelussa*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 63. Tampere.

Williams Rosalind (1982). *Dream Worlds. Mass Consumption in Late Nineteenth-century France*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

främst om en visuell upplevelse, men de övriga sinnena finns också med: hörseln, känseln, den egna kroppen, värmen och svetten. Känseln och luktsinnet har en mycket stor betydelse för minnet, eftersom de hör till våra allra primitivaste sinnen.

En förståelse av sinnenas betydelse för hur vi tolkar den materiella verkligheten är därför nödvändig för att det blå konstfiberplaggets samtliga innebörder skall kunna öppna sig för forskningen. Gaston Bachelard har gjort en tolkning av just denna typ, om föremål och vårt förhållande till dem, i det populära verket *La poétique de l'espace* (2000). Han menar att kontakten med ett forskningsobjekt kan förmedlas t.ex. av ett poleringsvax och en poleringslapp. Den värme och omsorg som poleringen ger uttryck för lyfter möbelen upp över det vardagliga, väcker den till liv. I vindoverallen samlas en hel generations minnen av kroppskultur och de förändringar den medfört. En vanlig vindoverall kan således väcka minnen och bygga broar till högtidliga och vitala identitetsfrågor, frågor om vad det innebär att vara finländare och hur den finländska stadskulturen ser ut.

Kouluelämää Snellmanin ajan Helsingissä

Skolliv i Helsingfors på Snellmans tid

Eeva Miettinen & Raimo Savolainen

Johan Vilhelm Snellmanin syntymän 200-vuotisjuhlan kunniaksi järjestetään vuonna 2006 tapahtumia ja juhlallisuuksia niillä paikkakunnilla, joilla hän asui elämänsä aikana. Juhlavuoden teemana on sivistys. Helsingin kaupungin juhlavuoden ohjelmaan kuuluu Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja Helsingin kaupunginmuseon yhteistyönä toteuttama *Kouluelämää Snellmanin ajan Helsingissä – näyttely*. Näyttely pidettiin Helsingin kaupungin Jugendsalissa 25.1.–26.2.2006.

Artikkelin kursivoidut osuudet ovat otteita Raimo Savolaisen, J. V. Snellman 200-vuotta juhlavuoden pääsihteeri, puheesta näyttelyn avajaisissa 25.1.2006.

Näyttelyssä ja julkaisussa esitellään Johan Vilhelm Snellmanin elämää, Snellmanin ajan Helsinkiä ja kouluelämää asiakirjojen, valokuvien, kouluesineistön ja opetusvälineiden avulla. Snellmanin aika oli suurten muutosten aikaa sekä Helsingille että kouluelämälle; Helsinki kasvoi pikkukaupungista maan pääkaupungiksi ja kehittyväksi teollisuuskaupungiksi, kansanopetus yleistyi, luotiin kansa- ja oppikoulujärjestelmät sekä aloitettiin suomenkielinen opetus. Kaikessa toiminnassaan Snellman ajoi suomalaisen kansallisuuden ja suomen kielen asemaa. Hän toimi myös aktiivisesti

Johan Wilhelm Snellmans födelses 200-årsjubileum till ära ordnar man under året 2006 evenemang och festligheter på de orter i Finland där han bott. Temat för jubileet är bildning. I det jubileumsprogram som Helsingfors stad ordnar ingick utställningen *Skolliv i Helsingfors på Snellmans tid* i Jugendsalen den 25.1.–26.2.2006, uppbyggd i samarbete mellan Helsingfors stads faktacentral respektive stadsmuseum.

De kursiverade styckena är utdrag ur Raimo Savolainens (generalsekreterare för 200-årsjubileet för J. W. Snellman) tal vid utställningens öppning den 25.1.2006.

Utställningen och publikationen berättar med dokument, fotografier, skolinventarier och läromaterial om Johan Wilhelm Snellmans liv, Helsingfors och skollivet på Snellmans tid – en tid av stora förändringar för både Helsingfors och skolan. Helsingfors. Under Snellmans livstid växte Helsingfors från en småstad till landets huvudstad och en dynamisk industristad. Folk-skol- resp. lärdomsskolväsendet byggdes upp och folkundervisning på finska inleddes. I hela sin gärning drev Snellman den finländska nationens och det finska språkets sak. Han verkade även aktivt för en finskspråk-

suomenkielisen opetuksen, tyttöjen koulutuksen ja opetusmenetelmien kehittämisen puolesta.

J.V. Snellman 1806–1881

Johan Vilhelm Snellman oli 1800-luvun tärkeimpiä suomalaisia ajattelijoita ja lukeutuu yhä Suomen merkittävimpiin suurmiehiin. Hän toimi mm. kirjailijana, toimittajana, professorina ja senaattorina sekä vaikutti ratkaisevasti suomen kielen oikeuksia koskevan julistuskirjan ja oman rahan saamiseen.

Johan Vilhelm Snellman syntyi 12.5.1806 Tukholmassa, missä hänen Pohjanmaalta kotoisin olleet vanhempansa olivat opiskelleet ja avioituneet. Johan Vilhelm oli seitsemän vuotta vanha, kun perhe muutti takaisin Suomeen ja asettui Pohjanmaan merenkulun keskukseen Kokkolaan. Kouluikään tultuaan Johan Vilhelm lähetettiin opiskelemaan Oulun triviaalikouluun. Kouluopinnot päättyivät Oulun paloon vuonna 1822.

Snellman kirjoittautui 22.2.1816 yliopistoon valmistavaan Oulun triviaalikouluun. Venäjän vallan ajasta huolimatta Snellmanin koulussa noudatettiin Ruotsin vallan aikaista melkein 100-vuotiasta puhdasoppisuuden ajan koulujärjestystä: opetuksen pääpaino oli teologiassa ja raamatunhistoriassa, kreikassa ja latinassa sekä maantieteessä ja historiassa. Sen lisäksi erityisesti Oulussa opetettiin hepreaa, saksaa ja ranskaa. Opetusmenetelmänä oli ulkoluku ja kertominen. Nuorison piti ensin oppia kieliä ja muita muistinvaraisia kouluaineita. Tällä tavalla tietä tasoitettiin enemmän kypsää arvostelukykyä vaatineille aineille.

Pänttäämisen ja läksyjen ohella leikkimiseen jäi aikaa. Ensimmäisinä kevätpäivinä alkoi linnunpyydystys, sitten alkoi jokaisena vapaahetkenä pallonlyönti ja siinä ohella pillien ja kirjokeppien valmistaminen. Kesällä uitiin, oleskeltiin jokisuun pienillä luodoilla, rakennettiin vesimyllyjä ja uitettiin leikkiveneitä. Syksyllä poimittiin puolukoita ja paistettiin perunoita riidessä. Syksyn kylmyys toi jään ja lumen, kelkat, sukset

kig undervisning, utbildning för flickor, och förbättrade undervisningsmetoder.

J. W. Snellman 1806–1881

Snellman lastensa kanssa. Kuvassa vasemmalta Karl, Henrik, Johan Ludvig, Hanna ja Willhelm. Snellman avioitui vuonna 1845 Johanna (Jeanette) Wennbergin kanssa. Perheeseen syntyi seitsemän lasta, joista viisi eli aikuisikään. Jeanette kuoli vuonna 1857. Museovirasto.

Snellman med sina barn. Fr. v. Karl, Henrik, Johan Ludvig, Hanna och Willhelm. År 1845 hade Snellman gift sig med Johanna (Jeanette) Wennberg. Paret fick sju barn, varav fem nådde vuxen ålder. Jeanette dog år 1857. Museiverket.

Johan Vilhelm Snellman var en av förgrundsfigurerna inom den finländska intelligention på 1800-talet och räknas fortfarande som en av landets viktigaste störmän. Han verkade bl.a. som författare, redaktör, professor och senator, och hade en avgörande roll för manifikestet om finska språket och att storfurstendömet fick en egen valuta.

Johan Vilhelm Snellman föddes den 12 maj 1806 i Stockholm, där hans österbottniska föräldrar studerat och gift sig. Johan Vilhelm var sju år gammal när familjen flyttade tillbaka till Finland, till den österbottniska sjöfartsknutpunkten Gamlakarleby. Som tioåring fick han åka till trivialskolan i Uleåborg. Hans skolgång avbröts år 1822 av att Uleåborg brann.

ja luistimet, joille joen vuolas vesi loi jatkuvasti uusia reittejä. Tässä toveripiirissä Snellmanin suomen kielen taito kehittyi sujuvaksi.

Triviaalikoulun jälkeen Snellman kirjoittautui samanaikaisesti Johan Ludvig Runebergin ja Elias Lönnrothin kanssa Turun akatemiaan tavoitteenaan papin ura. Opinnot keskeytyivät vuonna 1827 Turun paloon. Snellman jatkoi opiskelua Helsinkiin siirrettyssä yliopistossa, missä hän vaihtoi pääaineensa filosofiaksi. Opiskeluaikanaan hän omaksui vaikutteita hegeliläisestä filosofiasta. Hegelistä poiketen hän korosti valtion sijasta kansakunnan ja kansallishengen merkitystä sivistyksen edellytyksenä. Snellman valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1831 ja dosentiksi neljä vuotta myöhemmin. Opiskelu- ja dosentiaikanaan Snellman osallistui aktiivisesti ylioppilaskunnan ja Lauantaiseuran toimintaan sekä puolusti kiivaasti akateemista itsehallintoa. Yliopiston konsistorio erotti Snellmanin virastaan kiivaiden mielipiteiden ja itsepintaisten periaatteiden vuoksi.

Opiskeluajoistaan lähtien Snellman halusi sytyttää samanlaisen tiedonhalun muihinkin. Useina vuosina hän toimi kotiopettajana ja maisteriksi valmistumisen jälkeen Snellman toimi latinan lehtorina Helsingfors Lyceumissa, joka oli uudenväliseen kasvatusperiaatteen nojaava yksityiskoulu. Opetusohjelma sisälsi triviaalikoulun ja lukion opintokurssit räätälöitynä yhdeksi kokonaisuudeksi. Pääpaino oli humanistisilla oppiaineilla, jossa klassiset kielet olivat etusijalla ja käytössä oli aineopettajajärjestelmä. Mekaanisen ulkoluon tilalle yritettiin lukuaineet sijoittaa psykologisesti oppilaiden edellytyksiä vastaavaksi ja vanhat oppikirjat korvattiin tuoreemmilla. Ruumiillinen rangaistus korvattiin arestirangaistuksella ja etupäässä koetettiin vedota oppilaiden kunnian- ja velvollisuudentuntoon. Uushumanistisena tavoitteena ei ollut vain opettaa mutta myös kasvattaa lapsia. Kasvatuksessa oli otettava tasapuolisesti huomioon ruumiillinen ja henkinen puoli.

Snellman vietti vuodet 1839–1842 Ruotsissa ja Saksassa. Noina vuosina hänen tieteellinen tutkimus-

Den 22.2.1816 skrevs Snellman in vid Trivialskolan i Uleåborg, en skola som gav behörighet för universitetsstudier. Trots att Finland redan hörde till det ryska kejsardömet tillämpade skolan fortfarande den gamla svenska skolordningen med rötter i ortodoxin: huvudvikten låg på teologi och biblisk historia, grekiska och latin samt geografi och historia. Dessutom lärde man sig hebreiska, tyska och franska. Undervisningsmetoden var utantilläsning och repetition. De unga skulle först lära sig språk och andra skolämnen som byggde på memorering. På så vis jämnades vägen för ämnen som krävde mera mogen bedömning.

Trots pluggande och läxläsning fanns det tid för lek. De första vardagarna började med fågelfångst, sedan vidtog rullande av bollar och täljandet av visselpipor och spön. Om somrarna simmade man och höll till på de små skären i älvmyningen, byggde vattenmöllor och lekte med barkbåtar. Om höstarna plockades blåbär och stektes potatis i rian. Höstens kyla förde med sig is och snö, källkar, skidor och skridskor. Man åkte bl.a. på älven. I denna kamratkrets lärde sig Snellmans tala finska flytande.

Efter trivialskolan skrev Snellman samtidigt som Johan Ludvig Runeberg och Elias Lönnroth in sig vid Åbo Akademi, för att studera till präst. Studierna avbröts av Åbo brand år 1827. Efter Åbo brand flyttade akademien till Helsingfors, och i samma veva slog Snellman om från teologi till filosofi som huvudämne. Han kom att ta klara intryck av den hegelianska filosofin. Men i motsats till Hegel betonade han nationens och nationalandans snarare än statens betydelse för civilisationen. Filosofie kandidat blev Snellman år 1831, och docent fyra år senare. Under sin studie- och doctentid deltog han aktivt i studentkårens och Lördags-sällskapets verksamhet och var en ivrig förkämpe för den akademiska autonomin. Universitetets konsistorium avsatte honom emellertid från hans tjänst på grund av hans starka åsikter och tjurnackade principer.

Redan under studietiden ville Snellman sprida sin studieiver omkring sig. I många år verkade han som informator, och efter att ha blivit färdig magister tog han

työnsä ja julkaisutoimintansa olivat vilkkaimmillaan. Snellmanin kansallinen ohjelma muotoutui matkan aikana. Hänen mielestään suomenkielinen rahvas oli sivistettävä.

Helsinkiin palattuun Snellman havaitsi akateemisten uraväylien olevan edelleen tukossa ja muutti vuonna 1843 syrjäiseen Kuopioon yläalkeiskoulun rehtoriksi. Rehtorin viran ohessa hän toimitti vuosina 1844–1846 ruotsinkielistä Saima-lehteä, joka oli merkittävä suomalaisen sivistyselämän valveuttaja. Lehti lakkautettiin kumouksellisuuden vuoksi. Snellman siirtyi kulttuuripoliittiseen ja yhteiskuntakriittiseen Litteraturbladet-lehteen. Käytännöllisempiä neuvoja hän jakoi Maamiehen Ystävä -lehdessä.

Saima-lehdessään hän korosti kansansivistyksen merkitystä. Hänen mukaansa kansakoulujen tärkein tavoite olisi opettaa sisälukua ja ohjata myös luetun sisällön ymmärtämiseen. Pää tarkoituksena oli herättää tiedonjanoa ja yhdessä kotikasvatuksen kanssa synnyttää hyviä tapoja eli päästä tosi sivistykseen. Tavoitteena oli antaa vähän opetusta mutta perusteellisesti. Snellman perusteli aloitteensa Euroopan tilanteella, jossa yhteiskuntaluokkien välinen juopa uhkasi yhteiskuntarauhaa. Snellmanin mielestä tehokas lääke tämän eron kaventamiseksi sivistyksen keinoin oli kansakoulujen perustaminen Suomeen. Maamiehen ystävässä hän selitti pirtinlattian tasolla, miten suuri viisaus on halu oppia laskemaan, lukemaan, kirjoittamaan ja opetti kansaa näihin taitoihin kirjoituksissaan melkein kädestä pitäen.

Snellman muutti perheineen vuonna 1849 Helsinkiin. Snellman kutsuttiin vuonna 1856 Keisari Aleksanterin yliopiston siveysopin ja tieteiden järjestelmän professoriksi. Snellmanin julkinen valtiomiesura alkoi vuonna 1863 tapahtuneella nimityksellä Senaatin jäseneksi ja valtiovaraintoimituskunnan päälliköksi. Hän vaikutti ratkaisevasti siihen, että vuoden 1863 asetus suomen kielen oikeuksista saatiin aikaan. Asetuksen mukaan suomen kielen tuli olla tasa-arvoinen ruotsin kielen kanssa kaikessa suomenkielistä väestöä koskevassa hallinnossa. Hän osallistui myös mm. rahau-

tjänst som lektor i latin vid Helsingfors Lyceum, en privat skola som tillämpade nyare pedagogiska principer. Undervisningsprogrammet innehöll trivialskolans och gymnasiets kurser skraddarsydda till en och samma helhet. Huvudvikten låg på humaniora, med de klassiska språken främst. Skolan hade ämneslärare. I stället för mekanisk utantilläsning försökte man ordna läseämnen så att de motsvarade elevernas psykologiska förutsättningar, och de gamla läroböckerna ersattes med nyare. Kroppssaga utbyttes mot arrest, och i främsta rummet värdjades man till elevernas heders- och plikt känsla. Det neohumanistiska syftet var inte bara att lära utan även fostra barnen. Inom fostran skulle både kropp och själ beaktas jämnt.

Åren 1839–42 tillbragte Snellman i Sverige och Tyskland. Under dessa år var hans vetenskapliga forskningsarbete och utgivningsverksamhet som livligast. Även sitt nationella program utformade Snellman under utlandsvistelsen. Han ansåg att den finskspråkiga allmogen skulle ges bildning.

Efter återkomsten till Helsingfors märkte Snellman snart att den akademiska banan fortfarande var stängd för honom, så år 1843 tog han tjänst som rektor för den högre elementarskolan i Kuopio. Vid sidan om sin rektorstjänst var han åren 1844–46 redaktör för den svenskspråkiga tidskriften Saima, en viktig röst inom finländsk bildning. Saima lades snart ned såsom omstörtande, och Snellman började skriva i det kulturpolitiska och samhällskritiska Litteraturbladet. Mera praktiska råd delade han med sig av i tidskriften Maamiehen Ystävä.

I Saima betonade han vikten av bildning för allmogen. Enligt honom var folkskolornas viktigaste uppgift att lära eleverna läsa innantill och vägleda till förståelse av det lästa. Huvudsyftet var att väcka kunskapsörst och tillsammans med hemmets uppfostran skapa goda seder, dvs. uppnå verklig bildning. Tanken var att inte ge så mycket undervisning men desto grundligare sådan. Som skäl för sina tankar angav Snellman läget i Mellaneuropa, där klyftan mellan samhällsklasser hotade samhällsfriden. Ett effektivt sätt att minska

udistuksen toteuttamiseen ja kansanopetuksen perustan luomiseen.

Aleksanteri II aateloï Snellmanin vuonna 1866 tunnustuksena pitkästä ja ansiokkaasta palveluksesta. Snellman toimi aatelissäädyn edustajana valtiopäivillä vuosina 1867, 1872 ja 1877.

Snellman erosi senaattorin virastaan vuonna 1868. Eronsa jälkeen hän toimi Suomen Hypoteekkiyhdistyksen toiminnanjohtajana vuosina 1869–1881. Johan Vilhelm Snellman kuoli 4.7.1881 Danskarbyn maatilalla Kirkkonummella.

Snellmanin ajan Helsinki

Keisari Aleksanteri I julisti Helsingin 8.4.1812 Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi. Keisari oli suopea Helsingille ja hänen suojeluksessaan kaupunki kaavoitettiin ja rakennettiin komeaksi suurkaupungiksi. Vuonna 1808 tulipalossa tuhoutunut kolmentuhannen asukkaan satamakaupunki aloitti uuden vaiheen historiassaan.

Valtionneuvos J. A. Ehrenström laati Helsingille uuden asemakaavan, jonka tunnuspiirteitä olivat suorat, pitkät ja leveät kadut sekä säännölliset korttelit. Preussilainen arkkitehti Carl Ludvig Engel vastasi kaupungin uudelleenrakentamisesta. Hän suunnitteli 30 julkista empiretyylistä rakennusta ja vastasi yli 600 asunon rakennuttamisesta. Kaupungissa oli 1850-luvulla 15 000 asukasta. Uutta väkeä oli muuttanut mm. keskusvirastojen ja yliopiston pääkaupunkiin siirtämisen mukana sekä parempien ansiomahdollisuuksien houkuttelemana.

Helsingistä tuli 1800-luvun aikana Suomen suurin teollisuuskeskus. Perinteisen kulutustavaratuotannon rinnalle nousi koneteollisuus 1800-luvun puolivälissä. Hyvät liikenneyhteydet sisämaahan ja ulkomaille edistivät kehitystä. Kaupungin vaurastuminen näkyi myös rakentamisen vilkastumisena 1870-luvulla. Puutalovaltainen keskusta muuttui uusrenessanssistyylliseksi kivikaupungiksi. Helsingissä oli vuonna 1875 lähes 31 000 asukasta.

denna klyfta i Finland var att skapa ett folkskolväsende, tyckte han. I tidningen Maamiehen Ystävä (övers. lantmannens vän) framlade han på gräsrotsnivå hur klokt det är att vilja lära sig räkna, läsa och skriva, och vägledde allmogen till dessa färdigheter nästan handgripligen.

I slutet av år 1849 flyttade Snellmans till Helsingfors. År 1856 kallades Johan Wilhelm till professuren i sedelära och vetenskapernas system vid Alexandersuniversitetet i Helsingfors. Snellmans offentliga bana som statsman började år 1863, då han utnämndes till medlem av Senaten och chef för Finansexpeditionen. Han medverkade i avgörande grad till att en förordning om finska språkets rättigheter utgavs år 1863. Förordningen slog bl.a. fast att finska språket skulle vara jämställt med svenskan i alla ärenden som angick den finskspråkiga befolkningen. Han deltog även i genomförandet av en penningreform och läggandet av en grund för folkbildningen. År 1865 fick Finland en egen officiell penningenheter, den finska marken.

År 1866 adlades Snellman av kejsar Alexander II som erkänsla för lång och framgångsrik tjänst. Som företrädare för det adliga ståndet verkade han sedan vid lantdagarna år 1867, 1872 och 1877. Som senator avgick han år 1868. Efter sin avgång verkade Snellman bl.a. som verkställande direktör för Finlands Hypoteksförening åren 1869–1881. Johan Wilhelm Snellman dog den 4 juli 1881 på Danskarby gård i Kyrkslätt.

Helsingfors på Snellmans tid

Den 8 april 1812 upphöjde Kejsar Alexander II Helsingfors till huvudstad i Storfurstendömet Finland. Kejsaren var välvilligt inställd mot Finland, och i hans beskärm planlades och byggdes staden om till en ståtlig storstad. Hamnstaden med tretusen invånare, som bränts ner år 1808, inträdde i ett nytt skede av sin historia.

Statsrådet J. A. Ehrenström gjorde upp en ny stadsplan för Helsingfors, kännetecknad av raka, långa och breda gator med regelbundna kvarter. Den preussiske

Kouluelämää Helsingissä 1800-luvulla

Suomen liittäminen Venäjään vuonna 1809 ei vaikuttanut Suomen kouluoloihin. Ruotsinvallan aikainen koulukäytäntö säilyi 1840-luvulle saakka. Pääasiassa pappiskoulutusta palvellut koululaitos koostui pojille tarkoitetuista 1–2 -luokkaisista pedagogioista, 4–5 -luokkaisista triviaalikouluista sekä kolmivuotisesta lukiosta. Venäjän koulujärjestelmä erosi ruotsalaisesta mm. siinä, että siellä oli myös tytöille tarkoitettuja kouluja, koulut toimivat yliopistojen yhteydessä ja koulukuri oli humanimpaa. Helsingin seudun tärkein koulukaupunki oli Porvoo, jossa toimi maan ainoa lukio. Helsingin ainoa oppilaitos 1810-luvulle saakka oli Helsingin triviaalikoulu.

Helsingissä oli kansanopetusta varten erilaisia kouluja jo ennen varsinaisen kansakoulutoiminnan aloittamista vuonna 1867. Köyhäinhoidon johtokunta huolehti köyhäintaloon otettujen lasten koulutuksesta. Katajanokalle perustettiin vuonna 1817 ensimmäinen rahvaan lapsille tarkoitettu ns. köyhien koulu ja vuonna 1839 aloitti toimintansa Keski-Euroopassa suosittu vuoro-opetuskoulu, joka perustettiin ensin poikia varten. Köyhien tyttöjen käsityökoulu muutettiin vuonna 1840 vuoro-opetuskouluksi. Vuoro-opetuskoulussa vartuneemmat oppilaat auttoivat opettajaa johtamalla nuorempien oppilaiden lukua kirjoitusharjoituksia pienissä ryhmissä. Vuonna 1858 vuoro-opetuskoulun yhteyteen perustettiin sekä tytöille että pojille tarkoitettu Suomalainen koulu.

Helsingissä toimi 1840- ja 1850-luvuilla alle kouluikäisille tarkoitettuja pientenlastenkouluja, jotka olivat lastentarhojen koulumaisia edeltäjiä. Käsityöläisten oppipojille järjestettiin opetusta sunnuntai- ja iltakouluissa. Lisäksi Helsingissä toimi 1860-luvulla muita yleis-

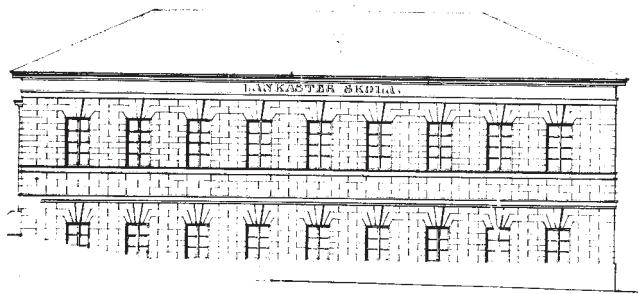
arkitekten Carl Ludwig Engel var ansvarig för stadens återuppbyggnad. Han ritade 30 offentliga byggnader i empirestil och lät bygga över 600 bostäder. På 1850-talet hade stadens folkmängd redan nått 15 000. Utnämningen till huvudstad och flyttningen av Åbo Akademi efter Åbo brand gjorde att många tjänstemän flyttade till Helsingfors, och därmed också köpmän och hantverkare.

Under 1800-talet blev Helsingfors Finlands största industriort. Produktionen av traditionella konsumtionsvaror fick vid seklets mitt sällskap av maskinindustrin. De allt bättre kommunikationerna till inlandet och utlandet främjade denna utveckling. Uppsvinget tog sig också uttryck i ökat byggande på 1870-talet. Stadskärnan, som tidigare bestått främst av trähus, förvandlades till en stenhusstad i nyrenässansstil. År 1875 hade Helsingfors 31 000 invånare.

Näkymä Kalliorannan huvilasta Eteläsatamaan yli Makasiinirannan. Eugen Hoffers 1860-luku. Helsingin kaupunginmuseum.

Vy från Kallioranta över Magasinstranden och i fonden Södra Hamnen. Eugen Hoffers 1860-talet. Helsingfors stadsmuseum.

Engelin vuoro-opetuskoulua varten suunnittelema kivirakennus Kasarminkatu 21:ssä. Snellman toimi vuoro-opetuskoulun johtokunnan puheenjohtajana 1850-luvun lopulla. Tiloissa toimi myöhemmin kansakoulu. Museovirasto.

Den av Engel ritade växelundervisningsskolan vid Kaserngatan 21. I slutet av 1850-talet var Snellman ordförande för skolans direktion. Sedermera verkade en folkskola i byggnaden. Museiverket.

sivistäviä arkisin toimivia kouluja: ala- ja yläalkeiskouluja, ruotsinkielinen tyttökoulu, Tarkka-ampujapataljoonan koulu, kreikkalais-venäläisen seurakunnan koulu, Helsingin lyseo sekä lähes 30 pientä ”mamsellikoulu”. Noin 60 % lapsista kävi koulua.

Helsinkiin perustettiin 11.5.1866 annetun kansakouluasetuksen mukaisesti kansakoululaitos, jota johti kansakouluntarkastaja. Kuusi alakansakoulua aloitti toimintansa syksyllä 1867 ja neljä yläkansakoulua kaksi vuotta myöhemmin. Suomenkielisille ja ruotsinkielisille lapsia varten perustettiin omat koulut. Yläkansakoulut olivat tytöille ja pojille erikseen. Vuosidadan vaihteeseen mennessä Helsinkiin oli perustettu 11 ruotsinkielistä ja 12 suomenkielistä alakansakoulua sekä 9 ruotsinkielistä ja 10 suomenkielistä yläkansakoulua. Poikien ja tyttöjen yläkansakoulut toimivat erikseen.

Ruotsinvallan ajalta periytynyt Helsingin vanha triviaalikoulu lakkautettiin vuonna 1841 ja sen toimintaa jatkoi yläalkeiskoulu. Yliopiston opettajat perustivat yksityisiä oppikouluja. Helsingin lyseo perustettiin vuonna 1831. Tytöille oli ollut tarjolla 1830-luvulta lähtien opettajien ylläpitämiä yksityiskouluja.

Skolliv i Helsingfors på 1800-talet

Att Finland anslöts till Ryssland år 1809 inverkade inte på skollivet i Finland, där skolpraxisen från svenska tiden levde kvar in på 1840-talet. Skolväsendet, som främst handlat om prästutbildning, bestod av pedagogier med 1–2 årskurser, 4–5 åriga trivialskolor och treåriga gymnasier. Det ryska skolsystemet avvek från det svenska bl.a. genom att det även inbegrep skolor för flickor, att skolorna verkade i samband med universiteten och att skoldisciplinen var humanare. För det gamla Helsingfors var den viktigaste skolstaden Borgå, där landets enda lyceum verkade. Ända in på 1810-talet var trivialskolan den enda läroinrättningen i Helsingfors.

Redan före folkskolan började införas år 1867 fanns det i Helsingfors olika skolor för folkundervisning. Direktionen för fattigvården sörjde för att de barn som togs in på fattighuset fick undervisning. På Skatudden grundades den första s.k. fattigskolan för vanligt folk år 1817, och år 1839 började en växelundervisningsskola enligt populär mellaneuropeisk modell verka, till en början bara för pojkar. Handarbetskolan för fattiga flickor gjordes år 1840 om till en växelundervisningsskola. I växelundervisningsskolan bistod de äldre eleverna läraren genom att leda de yngres läs- och skrivövningar i små grupper. År 1858 grundades i samband med växelundervisningsskolan den för både flickor och gossar avsedda Suomalainen Koulu (Finska Skolan).

På 1840- och 50-talet fanns det i Helsingfors olika småbarnsskolor, ett slags föregångare till barnträdgårdarna. För hantverkarlärlingar gavs undervisning vid söndags- och aftonskolor. Dessutom fanns det på 1860-talet övriga allmänbildande skolor som verkade på vardagarna: lägre och högre elementarskolor, en svenskspråkig fruntimmersskola, Skarpskyttebataljonens skola, ryska grekisk-ortodoxa församlingens skola, Helsingfors Lyceum samt nästan 30 små mamsellskolor. Omkring 60 procent av barnen gick i skola.

*Koulussa noudatettiin tähän liitettyä
Lukujärjestystä.
Vanhemmat lapset.*

9—10	Maanantai. <i>Uskonoppia.</i>	Tiistai. <i>Uskonoppia.</i>	Keskiviikko. <i>Uskonoppia.</i>	Torstai. <i>Uskonoppia.</i>	Perjantai. <i>Uskonoppia.</i>	Lauvantai. <i>Uskonoppia.</i>
10—11	<i>Maanopasta.</i>	<i>Kuvaantoa.</i>	<i>Laulua.</i>	<i>Maanopasta.</i>	<i>Kuvaantoa.</i>	<i>Laulua.</i>
11—12	{ <i>Yht. ja Suom. Historiaa.</i> <i>Käsityötä.</i>		<i>Käsityötä.</i>	{ <i>Yht. ja Suom. Historiaa.</i> <i>Käsityötä.</i>		<i>Käsityötä.</i>
3—4	<i>Luvunlaskua.</i>			<i>Luvunlaskua.</i>		
4—5	<i>Kirjotusta.</i>			<i>Kirjotusta.</i>		
<i>Nuoremmat lapset.</i>						
9—10	<i>Tajunharjotusta.</i>		<i>Sisälukua.</i>	<i>Tajunharjotusta.</i>		<i>Sisälukua.</i>
10—11	<i>Sisälukua.</i>		<i>Laulua.</i>	<i>Sisälukua.</i>		<i>Laulua.</i>
11—12	<i>Pääluvunl.</i>	<i>Kirjotusta.</i>	<i>Tajunharjoit.</i>	<i>Pääluvunl.</i>	<i>Kirjotusta.</i>	<i>Taju nharjoit.</i>

Suomalaisen Koulun lukujärjestys vuodelta 1860. Digoitu teoksesta Helsingin kansakoulun ensi vuodet. Toim. J. Länkelä 1903.

Läsordning från Suomalainen Koulu (Finska Skolan) år 1860. Kopia av verket *Helsingin kansakoulun ensi vuodet.* (folkskolan tidigaste år i Helsingfors) Red. J. Länkelä 1903.

Oppikouluoloja uudistettiin vuosina 1843, 1856 ja 1872 julkaistuilla koulujärjestyksillä. Niillä luotiin edellytykset koululaitokseen kuuluvien tyttökoulujen perustamiselle ja opettajien koulutukselle. Oppikouluiksi määriteltiin aluksi lyseot, reaalikoulut ja tyttökoulut ja myöhemmin 1883 annetun asetuksen mukaan 8-luokkaiset klassilliset ja reaalilyseot sekä kaksi- ja neliluokkaiset alkeiskoulut. Asetuksen myötä voitiin perustaa myös yliopistoon johtavia suomenkielisiä lyseoita.

Helsinkiin perustettiin 1870- ja 1880-luvuilla ensimmäinen ruotsinkielinen yhteiskoulu, yksityinen suomenkielinen alkeisopisto (myöh. normaalikoulu) sekä suomenkielinen yhteiskoulu.

I enlighet med en förordning om folkskolor av den 11 maj 1866 upprättades ett folkskolväsende i Helsingfors. Det leddes av en folkskolinspektör. Hösten 1867 startade sex lägre folkskolor, och två år senare fyra högre dito. Skilda skolor grundades för svensk- resp. finskspråkiga. År 1900 hade Helsingfors 11 svensk- och 12 finskspråkiga lägre folkskolor och 9 svensk- resp. 10 finskspråkiga högre folkskolor. De högre folkskolorna var skilda för gossar och flickor.

Den gamla trivialskolans från svenska tiden gjordes år 1841 om till en högre elementarskola. Privata lärdomsskolor grundades av universitetslärare. Helsingfors Lyceum grundades år 1831. Redan på 1830-talet fanns även privata, av lärarna hållna, skolor för flickor.

Opetus ja J. V. Snellmanin kasvatustavoitteet

Johan Vilhelm Snellman piti kansanopetuksen uudistamista ja kansakoulujärjestelmän kehittämistä tärkeänä. Hän arvosteli käytössä olleita opetusmenetelmiä ja -ohjelmia. Omalla äidinkielellä annetun opetuksen tason piti vastata väestön sivistystasoa. Lisäksi opetusta tuli antaa sekä pojille että tytöille ”olemukseltaan samanlaisina”.

Snellmanin kasvatuseriaatteiden lähtökohtana oli, että koulun tehtävä oli kodissa saadun kasvatuksen jatkaminen ja hyödyntäminen. Lapsen kannustaminen omaan ponnisteluun, järjestyskyvyn kehittämiseen ja rakkauteen työhön edellytti kasvatettavissa moraalista sivistystä ja lämmintä totuuden ja oikeuden rakkautta, minkä antaminen kuului ainoastaan kodille kuten Snellman eräässä puheessaan toteaa: ”Mikä istutettiin lapsen pieneen sieluun, sitä ei hävitetä. – Et siis vaikuttanut ainoastaan lapseesi, rakastava isä, hellä äiti! – Vaikutit ihmiskuntaan. – Sanotaan että perhe on naisen maailma, mutta unohdetaan lisätä että perhe on kansakunnan elämän juuri, ja kansakunnat vaikuttavat välittömästi ihmiskuntaan.”

Snellmanin mielestä kouluopetus kuului myös tytöille. Snellman myötävaikutti esimerkiksi tyttökoulun perustamiseen Kuopioon, koska hänen mielestään ”Naissivistyksen laiminlyöminen on suurin menneiden aikojen barbariasta vielä jäljellä oleva vääryys naista kohtaan. Se on vääryys, joka kostautuu katkerasti valtiolle ja sen etujen valvojille – miehille.”

Vuoden 1866 kansakouluasetuksessa ei huomioitu kasvatustavoitteita. Kansakoulun isänä pidetty Uno Cygnaeus asetti kansakoululle sveitsiläisen ja saksalaisen kasvatuskäsityksen mukaisesti sosiaalipedagogisen tehtävän ja kristillissiveellisen kasvatuspäämäärän. Hän oli kiinnostunut myös alkuopetuksesta fröbeliläisen pikkulasten pedagogiikan hengessä.

Snellman piti hyvin tarkan eron leikkimisen ja koulun vaatiman työn välillä. kansakoulukysymyksen ratkaisussa Snellman ei hyväksynyt Uno Cygnaeuksen

Undervisningen och J.W. Snellmans pedagogiska principer

Som redan tidigare nämnts upplevde Johan Wilhelm Snellman att en förnyelse av folkundervisningen och inrättande av ett folkskolväsende var av största vikt. Han var också kritisk mot den undervisning som fanns. Nu skulle undervisning ges på folkspråket och motsvara dess bildningsnivå. Dessutom skulle väsentligt lika undervisning ges åt gossar och flickor.

Utgångspunkten för Snellmans Snellmans pedagogiska principer var att skolan skulle bygga vidare på den uppfostran som barnen fick i hemmen. Det var enligt honom hemmets uppgift att ge den moraliska bildning och varma kärlek till sanning och rättvisa som krävdes för att barnet skulle kunna sporras till flit och initiativ, ordningssinne och kärlek till arbetet. Snellman konstaterade i ett av sina tal att de plantor som sås i ett barns själ inte kan ryckas upp, och att de kärleksfulla fäder och mödrar som fostrade sina barn inte bara gjorde något för barnet självt utan för hela mänskligheten. Att familjen inte bara, som det sägs, är kvinnans

Tytöt koulussa. Tussipiirros. August Mannerheim v. 1850. Helsingin kaupungin museo.

Flickor i skola. Tuschteckning. August Mannerheim 1850. Helsingfors stadsmuseum.

omaksumaa työkasvatusaatetta. Snellmanin mukaan Cygnaeus astui harhaan väittäessään koulua edeltäviä lastentarhoja oivalliseksi keinoksi kasvattaa lapsia työn avulla työhön vaikka kysymys oli leikin avulla työhön. Snellman painotti, että työtä ei saa muuttaa leikiksi, koska se on totta eikä leikkiä saa muuttaa työksi, koska se on huvia. Lapsi saa leikkiä kunnes kestää työtä.

värld utan roten till hela nationens existens, och att nationerna hade direkt inverkan på mänskligheten.

Enligt Snellman skulle även flickor få skolundervisning. Han medverkade bl.a. till grundandet av en flickskola i Kuopio. Försummandet av kvinnobildning, menade han, var den största orättvisa som ännu levde kvar från svunna tiders barbari, en orättvisa som bittert skulle hämma sig för staten och dess intressebevakare männen.

Folkskolförordningen anno 1866 nämner inga pedagogiska mål. Uno Cygnaeus, som betraktas som folkskolans fader, uppställde med stöd av fostringsprinciper från Schweiz och Tyskland främst socialpedagogiska och kristna sedelärande syften för folkskolan. Cygnaeus var också intresserad av småbarnspedagogik i fröbelsk anda.

Snellman gjorde mycket klar skillnad mellan lek och skolarbete. I folkskolefrågan godkände han inte den princip om fostran genom arbete som Cygnaeus omfattade. Enligt Snellman gjorde Cygnaeus ett misstag när han påstod att barnträdgårdarna för småbarn var ett utmärkt sätt att med arbetets hjälp fostra barn till arbete. Det handlade ju i själva verket om att med lek fostra till arbete. Snellman betonade att arbete inte fick göras till lek, eftersom arbete är verklighet, och lek inte får göras till arbete, eftersom lek är förlustelse. Barn skulle få leka tills de klarade av att arbeta.

Näyttelyn oheisaineistoksi laadittiin aihetta laajemmin käsittelevä julkaisu, joka on saatavissa mm. verkkojulkaisuna tietokeskuksen kotisivulta.

En dokumentation av utställningsmaterialet har utgivits bl.a. som webbpublikation på Faktacentralens hemsidor.

Helsinkiläisten museoidut muistot

Helsingforsbornas minnen på museum

Marja Pehkonen

Helsingin kaupungin kulttuurihistoriallinen museolautakunta, joka tällä hetkellä on nimeltään kaupunginmuseon johtokunta, täyttää tänä vuonna sata vuotta. Helsingin kaupunginvaltuusto perusti 21.5.1906 muinaismuistolautakunnan, johon se oli valinnut kolme pätevää asiantuntijaa. He olivat valtionarkistonhoitaja, filosofian tohtori Reinhold Hausen, Polyteekin professori Gustaf Nyström ja Valtion Historiallisen Museon amanuensi, filosofian maisteri, sittemmin filosofian tohtori K. K. Meinander. He olivat tiedemiehiä ja tärkeitä voimia kulttuurityössä, joka rakentui yleiselle pyrkimykselle säilyttää isien muistot ja vahvistaa siten kansallista itsetuntoa aikana, jota kutsutaan Pietarissa hallitsevan keisarin panslavistisen politiikan takia routavuosiksi ja sortokaudeksi.

Muinaismuistolautakunnan aloitteesta perustettiin viisi vuotta myöhemmin Helsingin kaupunginmuseo. Kaupunginmuseo voi perustellusti katsoa toimintansa alkaneen jo vuonna 1906, se toimi koko 1900-luvun muinaismuistolautakunnan kirjaamien periaatteiden mukaisesti. Kaupunginmuseon ja museolautakunnan, nykyisin johtokunnan, toimintaan kuuluvat kulttuuri-
muistojen suojelu ja kulttuurihistorialliset kuvakoelmat sekä esinekokoelma.

Helsingfors stads kulturhistoriska museinämnd, som idag heter Stadsmuseets direktion, fyller hundra i år. Den 21.5.1906 tillsatte Helsingfors en fornminnesnämnd, för vilken den utsett tre kompetenta experter. Dessa var riksarkivarien, filosofie doktor Reinhold Hausen, professor Gustaf Nyström vid Polytekniska Institutet och filosofie magister K. K. Meinander, amanuens vid Statens historiska museum, sedermera filosofie doktor. De var vetenskapsmän och viktiga krafter i ett kulturarbete, en allmän strävan att bevara fädernas minnen och därmed stärka nationens självkänsla under en tid som på grund av ryska kejsarens panslavistiska politik kallats ofärdsåren.

På Fornminneskommitténs initiativ grundades fem år senare Helsingfors stadsmuseum. Med fog kan man dock säga att museet inledde sin verksamhet redan år 1906, det verkade hela 1900-talet i enlighet med de principer Fornminnesnämnden upptecknat. Stadsmuseets och Museinämndens (numera museets Direktion) verksamhet omfattar bevarande av kulturminnen och upprätthållandet av kulturhistoriska bildsamlingar och en föremålssamling.

Muinaismuistolautakunta 1906–1911

Muinaismuistolautakunnan puheenjohtajaksi nimitetty Reinhold Hausen kutsui Gustaf Nyströmin ja K. K. Meinanderin kokoukseen 26.9.1906. Paikka oli Hotelli Kleineh Pohjoisesplanadin ja Katariinankadun kulmassa. Hotelli Kleineh oli perinteikäs ja suosittu ravintola Helsingin herrojen keskuudessa. Koska siellä oli kaupungin paras ravintola, herrat arvattavasti pohtivat yhteistä tehtävänsä miellyttävissä tunnelmissa hyvästä ateriasta nauttien.

Muinaismuistolautakunnan tehtävä oli kaupungin rakennushistorian tallentaminen, varsinkin ne kaupunginosat, jotka uudelleenrakentamisessa tulisivat kokonaan muuttumaan. Rahaa toimintaan oli varattu 800 markkaa vuotta kohden. Ensimmäisessä kokouksessa professori Nyström ilmoitti lautakunnan saaneen lahjoituksena August Lundqvistilta ison valokuvan, joka esittää J. F. Lundqvistin kivitaloa, Aleksanterinkatu 13 ennen vuotta 1898. Tämä valokuva on siten Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin ensimmäisenä kirjattu tallenne.

Reinhold Hausen oli tehnyt Suomen ensimmäiset rakennusarkeologiset kenttätutkimukset. Hän oli arkkitehtitöiden paras asiantuntija. Arkkitehtiprofessori Gustaf Nyström toimi suunnittelijana, opettajana ja Helsingin kaupungin kunnalliselämässä. Hän painotti arkkitehtonisen ja taidehistoriallisen asiantuntemuksen yhdistämistä ja rakennusmuistomerkkien tarkkaa dokumentointia mittauksin, piirtämällä ja valokuvamalla. K. K. Meinander oli taidehistorian asiantuntija, jonka museotyö vei antikvaaristen kysymysten pariin. Meinanderkin oli ollut Muinaistieteellisen toimikunnan keruu- ja tutkimustöissä historioitsijana ja valokuvaajana. Kamera oli ollut dokumentointivälineenä vuodesta 1892. Muinaismuistolautakunnan jäsenten dokumentointikokemus on osoittautunut kaupunginmuseon nykyisen kuva-arkiston onneksi.

Nuo kolme miestä muistivat lapsuudestaan melko maalaismaisena Helsingin, vaikka se oli Suomen pää-

Fornminnesnämnden 1906–1911

Reinhold Hausen, som utnämnts till ordförande för Fornminnesnämnden, kallade Gustaf Nyström och K. K. Meinander till möte den 26.9.1906 på Hotell Kleineh i hörnet av Norra esplanaden och Katrinegatan. Kleineh var ett etablerat och omtyckt ställe bland herrar i Helsingfors. Eftersom hotellet ansågs ha stadens bästa kök kan vi anta att nämnden fick ta sig an sitt uppdrag i behaglig stämning vid en god middag.

Fornminnesnämndens uppdrag var att uppteckna och tillvarata stadens byggnadshistoria, i synnerhet

Muinaismuistolautakunta Pitkälläsillalla lähdössä katsastamaan kuvauskohteita. Vasemmalta Reinhold Hausen, K. K. Meinander ja Gustaf Nyström.

Fornminnesnämnden på Långa Bron på letning efter fotograferingsobjekt. Fr.v. Reinhold Hausen, K. K. Meinander och Gustaf Nyström.

Kuva | Foto Reinhold Hausen 1907.

kaupunki, ainoa yliopistokaupunki, huomattava varuskuntakaupunki sekä kukoistava kauppa- ja satamakaupunki. Helsingin historian punaisena lankana on vuosisatoja ollut kaupungin tuhoutuminen, joko tulipaloissa, sotatoimien takia tai vimmassa purkaa vanhaa rakennuskantaa uuden tieltä. Sadan vuoden välein on Helsinki rakennettu uudelleen. Vuosina 1895–1915 valmistui 1 400 uutta rakennusta. Esikuvat haettiin Keski-Euroopasta ja visiona oli, kuten kaupunginmuseon esimies, arkkitehti A.W. Rancken vuonna 1926 kirjoitti: ”Siellä, missä näkyy torneja, on kaupunki, missä niitä ei näy, siellä on kylä.” Matala puusta rakennettu kaupunki oli häviämässä. Haikeina seurattiin 1900-luvun alussa kotikaupungin muuttumista ja tutujen maisemien häviämistä. Virisi tarve saada nopeasti katoava vanha Helsinki dokumentoitua. Aikakauslehti Veckans Krönika julkaisi v.1906 valokuvaaja Ida von Gericken kuvasarjaa puretuista taloista otsikolla ”Det Helsingfors som gått” – poismennyt Helsinki.

Toisessa kokouksessa valtionarkistossa 29.10.1906 lautakunta oli jo täydessä toiminnassa. Arvioitiin neiti Signe Branderin työnäytteet, kolme valokuvaa Helsingistä ja yksi valokuva Olavinlinnasta. Muinaismuistolautakunta päätti palkata hänet. Reinhold Hausenin esityksestä ostettiin Ida von Gericken eri puolilta kaupunkia sittemmin puretuista taloista ottamia valokuvia. Toisessa kokouksessa pantiin alulle myös taidekokoelma. Th. Waernerberg lahjoitti lautakunnan haltuun Wladimir Schwertschkoffin litografiat ”Näkymä Nikolainkirkon tornista etelään” ja ”Näkymä Observatoriosta pohjoiseen”, molemmat vuodelta 1843. Nyt sata vuotta myöhemmin meillä helsinkiläisillä on merkittävä ja arvokas lähes 5 000 teoksen Helsinki-taiteen kokoelma. Usein taideteos onkin ainoa kuva kadonneesta maisemasta, rakennuksesta tai katunäkymästä.

Lokakuun 1906 kokouksessa lautakunta sai vastaanottaa konsuli G. Sundmanin lahjana teatterihistoriallisen kokoelman, josta tuli lautakunnan ja myöhemmin kaupunginmuseon kulttuurihistoriallisen arkistokokoelman ainutlaatuinen aloitus. Lahjoitus sisälsi vuonna 1825 perustetun Teaterhusaktiebolaget i

de stadsdelars som genom nybygge förändrats eller skulle komma att förändras helt och hållet. Budgeten var 800 mark per år. Vid första sammanträdet kunde professor Nyström meddela att nämnden fått en donation av en viss August Lundqvist, ett stort fotografi föreställande J. F. Lundqvists stenhus vid Alexandersgatan 13 innan år 1898. Detta fotografi är det första föremål som antecknats i Helsingfors stadsmuseums samlingar.

Reinhold Hausen hade gjort Finlands första byggnadsarkeologiska fältstudier. Han var arkivväsendets främsta expert. Arkitektprofessor Gustaf Nyström verkade som planerare, lärare och kommunalt aktiv i Helsingfors stad. Han betonade förenandet av arkitektonisk och konsthistorisk sakkunskap och en noggrann dokumentering av byggnadsminnesmärken genom mätningar, ritningar och fotografier. K. K. Meinander var expert på konsthistoria, och hans insats inom museiväsendet tangerade det antikvariska. Meinander hade verkat som historiker och fotograf vid Arkeologiska Kommissionen. Kameran började användas för dokumentering år 1892. Att Fornminnesnämndens medlemmars hade erfarenhet av dokumentering har visat sig vara en lyckosam omständighet för Stadsmuseets nuvarande bildarkiv.

Dessa tre herrar mindes från sin barndom ett ganska lantligt Helsingfors, trots att staden redan då var storfurstendömet huvudstad, enda universitetsstad, en betydande garnisonsstad och en blomstrande handels- och hamnstad. Genom tiderna hade staden upprepade gånger drabbats av förstörelse genom bränder, krig eller genom rivning av gammalt för att ge rum åt nytt. Helsingfors har byggts på nytt ungefär vart hundra år. Åren 1895–1914 restes 1 400 nya byggnader. Förebilderna hämtades från Mellaneuropa och visionen var, såsom Stadsmuseets chef, arkitekt A.W. Rancken ungefärligen uttryckte saken år 1926: där man ser torn finns en stad, där man inte ser torn finns en by. Den låga trähusstaden höll på att försvinna. Med vemod såg man i början av 1900-talet hemstaden förvandlas och de hemvana vyerna försvinna. Det uppstod ett behov

Helsingfors -yhtiön alkuperäisen arkiston sekä kokoelman C. L. Engelin piirtämässä teatterissa esitettyjen näytelmien seinäohjelmia. Arkistokokoelman hyvän karttakokoelman perusta luotiin myös heti kuvakokoelman tueksi.

Muinaismuistolautakunta teki sunnuntaisin kävelyretkiä eri kaupunginosiin ja merkitsi systemaattisesti muistiin kuvauskohteet. Työ aloitettiin Kruununhaasta ja jatkui Sörnäisiin, Töölöön ja Vanhaankaupunkiin. Myös Helsinginniemen rakentamaton osa kierrettiin ja vuonna 1911 käytiin Pasilassa. Lautakunta perusti työnsä yhteistoiminnalla samaansa tietoon. Kuvausohjelmaa laatimassa olivat muinaismuistolautakunnan kokouksessa kaupungininsinööri Gabriel Idström ja asemakaava-arkkitehti Bertel Jung. Muinaismuistolautakunnan valokuvaajana Signe Brander ehti vuoteen 1913 mennessä, jolloin hänen toimeksiantonsa päättyi, tuoda lautakunnalle lähes tuhat kuvakulmin merkittyä valokuvaa. Työ tehtiin viime hetkessä. Museonjohtaja Marja-Liisa Rönkkö summasikin 1970-luvulla, että lautakunnan tehtävä oli 1906 samanlainen kuin hänen omana aikanaan: ”yrittää koota talteen dokumentteja arkkitehtuurista ja elämänmuodosta ennen kuin ne ovat kadonneet ulottumattomiin”.

Lautakunta tallensi jonkin verran esineitäkin, vaikka se oli päättänyt olla toistaiseksi niitä keräämättä. Alusta asti oli tavoitteena perustan luominen Helsinki-museolle. Koska lautakunnan jäsenet olivat tunnettuja ja luotettavia henkilöitä, helsinkiläiset katsoivat voivansa antaa heidän haltuunsa kodeissa säilytetyt aarteet. Aluksi kaikki säilytettiin Valtionarkistossa Reinhold Hausenin työhuoneeseen hankitussa kaapissa.

Helsingin kaupunginmuseo 1911–2006

Muinaismuistolautakunnan kokouksessa 4.3.1911 sihteeri K.K. Meinander ehdotti, että lautakunta tekisi kaupunginvaltuustolle aloitteen Helsinki-museon perustamiseksi. Kaupunginvaltuusto päätti 13.6.1911 perustaa Helsingin kaupunginmuseon, jota valvoisi

av att dokumentera det gamla Helsingfors som höll på att försvinna. År 1906 publicerade Tidskriften Veckans Krönika fotograf Ida von Gerickes bildserien ”Det Helsingfors som gått” av hus som rivits.

Vid sitt andra sammanträde på Riksarkivet den 29.10.1906 hade nämnden redan kommit i full gång. Fröken Signe Branders stilprov bedömdes, dvs. tre fotografier av Helsingfors och ett av Olofsborg. Fornminnesnämnden beslöt anställa henne. På förslag av Reinhold Hausen köptes de fotografier Ida von Gericke tagit av hus som sedermera rivits på olika håll i staden. Mötet hann också vidta de första åtgärderna för en konstsamling. Th. Waenerberg donerade Wladimir Schwertschkoffs litografier med vy söderut från Nikolajkyrkans torn och vy norrut från Observatoriet, vardera daterad 1843. Nu hundra år senare förfogar vi helsingforsbor över en betydande och värdefull konstsamling: över 5 000 verk med helsingforsmotiv. Ofta är konstverk de enda bilderna som finns kvar av svunna landskap, byggnader eller gatuvyer.

Vid detta andra möte fick nämnden av konsul G. Sundmans som donation mottaga en teaterhistorisk samling, som kom att bli den unika begynnelsen på nämndens och sedermera Stadsmuseets kulturhistoriska arkivsamling. Donationen omfattade det ursprungliga arkivet från det år 1825 grundade Teaterhusaktiebolaget i Helsingfors samt en samling väggprogram över pjäser framförda på den av C. L. Engel ritade teatern. Grunden för arkivsamlingens ypperliga kartsamling lades också genast som stöd för bildsamlingen.

På söndagarna tog Fornminnesnämnden promenader till olika stadsdelar och antecknade systematiskt bildmotiven. Arbetet inleddes i Kronohagen och fortsatte i Sörnäs, Tölö och Gammelstaden. Även den obebbyggda delen av Helsingforsnäset besöktes och år 1911 var Böle i turen. Nämnden byggde sitt arbete på uppgifter erhållna genom samarbete. Med och uppgjorde avbildningsschemat vid nämndens möten var stadsingenjör Gabriel Idström och stadsplanarkitekt Bertel Jung. Innan utgången av år 1913, då hennes uppdrag upphörde, hann Signe Brander ta nästan tusen

Helsingin kaupunginmuseon 50-vuotisjuhlanäyttely Hakasalmen huvilassa.

Helsingfors stadsmuseums 50-årsutställning på Villa Hagasund.
Kuva | Foto C. Grünberg 1956.

museolautakunta, jonka puheenjohtaja jatkoi valtionarkistonhoitaja Reinhold Hausen, jäseniksi nimettiin arkkitehdit Magnus Schjerfbeck ja Bertel Jung. Kaupunginmuseon ensimmäiseksi esimieheksi nimettiin muinaismuistolautakunnan sihtööri K. K. Meinander. Meinander olikin tehtävään erinomaisen sopiva museoalan kokenut ammattilainen. Bertel Jung oli asemakaava-arkkitehti ja julkaisi samana, vuonna 1911 Helsingin kaupungin ensimmäisen yleiskaavan. Yleisten rakennusten ylläpidon arkkitehti Magnus Schjerfbeck oli tullut professori Nyströmin tilalle muinaismuistolautakuntaan 16.3.1910.

Helsingin kaupunginmuseo oli Suomen kuudestoista kunnallinen museo. Kunnallisten kaupunginmuseoitteiden olemassaolo perustuu kaupunkien itse ottamaan velvoitteeseen. Ne muodostavat valtakunnallisen museolaitoksen rungon. Helsingin kaupunginmuseo on ollut 1.5.1981 alkaen virallisesti Keski-Uudenmaan maakuntamuseo, joka saa valtionapua toimintaansa. Maakuntamuseotoiminnan aluetta ovat Helsinki, Espoo, Kauniainen, Vantaa, Nurmijärvi, Kerava, Tuusula, Järvenpää ja Hyvinkää.

Helsingin kaupungin antiikkikokoelmien tallentaminen alkoi jo 1700-luvulla. Raatimiehet Anders Byst-

bildvinkelmärkta fotografier. Det var i sista minuten. Sedermera, på 1970-talet, konstaterade museichef Marja-Liisa Rönkkö att nämndens uppgift år 1906 var likadan som under hennes egen tid: att försöka samla in dokument om arkitektur och levnadsätt innan de gått förlorade för eftervärlden.

Nämnden lyckades också taga vara på en del föremål, trots att den beslutit låta bli tillsvidare. Ända från början var dock målet att lägga en grund för ett Helsingforsmuseum. Eftersom nämndens medlemmar var kända och betrodda personer ansåg helsingforsborna att man kunde anförtro dem de skatter man bevarat i hemmen. Till en början förvarades allt på Riksarkivet i ett skåp i Reinhold Hausens arbetsrum.

Helsingfors stadsmuseum 1911–2006

Vid Fornminnesnämndens möte den 4.3.1911 föreslog dess sekreterare K. K. Meinander att nämnden skulle göra en hemställan till Stadsfullmäktige om inrättande av ett Helsingforsmuseum. Den 13.6.1911 beslöt fullmäktige grunda Helsingfors stadsmuseum, underlydande Museinämnden, där riksarkivariern fortsatte som ordförande och medlemmar var arkitekterna Magnus Schjerfbeck och Bertel Jung. Till Stadsmuseets förste chef utnämndes Fornminnesnämndens sekreterare K. K. Meinander, en erfaren yrkesman inom museibranschen och synnerligen lämpad för uppgiften. Bertel Jung var stadsplanarkitekt, och publicerade ännu samma år, 1911, den första generalplanen för Helsingfors stad. Magnus Schjerfbeck, arkitekt vid Öfverstyrelsen för allmänna byggnaderna, hade den 16.3.1910 ersatt professor Nyström som medlem i Fornminnesnämnden.

Helsingfors stadsmuseum blev det sextonde kommunala museet i Finland. De kommunala stadsmuseerna var något som städerna själva tagit på sig, och de utgör idag stommen i det riksomfattande museiväsendet. Den första maj 1981 blev Helsingfors stadsmuseum också officiellt landskapsmuseum för Mellannland,

röm ja Petter Schwartz ilmoittivat maaliskuussa 1787, että kaupungin lakkautetulle ratsuväenosastolle kuuluneet vaskirummut, torvet ja lippu oli päätetty säilyttää kaupungin rahastohuoneessa. Tämä oli kaupunginmuseon ”raatihuoneen kokoelman” alku. Monet raatihuoneen kokoelman esineet ovat olleet näyttelyissä vuodesta 1912 asti. Sadassa vuodessa museokokoelmat ovat kasvaneet ostoina, lahjoina, siirtoina kaupungin virastoista sekä omalla tallennus- ja dokumentointitoiminnalla noin miljoonan tallenteen kokonaisuudeksi. Ensimmäisinä Helsingin kaupungin hallituskunnilta museokokoelmiin siirrettyinä museoesineinä kirjattiin 8.2.1921 rahatoimistolta kaksi vossikkakuskin hattua 1800-luvulta.

Muistiorganisaationa kaupunginmuseo säilyttää ja hoitaa kokoelmiaan tutkimuksen lähteitä, esineellistä jäämistöä, rakennustutkimuksen, arkeologisten ja kansatieteellisten kenttätöiden tuloksena syntyneitä ja muistiinmerkittyjä havaintoja. Kulttuurimuistojen suojelun perustana on tutkimuksen ja dokumenttien antama tieto ja muisti. Tallennettu esineistö, kuvalliset dokumentit ja muu aineisto on luetteloitava, tutkittava ja tuotteistettava yhteisön käyttöön. ”Esine kuuluu museokokoelmaan vasta kun se on diaarioitu ja luetteloitu. Luettelointityö edellyttää laajaa esineelliseen kulttuurihistoriaan perehtyneisyyttä. Kunnan luettelointi mahdollistaa varastoitujen kokoelmien aktiivisen käyttämisen”, kirjoitti arkkitehti A.W.Rancken, museon esimies 1920–1949. Rancken kehitti 1920-luvulla toimivan luettelointi- ja luokittelujärjestelmän, joka oli käytössä myös esinevarastoissa vielä 1990-luvulla tietokantoihin ja uuteen logistiikkaan siirtymiseen asti. Rancken teki vuonna 1927 kaupunginvaltuuston rahoittaman opintomatkan Keski-Euroopan ja Pohjoismaiden kaupunginmuseoihin ja sovelsi heti omissa museossaan saamiaan ideoita.

Helsingin ensimmäinen teatteritalo rakennettiin intendentti Carl Ludvig Engelin piirustusten mukaan Esplanadin Erottajan puoleiseen päähän 1826–1827.

Helsingfors första teaterhus byggdes enligt intendent Carl Ludvig Engels ritningar i hörnet av Skillnaden och Esplanaden åren 1826–27.
Kuva | Foto Jan Alanco

och började åtnjuta statsstöd för denna funktion. Landskapsmuseets gebit täcker Helsingfors, Esbo, Grankulla, Vanda, Nurmijärvi, Kervo, Tusby, Träskända och Hyvinge.

I och för sig hade fröet till Helsingfors stads antika samlingar såtts redan på 1700-talet. Rådmännen Anders Byström och Petter Schwartz meddelade i mars 1787 att man beslutit bevara de blecktrummor, horn och banér som tillhört stadens nedlagda kavalleriavdelning i stadens drätselkammare. Detta var begynnelsen till Stadsmuseets ”rådhussamling”. Många föremål från denna samling har varit med i utställningar ända sedan 1912. På hundra år har museisamlingarna genom köp, donationer, överflyttning från stadens ämbetsverk och genom egen tillvaratagning och dokumentering vuxit till en samling med omkring en miljon objekt. De första museiföremål som överförts från Helsingfors stads förvaltningar till museisamlingarna antecknades den 8.2.1921: två droskkuskhattar från 1800-talet. Droskorna kallades isvosjickar, av ryskans izvozchik, körkarl.

Stadsmuseet, en s.k. minnesorganisation, förvarar och underhåller i sina samlingar dels forskningskällor

Häviävän Helsingin muistot

Museon esimies 1912–1920 oli arkkitehti Nils Wasastjerna. Hän otti julkisesti voimakkaasti kantaa rakennetun ympäristön suojelun ja hoitamisen puolesta. Hän julisti kulttuurimuistojen olevan uhanalaisessa asemassa ja rakennukset ovat brutaalilla tavalla tulleet muutos- ja lisärakentamisen kourissa pahanteon kohteiksi ja väärennetyiksi.

Kokouksessaan 28.12.1906 muinaismuistolautakunta kirjasi esityksen, että lautakunta saisi rakennusten purkuilmoitukset voidakseen ne ennen purkamista valokuvata.

Museonhoitaja Helmi Helminen-Nordberg on kommentoinut lyijykynällä pöytäkirjaan ”esitetty uudelleen, ei vielä kukaan toteutettu 22.10.1961” ja toisen kerran ”ei vielä kukaan 1966! vrt. Kaupunginvaltuusto 2.2.1965 asia 38”. Helmi Helminen-Nordberg joutui siis vain sivusta seuraamaan juuri samoja nykyhelsingiläisten pahoitellen arvostelema purkupäätöksiä, joista Helsingin Sanomat julkaisi kaupunginmuseon valokuvakokoelmaa ja näyttelyä hyödyntäen jatkosarjan ja menestysteoksen ”Puretut talot, sata tarinaa Helsingistä”.

Lausunnonaan 24.1.1956 museolautakunta totesi, että Helsingin historiallisia rakennuksia ja niiden lähiympäristöä koskevissa asioissa olisi kaupungille eduksi kuulla museolautakuntaa mahdollisimman aikaisessa asiain käsittelyvaiheessa. Museolautakunta ilmoitti toivovansa päätösvaltaa sellaisten kysymysten käsittelyssä, jotka liittyvät Helsingin historiallisiin rakennuksiin ja niiden lähiympäristön suunnitteluun. Lautakunnan puheenjohtaja oli tuolloin professori Eino E. Suolahti.

Museolautakunnan jäsenten mielenliikkeet melkein näkee ja kuulee kun kaupunginkansliasta tuli dokumentti KH 6.3.1958, 825 §, jossa kaupunginhallitus oli päättänyt kehottaa museota tutkimaan olisiko Mariankatu 9:stä saatavissa museon kannalta arvokasta kokoelmiin. Mutta purkaminen oli aloitettu 1.3.1958 eikä museolla ollut enää mitään mahdollisuuksia pe-

och materiell kvarlåtenskap, dels observationer som uppstått och antecknats inom byggnadsforskning och vid arkeologiskt och etnologiskt fältarbete. Grunden för bevarandet av kulturminnen är den kunskap och det minne som forskning och dokument ger. De förvarade föremålen, bilddokumenten och övriga samlingar skall genom katalogisering, utforskning och produktifiering ställas till samhällets förfogande. Arkitekt A. W. Rancken, museets chef åren 1920–49, hade som princip att ett föremål skulle ingå i museisamlingarna först när det diarieförts och katalogiserats, och att katalogiseringen krävde omfattande förtrogenhet med den materiella kulturhistorien. En ordentlig katalogisering gjorde det möjligt att aktivt använda de förvarade samlingarna. På 1920-talet utvecklade han ett fungerande katalogiserings- och klassificeringssystem, som tillämpades även inom föremålsförrådet ända in på 1990-talet, då man övergick till databaser och ny logistik. År 1927 företog Rancken, med anslag av Stadsfullmäktige, en studieresa till Mellanuropa och de nordiska stadsmuseerna, och började genast på sitt eget museum tillämpade de intryck han insupit.

Minnen av ett svinnande Helsingfors

Museichef åren 1912–20 var arkitekt Nils Wasastjerna. Denne tog i offentligheten stark ställning för bevarande och vård av den byggda miljön. Han förkunnade att kulturminnesmärkena var hotade och att byggnaderna ”på mer eller mindre brutalt sätt genom om- eller tillbyggnad förändras och förvanskas”.

Vid sitt möte den 28.12.1906 antecknade Formnnesnämnden i protokollet ett förslag att nämnden skulle få ta del av rivningsanmälningarna för olika byggnader, för att kunna fotografera dem. Museitjänsteman Helmi Helminen-Nordberg har på ännu 1960-talet med blyertspenna gjort protokollanteckningar den 22.10.1961 och år 1966 (den senare m. hänv. t. Stadsfullmäktige 2.2.1965, ärende 38) som visar att så inte alltid skedde. Hon fick alltså lov att från sidan följa just

lastaa arvokkaita sisustuksen osia, koska purkaminen oli jo pitkällä kaupunginhallituksen tehdessä päätöksensä. Arvokkaat sisustuksen osat oli purku-urakoitsija kuljettanut jo maaseudulle yksityishenkilölle. Alkuperäiset katto- ja seinäkoristeet sekä käsinmaalatut kaakeliuunit oli jo murskattu. Museo tietenkin valokuvasi purkutyömaan. Mariankadun empirerakennuksen kohtaloa oli tätä ennen vatkattu vuosikautia kautta kaupungin kaikkien asianosaisten virastojen. Rakennuksen omistaja oli halunnut lahjoittaa sen Helsingin kaupungille, mutta tontista ei päästy sopimukseen. Omistaja oli Raha-automaattiyhdistys ry.

”Museotoimen erityisenä tehtävänä oli kiinnittää huomiota kaupungin muodostaman fyysisen ympäristökokonaisuuden – rakennusten, luonnon ja kulttuuri- maiseman – tallentamiseen. Nykyaikaisen museotoimen vastuuna onkin objektiivisen, totuudenmukaisen ja monipuolisen oman aikamme kuvan tallentaminen ja siirtäminen tuleville polville. Niinpä museotoimi kiinnittää nykyään (1976) huomiota kaupunkilaisen asuin-, työ- ja vapaa-ajan ympäristön, esineistön, ilmiöiden samoin kuin fyysisen ympäristön tallentamiseen museaalisin keinoin”, määritteli museonjohtaja Jarno Peltonen. Rakennussuojelussa ja kulttuuriympäristöjen arvostamisessa, oli päästy jo alkuun, koska kaupunkilaisten protestit alkoivat kuulua yhä kovempina.

Museolla oli Jarno Peltosen henkilökohtaisten yhteyksien kautta näköala museoalan kansainväliseen kärkeen. Koska Helsinki eli jälleen suurten muutosten aikaa, Peltonen johdatti henkilökuntansa dokumentoimaan ajankohtaisia ilmiöitä, katoavia käsityöläisammatteja ja esineellisen kulttuurin muutoksia. Kaupunkikansatiede pilkahti hetkeksi museon toiminnassa kaupunginmuseon ja yliopiston kansatieteen laitoksen yhteistyönä. Nykyisen museonjohtajan Tiina Merisalon aikana on jälleen aloitettu nykyhelsingiläisyyden dokumentointihankkeita ja lähiötutkimuksia. Sata vuotta on muuttuvaa kaupunkia valokuvattu.

Museolautakunta toimi vuosikymmeniä erittäin läheisessä yhteistyössä kaupunginmuseon esimiesten ja henkilökunnan kanssa. Lautakunta toimi ”johtoryhmä-

de rivningsbeslut som vår tids helsingforsbor så ofta beklagat och som dagstidningen Helsingin Sanomat med stöd av Stadsmuseets bildsamling och utställning publicerade i följetången och succéverket *Puretut talot, sata tarinaa Helsingistä* (rivna hus, hundra berättelser om Helsingfors).

I en kommuniké den 24.1.1956 konstaterar Museinämnden att det vore i stadens intresse att i ärenden som gäller historiska byggnader och deras närmiljö i Helsingfors så tidigt som möjligt höra Museinämnden i saken. Denna uppgav sig önska beslutanderätt i sådana ärenden som anknöt till historiska byggnader i Helsingfors och till planerandet av deras omgivning. Nämndens ordförande var då professor Eino E. Suolahti.

Man kan livligt föreställa sig hur Museinämndens medlemmars reagerade när de av Stadskansliet fick dokumentet Sts 6.3.1958, 825 §, där Stadsstyrelsen beslutit uppmana museet att utreda huruvida det kunde gå att uppbringa något för museet intressant om Mariegatan 9. Rivningen hade ju inletts redan den 1.3.1958, och museet hade inga som helst möjligheter längre att rädda värdefulla delar av inredningen. Dessa hade av rivningsentreprenören redan forslats till en privatperson ute på landsbygden. De ursprungliga tak- och väggdekorationerna och handmålade kakelugnarna hade redan krossats. Museet fotograferade givetvis rivningsarbetet. Till saken hörde att man i årtal ältat den vackra empirebyggnadens öde vid samtliga inblandade stadsförvaltningar. Ägaren, Penningautomatföreningen r.f., hade velat donera den till Helsingfors stad, men avtal kunde inte nås om tomten.

År 1976 slog museichef Jarno Peltonen fast att museets synnerliga åliggande var att fästa uppmärksamhet vid att dokumentera den fysiska miljöhelhet som staden utgjorde; byggnader, natur och kulturlandskap. Ett modernt museiväsende skulle dokumentera och till kommande släktled vidarebefordra en objektiv, sanningsenlig och mångsidig bild av sin egen tid. Följaktligen skulle ett museiväsende med museala medel dokumentera föremål, fenomen och fysisk omgivning i

nä” ja osallistui kaikkeen aktiivisesti. Museon ja lautakunnan johtosäännöt määrittivät päätöksenteon kokonaan eri tavalla kuin nyt. Moderni byrokraattinen organisoituminen kaupungin hallinnossa ja museonjohtajan aseman vahvistaminen etäännytti lautakunnan museon arkipäivästä ja henkilökunnasta. Lautakunnassa on nyt enemmän jäseniä ja selkeämmin tehtävässään poliittisten puolueitten edustajina.

Missä kaupunginmuseo on?

Hakasalmen huvila rakennettiin Läntisen Viertotien varteen Helsingin kaupungin omistamalle vuokra- maalle 1840-luvulla prokuraattori Carl Johan Walleenin yksityiskodiksi. Walleenin kuoleman jälkeen hänen tytärpuolensa everstinna Aurora Karamzin lunasti huvilan jäljellä olevaksi vuokra-ajaksi ja asettui sinne asumaan vuonna 1875. Kun vuokrasopimus vuonna 1896 päättyi, kaupunki lunasti huvilan Aurora Karamzinilta 60 000 markalla. Vanha everstinna sai asua edelleen kodissaan eikä kaupungilla levitelty tietoa talokaupasta. Tarina helsinkiläisille testamentatusta ”Karamzinin huvilasta” ei ole totta.

Kaupunginmuseo aloitti toimintansa 1.6.1911 Hakasalmen huvilan alakerrassa. Yläkerrassa toimi Taideteollisuusyhdistyksen museo. Vasta vuonna 1928 tuli koko huvila kaupunginmuseon käyttöön. Museonjohtajat ja lautakunnat ovat 1920-luvulta asti yrittäneet ratkaista toimintatilojen ongelmaa kukin ajalleen tyypillisin tavoin. Hakasalmen huvilan tontille oli 1950-luvulla suunnitteilla lisärakennus, johon rahatkin varattiin valtuustossa. Finlandia-talon kongressisiipi rakennettiin lisärakennuksen paikalle. Hakasalmen puisto ja ranta ovat jo tuhoutuneet. Prokuraattori Walleenin englantilaisesta puistosta on muutama puu ja Shamil – koiran hautakivi jäljellä. Huvilaa käytetään enää vain näyttelypaikkana.

Museonjohtajat ja museolautakunta ajoivat 1970- ja 1980-luvulla uudisrakennusta Töölön tavara- aseman makasiinien tienoille. Uudisrakennus sisällytettiin 1985 Kamppi–Töölönlahti-alueen aatekilpailun

stadsbornas boende-, arbets- och fritidsmiljö. Inom fredande av byggnader och värdesättning av kulturmiljöer hade man redan kommit en bit på väg, att döma av stadsbornas allt ljudigare protester.

Tack vare Jarno Peltonens personliga kontakter hade Stadsmuseet god insyn i museibranschen på hög internationell nivå. Eftersom Helsingfors ånyo gick igenom stora förändringar manade Peltonen sina underlydande att dokumentera aktuella fenomen, försvinnande hantverksyrken och förändringar i föremålskulturen. Man fick en glimt av stadsetnologi så museet ett tag samarbetade med Etnologiska institutionen vid Helsingfors universitet. Under nuvarande museichefen Tiina Merisalos tid har man åter börjat dokumentera den helsingforsiska identiteten och göra studier i förorterna. I hundra år har man fotograferat en stad i förändring.

Museinämnden bedrev i årtionden i mycket nära samarbete med Stadsmuseets chefer och personal. Den verkade som en ”styrningsgrupp” och deltog aktivt i det mesta. Museets och nämndens instruktioner stipulerade ett helt annat slags beslutsfattande än det vi vant oss vid idag. Nämnden kom sedan att fjärmas från museets vardag och personal p.g.a. dels den moderna byråkratiska organiserandet av stadens förvaltning, dels stärkandet av museichefens ställning. Numera har nämnden ett större antal medlemmar och en klarare representation från de politiska partierna.

Var finns Stadsmuseet?

Villa Hagasund byggdes på 1840-talet vid Vestra Chausséen på mark arrenderad av Helsingfors stad. Den var prokurator Carl Johan Walleens privata hem. Efter dennes frånfälle löste hans styvdotter, överstinnan Aurora Karamzin in villan för den återstående arrendetiden och flyttade in år 1875. Då arrendet upphörde år 1896 löste staden in villan av Aurora Karamzin för 60 000 mark. Den gamla överstinnan fick bo kvar i sitt hem, och man talade tyst om hela affären. Men his-

ohjelmaan. Toimittuaan 1978–1995 entisessä kirjapainorakennuksessa Dagmarinkadulla, kaupunginmuseo muutti Sofiakadulle entiseen Stockmannin tavarataloon. Näyttelypisteitä on eri puolilla kaupunkia museonjohtaja Leena Arkio-Laineen aikanaan kunnostuttamissa museorakennuksissa. Menneisyys esitellään kolmessatoista näyttelyssä, joilla on omat näkökulmat ja näyttelyrakennuksen mukainen profiili. Kaupunginmuseo on kaupungin historiallisessa sydämessä Sofiakadulla lähellä paikkaa, josta kaikki alkoi 1906.

torien att Karamzin skulle ha testamenterat villan åt helsingforsborna stämmer inte.

Stadsmuseet inledde sin verksamhet den 1 juni 1911 i Villa Hagasunds nedre våning. I övre våningen verkade Konstindustriföreningens museum. Först år 1928 fick Stadsmuseet rå om hela villan. Ända sedan 1920-talet har museichefer och -nämnder försökt lösa utrymmesproblemet, var och en på tidstypiskt sätt. På 1950-talet planerades en byggnad till på Villa Hagasunds tomt – medlen hann reserveras av Stadsfullmäktige. Men i stället kom Finlandia-husets kongressflygel att byggas där. Hagasunds park och strand har redan förstörts. Av prokurator Walleens engelska park finns bara några träd och hunden Shamils gravsten kvar. Villan används numera bara för utställningar.

På 1970- och -80-talet drev museicheferna och -nämnden på ett nybygge vid magasinen vid Tölö godsstation. Det fanns inympat i programmet för den idéävling som år 1985 hölls för området Kampen–Tölöviken. Efter att åren 1978–1995 ha verkat i en f.d. tryckeribyggnad på Dagmarsgatan flyttade Stadsmuseet till Sofiegatan, till varuhuset Stockmanns f.d. lokaler. På olika håll i staden finns utställningslokaler i museibyggnader som museichef Leena Arkio-Laine på sin tid lät rusta upp. Stadens historia presenteras genom tretton utställningar med egna synpunkter och egna profiler anpassade till utställningsbyggnaden. På Sofiegatan, i stadens historiska hjärta, är Stadsmuseet nära det ställe där allting började år 1906.

Helsingin kaupunginmuseon näyttely- pisteet avajaisvuosineen

- 1912 Hakasalmen huvila, Mannerheimintie 13
1962 Tuomarinkylän museo, Tuomarinkylän kartano
1980 Ruiskumestarin talo, Kristianinkatu 12
1989 Työväenasuntomuseo, Kirstinkuja 4, Helsinki 51
1992 Lastenmuseo, Tuomarinkylän kartano
1993 Raitioliikennemuseo, Töölönkatu 51 A
1995 Helsingin kaupunginmuseo, Sofiankatu 4, Helsinki 17
1995 Sederholmin talo, Aleksanterinkatu 16-18
1998 Katumuseo, Sofiankatu Kauppatorilta Senaatintorille
1998 Virtuaalimuseo, www.helsinginkaupunginmuseo.fi
1999 Voimalamuseo, Hämeentie 163,
2000 Koulumuseo, Kalevankatu 39-41,
2001 Hallimyyvälämuseo, Hietalahden hallin myymälä 17

Helsingfors stadsmuseums utställnings- lokaler och deras öppningsår

- 1912 Villa Hagasund, Mannerheimvägen 13
1962 Domarby museum, Domarby gård
1980 Sprutmästargården, Kristiansgatan 12
1989 Arbetarostadsmuseet, Kristinegränden 4, Helsingfors 51
1992 Barnmuseet, Domarby gård
1993 Spårvägmuseet, Tölögatan 51 A
1995 Helsingfors stadsmuseum, Sofiegatan 4, Helsingfors 17
1995 Sederholmska huset, Alexandersgatan 16 -18
1998 Gatumuseet, Sofiegatan mellan Salutorget och Senatstorget
1998 Virtualmuseet, www.helsinginkaupunginmuseo.fi
1999 Kraftverksmuseet, Tavastvägen 163,
2000 Skolmuseet, Kalevagatan 39 -41,
2001 Saluhallsmuseet, butik 17 i Sandvikshallen

Lähteet: | Källor:

Muinaismuistolautakunnan ja museolautakunnan pöytäkirjat

Helsingin kaupunginmuseon vuosikertomukset, kokoelmadiaarit ja tallennetietokannat

Härö Mikko (1984). Suomen muinaismuistohallinto ja antikvaarinen tutkimus. Muinaitieteellinen toimikunta 1884-1917. Museovirasto. Helsinki.

Lampinen Marja-Liisa (1977). Helsingin Muinaismuistolautakunta 1906-1911. Narinkka 1976. Helsingin kaupunginmuseon vuosikirja. Helsinki.

Pakarinen Riitta (1977). Hakasalmen huvila. Narinkka 1976. Helsingin kaupunginmuseon vuosikirja. Helsinki.

Pakarinen Riitta (1992). Valokuvattu Helsingissä. Kaupunkimiljöön valokuvausta 135-vuoden ajalta. Narinkka 1992. Helsingin kaupunginmuseon vuosikirja. Helsinki.

Pakarinen Riitta (1996). "- - - erityisen runsaasti on karttunut museon valokuvakokoelma - - -". Miljoona museoitua muistoa. Narinkka 1996. Helsingin kaupunginmuseon vuosikirja. Helsinki

Pehkonen Marja (1992). Nils Wasastjerna - kaupunkiaan dokumentoiva museonjohtaja. Narinkka 1992. Helsingin kaupunginmuseon vuosikirja. Helsinki.

Rancken A. W. (1926). Helsingfors genom fyra sekler. Helsingfors.

Rancken A. W. (1928). Havaintoja ulkomaiden kaupunkien museoista. Helsingin kaupungin historiallisen museon julkaisuja II. Helsinki.

Tandefelt Claus (1954). Helsingin kaupunginmuseon entistäminen. Eripainos OSMA.

Keystone: 1800-luvun loppupuoli. | Senare delen av 1800-talet.

Lähde: | Källa: K.F. Winter n. - ca. 1900.

Lähde: | Källa: K.F. Winter n. - ca. 1900.

Lähde: | Källa: K.F. Winter n. - ca. 1900.

Lähde: | Källa: Raumbild-Verlag 1952.

Lähde: | Källa: Raumbild-Verlag 1952, "Klippan".

Sata vuotta sairaankuljetusta Helsingissä

Sjuktransporterna hundra år i Helsingfors

Samu Nyström

”Suurkaupungin katukuvaan kuuluu monien muiden ohella myös kovaa vauhtia ajava tapaturmavaunu, joka silloin tällöin havahduttaa kadulla kulkijan korvia särkevällä ulvonnallaan. Tapaturmien uhrien kuljetus, joka on yhteiskuntamme eräs välttämättömmistä tehtävistä, kuuluu meillä palokunnan toimialaan.” (Suomen Sosialidemokraatti 9.7.1949).

(övers. av citat ur dagstidningen Suomen Sosialidemokraatti 9.7.1949): Till gatubilden i en storstad hör även ambulansen som då och då med sina tjutande sirener får flanören att haja till. Transport av olycksoffer, ett av samhällets mest oumbärliga åligganden, ingår hos oss i brandkårens uppgifter.

Helsingkiläisten arkea on jo sadan vuoden ajan turvannut ensin palolaitoksen sairaankuljetus ja sittemmin pelastuslaitoksen ensihoito-organisaatio. Modernin kaupungin arkea turvaavat monenlaiset turvajärjestelmät, joista sairaankuljetus- ja ensihoitotoiminta on varmasti yksi tunnetuimpia ja näkyvimpiä. Kadulla liukastunut, auto-onnettomuuteen joutunut tai sairaskohtauksen kotonaan saanut nykyihminen odottaa saavansa nopeasti apua. Toiminnan merkitys kaupunkilaisten turvallisuuden tunteen lisääjänä on poikkeuksellisen suuri.

Tässä artikkelissa käsittelemme ensin lyhyesti Helsingin pelastuslaitoksen sairaankuljetus- ja ensihoito-organisaation satavuotisen toiminnan kehityksen pää-

I hundra år har helsingforsbornas vardag tryggats av Brandkårens ambulansväsende, som i sin nuvarande form kallas Räddningsverkets prehospitala akutsjukvård, alias ambulansvård. Säkerheten i en modern stad tryggas av många slags trygghetssystem, och där är ambulans- och ambulansvårdväsendet ett av de kändaste och synligaste. I dag utgår man från att hjälpen åt folk som halkat på gatan, råkat ut för en kollision eller fått en sjukdomsattack skall komma snabbt. Detta är mycket betydelsefullt även för stadsbornas trygghetskänsla.

I denna artikel går jag först kort igenom huvuddragen i Helsingfors räddningsverks ambulans- och prehospitala akutsjukvårdsväsendes, alias ambulansvård-

Helsingin pelastuslaitos, jo 144 vuotta kaupunkilaisten turvana

Helsingin vakituinen palokunta perustettiin ensimmäisenä Suomessa 1.10.1861. Tulipalojen sammuttamisen lisäksi palolaitoksen toimintaan on alusta alkaen kuulunut myös monenlaisia pelastustehtäviä. Juhlavuosiaan näistä toiminnoista vietti vuonna 2004 meritoiminta (100 v, aloitettiin 1904) ja vuonna 2005 sairaankuljetustoiminta (100 v, aloitettiin 1905) ja (vesi)sukellustoiminta (50 v, aloitettiin 1955). Nykyinen pelastuslaitos syntyi kun palolaitos ja väestönsuojelukeskus yhdistettiin vuonna 1991.

piirteitä ja nostan sitten esiin miten kaupunkilaiset ja kaupungin lehdistö ovat toimintaan suhtautuneet. Samalla käsittelem hieman mitä kaupungin turvallisuusorganisaatioilta yleisesti odotetaan. Kaupungin turvaverkolla tarkoitan tässä yhteydessä laajemmin kaupungin järjestämiä palveluita ja järjestelmiä, joilla pyritään turvaamaan kaupunkilaisten arkista elämää.

Sairaankuljetus – osa modernin kaupungin toimintaa

Nopea kaupungistuminen ja teollistuminen 1800-luvun loppupuolen Euroopassa ja Yhdysvalloissa nosti esiin aivan uudenlaisia ongelmia ja kasvatti vaatimuksia kaupunkien turvaverkkojen kehittämistä ja laajentamisesta. Sairaan kuljetuksen aloittamisen historia on tästä hyvä tyyppiesimerkki: nykyaikaisen sairaankuljetustoiminnan synty ja kehitys juontaa armeijoiden lääkintähuollon kehittymiseen 1800-luvulla. Yhdysvaltojen sisällissodan jälkeen oppeja alettiin vähitellen siirtää myös siviilimaailmaan ja ensimmäiset urbaanit ambulanssijärjestelmät perustettiin 1800-luvun viimeisellä kolmanneksella Yhdysvalloissa mm. Cincinnatiin ja New Yorkiin sekä Euroopassa Lontooseen ja Pariisiin. 1900-luvulle tultaessa sairaankuljetus koettiin jo osaksi modernien kaupunkien toimintaa ja sairaankuljetusjärjestelmiä alettiin perustaa myös Pohjois-Euroopassa ja Skandinaviassa.

Helsingfors räddningsverk – helsingforsbornas trygghet i 144 år

Helsingfors brandkår var då den grundades den 1 oktober 1861 den första ordinarie brandkåren i Finland. Förutom släckning av bränder har dess verksamhet från begynnelsen även inbegripit olika slags räddningsuppdrag. År 2004 firade räddningsverksamheten till havs 100-årsjubileum, år 2005 ambulansverksamheten likaså, och dykarverksamheten fyllde 50 år 2005. Det nuvarande Räddningsverket uppstod när brandkåren och befolkningsskyddscentralen slogs samman år 1991.

väsandes, hundraåriga historia, och synar därpå hur stadsborna och pressen har ställt sig till verksamheten. Jag tangerar samtidigt lite vad folk i allmänhet väntar sig av stadens säkerhetsorganisation. Med stadens säkerhetsnät avser jag här sådan service och sådana system som är ägnade att göra stadsbornas vardag tryggare.

Sjuktransporterna – en del av livet i en modern stad

Den snabba urbaniseringen och industrialiseringen under senare hälften av 1800-talet i Europa och USA innebar helt nya problem och ökade kraven på att utveckla och utvidga städernas trygghetsnät. Ambulansväsendets historia är målande i detta avseende. Dess uppkomst och utveckling går tillbaka till fältskärsväsendet, dvs. militärsjukvården på 1800-talet. Efter inbördeskriget i Förenta Staterna började man tillämpa det man lärt sig om sjuktransporter även i det civila, och de första urbana ambulanssystemen grundades i slutet av 1800-talet bl.a. i städerna Cincinnati (Ohio) och New York, samt i Europa i London och Paris. Då 1900-talet inträdde upplevdes ambulanserna redan som någonting viktigt i en modern stad, och ambulansväsenden började grundas i norra Europa, däribland Skandinavien.

I Helsingfors inleddes ambulansverksamheten alldeles i början av 1900-talet. I det skedet var staden

Helsingissä sairaankuljetustoiminnan aloittaminen ajoittui 1900-luvun ensimmäisille vuosille. Kaupunki oli tuolloin eurooppalaisessa mittakaavassa pieni, mutta erittäin nopeasti kasvava. Nopea kasvu ja kehitys nostivat esiin uusia ongelmia ja kysymyksiä, joihin kaupungin päättäjät joutuivat etsimään ratkaisuja. Suomen suurimpana kaupunkina Helsinki oli monessa kaupungistumiseen liittyvässä asiassa muuta maata edellä, minkä takia oppia haettiin maan rajojen ulkopuolelta mm. muiden Pohjoismaiden ja Manner-Euroopan kaupunkien kehittämistä ratkaisusta.

Tarvitaan humaani kuljetusjärjestelmä

Ajatus sairaankuljetuksen järjestämisestä nousi Helsingissä esiin kaupungin aktiivisen lääkärinkunnan keskuudesta ja kaupungin terveydenhoitolautakunta aloitti toiminnan suunnittelun loppuvuodesta 1903. Vuosisadan vaihteessa vallinneiden käytäntöjen mukaan potilaita tuotiin sairaaloihin monin erilaisin keinoin: vaarallisuuden riittäessä potilaat tuotiin omin vaunuin tai vuokra-ajurien kyydillä, kun taas köyhemmät tuotiin sairaaloihin kantaen tai raahaten ja osa tuli jopa itse kävellen. Käytännöt olivat terveydenhoitolautakunnan mukaan potilaiden terveydelle vaarallisia ja usein jopa hengenvaarallisia. Lautakunnan mukaan tarvittiin humaani kuljetusjärjestelmä.

Valmisteluprosessin aikana terveydenhoitolautakunta keskusteli asiasta useaan otteeseen palomestari Waseniuksen kanssa, joka oli tutustunut vastaavaan toimintaan Saksassa ja Tukholmassa. Lopulta malli haettiin kaupungin virkamiesten perinteiden mukaisesti Tukholmasta, jossa palolaitos oli hoitanut sairaankuljetusta vuodesta 1902. Selvityksien perusteella sairaankuljetustoiminnan katsottiin Helsingissäkin sopivan palolaitokselle sen humanitaarisen tehtävän ja hälytystoimintaan tottuneen miehistönsä takia.

Vajaan vuoden valmistelujen jälkeen Kaupunginvaltuusto hyväksyi suunnitelmat syyskuussa 1904 ja toiminta aloitettiin maaliskuun 10. päivänä 1905.

ännu liten i europeisk skala, men stadd i mycket snabb tillväxt. Den snabba utvecklingen och tillväxten medförde nya problem och spörmål att lösa för stadens beslutsfattare. Modellerna måste sökas utomlands, bland annat i övriga Skandinavien och Europa. Helsingfors var ju största staden i Finland och låg därmed före övriga landsändor beträffande många urbaniseringsfenomen.

Ett humant transportsystem efterlyses

Inom Helsingfors läkarkår, på den tiden mycket aktiv, dryftades allt oftare frågan om ordnande av sjuktransporter, och stadens hälsovårdsnämnd började planera verksamheten år 1903. Dittills hade patienterna hämtats till sjukhusen på många olika sätt: beroende på förmögenhet åkte man egen vagn eller kärra eller tog hydroska, medan de fattigaste bars eller släpades till sjukhuset eller gick själva. Enligt hälsovårdsnämnden kunde detta vara hälsovådligt, rentav livsfarligt. Man efterlyste ett humant transportsystem.

Alkuaikojen sairaankuljetuskalustoa Kruununhaan palomestarin pihalla vuonna 1909. Vasemmalla työntöparit ja oikealla ensimmäiset sairaankuljetusvaunut.

Ambulansmateriel på Kronohagens brandstations gård år 1909. Till vänster handskuffad rullbår och till höger den första ambulansvagnen.

Kuva | Foto Signe Brander.

Alusta alkaen toiminta järjestettiin kahden toimialan yhteistyönä: sairaankuljetustoiminnan säännöistä ja hinnoista päätti terveydenhoitolautakunta ja toiminnan käytännön toteutuksesta vastasi palotoimikunnan alainen palolaitos.

Sairaan­kuljetuskalusto hajasijoitettiin aluksi tasaisesti kaupungin paloasemille: pohjoiselle paloasemalle Kruununhakaan sijoitettiin hevosvetoiset sairaan­kuljetusvaunut ja pääpaloasemalle Korkeavuorenkadulle ja Kallion väliaikaiselle paloasemalle sijoitettiin työntöpaarit (pyörillä varustetut paarit). Vuoden 1905 aikana vaunut hälytettiin 185 kertaa, työntöpaareja käytettiin 18 kertaa ja kymmenessä kuljetuksessa, ”kun erityinen varovaisuus on ollut tarpeen”, oli potilas kuljetettu paareilla kantamalla. Se, että sairaan­kuljetusjärjestelmä rakennettiin osin työntöpaarien varaan ja että osa potilaista voitiin kuljettaa jopa kantaen, kertoo paitsi kuljetuksien kiireettömyydestä, myös siitä kuinka snadi oli Stadi.

”Ambulanssi on ensisijaisesti kuljetusväline”

Palolaitoksen sairaankuljetuskalustoa Kauppatorilla vuonna 1937. Taustalla palaa Vallisaaren ammusvarikko. Kuva Helsingin pelastuslaitoksen palomuseo.

Ambulan­ser på Salutorget år 1937. I bakgrunden brinner ammunitionsförrådet på Skanslandet. Foto: Helsingfors räddningsverks brandmuseum.

Under beredningsprocessen dryftade hälsovårdsnämnden ärendet i flera omgångar med brandmästare Wasenius, som hade bekantat sig med motsvarande verksamhet i Tyskland och Stockholm. Sist och slutligen blev det – enligt gängse tjänstemannakutym i Helsingfors – Stockholm som fick tjäna förebild. Där hade brandkåren skött sjuktransporterna sedan år 1902. Utredningar i Helsingfors visade att ambulansväsendet även där lämpade sig bäst för Brandkåren och dess vid uttryckningar och humanitär verksamhet vana personal.

Efter nästan ett år av förberedelser godkände Stadsfullmäktige planerna i september 1904, och verksamheten inleddes den 10 mars 1905. Redan då var verksamheten organiserad som samarbete mellan två sektorer: ambulansväsendets regler och taxor fastslogs av hälsovårdsnämnden, medan det praktiska sköttes av Brandkåren, som var underställd brandnämnden.

Ambulansmaterielen spreds ut till stadens brandstationer: Norra brandstationen i Kronohagen fick en hästdragen ambulansvagn medan Huvudbrandstationen på Högbergsgatan och den tillfälliga brandstationen i Berghäll fick rullbåror (båror försedda med hjul). År 1905 fick vagnen 185 alarm, medan rullbåror användes 18 gånger och patienten i tio fall som krävt särskild försiktighet bars på bår. Att sjuktransportberedskapen delvis byggde på rullbåror och att en del patienter rentav kunde bäras till sjukhuset säger någonting om livsrytmen på den tiden – och visar hur liten staden ännu var i det skedet.

Ambulansen främst ett transportmedel

Helsingfors räddningsverks ambulansväsendes historia kan på grundval av verksamhetens art delas upp i två perioder: sjuktransporternas och förstahjälpens tid 1905–1969 och akutsjukvårdens och sjuktransporternas tid från och med 1970.

Mellanrubriken ovan är hämtad ur ett betänkande av en kommitté som dryftade sjuktransporterna i Hel-

Helsingin pelastuslaitoksen sairaankuljetuksen historia voidaan toiminnan perusluonteen mukaan jakaa kahteen jaksoon: Sairaankuljetuksen ja ensiavun aikaan 1905–1969 sekä ensihoidon ja sairaankuljetuksen aikaan 1970–2005.

Väliotsikon lainaus on Helsingin sairaankuljetustoimintaa 1950-luvulla pohtineen komitean mietinnöstä ja se kuvaa hyvin toimintaa koko ensimmäisen jakson aikana. Tuolloin palolaitoksen sairaankuljetustoiminta keskittyi lähinnä sairaiden ja apua tarvinneiden kuljetamiseen. Lääketieteessä vallalla olleiden käsitysten mukaan oli potilaiden hoitaminen mahdollista vain sairaaloissa, jolloin sairaankuljetusorganisaatioiden tehtäväksi jäi vain potilaiden tehokas kuljettaminen. Tämän takia sairaankuljettajina toimineille palomiehille ei annettu ensiapukoulutusta laajempaa koulutusta ja sairaankuljetuskalusto hoitovälineineen suunniteltiin vain ensiapua ja kuljetusta silmällä pitäen.

Tehokkaaksi kuljetusorganisaatioksi palolaitoksen sairaankuljetustoiminta muuttui toiminnan autoistuessavuodesta 1923 lähtien. Sairaankuljetusautojen avulla pystyttiin tehostamaan toimintaa ja kasvattamaan kuljetusmääriä. Autojen määrää lisättiin vähitellen ja hevosvetoisista sairaankuljetusvaunuista luovuttiin lopullisesti vuonna 1934. Kaiken kaikkiaan järjestelmää kehitettiin aina 1960-luvun lopulle saakka kuljetusorganisaationa, jonka tavoitteena oli kuljettaa potilaat mahdollisimman tehokkaasti sairaalaan.

Kuljetuksesta hoitoon

Tultaessa 1960-luvulle joutui sairaankuljetusala lääketieteen ja teknologian kehityksen myötä maailmanlaajuisen uudelleenarvioinnin kohteeksi. Uusien ajattelumallien mukaisesti pelkkä nopea kuljetus ei enää riittänyt, vaan tehokas hoito piti aloittaa jo sairaankuljetushenkilökunnan saavuttua potilaan luokse. Ajattelutavan seurauksena eri puolilla maailmaa alettiin kokeilla erilaisia lääkäriambulanssiratkaisuja ja parantaa sairaankuljetushenkilökunnan koulutusta.

singfors på 1950-talet, och är beskrivande för verksamheten under hela den första epoken. På den tiden koncentrerade Brandverkets ambulansverksamhet sig närmast på att forsla sjuka och hjälpbehövande. Enligt de uppfattningar som då rådde inom läkarvetenskapen kunde patienterna skötas bara på sjukhuset, varvid ambulansens uppgift blev att snabbt och säkert hämta patienten dit. Därför fick de brandmän som skötte ambulansverksamheten ingen annan specialutbildning än första hjälp, och sjuktransportmaterielen jämte vårdutrustning var bara tänkt för första hjälp och transport.

I och med att bilar började införskaffas år 1923 förvandlades Brandverkets ambulansväsende småningom till en effektiv transportorganisation. Transporterna blev snabbare och klarade av större mängder. Antalet bilar utökades, och de sista hästdragna vagnarna fick vika år 1934. Ända till slutet av 1960-talet utvecklades verksamheten som en transportorganisation vars syfte var att så effektivt som möjligt föra patienten till sjukhuset.

Från transport till vård

I och med läkarvetenskapens och teknologins utveckling blev ambulansväsendet i början av 1960-talet föremål för en omvärdering. Nu räckte det inte längre med snabb transport, tyckte man. Man kunde göra mera: effektiv vård kunde ju sättas in genast när ambulansen nådde patienten. Påföljden var att man i olika delar av världen började pröva olika former av läkarambulanser och förbättra ambulanspersonalens sjukvårdsfärdigheter.

Även i Finland skedde en kritisk omvärdering av ambulansväsendet. På samma sätt som i början av 1900-talet då ambulansväsendet inrättats kritiserade man nu transporterna som inhumana, och de oändamålsenliga transportsätten upplevdes rentav innebära fara för patienternas liv. I Finland blev den viktigaste vändpunkten stiftandet av en folkhälsolag år 1972, varvid man för första gången slog fast kommunernas skyl-

Muun maailman tavoin myös Suomen sairaankuljetusala ajautui kriittisen tarkastelun ja uudelleenarvioinnin kohteeksi. Kuten sairaankuljetustoiminnan aloittamisen aikoihin 1900-luvun alussa, myös nyt kritisoitiin potilaiden kuljetusmuotojen epäinhimillisyyttä ja epätarkoituksenmukaisten kuljetustapojen katsottiin jopa vaarantavan kuljetettavan potilaan hengen. Suomessa tärkeimpänä käännekohtana voidaan pitää kansanterveyslain säätämistä vuonna 1972, jolloin määriteltiin ensimmäistä kertaa kuntien velvollisuus järjestää sairaankuljetustoiminta alueellaan. Kaiken kaikkiaan 1970-luvun aikana Suomessa määriteltiin ensimmäistä kertaa, minkälaista sairaankuljetusta tarvitaan, ja miten se tulisi järjestää. Samalla otettiin ensimmäiset askeleet alan toimintaidean muuttamiseksi potilaiden kuljettamisesta hoidon aloittamiseen.

Helsinki oli jälleen muutoksien hetkellä muista poikkeavassa tilanteessa. Maan pääkaupungin ja suurimman kaupungin sairaankuljetusjärjestelmälle asetettiin aivan erilaisia vaatimuksia kuin pienemmissä kaupungeissa ja kunnissa. Samalla Helsingillä oli myös muita paremmat resurssit vastata vaatimuksiin. Järjestelmän uudistukset henkilöityivät tuoreeseen palopäällikköön Rainer Alhoon ja uudistamistahti oli nopeaa. Vuosikymmenen puoleen väliin mennessä luotiin ne kivijalat, joiden varaan tuleva Helsingin pelastuslaitoksen ensihoitojärjestelmä luotiin. Kivijaloista merkittävimmät olivat sairaankuljetustoiminnan oman hallinnon muodostaminen, palomies-sairaan kuljettajien koulutuksen aloittaminen, lääkintäosaamisen liittäminen sairaankuljetustoimintaan lääkäriauto- ja lääkäriambulanssikokeilujen seurauksena, hälytysorganisaation keskittäminen, kaluston uusiminen ja hoitovälineiden kehittäminen. Monet uudistuksista olivat pitkään ainutlaatuisia ratkaisuja Suomessa. Näin samalla kun lainsäädäntö vasta vahvisti kuntien velvollisuudet sairaankuljetustoiminnan järjestämiseen, otti Helsinki jo merkittäviä askeleita kohti laajempaa ensihoitojärjestelmää.

Murrosvaiheen jälkeen Helsingin palolaitoksen sairaankuljetuksen kehittyminen voidaan jakaa kahteen

dighet att ordna ambulansverksamhet på sitt område. Det var alltså först på 1970-talet man i Finland slog fast hurdana sjuktransporter det behövdes, och hur dessa skulle skötas. Samtidigt tog man de första stegen för att ändra verksamheten så att vården skulle inledas under transporten.

Även i dessa förändringens tider var Helsingfors i en särställning i vårt land. I landets huvudstad och största stad ställdes helt andra krav på ambulansväsendet än i mindre städer och kommuner. Men samtidigt hade Helsingfors också bättre resurser än andra städer att motsvara kraven. Reformerna personifierades i den nya brandchefen Rainer Alho, och förnyelsetakten var snabb. I medlet av 1970-talet hade man redan skapat stöttepelarna för Helsingfors räddningsverks akutsjukvårdssystem. De viktigaste var en egen förvaltning för sjuktransporterna, utbildning för de brandmän som skötte ambulanserna, att läkekunnighet i och med läkarbilarna och läkarambulanserna blev en del av ambulansverksamheten, att alarmorganisationen centraliserades, att fordonsmaterielen förnyades och att vårdmaterielen utvecklades. Många av nyheterna var länge unika i Finland. När sedan lagstiftningen slog fast kommunernas skyldighet att ordna sjuktransporter hade Helsingfors redan tagit betydande steg mot ett mera omfattande akutsjukvårdssystem.

Efter detta brytningsskede kan Helsingfors brandverks sjuktransporter delas upp i två delar. Åren 1976–89 sökte verksamheten ännu sina former, och organisationen reformerades friskt. Då utvecklades bl.a. ett alarmsystem som byggde på riskbedömning, och brandman-ambulansförarna började utbildas för att kunna ge vissa slag av inledande vård som tidigare bara givits av läkarna. Åren 1990–2005 fann verksamheten i stort sett de former och den nivå den har idag.

Idag åtnjuter helsingforsborna ett ambulansvårdssystem bestående av Helsingfors stads räddningsverk tillsammans med akutsjukvårdsenheten vid Helsingfors och Nylands Sjukvårdsdistrikt och Alarmcentralen i Helsingfors. Det prehospitla akutsjukvårdssystemets enheter, dvs. ambulanser och övriga fordon, har

osaan. Vuosien 1976–1989 aikana toiminta haki monin tavoin muotoaan ja organisaatiota uudistettiin rajusti. Tuolloin kehitettiin mm. riskinarviointiin perustuva hälytysjärjestelmä ja alettiin kouluttaa palomies-sairaankuljettajia suorittamaan myös joitakin aiemmin vain lääkäreiden suorittamia hoitotoimenpiteitä. Tämän jälkeen vuosien 1990–2005 aikana toiminnan muodot saatiin pääpiirteissään muodostetuiksi ja toiminta saavutti vakiintuneen tasonsa.

Tänä päivänä helsinkiläisiä palvelee ensihoitojärjestelmä, jonka muodostavat Helsingin pelastuslaitos yhdessä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin ensihoitoyksikön sekä Helsingin hätäkeskuksen kanssa. Ensihoitojärjestelmän yksiköt on hajasijoitettu kaikille pelastusasemille ja yhdelle ambulanssiasemalle. Järjestelmän toiminta perustuu yksiköiden porrastamiseen eri hoitotasolle ja hätäkeskuksen ohjaamaan riskinarviointiin perustuvaan hälytysten porrastamiseen.

Viimeisen vuosikymmenen aikana kehitetyillä mitareilla, kuten sidosryhmä- ja asiakastytyväisyyden sekä Utsteinin mallin mukaisella sydänpysähdyspotilaiden selviytymisen seurannalla mitattuna helsinkiläisiä palvelee kansainvälisestikin verrattuna laadukas ja toimiva ensihoitojärjestelmä. Kehitys palolaitoksen sivutoimena aloitetusta kuljetustoiminnasta maailmanluokan ensihoitojärjestelmäksi on ollut huima.

Helsingin hengenpelastajat – sairaankuljetustoiminta ja kaupunkilaiset

Kaupunkilaisia on siis eri aikoina palvellut toimintaperiaatteeltaan hyvin eritasoinen sairaankuljetusjärjestelmä. Miten sitten kaupunkilaiset ovat kokeneet toiminnan eri aikoina? Palolaitoksen toiminta on aina kiinnostanut kaupunkilaisia ja lehdistöä, joten sairaankuljetustoiminnasta on alkuajoista lähtien julkaistu kaupungin lehdistössä reportaaseja ja artikkeleita joiden avulla voi hyvin seurata miten sairaankuljetus- ja ensihoitojärjestelmä on eri aikoina koettu.

Tämän päivän eri hoitotasolle porrastettu ensihoitojärjestelmä. Vasemmalta lääkäriyksikkö, lääkintäesimiehen yksikkö, hoitotason yksikkö, perusyksikkö ja ensivasteyksikkönä käytettävä sammutusyksikkö.

Vårdenheterna inom den prehospitala akutsjukvården: fr.v. läkarbilen, räddningsuppdragsbilen, vårdteamets bil, ambulansen och den brandbil som används för akutomhändertaganden.

utlokaliseras till alla räddningsstationer och en ambulansstation. Systemet bygger på att enheterna ordnas in i olika vårdnivåer och att alarmer utgår i den ordning som Alarmcentralens riskbedömning ger anledning till.

Enligt måttstockar utvecklade under de senaste årtiondena, såsom klientbelåtenhet och hur bra hjärtstilleståndspatienter klarat sig (enligt den utsteinska modellen), har helsingforsborna tillgång till ett internationellt konkurrenskraftigt, högklassigt och fungerande ambulansvårdssystem. Utvecklingen från en sidogren av Brandverkets verksamhet till ett ambulansvårdssystem av världsklass har varit nästan svindlande.

Livräddarna i Helsingfors – ambulansen och stadsborna

Ambulansväsendet i Helsingfors har alltså varit mycket olika vid olika tider. Hur har då stadsborna upplevt verksamheten vid dessa olika tider? Räddningsverkets verksamhet har alltid intresserat stadsborna och pressen, och därför har tidningarna ända från början inne-

Mielenkiintoisena yksityiskohtana voi aluksi todeta, että toiminnan ulkoiset merkit kuten punaisella ristillä, sireeneillä, vilkuilla ja paareilla varustetut sairaankuljetusajoneuvot, ovat pysyneet pääpiirteiltään samankaltaisina aina hevosvaunujen ajoista. Tietenkin ajoneuvojen mallit ja ulkomuodot ovat vaihdelleet, mutta ambulanssi on aina ollut kaikille tuttu osa kaupungin katukuvaa. Normaaliksi osaksi kaupungin katukuvaa sairaankuljetusajoneuvot nousivat heti toiminnan alettua vuonna 1905. Sairaankuljetushälytyksiä oli alusta alkaen lähes päivittäin, joten sairaankuljetusajoneuvot olivat nopeasti tuttu näky kaupungin kaduilla. Jo kaksi vuotta toiminnan aloittamisesta, vuonna 1907, Uudessa Suomettaressa julkaistussa salapolii-sikertomuksessa ”ambulanssivaunut” olivat jo normaali osa tapaturmapotilaan kuljettamista sairaalaan. Kymmenen vuotta myöhemmin, kun toimintaa kehittämään asetettiin komitea, todettiin, että ensimmäiset sairaankuljetusvaunut olivat jo ”kaikille tutut”.

Ennen 1960-lukua julkaistuissa lehtijutuissa hyvin järjestetty sairaankuljetustoiminta liitettiin nimenomaan pääkaupunkiin ja nykyaikaiseen suurkaupunkiin. Sairaankuljetusautot turvasivat kaupunkilaisten elämää ”suuressa kaupungissa, ihmiskeossa, jossa yksi varomaton askel voi merkitä liekin sammumista”. Kaduilla hälytysajossa kiitävä ambulanssi esitettiin kirjoituksissa paitsi merkkinä siitä, että joku oli jossain hädässä, myös siitä, että yhteiskunnan turvaverkot toimivat ja että apu oli jo matkalla potilaan luokse. Sairaankuljetustoiminta kuvattiin aina valmiina olevana turvaverkkona, johon kaupunkilaiset saattoivat tarpeen tullen turvata: ”Ambulanssi on yhteiskunnan palvelija, joka ei koskaan nuku”.

Sairaankuljetusta hoitavat palomiehet esitettiin kirjoituksissa ammattilaishengenpelastajina, jotka ripein toimin pelastivat hädässä olevan hengen ja taitavasti auttoivat vauvat maailmaan: ”Hälytys ei hätkähdytä ambulanssimiestä”. Huolimatta siitä, että palomiesten koulutus ensiavun antamiseen oli suppea (peruskoulutuksena saattoi olla tunnin paarinkantokoulutus), luotti

Palolaitoksen sairaankuljetusvaunuista tuli nopeasti osa pääkaupungin kaupunkikuvaa. Signe Branderin kuvassa sairaankuljetusvaunut Unioninkadulla vuonna 1907.

Brandverkets ambulanssvagn blev snabbt en del av stadsbilden i huvudstaden. Här fotograferad på Unionsgatan av Signe Brander år 1907.

hällit reportage och artiklar, som idag ger en god inblick i hur folk i olika skeden upplevt ambulanserna.

En intressant detalj är att yttre attribut såsom rött kors, siren, blinkar och bår i princip levtt kvar sedan de hästdragna ambulansernas tid. Modeller och former har varierat, men ambulanserna har hela tiden varit en bekant del av stadsbilden. Det blev de genast från början år 1905 i och med att utryckningar förekom nästan dagligen. Redan år 1907 vittnar en detektivföljetong i tidningen Uusi Suometar om att ambulansen var ett normalt sätt att föra olycksoffer till sjukhuset. Tio år senare, då en kommitté tillsattes för att utveckla verksamheten, konstaterade man att den första ambulansvagnen redan var allom bekant.

De tidningsartiklar som publicerades före 1960-talet förknippar ett välorganiserat ambulansväsende uttryckligen med huvudstaden och en modern storstad. Ambulanserna tryggade invånarnas liv i en storstad eller, som man skrev, i ett myller av människor där ett enda oförsiktigt steg kunde betyda slutet. Ambulansen som med tjutande sirener ryckte ut framställdes som dels ett tecken på att någon var i nöd, dels ett tecken på att samhällets trygghetsnät fungerade och att hjälpen

yleisö heidän taitoihinsa ja koki, että palomiesten saapuessa olivat pelastajat tulleet paikalle.

Pelastajat kritiikin kohteena

Tultaessa 1960-luvulle sairaankuljetusalan uudistamisvaatimukset muuttivat vähitellen sairaankuljetusta koskevan uutisoinnin erittäin kriittiseksi. Ambulanssit muuttuivat kuolemanloukuiksi ja sairaankuljetusta hoitavat palomiehet hengenpelastajista huonosti koulutetuiksi epäpäteviksi potilaan kuljettajiksi.

Uudistusvaatimukset näkyivät myös kunnallispolitiikassa, jossa entistä näkyvämmiin vaadittiin alan uudelleenarviointia. Murrosvaiheen julkisuus toi kaupunkilaiset entistä aktiivisemmin mukaan toiminnan kehittämiseen. Kun toiminta oli aiemmin mielletty itsestäänselvytykseksi, herättivät nyt julkisuudessa käsitellyt ongelmat kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen mielenkiintoa. Esimerkiksi sydänambulanssikokeilun siirtyminen kaupungin omaksi toiminnaksi johtui osittain asian saamasta laajasta julkisuudesta ja kaupunkilaisten sekä erilaisten kansalaisjärjestöjen kaupungin päättäjiin kohdistamasta painostuksesta. Näyttävästi medioissa esillä ollut kokeilu oli nostanut kaupunkilaisten vaatimustason aiempaa ylemmäksi, eikä sydänambulanssitoimintaa voinut lakkauttaa aiheuttamatta yleistä turvallisuusvajetta kaupunkilaisten keskuudessa.

Kaiken kaikkiaan 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun tapahtumat nostivat sairaankuljetustoiminnan, kuten monet muutkin palvelut, kaupunkilaisten kiinnostuksen ja aktiivisuuden kohteeksi. Eri kaupunginosien asukkaat ja järjestöt olivat entistä tiukemmin valvomassa ja tarvittaessa vaatimassa oman alueensa palvelutason parantamista ja säilyttämistä. Myös koko järjestelmän toimintaa seurattiin entistä tarkemmin. Myöhemmin varsinkin Helsingin aluehälytyskeskuksen käyttöönottoon liittyneet ongelmat vuosina 1990–1991 ja vuoden 1992 lääkäriambulanssihenkilöstön vaihtuminen aiheuttivat valituksien tulvan

redan var på väg. Ambulansverksamheten beskrevs som en trygghetsfaktor som alltid var redo och som invånarna kunde lita på: ambulansen var en samhällets tjänare som aldrig sov.

De brandmän som skötte sjuktransporterna framställdes som yrkesräddare som raskt räddade livet på den nödställd och flinkt hjälpte spädbarn till världen: ett alarm skrämmer inte en ambulanskarl. Trots att brandmännens utbildning i förstahjälp var begränsad (grundutbildningen kunde i värsta fall handla bara om en timmes kurs i bårhantering), litade allmänheten på deras kunskaper och upplevde att räddningen kommit när brandmännen hann till platsen.

Livräddarna livsfarliga – invånarna kräver bättre service

I början av 1960-talet började rubriceringen om ambulanserna småningom bli allt mer kritisk. Ambulanserna började förliknas vid dödsfallor, och ambulansernas brandmän började upplevas som illa utbildade och inkompetenta länkar i räddningskedjan.

Kraven på förnyelse uttrycktes t.o.m. i kommunalpolitiken. Man krävde allt högljuddare en omvärdering av branschen. Publiciteten under detta brytningsskede ökade invånarnas engagemang. I stället för att se ambulansväsendet som något självklart reagerade invånare och medborgarorganisationer nu på de problem som vädrats i offentligheten. Att t.ex. försöket med en hjärtambulans övergick i stadens regi berodde delvis på den omfattande publicitet projektet fick och på de påtryckningar som invånare och organisationer riktade mot staden. Försöket noterades flitigt av media, vilket höjde invånarnas kravnivå, och det ledde i sin tur till att man upplevde att hjärtambulansprojektet inte kunde läggas ner. Det skulle ha inneburit ett trygghetsvakuum för invånarna.

På det hela taget gjorde händelserna i slutet av 60- och början av 1970-talet att ambulansväsendet, liksom många andra serviceformer, blev föremål för invånarnas intresse och aktivitet. I olika stadsdelar bevakade

Ensimmäisenä kaupunkina Suomessa Helsingissä aloitettiin jatkuvasti päivystävä lääkäriambulanssitoiminta vuonna 1972. Toiminnan aloittamista edelsi Suomen sydäntautiliiton sydänambulanssikokeilu vuonna 1971.

År 1972 inrättades i Helsingfors – som första stad i Finland – en läkarambulans med jour dygnet runt. Detta föregicks av Finlands hjärtsjukdomsförbunds försök med en hjärtambulans år 1971.

pelastuslaitokselle, kaupunginhallinnolle ja erilaisille toimintaa valvoneille elimille.

Myös palolaitoksen suhde kaupunkilaisiin muuttui. 1970-luvun alun murroksen jälkeen, kun sairaankuljetustoiminta perustui ostosopimukseen, alettiin palolaitoksella mieltää sen hoitamat ja kuljettamat potilaat entistä enemmän asiakkaisiksi ja heidän tyytyväisyydestään tuli tärkeä seurannan ja kehittämisen kohde. Uudistuksien myötä alettiin palolaitoksen ja sen sairaankuljetustoiminnan julkisuuskuva kehittää ja parantaa järjestämällä medialle ja kansalaisille erilaisia esittelytilaisuuksia, joissa esiteltiin uudistuksia ja järjestelmän toimintaa. Näin kaupunkilaiset saivat jatkuvasti lukea lehdistä uusista, entistä hienommista ambulansseista ja lääkäriambulanssin ihmeellisistä varusteista.

Tultaessa 1990-luvulle otettiin laatuajattelun myötä toiminnan asiakkaat ja sidosryhmät entistä laajemmin koko toiminnan kehittämisen perustaksi. Helsingin pelastuslaitoksen laatuajattelun liitettiin erilaisia mittareita, joiden perusteella voitiin seurata niin potilaiden kuin heidän omaisten sekä esimerkiksi sairaalohenkilökunnan tyytyväisyyttä toimintaan. Näiden tut-

invånare och sammanslutningar allt noggrannare stadens service, och vid behov krävdes förbättringar och åtminstone bibehållen service allt envetnare. Likaså bevakades hela systemets funktionalitet allt noggrannare. Senare kom i synnerhet svårigheterna med igångkörningen av Helsingfors kretsalarmcentral åren 1990-91 och bytet av personal vid läkarambulanserna år 1992 att ge upphov till en syndaflod av klagomål till Räddningsverket, stadsförvaltningen och olika bevakningsorgan.

Samtidigt förändrades även brandkårens förhållande till invånarna. Efter brytningen i början av 1970-talet, då en del av sjuktransporterna började konkurreras ut, började man på Brandverket allt mera se de patienter man skött och transporterat som kunder, och började mäta och reagera på deras åsikter om servicen. I och med reformerna började man förbättra Brandverkets och dess ambulansväsendes mediabild genom att hålla informationsträffar för invånare och media, där man presenterade nyheter och hur systemet fungerade. På så sätt fick invånarna upprepade gånger läsa i tidningarna om allt finare ambulanser och den fantastiska utrustningen i läkarambulansen.

I början av 1990-talet började man, i och med den kvalitetsstyrningsdoktrin som då spriddes i stadsförvaltningen, allt mera utgå från klientgrupper och samarbetspartners. Olika mätare inympades i Helsingfors stads räddningsverks kvalitetssystem i syfte att följa vad patienterna och deras anhöriga samt bl.a. sjukhuspersonalen tyckte om ambulansernas verksamhet. Att döma av dessa sonderingar har helsingforsborna under senare år upplevt att de fått mycket god betjäning: på en skala mellan 1 och 5 har medeltalet i sonderingarna varierat mellan 4,38 och 4,55.

Trygghetsorganisationens trovärdighet

Sammanfattningsvis kan man säga att helsingforsborna under stadens ambulans- och ambulansvårdväsendes hundraåriga historia huvudsakligen varit nöjda

kimuksien perusteella voidaan sanoa, että helsinkiläiset ovat viime vuosina kokeneet saamansa palvelun erittäin hyväksi ja esimerkiksi yleisarvosanan (1–5) keskiarvo on tutkimuksissa vaihdellut 4,38 ja 4,55 välillä.

Turvaorganisaation uskottavuus

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että sadan vuoden aikana helsinkiläiset ovat pääpiirteissään olleet erittäin tyytyväisiä kaupungin pelastuslaitoksen ensihoito- ja sairaankuljetustoimintaan ja tietoisuus sen olemassaolosta on epäilemättä lisännyt kaupunkilaisten turvallisuuden tunnetta. Näin siitäkin huolimatta, onko ambulanssilla paikalle saapuneesta avusta (esim. tunnin päärinkantokoulutuksen saaneista kesälomasijaisista) ollut todellisuudessa hyötyä potilaalle.

Toimivan ja ennen kaikkea kaupunkilaisten silmissä uskottavan ensihoitojärjestelmän ylläpito tulee varmasti jatkossa olemaan entistä haastavampaa. Lääketieteen kehitys tarjoaa jatkuvasti entistä parempia ja kalliimpia hoitomalleja. Samalla kaupunkilaiset ovat entistä tietoisempia ja vaativampia. Mielikuvia ensihoitotoiminnasta muokkaavat entistä enemmän erilaiset tv-sarjat ja elokuvat, joiden perusteella monilla saattaa olla hyvinkin epärealistiset käsitykset ensihoitotoiminnasta ja sen mahdollisuuksista – kaikkia potilaita kun ei kuitenkaan voida auttaa. Ollakseen kaupunkilaisten turvallisuutta ja myös turvallisuuden tunnetta lisäävä organisaatio, on pelastuslaitoksen ensihoitotoiminnan kuitenkin pystyttävä jatkossakin vastaamaan myös näihin haasteisiin. Kaupungin turvaverkon silmujen tulee olla paitsi toimivia, myös kaupunkilaisten silmissä näkyviä ja uskottavia.

Artikkeli perustuu kirjoittajan syksyllä 2005 julkaistuun tutkimukseen ”Stadin tabis sata vuotta, Helsingin pelastuslaitoksen ensihoito- ja sairaankuljetustoiminta 1905 – 2005”.

Kuvat: Helsingin kaupunginmuseo ja Helsingin pelastuslaitoksen palomuseo.

med dess verksamhet, och att vetskapen om dess existens otvivelaktigt stärkt invånarnas trygghetskänsla. Detta oavsett den hjälp man fått (t.ex. av sommarvikarier med en timmes utbildning i bårhantering som enda kvalifikation) varit till nytta eller inte.

Att upprätthålla ett fungerande och trovärdigt ambulansvårdssystem kommer säkert att bli allt svårare i framtiden. Utvecklingen inom medicinen medför hela tiden nya och bättre – och dyrare – vårdmodeller. Samtidigt blir invånarna allt medvetnare och mera krävande. Folks uppfattningar om ambulansvården påverkas allt mera av olika tv-serier och filmer, och många kan ha en mycket orealistisk bild av verkligheten, av vad som är möjligt i praktiken. Men för att kunna vara en organisation som ökar invånarnas säkerhet och trygghetskänsla är Räddningsverkets ambulansvård helt enkelt tvungen att svara på dessa utmaningar. Maskorna i stadens trygghetsnät skall inte bara fungera utan även vara synliga och trovärdiga i stadsbornas ögon.

Skribenten är historiker och doktorand, hemma från Helsingfors, och arbetar på en doktorsavhandling om Helsingfors [universitetet] och dess invånares överlevnadsstrategier åren 1914–20.

Artikeln bygger på studien ”Stadin tabis sata vuotta, Helsingin pelastuslaitoksen ambulansvård-/[ensihoito] ja sairaankuljetustoiminta 1905–2005”, som berättar om ambulansväsendet i Helsingfors under dess hundraåriga existens.

Foton: Helsingfors stadsmuseum och Helsingfors stads räddningsverks brandmuseum

Tukholman tilastoväen katseet näkevät sata vuotta taaksepäin sekä eteenpäin

Stockholms statistiker blickar hundra år bakåt och framåt

Jeanette Bandel & Irene Lundquist Svenonius

Erilaiset päätöksenteon muodot ovat kaupungille keskeisiä toimintoja. Päätöksiä tehdään siitä, miten talousarvion varat jaetaan toimintojen ja alueiden välillä. Näin luodaan edellytykset uusille asunnoille, työpaikoille ja teille. Päätöksiä tehdään uusista kouluista ja vanhusten asunnoista. Joka päivä tehdään tärkeitä, asukkaiden arkeen vaikuttavia päätöksiä. Kaikki nämä päätökset vaativat asianmukaista ja objektiivista tietopohjaa. Se on itsestään selvää tänään, ja sitä se oli jo 100 vuotta sitten, kun Tukholman kaupungin kaikki tilastointitoiminta koottiin yhteen virastoon.

USK:in, Stockholms utrednings- och statistikkontorin, työn avulla päätöksentekijät voivat seurata esimerkiksi asuntorakentamisen ja tulojen kehitystä. He voivat myös ennakoida kehitystä, sillä seuraamme Tukholman, Tukholman läänin ja Mälارين laakson suhdannekehitystä. Teemme väestöennusteita pohjak-

Statistiska kontoret 1930.

En avgörande funktion i en stad är olika former av beslutsfattande. Beslut fattas om hur budgeten skall fördelas mellan verksamheter och områden. Förutsättningar för nya bostäder, arbetsplatser och vägar fastställs. Beslut om nya skolor och äldreboenden fattas. Varje dag fattas viktiga beslut i verksamheterna

som starkt påverkar invånarnas vardag. Inför alla dessa beslut måste man kunna luta sig mot ett korrekt och objektivt underlag. Det är självklart idag - och det var självklart redan för 100 år sedan när den statistiska verksamheten i Stockholm samlades i ett kontor.

Genom Stockholms utrednings- och statistikkontor kan beslutsfattarna inte bara följa hur exempelvis bostadsbyggandet och inkomsterna utvecklas över tiden, utan även blicka framåt i kristallkulan. Vi kan följa konjunkturutvecklingen inom Stockholm, Stockholms län och Mälardalen. Vi gör prognoser över befolkningen som bl. a ligger till grund för rationella beslut för ut-

si rationaalisille päätöksille koulutuksesta, vanhustenhuollosta ja verokehityksestä. Tilastot ovat myös oivallinen tapa löytää kaupungin hyvät käytännöt ja varmistaa, että jokainen veroäyri käytetään mahdollisimman tehokkaasti. Tutkimusten tekeminen on toinen tapa löytää hyvät käytännöt. Vuosittain USK tekee noin sata tutkimusta, joissa selvitämme mm. kaupungin asukkaiden ja työssäkävien mielipiteitä kaupungin asioista.

USK:n tehtävä sadan vuoden aikana on ollut kestävä ja laadukkaan tiedon tuottaminen kaupungin eri toimijoille. Tänä päivänä tämä perustehtävä on käynyt yhä tärkeämmäksi, kun aikaa leimaa yhä monimutkaisempi toimintaympäristö monine toimijoineen, jatkuvat muutokset ja kansalaisten kasvavat tarpeet.

Kaupungin kaikkien hallintokuntien ja yhtiöiden tehtävänä on toteuttaa kunnanvaltuuston linjanvetoja ja strategisia päämääriä. USK:in pyrkimyksenä on tukea hallintokuntia ja yhtiöitä tässä tehtävässä tuottamalla luotettavaa ja käyttökelpoista suunnittelun lähtötietoa. Visiomme on

olla Tukholmaa koskevien tilastojen ja ennusteiden itsestään selvä ja pätevä konsultti. Meidän tulee olla seudun johtava taho Tukholmaa koskevissa analyyseissä, selvityksissä ja tutkimuksissa.

Pääasialliset tehtävämme ovat:

- Tuottaa tilastoja ja ennusteita perustaksi kaupungin toimintojen suunnittelulle, toimeenpanolle ja seurannalle.
- Olla etenkin kaupungin johdolle strategisena voimavarana tutkimuksien, analyysien ja ehdotusten tuottamisessa.
- Tehdä tutkimuksia toimintojen arvioimiseksi, tunnistella käsityksiä ja paikallista ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Tuoda Tukholma-tilastot päätöksentekijöiden ja yleisön käyttöön eli turvata tilastojen saatavuus esim. tukemaan osallistumista.

bildning, äldreomsorg och skatteutveckling. Statistiken är även en viktig källa för att finna de goda exemplen inom staden, ett sätt att säkerställa att varje skattekrona används så effektivt som möjligt. Ett annat sätt att finna de goda exemplen är genom undersökningar. Utrednings- och statistikkontoret utför på uppdrag av olika förvaltningar i Stockholm ett 100-tal undersökningar per år där vi bl. a tar reda på vad de som bor och arbetar inom staden tycker i en rad olika frågor.

Att ta fram stabila planeringsunderlag för stadens olika verksamheter har varit USK:s uppdrag i ett sekel. Uppdraget är lika aktuellt idag som när kontorets verksamhet startades 1905. Kanske har det blivit än viktigare, i en allt mer komplicerad omvärld med många aktörer, ständiga förändringar och allt högre krav från medborgarna.

Alla förvaltningar och bolag i staden ska genomföra de politiskt beslutade målen från kommunfullmäktige. USK:s ambition är att bistå förvaltningar och bolag i staden i denna uppgift genom att ta fram pålitliga och användbara planeringsunderlag. Vår vision är;

”Utrednings- och statistikkontoret ska vara den självklara och kompetenta konsulten för statistik och prognoser om Stockholm. Vi ska vara ledande i regionen i analyser, utredningar och undersökningar om Stockholm.”

Våra huvuduppgifter är följande;

- Ta fram statistik och prognoser som underlag för planering, genomförande och uppföljning av stadens verksamheter.
- Vara en strategisk resurs i utredning, analys och framtagande av förslag för främst stadens ledning.
- Genomföra undersökningar för att utvärdera verksamheter, pejla uppfattningar och fånga upp problem så tidigt som möjligt.
- Tillgängliggöra statistik om Stockholm för beslutsfattare och allmänhet, s k demokratisk statistik.

USK 100 vuotta

Juhlavuosi 2005 tarjosi tilaisuuden kääriä hihat ja koota yhteen historiallisia tilastoja ja näin pidentää aikasarjoja. Tähän asti historiatilastoja tarvitsevien on pitänyt käydä USK:issa tai Stadsarkivet:issä (kaupunginarkistossa) tai selailta Statistisk årsbok för Stockholm:in (tilastollisen vuosikirjan) vanhoja vuosikertoja tai muuta sidottua historia-aineistoa. Nyt monet aikasarjat ovat helposti luettavissa USK:in kotisivuilla www.stockholm.se/usk.

Olemme lähteneet luomaan taulukoita ja jalostamaan tilastoja vuotuisiksi tietolehtisiksi alkaen vuodesta 1900. Historia-aiheiseen kokoelmaan kuuluu lisäksi kuviosikermä, joitakin aikasarjoja, halutut taulukot luova verkkosovellus, eräitä kuvioita sekä raportti Tukholman väestökehityksestä 1200-luvulta asti.

Kuviosikermä koostuu vuotuisista kaupunginosa-kohtaisista väkilukutiedoista. Jokaisesta vuodesta on tehty erillinen kartta, jossa asukasluvun perusteella kaupunginosat ovat erivärisiä. Kuviokoosteen avulla katsoja voi runsaassa minuutissa nähdä Tukholman koko 1900-luvun väestökehityksen.

Marraskuussa 2005 virasto järjesti Tukholman kulttuuritalolla tulevaisuus-seminaarin, jossa tulevaisuuden tutkijat kertoivat käsityksiään kaupungin toiminnan edellytyksistä. Seminaariin USK teki satavuotisenusteen kaupungin vuoden 2105 asukasluvusta.

USK 100 år!

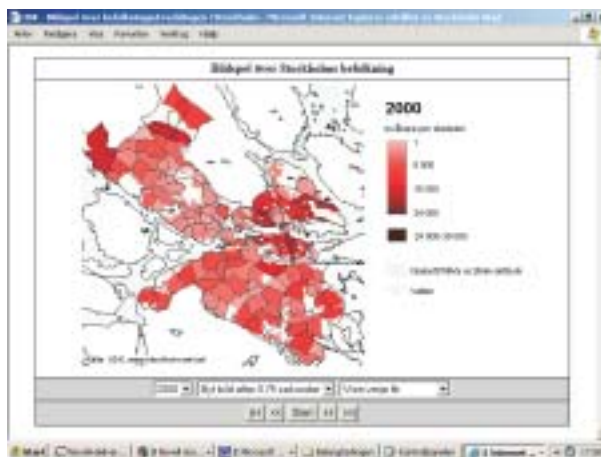
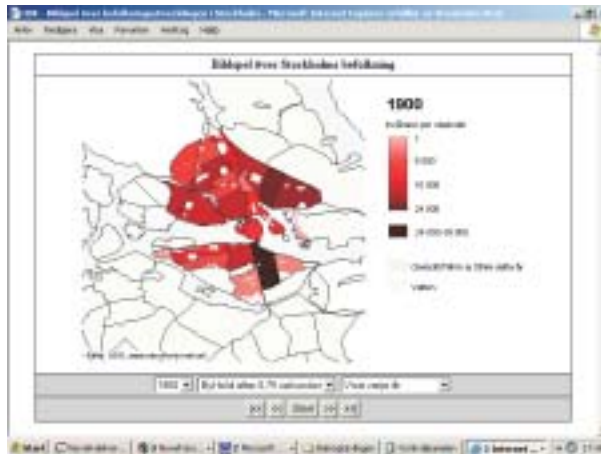
Under år 2005 har USK firat sitt 100-årsjubileum. Jubiléet blev ett tillfälle att ta krafttag för att samla den historiska statistiken och utnyttja den för att skapa långa tidsserier. Tidigare tvingades den som behövde historisk statistik besöka USK eller Stadsarkivet och bläddra i gamla årgångar av Statistisk årsbok för Stockholm och annat inbundet historiskt material. Nu är en hel del tidsserier lätt tillgängliga på USKs webbplats www.stockholm.se/usk.

USK har valt att inte bara skapa tabeller, utan vi har förädlat statistiken vidare till årsfaktablad för varje år från år 1900, bildspel, sammanställning av några tidsserier, en webbapplikation som skapar de tabeller som

efterfrågas, några diagram samt en rapport om Stockholms befolkningsutveckling sedan 1200-talet.

Bildspelet bygger på årliga siffror över totalbefolkningen i varje stadsdel. En karta har gjorts för varje år där stadsdelarna fått olika färg efter hur många invånare de har. När man tittar på bildspelet kan man på en dryg minut se 1900-talets befolkningsutveckling i Stockholm passera revy.

I november hade kontoret ett framtidsseminarium i Stockholms kulturhus där olika framtidsforskare redovisade vad de tror om förutsättningarna för stadens verksamhet i framtiden. USK presenterade vid seminariet en specialgjord hundraårsprognos för stadens befolkning år 2105.

301 000 asukasta v. 1900, yli 1 300 000 v. 2105

Tukholman kaupunki perustettiin 1200-luvulla. Kaupunki oli pitkään pieni ja muodostui pääasiassa Gamla Stanista. Vasta vuoden 1850 jälkeen alkoi voimakas kasvu, ensin lähiympäristöön, sittemmin kauemmas. Vuonna 1900 Tukholmassa asui 301 000 henkeä, vuonna 2005 jo 771 000.

USK:in erityisennuste osoittaa, että sadan vuoden päästä väestömäärä on kasvanut jo yli puolella miljoonalla peräti 1 307 000 asukkaaseen. Luku merkitsisi 70 % kasvua nykyisestä. Itse Tukholmassa olisi siten vuonna 2039 miljoona asukasta.

Viimeisten sadan vuoden aikana väestömäärä on 2,4-kertaistunut, lisääntyen 324 000 asukkaasta 447 000:lla 771 000 asukkaaseen.

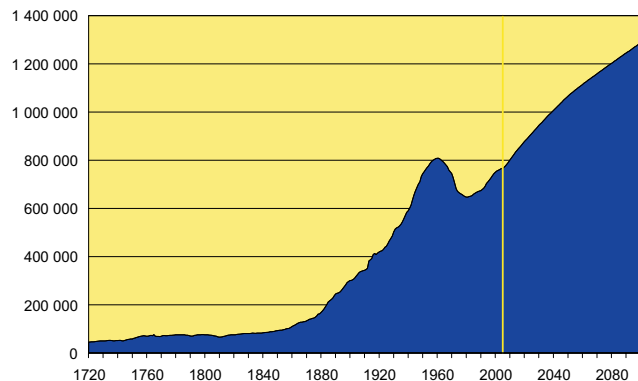
Sadan vuoden skenaario

Sadan vuoden skenaario pohjautuu tiettyihin ennalta arvioitaviin tekijöihin, eikä se huomioi luonnonmullistuksia, sotia, ilmastonmuutoksia, epidemioita tms.. Sata vuotta sitten ennusteen tekijät olisivat tuskin voineet ennakoida 1960–80-luvuilla tapahtunutta väestömäärän vähenemistä. Silloinhan asuntoja rakennettiin paljon niin kaupungissa kuin lääninkin alueella, talous oli vakaa, ja naiset hakeutuivat joukolla työmarkkinoille. Ihmisten oli mahdollista asua väljemmin, ja lapsiperheet muuttivat uusiin asuntoihin esikaupunkeihin. Kaupungin keskustan pienemmissä asunnoissa asui lapsettomia pienperheitä.

Sadan vuoden skenaario näyttää todennäköisen suunnan, ei tarkkoja vuotuisia tasoja. 0–5-vuotiaiden määrä lisääntyy 30 000:lla, ja nykyisen päivähoitotarpeen mukaan (77 % 1–5-vuotiaista) kasvu edellyttää noin 400 uutta esikoulua vuoteen 2105 mennessä. Peruskouluikäisiä, 6–15-vuotiaita, on 44 000 nykyistä enemmän, mikä edellyttää 100 uutta peruskoulua Tukholmaan.

Tukholman kaupungin asukasluku 1755–2005, sekä ennuste 2006–2105

Stockholms stads befolkning 1755–2005 samt prognos 2006–2105

Från 301 000 personer år 1900 till 1 307 000 år 2105

Stockholms stad grundlades i mitten på 1200-talet. Staden var länge liten och bestod i huvudsak av Gamla Stan. Först efter 1850 har staden vuxit kraftigt, först över malmarna, och därefter ut över ytterstaden. År 1900 bodde 301 000 personer i Stockholm, år 2005 var stockholmarna 771 000 personer.

USK:s specialprognos för framtiden visar att om ytterligare 100 år har folkmängden ökat med drygt en halv miljon invånare, 536 000, till 1 307 000 invånare. Det är en ökning med 70 %. Stockholm blir en miljon invånare år 2039.

Under de senaste hundra åren har folkmängden blivit 2,4 gånger större, den ökade med 447 000 personer från 324 000 till 771 000.

Ett scenario 100 år framåt

Ett scenario 100 år framåt i tiden bygger på givna förutsättningar och kan inte förutse naturkatastrofer, krig, klimatförändringar eller epidemier med omfattande följder. En prognosmakare hade för hundra år sedan inte heller kunnat förutse den minskande befolkning som staden hade mellan 1960-1980. Då var bostads-

Ikääntyneiden, yli 65-vuotiaiden määrä lisääntyy 170 000:lla. Jos heitä on sadan vuoden päästä sama osuus kuin nykyään, ts. 20 % saa vanhustenhoidon palveluita, lisääntyy vanhustenhoidonpalveluiden saajien määrä 34 000:lla. Koska lähtökohtamme on, että elinikä edelleen pitenee, on mahdollista, että vasta yli 70-vuotiaista 20 % tarvitsee vanhustenhoidtoa. Palveluiden tarvitsijoiden määrä kasvaisi tällöin 25 000 hengellä.

Löytyykö runsaalle puolen miljoonan väestönkasvulle tilaa?

USK:in historiatilastoista käy ilmi, että 1905 Tukholman kantakaupungissa asui 8 000 henkeä neliökilometriä kohti. Tuolloin kaupungin väestö asui lähes kokonaan kantakaupungissa. Tänäpäin kantakaupungin väestötiheys on edelleen samaa luokkaa, mutta alueiden väliset erot ovat suuret. Esim. Vasastadenissa väestötiheys on kaksinkertainen, noin 16 000 henkeä/km², kun taas esikaupunkialueella luku on vain 3 000. Koko kaupungissa väestötiheys on 4 000, ja sadan vuoden päästä USK:in ennusteessa se on 7 000 henkeä neliökilometrillä. Tulevaisuuden liikennetilanteesta emme vielä tiedä mitään, mutta arvelemme, että ratkaisuja löytyy ja Tukholma on hiljaisempi ja viherempi kaupunki, missä mielellään asutaan tiheimmin. Asuntojen lisäksi tilaa pitää löytyä myös uusille työpaikoille, kouluille ja esikouluille.

Skenaarion edellytykset

Ennuste pohjautuu seuraaviin oletuksiin: lapsia syntyy naista kohti 1,6; elinikä pitenee; nettomuutto muodostuu positiiviseksi; asuntoja rakennetaan lisää; asumistiheys kasvaa.

Runsaat sata vuotta sitten hedelmällisyys oli kaksin verroin suurempi kuin tänäpäin. 1890-luvulla syntyi naista kohti 2,7 lasta, mutta 1990-luvulla enää 1,4. Tavallisin lastensaanti-ikä on nykyään 30–34 vuotta, sata vuotta sitten se oli 25–29. Koska 1890-luvulla he-

byggandet stort i både staden och länet, ekonomin var god och kvinnorna gick ut på arbetsmarknaden och man fick råd att bo mindre trångt, barnfamiljer flyttade ut till nya bostäder i förortskommunerna. I staden blev det istället småhushåll utan barn i de mindre lägenheterna.

Scenariot hundra år framåt i tiden pekar ut en trolig riktning, inte en exakt nivå ett enstaka år. Antalet 0–5-åringar blir 30 000 fler och med dagens efterfrågan på barnomsorg, 77 % av 1–5-åringar, medför det ca 400 fler förskolor år 2105. Antalet barn i grundskolans åldrar, 6–15 år, blir 44 000 fler. Det medför ett behov av 100 nya grundskolor i Stockholm.

De äldre, 65- år ökar med 170 000 personer. Om 20 % i åldersgruppen om hundra år, liksom idag, har äldreomsorg innebär det 34 000 fler äldreomsorgsgämare. Eftersom vi räknar med fortsatt ökad livslängd kanske behovet av äldreomsorg om hundra år istället är 20 % för åldrarna 70-år. Då behöver 25 000 fler äldreomsorg om hundra år.

Finns det utrymme för drygt en halv miljon fler stockholmare?

Av USK:s historiska statistik framgår att det bodde 8 000 personer per km² i Inre staden för hundra år sedan. Stockholms befolkning bodde då nästan utslutande i Inre staden. Idag är befolkningstätheten densamma i Inre staden, men med stora variationer för olika delområden. I t ex Vasastaden är befolkningstätheten den dubbla, ca 16 000 personer per km². I Yttre staden bor det endast 3 000 invånare per km². I hela staden är befolkningstätheten 4 000 och om hundra år blir den i USK:s prognos 7 000 personer per km². Framtidens trafiksituation vet vi ingenting om, men vi utgår ifrån att man hittar lösningar och att Stockholm blir en tystare och grönnare stad som man gärna bor tätare i. Förutom för bostäder måste utrymme också finnas för nya arbetsplatser och förskolor och skolor.

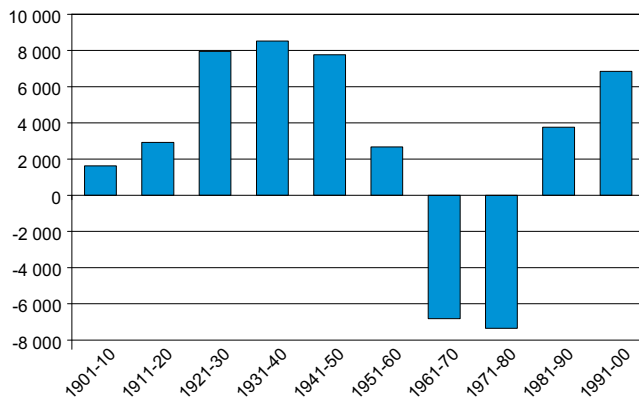
delmällisyys oli kaksinkertainen nykypäivään verrattuna, se oli myös kaikissa ikäryhmissä suurempi. Naiset saivat enemmän lapsia, ja heidän hedelmällinen kautensa oli pidempi huolimatta heidän lyhyemmästä elinajastaan. Vuosina 2004–2005 Tukholmassa lapsia on syntynyt 1,6 naista kohti, mikä on melko korkea taso viimeisiin 30 vuoteen verrattuna. Ennusteessa oletuksena on 1,6 lasta naista kohti siitä syystä, että tulevaisuudessa rakennettavista asunnoista osa on nykykattaa lapsiperheystävällisempiä. Näin ollen lapsiperheet voivat enenevässä määrin asua kaupungissa ja hankkia toisen lapsensa täällä.

Tukholmalaisten elinikä on jatkuvasti pidentynyt kuluneen sadan vuoden aikana. Oletamme pitenemisen jatkuvan tulevaisuudessakin, joskin hidastuen. On mitä todennäköisintä, että lääketiede pääsee uusiin elämä pidentäviin tuloksiin. Sata vuotta sitten miesten keskimääräinen elinikä oli 39, naisten 47 vuotta. Vuonna 2005 se oli miehillä 78, naisilla 83 vuotta, ja sadan vuoden päästä sen oletetaan olevan miehillä 85 ja naisilla 87 vuotta.

Muuttoliike

Tukholmassa väestön muuttoliikkeet ovat huomattavia. Vuonna 2004 tukholmalaisista muutti joka kuudes, 84 000 kaupungin sisällä ja 48 000 kaupungista

Nettomuutto, vuotuiset keskiarvot Flyttningsnetto, årligt genomsnitt

Förutsättningar för scenariot

Prognosen bygger på följande antaganden: Prognosen bygger på följande antaganden: det föds 1,6 barn per kvinna, livslängden ökar, inflyttningsnettot blir positivt, nya bostäder byggs, och boendetätheten ökar. Det föds 1,6 barn per kvinna Livslängden ökar, Inflyttningsnettot blir positivt, Nya bostäder bygg, Boendetätheten ökar

För drygt hundra år sedan var fruktsamheten dubbelt så hög som ett sekel senare. På 1890-talet föddes 2,7 barn per kvinna mot 1,4 barn per kvinna under 1990-talet. Diagrammet nedan visar mödrarnas åldersfördelning. Den vanligaste åldern idag att få barn i är 30–34 år och hundra år tidigare var det 25–29 år. Eftersom fruktsamheten på 1890-talet var dubbelt så hög så var den också högre i alla åldrar än idag. Kvinnorna fick fler barn och den fruktsamma perioden i kvinnors liv var längre trots kortare livslängd. Åren 2004–2005 har det fötts drygt 1,6 barn per kvinna i Stockholm och det är en relativt hög nivå jämfört med de senaste trettio åren. I prognosen antar vi 1,6 barn per kvinna eftersom fler nya lägenheter ger fler lägenheter som är mer avpassade för barnfamiljer. Dessa kan därmed bo kvar i större utsträckning i staden och även få sitt andra barn här.

Livslängden har ökat kontinuerligt under de senaste hundra åren. Även framöver antar vi en fortsatt ökning om än i svagare takt. Det är högst troligt att läkarvetenskapen kommer med nya rön som leder till ökad livslängd.

Medellivslängd i Stockholms stad, antal år för hundra år sedan var den genomsnittliga livslängden bland män 39, bland kvinnor 47 år. År 2005 var den 78 bland män och 83 bland kvinnor, och om hundra år antas den vara 85 bland män och 87 bland kvinnor.

Flyttningsrörelserna

Flyttningsrörelserna i befolkningen är omfattande. År 2004 flyttade var sjätte stockholmare, 84 000 flyttade

pois. Kuvio näyttää nettomuuton viime vuosisadan eri vuosikymmeninä.

20-, 30-, ja 40-luvuilla Tukholman esikaupungeista rakennettiin suuri osa, ja muuttovoitto oli suurta. 60- ja 70-luvuilla läänin alueella rakennettiin asuntoja runsaasti, ja ahtaasti asuvat perheet muuttivat pois kaupungista suurempiin asuntoihin. 90-luvulla nettomuutto oli jälleen korkeaa, 7 000 henkeä vuosittain, vaikka asuntorakentaminen oli vaisua. Silloin laskusuhdanne sai ihmiset hakeutumaan suurkaupunkiin, missä työtä oli enemmän tarjolla. Viimeiset 40 vuotta muuttovoitto ulkomailta on ollut 2000:n luokkaa vuosittain, ja liikkuvuus valtakunnan rajan yli on ollut oleellista kasvun kannalta.

Väestönkasvu

Ennusteessa oletamme, että muuttovoitto olisi keskimäärin 2 200 henkeä vuodessa vuoteen 2030 saakka, sen jälkeen 1 000 henkeä vuosittain. Nettosyntyvyys, ts. syntyneet vähennettynä kuolleilla, tuo väestönkasvuun suurimman lisän. Lasketaan, että väestö syntyvyyden ansiosta kasvaa keskimäärin 4 100 hengellä vuosittain. Koska muuttovoiton oletetaan koostuvan lähinnä 20–30-ikäisistä aikuisista, kaupunkiin muuttaa uusia asukkaita, jotka perustavat perheen ja saavat lapsia. Osa näistä perheistä muuttaa kuitenkin läänin muihin kuntiin.

Uusia asuntoja

Kasvavalle väestölle tarvitaan uusia asuntoja. Oletetaan tarvittavan 3 400 asuntoa vuodessa vuoteen 2030 asti, sen jälkeen 2 000 vuosittain. Oletamme myös, että tulevaisuudessa asutaan hieman ahtaammin kuin nykyään, kaksi henkeä asuntoa kohti eikä 1,83 kuten v. 2004. Suurempi määrä uusia lapsiperheasuntoja ja pidempi elinikä yleistyvine vanhoine pareineen johtaa suurempaan asumistiheyteen. Sata vuotta sitten asunnoissa asui keskimäärin neljä henkeä.

Kuvio osoittaa väestön ikäjakauman vuosina 1900, 2000 ja 2100. Koska elinikä on pidentynyt ja sen olete-

inom staden och 48 000 flyttade ut från staden. Diagrammet nedan visar hur stor nettoflyttningen varit det senaste århundradet.

Under 20-, 30-, och 40-talen byggdes stora delar av yttre staden och inflyttningsöverskottet var stort. Under 60- och 70-talen var bostadsbyggandet i länet stort och trångbodda barnfamiljer flyttade till större bostäder i övriga länet. Under 90-talet var flyttningsnettot återigen högt, 7 000 personer årligen, trots att bostadsbyggandet var lågt. Då var det i stället lågkonjunkturen som gjorde att man sökte sig till storstaden där utbudet av arbetstillfällen var större. De senaste 40 åren har flyttningsstillskottet från utlandet legat på i genomsnitt 2 000 personer per år och rörligheten över gränserna har varit betydelsefull för tillväxten.

Befolkningstillväxten

I prognosen antar vi att flyttningsstillskottet i genomsnitt blir 2 200 personer årligen till år 2030, därefter 1 000 personer årligen. Födelseöverskottet, antalet födda minus döda, står för det största tillskottet. Det beräknas att folkmängden ökar med 4 100 per år i genomsnitt p g r a födelseöverskott. Eftersom flyttningsstillskottet antas bestå av unga vuxna i 20–30-årsåldern så får staden ett kontinuerligt tillskott av nya invånare som så småningom bildar familj och får barn. En del av dessa familjer kommer att flytta till andra kommuner i länet medan andra bor kvar och ger ett tillskott av nyfödda.

Nya bostäder

Det kommer att behövas nya bostäder för den större befolkningen. Här antas 3 400 nya bostäder per år fram till 2030, därefter beräknas 2 000 nya bostäder behövas årligen. Vi räknar också med att man kommer att bo något tätare framöver, två personer per lägenhet mot 1,83 år 2004. Fler nya lägenheter till barnfamiljer och längre livslängd med fler äldre par leder till högre boendetäthet. Skillnaden är liten jämfört med för hundra år sedan då det bodde drygt fyra personer per lägenhet.

taan pidentyvän edelleen, vanhusten osuus väestöstä kasvaa.

Vanhusten väestöosuuden kasvu ei välttämättä tuo kasvavaa huoltotaakkaa. Vuonna 2005 ns. huoltosuhte oli 1,53 eli jokaisen työikäisen oli huolehdittava itsestään ja 0,53 muusta henkilöstä. Työikäisiksi lasketaan 19–64-vuotiaat. Vuonna 2105 huoltosuhteen arvioidaan olevan 1,66. Mutta mikäli oletetaan, että työikä on sadan vuoden päästä pidentynyt viidellä vuodella 69:ään, huoltosuhte ei kasva, vaan jää vuoden 2005 tasolle.

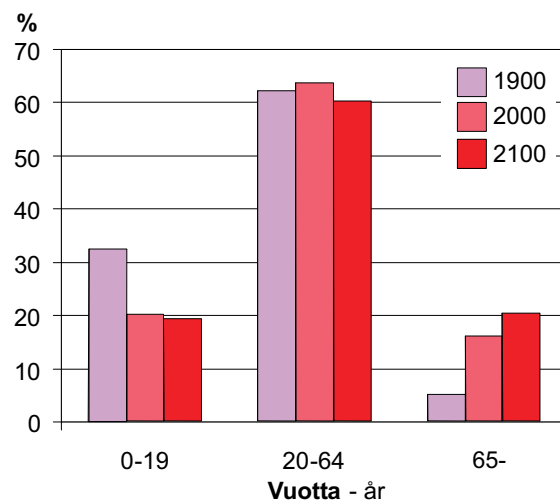
Kiitos yhteistyöstä

Helsingin tavoin Tukholma muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Uusia ihmisiä muuttaa kaupunkiin vaikuttaen sen kehitykseen. Asenteet, arvot ja käyttäytyminen muuttuvat. Huominen ei ole eilisen kaltainen. Pystyäkseen tarjoamaan asukkailleen hyvää palvelua kaupunki tarvitsee tietopohjaa suunnittelulle, mutta myös kehityksen ja asukkaiden mielipiteiden seuranta.

USK on Tukholman tietoaitta samalla tavalla kuin tietokeskus on Helsingin tietoaitta. Virastomme tuottavat välttämätöntä ja tärkeää perustaa kaupunkiemme päätöksenteolle. Vaikka tilastonkäyttäjiä on paljon, tilastot eivät käytössä kulu. Tiedot ja luvut saavat merkitystä siitä, että niitä voidaan verrata siihen miten asiat ovat toisaalla. Antoisa yhteistyömme mm. Pohjoismaiden kaupunkitilastojen tiimoilta rikastuttaa meitä molempia.

Ikäjakauma

Folkmängd efter ålder, %, åren 1900, 2000 och 2100

Åldersfördelning

Befolkningens åldersfördelning jämförs i diagrammet nedan för åren 1900, 2000 och 2100. Eftersom livslängden har ökat och antas fortsätta öka så ökar också andelen äldre.

Att andelen äldre i befolkningen ökar behöver inte betyda att försörjningsbördan ökar. Den s.k. försörjningskvoten var 1,53 år 2005. Den beskriver att varje person i yrkesaktiv ålder måste försörja sig själv och ytterligare 0,53 personer. Då har den yrkesaktiva åldern satts till 19–64 år. År 2105 ökar försörjningskvoten till 1,66. Men om man antar att den yrkesaktiva åldern om hundra år har förlängts till 69 år så ökar inte försörjningskvoten, utan ligger kvar på 2005 års nivå.

USK 20.5.2006.

Tack för samarbete

Stockholm är liksom Helsingfors en stad i ständig förändring och utveckling.

Nya människor flyttar in och bidrar till stadens utveckling. Attityder, värderingar och beteenden förändras. Morgondagen kommer inte att vara som gårdagen. För att staden ska kunna erbjuda medborgarna en god service behöver staden underlag för planeringen, men också uppföljning av hur det gått och vad medborgarna tycker.

USK är Stockholms faktaskafferi på samma sätt som Faktacentralen är Helsingfors faktaskafferi. Våra kontor bidrar med nödvändiga och viktiga underlag för beslutsfattandet i våra städer. Statistik är något som kan brukas av många utan att förbrukas. Siffror blir värdefulla när de kan sättas i relation till hur det är på andra håll. Vårt givande samarbete, bland annat med statistik om städer i Norden, berikar oss båda.

Martti Helminen

Suomen ja Helsingin teollistumisen myötä alkoi suuriruhtinaskunnan pääkaupungin nopea kasvu. Helsingin asukasluku oli vuonna 1875 noin 23 000, vuonna 1885 se oli 41 000 ja vuonna 1900 jo liki 80 000. Viimeksi mainittuna vuonna kasvava muuttoliike johti myös siihen, että enemmistö kaupungin asukkaista oli ensi kertaa suomenkielisiä.

Teollisuutta syntyi etenkin ns. Pitkäsillan pohjoispuolisille alueille ja tämä taas houkutteli alueelle kaupunkiin muuttavaa teollisuustyöväkeä, joka halusi asua lähellä työpaikkojaan. Asemakaavoitettu alue laajeni ja syntyi muun muassa Linjojen alue. Hakaniemessä täytettiin rantoja ja esimerkiksi Siltaasaari yhdistettiin pohjoispuoleltaan mantereeseen, jolloin syntyi Hakaniementori vuonna 1897.

Läntinen kantakaupunki, nykyiset Etu- ja Taka-Töölön kaupunginosat odottivat vielä vuoroaan. Myös sillä suunnalla olivat kasvupaineet suuret ja muutoksia oli odotettavissa. Vielä 1800- ja 1900 lukujen vaihteessa Töölön laajoilla kallioilla oli huvila-asutusta, rakennuksia hajanaisesti siellä täällä. Alueelle oli myös muuttanut runsaasti työväestöä koska lähistön suuri rautatiealue konepajoihin ja muutamat suuret tehtaot, kuten Töölön sokeritehdas, olivat merkittäviä työllistäjiä. Kallioiden välisissä notkelmissa oli pääasiassa venäläisten, eli ”kaaliryssien” vihannesviljelyksiä.

I och med att industrialiseringen nådde Finland och Helsingfors vidtog en snabb tillväxt i storfurstendömet. År 1875 var Helsingfors folkmängd 23 000, år 1885 redan 41 000 och år 1900 nästan 80 000. Sistnämnda år ledde också den växande inflyttningen till att staden för första gången fick finskspråkig majoritet.

Industri uppstod i synnerhet i områdena norr om Långa bron, vilket drog till sig den arbetskraft som flyttade till huvudstaden från andra landsändor: man bodde i arbetsplatsens närhet. Det detaljplanerade området växte, och bl.a. Linjerna i Berghäll uppstod. I Hagnäs fylldes stränderna ut, och t.ex. Broholmen byggdes ihop med fastlandet, varvid Hagnäs torg uppstod år 1897.

Den västra innerstaden, dvs. nuvarande Främre och Bortre Töölö stadsdelar, väntade ännu på sin tur. Även på det hållet var växttrycket stort och förändringar att vänta. Ännu kring år 1900 fanns villabebyggelse på de vida klippställarna i Töölö, med byggnader utspridda här och där. Betydande antal arbetarfamiljer hade också flyttat in i och med järnvägens stora depåer och verkstäder i närheten och fabriken, t.ex. sockerfabriken, i Töölö. I svackorna mellan klippställarna fanns grönsaksland som odlades främst av ryssar (varav benämningen ”kålryssar”).

Redan på 1870 diskuterade stadsfullmäktige en planläggning av området nordväst om staden. Man sat-

Kaupungininsinööri Otto Ehrström laati asemakaavan vuonna 1883 Kampinmalmin sekä Hietaniemen, Arkadian, Tunturi-laakson ja Bergan huvila-alueille. Pääosa asemakaavasta käsitti siis nykyisen Etu-Töölön kaupunginosan. Kaupunginvaltuusto kuitenkin suhtautui kaavaan kovin nihkeästi ja niin se pian unohdettiin. Ehrströmin ehdottamia kadunnimiä alueelle olivat mm Kuningatar Kristiinan puistikatu, Brahen ja Porthaninkadut.

Stadsingenjör Otto Ehrström uppgjorde år 1883 en detaljplan för villaområdena i Kampmalmen samt Sandudd, Arkadia, Fjälldal och Berga. Största delen av detaljplanen gällde alltså nuvarande Främre Tölö stadsdel. Men stadens fullmäktige var skeptiska till planen, som sedan snart föll i glömska. Bland de gatunamn Ehrström föreslog finner vi Drottning Christina allén, Brahegatan och Porthansgatan.

Kaupunginvaltuustossa keskusteltiin jo 1870-luvun lopulla kaupunkialueen luoteispuolisen alueen kaavoittamisesta. Hankkeeseen ryhdyttiinkin mutta vaikeamaastoinen alue viivästytti työtä ja niin valtuustolle esiteltiin joulukuussa 1883 asemakaavaehdotus nykyisen Etu-Töölön alueelle. Asemakaava ei miellyttänyt kaupungin päättäjiä ja niin ”asia merkittiin tiedoksi” ja sitten käytännössä unohdettiin.

te igång med planläggningen, men den besvärliga terrängen fördröjde arbetet och sålunda framlades först i december 1883 för fullmäktige ett planläggningsförslag för nuvarande Främre Tölö. Detaljplanen föll inte stadens beslutsfattare i smaken, varför ärendet bara antecknades för kännedom och därpå glömdes bort.

En ung arkitekt vid namn Lars Sonck satte igång en tidningsdebatt om planläggandet av Tölöområdet. Det-

Valokuvaaja Signe Brander on kivunnut vielä keskeneräisen Kansallismuseon torniin vuonna 1908 ja ikuistanut näkymän nykyisen Taka-Töölön suuntaan. Etualalla kallioiden maaston lomassa erottuu venäläisten vihannesviljelmiä.

Fotograf Signe Brander har klättrat upp i tornet på Nationalmuseum, på den tiden (1908) ännu inte fullbordat, och förevisat vyn mot nuvarande Bortre Tölö. Bland bergknallarna i förgrunden skönjer man grönsakstäppor odlade av ryssar.

Nuori arkkitehti Lars Sonck käynnisti lehdistössä Töölön alueen suunnittelusta keskustelun, joka lopulta johti yllättävään lopputulokseen – kaupunki päätti julistaa Suomen ensimmäisen asemakaavakilpailun vuonna 1898! Asemakaava tuli suunnitella ”venäläisten sotilaskasarmien, harjoituskentän, vaivaistalon tien, Läntisen viertotien ja Taivallahden rajoittamalle alueelle”. Nykyhelsinkiläisille tuo harjoituskenttä tarkoittaa Kampin kenttää, joka juuri parhailaan on muuttumassa kauppakeskukseksi. Vaivaistalon alue taas on nykyinen Kivelän sairaalan alue, jolle johti

ta ledde, något överraskande, till att staden år 1898 beslöt utlysa Finlands första arkitektävling för en detaljplan. Denna skulle gälla ett område avgränsat av de ryska soldatkasernerna, exercisplanen, Fattighusvägen, Vestra Chaussén och Edesviken. För dagens helsingforsbor är denna exercisplan detsamma som den del av Kampen som håller på att bli ett gigantiskt affärscentrum. Fattighusområdet heter numera Stengårds sjukhus. Dit gick en landsväg från Vestra Chaussén. Denna chaussé fick år 1928 namnet Åbovägen, för att år 1942 döpas om till Mannerheimvägen.

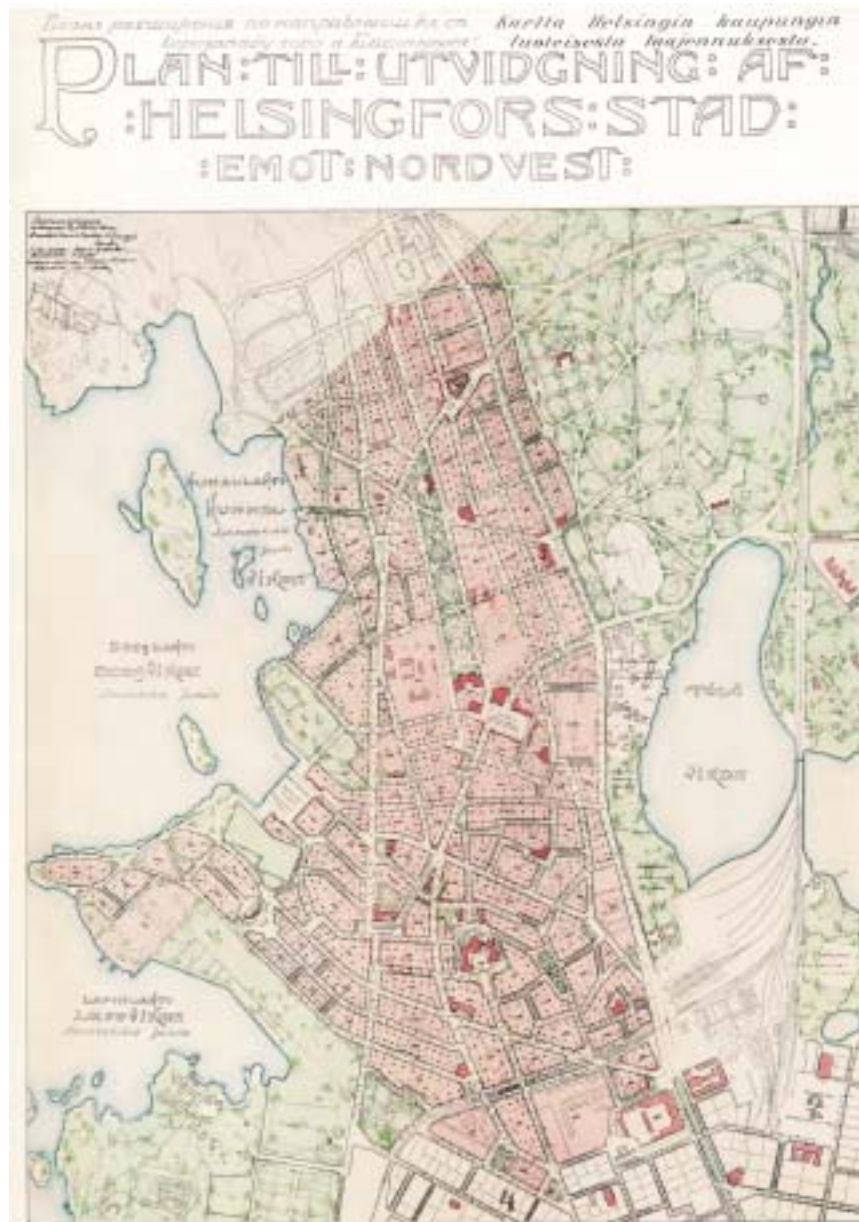
Ilmakuvassa aivan 1930-luvun alusta näkyy Etu-Töölöön kohonneet uudisrakennukset. Etualalla Hietaniemen hautausmaa ja vielä rakentamattomat korttelit Mechelininkadun varrella. Vastavalmistunut vaaleagraniittinen Eduskuntatalo oikealla ylhäällä ja laaja ratapiha-alue erottuu taustalla.

Flygfotot från tidigt 1930-tal visar de nya byggnader som rests i främre Tölö. I förgrunden Sandudds gravgård och kvarteren vid Mechelingatan, då ännu inte bebyggda. Det splitternya Riksdagshuset uppe till höger, och den vidsträckt bangården syns också i bakgrunden.

maantie Läntiseltä viertotieltä, joka vuodesta 1942 on ollut nimeltään Mannerheimintie.

Helsingin yliopiston nykyinen taidehistorian professori Riitta Nikula on väitöskirjassaan ”Yhtenäinen kaupunkikuva 1900 – 1930” käsitellyt seikkaperäisesti Töölön alueen asemakaavakilpailua. Nikula mainitsee kaupungin olleen nuorten arkkitehtien aktiivisuudesta hämmentyneitä, suorastaan närkästyneitä. Tuolloin oli ennen kuulumatonta, että lehdistön avulla nuoret suunnittelijat vaikuttivat kaupungin asioiden hoi-

I sin doktorsavhandling ”Yhtenäinen kaupunkikuva 1900–1930” om en enhetlig stadsbild går Helsingfors universitets nuvarande professor i konsthistoria Riitta Nikula i detalj igenom arkitekttävlingen för Tölö. Nikula berättar att stadens fäder var förvirrade eller rentav förtörnade av de unga arkitekternas iver. Det hade aldrig hänt att unga planerare med tidningarnas hjälp började påverkade stadens skötsel. Det tävlingsprogram som Stadsfullmäktige godkände var mycket detaljerat och syftade troligen till att bevara

Suomen ensimmäisen asemakaavakilpailun tuloksena vahvistettiin sata vuotta sitten syksyllä 1906 nuorten arkkitehtien Gustaf Nyström ja Lars Sonck laatima kaava. Kaavoitettu alue käsitti ensisijaisesti nykyiset Etu- ja Taka-Töölön kaupunginosat. Ihanteena ollut keskiaikainen kaupunkikaava toteutui vain osin sillä liikenteen sujuvuus vaati leveitä väyliä halkomaan aluetta. Paikoin lyhyet ja mutkikkaat kadut ja yllätykselliset näkymät muistuttavat arkkitehtien alkuperäisistä ajatuksista, keskiajan sokkeloisesta kaupungista, näin varsinkin Etu-Töölön alueella. Kaupungin raja oli vuoteen 1906 vanhan Töölön kylän ja Meilahden välillä. Meilahden kylän tai kartanon maat liitettiin Helsinkiin juuri sata vuotta sitten.

Som följd av Finlands första detaljplanetävling fastställdes hösten 1906 en plan uppgjord av de unga arkitekterna Gustaf Nyström och Lars Sonck. De planlagda områdena omfattade främst de nuvarande stadsdelarna Främre och Bortre Tölö. Grundtanken, en medeltida stadsplan, kunde bara delvis genomföras, eftersom trafikens smidighet krävde att bredare gator också anlades. Men ställvis påminner de korta och slingrande gatorna och överraskande vyerna ännu idag om arkitekternas ursprungliga tanke om en medeltida stad, i synnerhet i Främre Tölö. Ända till år 1906 gick stadens gräns mellan de gamla byarna Tölö och Mejlans. Den senares, jämte dess herrgårds, marker anslöts till Helsingfors just det året.

toon. Kaupunginvaltuuston hyväksymä kilpailuohjelma oli hyvin yksityiskohtainen ja sillä tähdättiin ilmeisesti vanhan kaavoituskäytännön säilyttämiseen. Samaan tähtäsi myös asiantuntijoista kootun palkintolautakunnan kokoonpano.

Yksitoista ehdotusta jätettiin määräpäivään, 1.9.1899 mennessä. Palkintolautakunta asetti näistä kolme ehdotusta toisten edelle, ja nämä sitten vielä paremuusjärjestykseen. Ensimmäisen palkinnon, 5 000 markkaa, sai Gustaf Nyströmin ja Herman Norrmenin laatima kaavaehdotus. Toisen palkinnon, 2 700 markkaa, sai Lars Sonck yksinään ja kolmanneksi tulleen kaavan olivat laatineet Bertel Jung, Lars Sonck ja Walter Thome. Tämä kolmas palkinto oli 2 300 markkaa. Palkintolautakunta ei nähnyt yhdenkään näistä ehdotuksista olleen ”ylitse muiden” vaan kaikissa nähtiin sekä hyviä että huonoja puolia. Niinpä kaupunginvaltuusto päättikin pyytää uudet jatkoehdotukset sekä kaksikolta Nyström-Norrmen että kolmikolta Sonck-Jung-Thome. Aikaa suunnitteluun annettiin lokakuuhun 1900.

Kaupunginvaltuuston asettama viisimiehinenvaliokunta Leo Mechelinin johdolla käytti ulkomaisia asiantuntijoita apunaan ja niin sittemmin päätettiin, että arkkitehdit Gustaf Nyström ja Lars Sonck saivat yhdessä tehdä lopullisen ehdotuksen Töölön alueen asemakaavaksi. Arkkitehdit jättivät uuden parannellun ehdotuksensa jälleen valiokunnalle, joka puolestaan jätti asian kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi keväällä 1902. Seuraavan vuoden maaliskuussa kaupunginvaltuusto oli valmis omalta osaltaan hyväksymään laaditun asemakaavan. Asian käsittely siirtyi tämän jälkeen senaattiin.

Suomen suuriruhtinaskunnan keisarillinen senaatti perehtyi ilmeisesti perin pohjin varsin laajaa aluetta koskevaan Töölön alueen asemakaavaan, sillä vasta kolmen vuoden kuluttua oltiin valmiit kaava hyväksymään. Lopullisen vahvistamisen teki Suomen asiantuntija Pietarissa, alkuvuodesta 1906 virkaansa nimetty ministerivaltiosihteeri August Langhoff. Asemakaavaan kirjoitettiin venäjäksi ja ruotsiksi ” Armossa

gammal planläggningspraxis. Detsamma torde ha gällt för tävlingsnämndens sammansättning: idel etablerade experter.

Elva förslag inlämnades inom loppet av 1 augusti 1899. Prisnämnden ställde tre förslag framom de andra, och dessa i prioritetsordning. Första pris om 5 000 mark fick Gustaf Nyströms och Herman Norrméns förslag. Andra pris, 2 700 mark, fick Lars Soncks eget förslag, och tredje pris, à 2 300 mark, gick till Bertel Jungs, Lars Soncks och Walter Thomés gemensamma förslag.

Juryn upplevde inte att något av dessa tre förslag skulle ha stått klart ovanom de andra, utan alla hade både goda och dåliga sidor. Sålunda beslöt Stadsfullmäktige begära vidareutvecklingar av både duon Nyström-Norrmén och trion Sonck-Jung-Thomé. Tidsfrist var oktober 1900.

Ett av Stadsfullmäktige tillsatt femmannautskott lett av Leo Mechelin anlätade utländsk expertis och beslöt sedermera att arkitekterna Gustaf Nyström och Lars Sonck tillsammans fick uppgöra ett slutgiltigt förslag till detaljplan för Tölö. Arkitekterna lämnade in det nya och förbättrade förslaget till utskottet, som i sin tur på våren 1902 gav över saken till Stadsfullmäktige för beslut. I mars 1903 var fullmäktige redo att för egen del godkänna planen. Därefter övergick handhavandet av ärendet på Senaten.

Den Kejsarliga Senaten för Storfurstendömet Finland lade sig tydliggen grundligt in i denna detaljplan, som ju gällde ett rätt stort område, för först tre år senare var man redo att godkänna den. Den slutliga fastställelsen gjordes av Finlands chargé d'affaires i S:t Petersburg, ministerstatssekreterare August Langhoff, som utnämnts för sin post fr.o.m. början av år 1906. I detaljplanen antecknades på ryska och svenska ”I nåder fastställd i Peterhof den 10/24 oktober 1906”. Fastställelsen skedde alltså i kejsarfamiljens sommarpalats. Datumet var angivet både enligt den gregorianska, moderna kalendern som då redan tagits i bruk i Väst, och den gamla julianska, som fortfarande användes i Ryssland. Detaljplanens översiktsritning var i stort for-

vahvistettu Pietarhovissa 10./ 23. päivänä lokakuuta 1906”. Vahvistaminen siis tapahtui keisariperheen kesäpalatsissa. Päiväys merkittiin sekä Venäjän keisarikunnassa noudatetun juliaanisen että läntisen Euroopan gregoriaanisen kalenterin mukaan. Suurikokoiseen asemakaavaan (180 cm x 130cm) on myös lisätty keskeiset paikannimet venäjäksi. Arkkitehtien Gustaf Nyström ja Lars Sonckin laatima kaava on kauniisti väritetty ja kankaalle liimattu ja sitä säilytetään Helsingin kaupunginarkistossa.

Asemakaavat: Helsingin kaupunginarkisto.

Valokuvat: Helsingin kaupunginmuseum.

mat (180 x 130 cm), och hade de viktigaste ortnamnen angivna också med kyrilliska bokstäver. Gustaf Nyströms och Lars Soncks arbete, vackert färglagt och limmat på duk, förvaras numera på Helsingfors stadsarkiv.

Detaljplanerna: Helsingfors stadsarkiv.

Fotografierna: Helsingfors stadsmuseum.

Kolariton keskiviikko -kampanja 1966–1971

Kampanjen Kolariton keskiviikko för en krockfri onsdag 1966–1971

Vesa Keskinen

Vuonna 1965 Suomessa sattui yli 63 000 liikennevahinkoa ja yli tuhat ihmistä menetti henkensä liikenteessä. Tasavallan presidentti Urho Kekkonen kiinnitti huomiota asiaan liikuttavassa uudenvuoden 1966 puheessaan, jonka hän päätti liikenneonnettomuudessa joulun alla kuolleen Lauri Viidan runoon. Seuraavana vuonna hänen oli pakko palata aiheeseen, kuolonkolarit olivat yhä lisääntyneet. Presidentin jyrähdykset lisäsivät jonkin verran liikkuvan poliisin resursseja. Kansalaistasolla liikenneturvallisuutta lähti viemään eteenpäin keväällä 1966 Kolariton keskiviikko -kampanja. Tavoitteena oli saada edes helatorstain aatto kolarittomaksi. Kampanja oli lehtikuvaaja Pertti Jenytinin ideoima ja yhteistyössä Suomen lehtikuvaajat ry:n kanssa toteuttama. Sitä jatkettiin kuutena peräkkäisenä keväänä.

Suomessa kuoli liikenneonnettomuuksissa 1960- ja 70-luvuilla moninkertaisesti enemmän ihmisiä kuin myöhempinä vuosikymmeninä. Autojen määrään ja liikennesuoritteeseen suhteutettuna 60-luvun kuolemaan johtaneitten onnettomuuksien määrä oli vieläkin

År 1965 skedde över 63 000 trafikolyckor i Finland, och över tusen personer miste livet i trafiken. I sitt nyårstal för 1966 tog republikens president Urho Kekkonen upp detta och gav talet en känslofylld avslutning genom att läsa upp en dikt av Lauri Viita, som dött i en trafikolycka strax före julen. Följande år måste presidenten återkomma till samma ämne, eftersom dödsfallen i trafiken fortsatt öka. Efter att han rutit till utökades

Rörliga polisens resurser i någon mån. På medborgarnivå började man propagera för trafiksakerhet genom kampanjen Krockfri onsdag våren 1966. Målet var att klara sig utan krockar åtminstone dagen före Kristi himmelfärds dag. Idén till kampanjen kläcktes av pressfotograf Pertti Jenytin, som också ledde den i samarbete med Finlands pressfotografer r.f. Den kom sedan att genomföras sex vårar å rad.

På 1960-talet dog det mångdubbelt flera människor i trafiken än under senare årtionden. Och med tanke på antalet bilar och trafiktätheten var dödsolyckorna i synnerhet under 1960-talet upprörande vanliga. Orsakerna var många, bl.a. de enligt nutida måttstock otryg-

järkyttävämpi. Kuolonuhrien suureen määrään oli monia syitä; tämän päivän mittapuun mukaan turvattomat autot, lähes rajoittamattomat ajonopeudet, huonot tiet, turvavöiden vähäinen käyttö, moottoripyöräkortin saaminen 16-vuotiaana ilman pyörän kokorajoitusta ja päihtyneenä ajaminen.

Vapaasta ajonopeudesta siirryttiin vuonna 1973 asteittain 80 km katonopeuteen. Vuoden 1974 energiakriisi toi tullessaan tiekohtaiset nykyisen kaltaiset nopeusrajoitukset. (Salusjärvi 1996, 14). Rajoitusten vaikutus liikennekuolemien vähenemiseen oli dramaattinen, kuten kuvio osoittaa.

Turvavöiden käyttöpakko etuistuimilla, moottoripyöräilijöiden kypäräpakko, promillelaki jne. tulivat voimaan vasta vuosien 1973–77 aikana. Vuonna 1978 tehtiin ensimmäinen maanteiden pysyviä nopeusrajoituksia koskeva päätös (Salusjärvi, emt. 11).

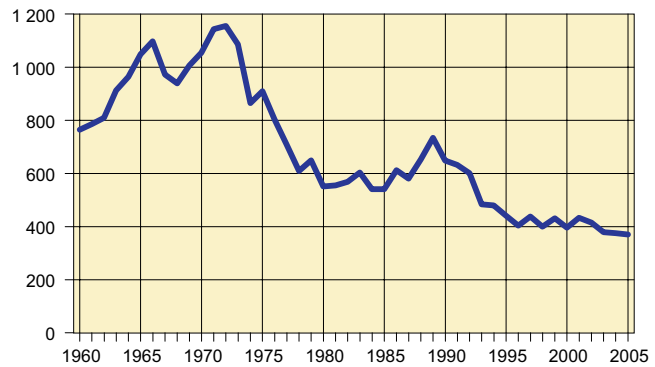
Helatorstain aatto oli liikenteessä vaarallinen päivä

Suuret liikenneonnettomuusluvut kiinnittivät lehtikuvaaja Pertti Jenytinin huomion jo 1960-luvun alussa. Ennen Kolariton keskiviikko -kampanjaa hän oli mukana tekemässä liikennevalistusfilmiä ”Vastuu on meidän kaikkien.” Tätä vuonna 1965 valmistunutta lyhytelokuvaa näytettiin elokuvien alussa elokuvateattereissa, kouluissa ja televisiossa. Lehtikuvaajat olivat lehtimiesjoukosta ehkä eniten liikkuva ryhmä. Heille kertyi vuoden mittaan runsaasti ajokilometrejä ja matkojensa aikana he joutuivat näkemään lukuisia järkyttäviä liikenneonnettomuuksia.

Kolarittomaksi tempauspäiväksi valittiin helatorstain aatto, joka oli 60-luvulla vilkasliikenteisen kesäkauden yksi vaarallisimmista päivistä. Tuolloin ”perheet sankoin joukoin autoilivat tutkimaan, miten kesämökki, sukulaiset ym. maaseudun ilmiöt olivat talvesta selvinneet.” Monet ottivat auton käyttöön ensi kertaa talven jäljiltä ja ajotaito ja ehkä autokin oli sen vuoksi ruosteessa. Aloituvuoden lehdistötiedotteessa kiteytettiin: ”Kampanjalla Kolariton keskiviikko

Tieliikenteessä kuolleet Suomessa 1960–2005

Dödsfall i vägtrafiken i Finland 1960–2005

ga bilarna, de nästan obegränsade körhastigheterna, de dåliga vägarna, ovanan vid eller avsaknaden av säkerhetsbälten, att man fick körkort för tung motorcykel redan som 16-åring, och rattfylleri.

År 1973 övergick man småningom till en allmän hastighetsbegränsning om 80 km i timmen. Energikrisen år 1974 förde med sig väganpassade hastighetsbegränsningar såsom dem vi har idag (Salusjärvi 1996). Följden var att dödsolyckorna i trafiken minskade dramatiskt, såsom figuren visar.

Först åren 1973–77 infördes obligatorisk användning av säkerhetsbälte i framsätena, hjälmtvång för motorcyklister, 0-promilleregeln. År 1978 fattades det första beslutet om varaktiga hastighetsbegränsningar för landsvägarna (Salusjärvi et al. 11).

Dagen före Kristi himmelfärds torsdag var en farlig dag i trafiken

De höga trafikolyckssiffrorna noterades av pressfotograf Pertti Jenytin redan i början av 1960-talet. Innan kampanjen för en krockfri onsdag hade han år 1965 varit med och gjort trafikupplysningsfilmen *Vastuu on meidän kaikkien* (vi är alla ansvariga), som visades på biografteatrarna, i skolorna och i TV. Pressfotograferna var den grupp inom journalistkrået som kanske mest var ute på vägarna. De körde långa sträckor och hann se många omskakande trafikolyckor.

18.5.1966 toivotaan saatavan ainakin yksi valoisa päivä vuoden surulliseen liikenneonnettomuustilastoon.”

Viikonlopputempauksia Helsingissä

Kolarittoman keskiviikon periaatteena ja lähtökohtana lehtikuvaajilla oli ihmisten mielenkiinnon herättäminen liikenteen turvallisuutta kohtaan. Kunakin vuonna tempaus omistettiin jollekin määrätylle teemalle, joka sai runsaasti julkista huomiota. Tempauksia leimasi alusta lähtien huumori, vaikka taustalla oli vakava asia. Vuonna 1966 haastettiin urheilutoimittajat suunnistus- ja tarkkuusajoon (st-ajo), seuraavana vuonna lanseerattiin graafikko Kyösti Variksen laatima tunnus, muna auton katolla, ja niinpä autoilijoita kehoitettiin olemaan munaamatta itseään liikenteessä.

Kyösti Varis on tärkeimpiä ja palkituimpia graafisen alan vaikuttajia Suomessa. Hänen 1960-luvun kantaottavat julisteet nousivat myös kansainväliseen maineeseen.

Vuonna 1969 Merisatamassaittelivät taitojaan Olympiamitalistit Veikko Kankkonen, Tapio Rautavaara ja Kyösti Lehtonen. Vuonna 1971 kampanja oli suunnattu kevyeen liikenteeseen. Vaikka medianäkyvyyttä saatiinkin helatorstaita edeltävän viikonlopun tempauksilla, ohjelmaa oli koko alkuviikko. Esimerkkinä vuoden 1968 ohjelma:

- Sunnuntaina 19.5. järjestettiin Eläintarhan ajot, joissa vanhat Eltsun nimet ottelivat kaunottaria ja hirviöitä (poliisit) vastaan autolla ajamisen jalossa taidossa yrittäen kiertää radan suuri kanamuna auton katolla.
- Maanantaina luovutettiin varovaisen ajon symboli eli suuri muna presidentin autonkuljettajalle.
- Tiistaina opetettiin ensiapua lääketieteen kandidaateille

Till temadag valdes dagen före Kristi himmelfärds torsdag, som var en av de farligaste dagarna under den livliga sommartrafiksäsongen på 60-talet. Då drog familjerna åstad till sommarstugor, släktingar och annat trevligt ute på landet. Många tog nu bilen i bruk efter vinteruppehållet, och körvanan – och kanske bilen också – hade hunnit rosta lite sedan hösten. I ett pressmeddelande inför den krockfria onsdagen 18.5.1966 gick kampanjen ut med förhoppningen att åtminstone en ljus dag i den dystra olycksstatistiken kunde uppnås.

Veckoslutsjippon i Helsingfors

Som syfte och utgångspunkten för den krockfria onsdagen hade pressfotograferna att hos allmänheten väcka ett intresse för trafiksäkerheten. Varje enskilt år hade man ett nytt specialtema, som fick stor offentlig uppmärksamhet. Ända från början var humorn ett viktigt element, trots att det ju handlade om något mycket allvarligt. År 1966 utmanades idrottsreportrarna på en orienterings- och precisionskörning, året därpå lanseerades ett emblem ritat av grafiker Kyösti Varis föreställande ett ägg på ett biltak. Budskapet var ganska klart.

Kyösti Varis är en av de viktigaste och mest prisbelönda grafikerna i Finland. På 1960-talet väckte hans ställningstagande affischer även internationell uppmärksamhet.

År 1969 prövade de olympiska medaljörerna Veikko Kankkonen, Tapio Rautavaara och Kyösti Lehtonen sina kunskaper i Havshamnen. År 1971 riktades kampanjen in på den lätta trafiken. Programmet brukade börja helgen innan Kristi himmelfärdsdag och fortgå under veckan fram till himmelfärdsdagen. År 1968 må tjäna som exempel:

- Söndagen 19.5. kördes Djurgårdsloppet, där forna segrare tävlade mot skönheter och odjur (polisen) i bilkörningens ädla konst. Idén var att köra runt banan med ett stort ägg på biltaket.

- Keskiviikkona lehtikuvaajat näyttäytyivät kotiseuduillaan kampanjan julistein tarroitetuilla autoilla

Laajaa liikenteen valvontaa

Kolarittomaan keskiviikkoon liittyi myös maan kattava liikennevalvonta. Vuonna 1971 läänien autopartioiden lisäksi liikkuvan poliisin käytössä oli helikopteri ja seitsemän lentokonetta.

Sunnuntaina 19.5.1968 Eläintarhan kentällä. Paikalla oli poliisin arvion mukaan 4 000 henkeä.

Söndag 19.5.1968 på Djurgårdsplanen. Tillstådes fanns enligt polisens uppskattning ca. 4 000 personer.
Kuva: | Foto: Hannu Lindroos.

Valistuskampanjoita kouluissa ja armeijassa

Vuonna 1969 Suomen Lehtikuvaajat valitsivat koululaiset valistuskampanjan kohteeksi. Tarkoituksena oli varoittaa oppilaita kesäliikenteen vaaroista. Kouluhallitus lähetti lehtikuvaajien aloitteesta kiertokirjeen kouluihin ja toivoi ”..opettajien maanantaina 12.5.1969 antavan ohjeita turvallisesta liikkumisesta liikenteessä.” Myös sisäministeriö lähetti yleiskirjeen poliisipiirien päälliköille ja kehotti poliiseja kiinnittämään huomioita koululaisten liikennesääntöjen nou-

- På måndagen överräcktes en symbol för varsam körning, alias ett stort ägg, till republikens presidents chaufför.
- På tisdag lärde man ut första hjälp åt medicine kandidater.
- På onsdag visade pressfotograferna upp sig i sina hemtrakter med kampanjens affischer klistrade på sina bilar.

Omfattande trafikövervakning

Den krockfria onsdagen innebär också intensifierad trafikövervakning. År 1971 var bilpatruller från länens trafikpolis i farten, förstärkta med en helikopter och sju flygplan.

Kolarittoman keskiviikon liikennevalvontaa suunnittelemassa Malmin kentällä 1971.

Här planeras trafikövervakning under Krockfria onsdagen på Malms flygplats 1971.
Kuva: | Foto: Pekka Haraste.

Upplysningskampanjer i skolor och garnisoner

År 1969 utsåg Finlands Pressfotografer skolbarnen till målgrupp för kampanjen. Syftet var att varna eleverna

dattamiseen. Poliisit myös vierailivat kouluissa ja opettivat ekaluokkalaisia liikenneasioissa.

Seuraavana vuonna kampanja suunnattiin varusmiehiin. Kaikissa Suomen varuskunnissa annettiin liikennevalistusta kolarittoman keskiviikon merkeissä. Tunneilla käsiteltiin mm. riittävän ajan varaamista lomien meno- ja paluumatkoihin, autolla ajamisen jatkuvaa harjoittamista, turvavöiden käyttämistä ja ajovalojen käyttöä.

Tarvajärven 58 valkoista poliisiautoa

Suomalaiseen kollektiiviseen muistiin on jäänyt päivä 14.5.1967, jolloin saavutti päätepisteensä toinen 60-luvun liikenneturvattomuuteen reagoanut kansanliike. Helsingin Suurkirken edessä Niilo Tarvajärvi luovutti kansalaiskeräyksen tuottona 58 valkoista poliisiautoa liikkuvan poliisiin käyttöön. Lahjoitettujen autojen saattuetta oli vetämässä kaksi aiemmin lahjoitettua valkoista Porschea. Sivun 90 valokuvan valkoinen Dodge Dart kuului näihin Tarvajärven luovuttamiin autoihin, Saab 96 ei.

Varat autojen hankintaan oli kerätty hamsteritarrojen myynnillä ja MTV:n Tervetuloa -ohjelmilla. Autojen myyjät tukivat keräystä antamalla autojen hintoihin huomattavat alennukset ja valtiovalta puolestaan antoi autoille verovapauden.

HKL mukana

Helsingin kaupungin liikennelaitos osallistui monena vuonna Kolariton keskiviikko-tapahtumaan kehottamalla kaikkia linja-autojen, raitiovaunujen ja muidenkin autojen kuljettajia noudattamaan erityistä valpautta ja varovaisuutta liikenteessä. Liikennelaitos käytti ajovaloja kulkuneuvoissaan koko kampanjapäivän ajan.

för sommartrafikens faror. På pressfotografernas initiativ skickade Skolstyrelsen ut ett cirkulär till skolorna och lärarna måndagen den 12.5.1969 skulle ge råd om trafiksäkerhet. Även Inrikesministeriet skickade ett cirkulär till cheferna för polisdistrikten och uppmanade poliserna att fästa uppmärksamhet vid hur skoleleverna iakttog trafikreglerna. Polisen gjorde också besök i skolor och gav förstaklassisterna trafikupplysning.

Året därpå riktade kampanjen in sig på beväringar. Vid samtliga garnisoner i Finland gavs trafikupplysning i den krockfria onsdagens tecken. Vid lektionerna poängterades bl.a. reservering av tillräcklig tid för resorna till och från permission, vikten av att upprätthålla körkunskaperna, säkerhetsbältets roll och användning av körljus.

Tarvajärvis 58 vita polisbilar

Den 14 maj 1967 lever kvar i finländarnas kollektiva minne. Den dagen var kulmen på en annan folkrörelse under 60-talet som också reagerat på otryggheten i trafiken. Framför Storkyrkan i Helsingfors fick Rörliga polisen av Niilo Tarvajärvi mottaga 58 vita polisbilar som köpts med medel från en riksomfattande medborgarinsamling ledd av bl.a. Tarvajärvi själv. Kortegen leddes av två tidigare donerade vita Porsche. Av bilarna på sida 90 hörde Dodge Darten till de nydonerade bilarna, men inte Saab 96:an.

Medlen hade samlats in genom försäljning av klistermärken föreställande en hamster samt med hjälp av programserien Tervetuloa (välkommen) i reklamtevekanalen MTV. Bilförsäljarna stödde insamlingen genom att ge kända rabatter, och statsmakten beviljade bilarna skattefrihet.

HST med i svängen

Helsingfors stads trafikverk deltog i många år i den Krockfria onsdagen genom att uppmana alla förare av bussar och spårvagnar samt även övriga chaufförer att

Valokuvan mahti

Koska kampanjan vetäjät olivat lehtivalokuvaajia, he osasivat käyttää kuvaa puhumaan puolestaan.

Presidentti Urho Kekkonen (1956–82) otti useassa uudenvuoden puheessaan esiin maamme huonon liikennekurin. Vuonna 1973 hän vetosi, että Suomeenkin olisi säädettävä yleiset nopeusrajoitukset. Salusjärven (1996, 12–13) mukaan presidentin arvovalta vauhditti vireillä ollutta päätöksentekoa. Tiekohtaisten nopeusrajoitusten kolmivuotinen kokeilu alkoi 1.8.1973.

Aikaansa edellä

Vuodesta 1969 lähtien kampanjan järjestäjät toivoivat, että kolarittomana keskiviikkona käytetään ajovaloja koko vuorokauden merkinä siitä, että autossa istuva on mukana edistämässä liikenneturvallisuutta ja tuntee vastuunsa liikenteessä. Ajatus synnytti aluksi runsaasti vastustusta. Epäiltiin mm. lamppujen kulumista ja polttoainekustannusten nousua. Ajovalojen käyttöä vuorokaudenajasta riippumatta tutkittiin syksyn 1967 ja kevään 1968 aikana öljy-yhtiö Esson säiliöautoilla. Tulokset olivat niin myönteisiä, että yhtiö otti päiväaikaisen ajovalojen käytön vakituiseksi käytännöksi ajaksi 1.11.–31.3. kaikissa autoissaan. Ajovalojen käyttö päivällä tuli pakolliseksi haja-asutusalueilla syyskuun alussa 1973 ja taajamissa kesällä 1997.

Turvavöiden käyttöä kampanjan julisteissa ei esiintynyt, mutta muissa tiedotteissa ja valokuvissa kylläkin. On huomioitava, että läheskään kaikissa 60-luvun teillä liikkuneissa autoissa ei edes ollut turvavöitä. Turvavöiden asennuspakko etuistuimille tuli voimaan 1971 ja turvavöiden käyttöpakko etuistuimilla vuonna 1975.

Kampanja päättyi 1972 kun arkipyhiä, helatorstai mukaan lukien, siirrettiin viikonlopuksi. Muutaman vuoden kuluttua lehtikuvaajat tempaisivat uudella kampanjalla, nyt kohde oli vesillä liikkuminen turvalisesti. Vuoden 1975 ”Juhannus kuivana” kampanja,

iakttaga särskild uppmärksamhet och försiktighet i trafiken. Trafikverkets fordon körde med tända strålkastare under hela kampanjveckan.

Fotografiets makt

Eftersom kampanjens ledare var pressfotografer kunde de effektivt utnyttja bilden för sin sak.

I flera nyårstal tog Urho Kekkonen, Finlands president 1956–82, upp den skräla trafikulturen i vårt land. År 1973 vädjade han om införande av en allmän has-

Kaupunkiliikenne lapsen näkökulmasta.

Stadstrafiken ur barnets perspektiv.
Kuva: | Foto: Pertti Jenytin

”Turvavyöt antavat turvaa myös takapenkillä. Tätä mieltä on myös UKK”.

”Säkerhetsbältena ger trygghet även på bakkänken. Det anser även UKK”.

Kuva: | Foto: Mauri Vuorinen.

joka jatkuu edelleenkin, joskin erinimisenä, on kuitenkin jo oma tarinansa.

Kuusi vuotta kestäneen kampanjan jälkeisessä loppupalaverissa todettiin seuraavaa:

”Mikään tapahtumakokonaisuus ei ole saanut lehdistössä ja TV:ssä näin runsasta huomiota osakseen. Erikoista kampanjassa oli se, että valtiovallan eri instansseista ei pyydetty markkaakaan kustannusten peittämiseksi. Eli veronmaksajille tehtiin erittäin tuloksekas liikenneturvallisuuskampanja, jota he eivät joutuneet itse maksamaan.”

tighetsbegränsning även hos oss. Enligt Markku Salusjärvi (1996, 12–13) vägade presidentens ord tungt i saken, och redan den 1.8.1973 inleddes ett treårigt försök med hastighetsbegränsning på vissa vägar.

Före sin tid

Från och med år 1969 gick kampanjens ledare ut med en önskan om körning med tända lyktor även vid dagsljus – som ett tecken på att föraren är med om att främja trafiksäkerheten och ta sitt ansvar i trafiken. Tanken väckte till en början en hel del motstånd: man fruktade t.ex. att glödlamporna skulle slitas ut i förtid och bränslekostnaderna stiga. Körning med tända lyktor prövades hösten 1967 och våren 1968 på oljebolaget Essos tankbilar. Resultaten var så uppmuntrande att bolaget tog som praxis att alla dess bilar alltid skulle köra med lyktorna tända från början av november till slutet av mars. Körning med lyktorna på blev obligatorisk utanför tätorter fr.o.m. början av september 1973 och i tätorter sommaren 1997.

Bruk av säkerhetsbälte framfördes inte på kampanjaffischerna, men nog i övrigt informationsmaterial och fotografier. Vi bör minnas att många bilar på de finländska vägarna helt saknade säkerhetsbälte ännu på 1960-talet. Obligatoriskt blev det att installera säkerhetsbälte i framsätet år 1971 och att använda det år 1975.

Kampanjen tog slut år 1972 då Kristi himmelsfärdsdagen och andra helgdagar som inföll mitt under veckan flyttades till närmaste veckoslut. Men några år senare var pressfotograferna i farten igen, nu gällde det trygghet på sjön. Kampanjen för en torr midsommar hölls första gången år 1975 och lever fortfarande kvar, men under ett annat namn.

Lähteet: | Källor:

Salusjärvi Markku (1996). Kun Suomi sai nopeusrajoitukset. Tekniikan tekijät 1996:116, ss. 10–16. VTT Valtion teknillinen tutkimuskeskus.

Tieliikenneonnettomuuksissa kuolleet ja eräitä liikenneturvallisuustoimenpiteitä 1970-. Tilastokeskus ja Liikenneturva; vuosi 2005 ennakkotietoja.

UKK-aineisto: Urho Kekkosen julkaistu tuotanto. www.doria.fi

Julkaisemattomat lähteet:

Jääskeläinen Petri. Liikenneturva. Sähköpostia 29.12.2005, 2.1.2006, 13.1.2006.

Kolariton keskiviikko – kampanjan 1966–1971 arkistot. Pertti Jenytin.

Vid den slutpalaver som hölls efter det sista av de sex kampanjåren konstaterades bl.a. att ingen evenemangshelhet någonsin rönt så här mycket uppmärksamhet i press och TV. Det speciella med kampanjen var att inte man inte bett om ett enda penni av statsmakten för att täcka kostnaderna. Med andra ord blev det en mycket framgångsrik kampanj för skattebetalarna – inga skattemedel förbrukades.

Rakentamisen sääntelyä ja terveyden valvontaa

Byggnadsreglering och hälsoövervakning

Camilla v. Bonsdorff

Vuoden 1875 rakennusjärjestyksessä määrättiin, että ulkokäymälät tulisi rakentaa vesitiiviille pohjalle. Samalla määräyksellä alkoi myös muu tarkastustoiminta kaupungissa, ensin rakennustarkastus sitten katujen ja torien yleinen siisteystarkastus. Likavesi johdettiin viemäreitä pitkin suoraan mereen kunnes Töölönlahden kurja ja haiseva tila johti siihen, että ensimmäinen jätevedenpuhdistamo rakennettiin Alppilan puistoon vuonna 1910, nykyisten sorsalammikoiden kohdalle.

Helsingin terveyslautakunta aloitti vuonna 1878. Ensimmäinen ympäristön terveyshaittoja koskeva säädös, terveydenhoitoasetus, annettiin vuonna 1879. Siinä säädettiin mm. asunnontarkastuksista, julkisista alueista, viemäreistä, talousvedestä ja elintarvikevalvonnasta. Vuonna 1884 perustettiin terveystiliisi ja palkattiin aluksi kaksi katsastusmiestä. Samana vuonna perustettiin elintarvikkeiden tutkimusasema Etelä-Esplanadille, kauppatorin välittömään läheisyyteen.

Toiseen maailmansotaan saakka terveydenhuolto painottui paljolti elinolosuhteiden korjaamiseen

Kyläsaaren piipun kaataminen 1988.
Kuva: Ilkka Viitasalo.

I byggnadsordningen från år 1875 bestämdes att avträden skulle byggas på vattenfast grund. Med samma bestämmelse inleddes även den övriga inspektionsverksamheten i staden: först byggnadstillsynen, sedan allmänna snygghetsgranskningar för gator och torg. Avloppsvattnet leddes längs kloaksystemen rakt ut i havet, ända tills Tölövikens usla och stinkande tillstånd ledde till att det första avloppsreningsverket byggdes år 1910 i Alpparken, på platsen där ankdamarna finns idag.

Helsingfors stads hälsovårdsnämnd inledde sin verksamhet år 1878. En första förordning om miljöhälsorisker, dvs. en hälsovårdsförordning, gavs år 1879. Den innehöll bestämmelser om bl.a. bostadssyner, offentliga områden, kloaker, hushållsvatten och livsmedelsövervakning. Hälsopolisen grundades år 1884, och till en början anställdes två inspektörer. Samma år

grundades en undersökningsstation för livsmedel på Södra Esplanaden, strax intill salutorget.

Före Andra världskriget var förbättrandet av levnasförhållandena den viktigaste betoningen i hälsovårdsfrågan, och det fanns inte möj-

Foto: Byholmens avfallsbränningsverks skorsten fälls år 1988.

eikä yksilön kunnalliseen terveydenhuoltoon voitu kiinnittää suurta huomiota. Sairaalalaitoksen kehittämisen rinnalla ympäristöterveydenhuolto jäi pitkälti taka-alalle, mutta nousi esiin ympäristön terveyshaittojen lisääntyessä 1970- ja 1980-luvuilla. EU:hun liittyessä, vuonna 1995 terveydensuojelulaki-, elintarvikelaki- ja hygienialakimääräykset muuttuivat aiempaa yksityiskohtaisemmiksi.

Kunnallinen ympäristönsuojelutyö muotoutuu lakisääteiseksi

”Likavettä älköön niin kaadettako tai johdettako älköönkä jätettä pantako sellaiseen paikkaan, että naapurille tai muulle lähellä asuvalle sen kautta aiheutuu haittaa” Näin todetaan vuonna 1920 säädetyssä ja nykyisinkin vielä voimassa olevassa laissa eräistä naapurussuhteista – varhaista ympäristönsuojelutoisuutta!

Varsinainen ympäristönsuojelu voidaan kuitenkin katsoa alkaneen Suomessa vesilain voimaantulon myötä 1960-luvun alussa. Ympäristönsuojelu käsitteenä nousi yleiseen tietoisuuteen ekologisena kysymyksenä 1962 Rachel Carsonin kirjan ”Äänetön kevät” myötä, kun kirjassa kuvataan torjunta-aineiden rikastumista luonnon ravintoketjuihin. Ympäristönsuojelu kiteytyi virallisesti omaksi kokonaisuudekseen YK:n järjestämässä Tukholman ympäristön ja kehityksen konferenssissa vuonna 1972.

Helsingissä oli jo aloitettu 1960-luvulla vesilain myötä määrätietoinen ja tuloksellinen työ jätevedenpuhdistuksen kehittämiseksi. Rakennusviraston vesiensuojelulaboratorio teki Helsingin jätevesien ensimmäisen johtamisluvan edellyttämät laajat vesistön perusselvitykset. Vesilautakunta toimi kunnallisena vesiviranomaisena vuoteen 1983 asti, minkä jälkeen sen tehtävät siirtyivät ympäristönsuojelulautakunnalle.

Kuntatason ympäristönsuojelutyön järjestelmällinen kehittäminen alkoi Suomessa ympäristöministeriön perustamisen jälkeen vuonna 1983. Sen jälkeen paneuduttiin ympäristönsuojelun aluehallinnon ja paikall-

lighet att fästa stor uppmärksamhet vid kommunal hälsovård för individer. Miljöhälsovården blev tämligen överskuggad av sjukvårdsväsendet, men fick större uppmärksamhet på 1970- och 1980-talet på grund av de ökande miljöhälsoriskerna. Anslutningen till EU år 1995 medförde mer detaljerade bestämmelser i hälsovårdslagen, livsmedelslagen och hygienlagen.

Det kommunala miljöårsarbetet blir lagstadgat

”Avfallsvatten må ej så utkastas eller avledas, ej heller avfall å sådan plats uppläggas, att granne eller annan nära boende därigenom tillskyndas olägenhet”. Detta bestäms i lagen angående vissa grannelagsförhållanden från 1920 och som ännu är i kraft – tidig miljömedvetenhet!

Den vattenlag som trädde i kraft i början av 1960-talet kan emellertid ses som det verkliga startskottet för miljöården i Finland. Miljöårdsbegreppet och ekologisk fråga trängde in i det allmänna medvetandet år 1962 med Rachel Carsons bok ”Tyst vår”, som beskriver hur bekämpningsgiften anrikas i naturens näringskedjor. Under FN-konferensen om miljö och utveckling i Stockholm år 1972 blev begreppet miljöårdsarbete kristalliserat till en egen officiell helhet.

I Helsingfors hade man redan med vattenlagen på 1960-talet inlett ett målmedvetet och resultatgivande arbete för att utveckla reningsmetoderna för avfallsvatten. Byggnadskontorets vattenvårdslaboratorium utförde de omfattande grundläggande undersökningar av avloppsvattnet i Helsingfors som krävdes för stadens första ledningstillstånd. Vattennämnden verkade såsom officiell vattenmyndighet fram till år 1983, varefter dess uppgifter övertogs av Miljöårsnämnden.

Efter att Miljöministeriet grundades år 1983 inleddes en systematisk utveckling av det kommunala miljöårsarbetet i Finland. Därefter började man arbeta för att utveckla en miljöårsförvaltning på regional och lokal nivå. Den regionala vattenförvaltningen blev

lishallinnon kehittämiseen. Aluehallinnossa vesihal- linnosta kehittyi nykyiset alueelliset ympäristökeskuk- set. Paikallishallinnossa päätöksenteko tiivistyi kun- nallisen ympäristönsuojelulautakunnan aseman ympä- rille.

Ympäristönsuojelun kunnallishallinnon tavoitteeksi asetettiin ”kunnallishallinnossa hyvin toimiva, teho- kas, kuntalaisia herkästi kuunteleva ja riittävän yhden- mukainen ja yhtenäinen ympäristönsuojelun hallinto, jonka keskeinen toimielin on ympäristönsuojelulauta- kunta”.

Laki kuntien ympäristöhallinnosta (KYHL 64/86) tuli voimaan 1.10.1986. Laki edellytti, että kaikkiin yli 3 000 asukkaan kuntiin perustettiin ympäristönsuoje- lulautakunnat. Tätä lakia on pidetty maailmanlaajui- sestikin merkittävänä ekologisten ympäristönsuojelu- asioiden edistäjänä paikallistasolla, ongelmien synty- paikoilla. Suomalaisen vaatimattomuuden osana sitä ei kuitenkaan ole liiaksi markkinoitu kansainvälisesti, kuten ei kuntien roolia yleensääkään.

Monessa kunnassa oli toiminut jo ennen tätä vapaa- ehtoisia lautakuntia. Näin myös Helsingissä, jossa kau- punginhallitus asetti vuonna 1971 pysyvän ympäris- tönsuojeluneuvottelukunnan, sille palkattiin sihteeri kaupunginkans- liaan. Neuvottelukunta laati mm. puidensuojeluohjeet (1972), joita jaettiin laajalti myös kaupungin ulkopuolelle. 1980-luvun alussa laadittiin ensimmäiset ympäristö- poliittiset toimintaohjelmat eri osa- alueille: vesi, ilma, melu, jät- teet ja luonnonvarat.

dagens regionala miljöcentraler. På lokal nivå samla- des beslutsfattandet kring den kommunala miljövårds- nämnden.

Miljövärdsmålsättningen på kommunal nivå var en välfungerande och effektiv miljövärdsförvaltning som uppmärksam lyssnar till invånarna och är tillräckligt rättvis och kontinuerlig, och vars centrala organ är miljövärdsnämnden.

Lagen om kommunernas miljövärdsförvaltning (LKMF 64/86) trädde i kraft 1.10.1986. Lagen förut- satte instiftandet av miljövärdsnämnder i alla kommu- ner vars befolkning överskrider 3000 invånare. Lagen har t.o.m. på världsnivå setts som en viktig faktor i främjandet av ekologiska miljövärdfrågor på lokal- planet, där problemen ursprungligen uppstår. På grund av typisk finländsk anspråkslöshet har dock varken la- gen, eller kommunernas roll överlag för den delen, förts fram i nämnvärd grad utomlands.

Före lagen trädde i kraft hade det redan funnits fri- villiga nämnder i många kommuner. Så ock i Helsing- fors, vars stadsstyrelse tillsatte en permanent miljö- värd delegation år 1971, och anställde en sekreterare för denna vid Stadskansliet. Delegationen upprättade

bl.a. anvisningar för skydd av träd (1972), vilka utdelades rätt omfat- tande också utanför stadens områ- de. I början av 1980-talet uppgjor- des de första miljöpolitiska verk- samhetsprogrammen för de olika delområdena: vatten, luft, buller, avfall och naturresurser.

Ekologia ja ekonomia yhdessä

ympäristönsuojelutoimisto perustetaan talous- ja suunnitteluosastoon

Kaupunginvaltuusto perusti Helsinkiin vapaaehtoisen ympäristönsuojelulautakunnan vuonna 1984. Se muutui lakisääteiseksi vuonna 1986. Samana vuonna 1.10. perustettiin ympäristönsuojelutoimisto kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosastoon. Ensimmäiset ympäristöpolitiikan tavoitteet hyväksyttiin valtuustossa vuonna 1985 osaksi kaupungin kuntasuunnitelmaa vuosille 1986–1990.

Ympäristönsuojelutoimistossa oli aluksi kolme henkilöä ja kanslia hoiti lautakunnan sihteeritehtävät.

Toimisto valmisteli lautakunnan käsittelyyn menevät asiat sekä hoiti mm. ilmansuojelu-, jätehuolto- ja meluntorjuntalain sekä muut lakisääteiset ympäristönsuojelutehtävät. Ympäristö- ja luontovalistusta kehitettiin ja Harakan luontokeskus Kaivopuiston edustalla avattiin yleisölle 1989.

Yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa valmistettiin ensimmäinen kokonaisvaltainen ympäristönsuojelun tavoiteohjelma vuosille 1990–94. Valtuusto hyväksyi ohjelman yleistavoitteet seuraaville osa-alueille: ilmansuojelu, meluntorjunta, luonto, luonnonvarojen hoito ja käyttö, virkistysalueiden turvaaminen, maankäyttö ja kaupunkirakenteen kehittäminen, ympäristökasvatus -valistus- ja -tutkimus sekä ympäristönsuojelu hallinnon kehittäminen. Kansliasta oli hyvät edellytykset sisään rakentaa ympäristönsuojelu kaiken päätöksenteon osaksi. Ympäristönsuojeluohjelma oli oiva yhteistyöasiakirja ympäristönsuojelun kehittämisessä.

Ohjelmien lähtökohtatiedoiksi laadittiin joka toinen vuosi ”katsaus ympäristön tilaan”, jossa arvioitiin ympäristöön vaikuttavia

Ekologi och ekonomi slås samman

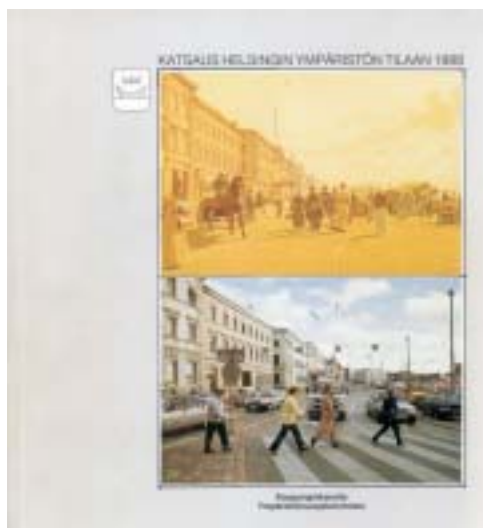
Miljövårdskontoret grundas på ekonomi- och planeringsavdelningen

År 1984 grundade stadsfullmäktige en frivillig miljövårdsnämnd för Helsingfors. År 1986 blev nämnden lagstadgad. Den 1 oktober samma år grundades Miljövårdskontoret vid Stadskansliets ekonomi- och planeringsavdelning. De första miljöpolitiska målsättningarna godkändes av fullmäktige år 1985, inom ramen för stadens kommunala planering för 1986–1990.

Till en början arbetade tre personer på Miljövårdskontoret, och nämndens sekreterararbete sköttes av kansliet. Miljövårdskontoret utarbetade ärenden för behandling vid nämnden, och skötte de miljövårdsuppgifter som bestämdes av bl.a. luftvårds-, avfallshanterings- och bullerbekämpningslagen samt av andra lagstadgade bestämmelser. Man arbetade för att utveckla miljö- och naturmedvetenheten, och år 1989 öppnades Stora Röntans Naturcentrum vid Brunnsparken.

Det första heltäckande målprogrammet för miljövårdsfrågor utarbetades i samarbete med de övriga förvaltningsnämnderna. Programmet omfattade perioden 1990–1994, och följande generella målsättningsområden blev godkända av fullmäktige: luftvård, bullerbekämpning, natur, utnyttjande och vård av naturresurser, trygghet av rekreationsområden, utveckling av jordansvändning och stadsstruktur och uppfostran, upplysning och forskning i naturfrågor samt utveckling av miljövårdsförvaltningen. Kansliet gav goda förutsättningar att integrera miljövårdsfrågorna i samtliga beslutsprocesser. Miljövårdsprogrammet utgjorde ett ypperligt samarbetsdokument för utvecklande av miljövårdsarbetet.

Vart annat år utarbetades en ”miljööversikt” som innehöll en utvärdering av de olika faktorer

tekijöitä. Toimistossa oli vuonna 1989 16 työntekijää. Vuonna 1990 kaupunginkanslian ympäristönsuojelutoimisto yhdistettiin terveysviraston valvontaosaston kanssa.

Uusi Ympäristökeskus perustettiin vuonna 1991

Ympäristökeskuksen toiminta perustuu lainsäädännössä kunnille määrättyihin tehtäviin, tukeaan ympäristölaboratorio ja hallintoyksikkö. Keskuksessa on 2006 noin 180 työntekijää. Valtaosa tehtävistä perustuu erityislakeihin, joissa on määritelty kunnalle kuuluvia ympäristöterveydenhuollon sekä ympäristönsuojelun lupa- ja valvontatehtäviä. Ympäristönsuojelun yleistehtävät, yleinen ympäristönsuojelun edistäminen, ympäristövalistus ja ympäristön tilan seuranta perustuvat lakiin kuntien ympäristönsuojeluhallinnosta.

Kunnan ympäristösuojeluviranomaisen tehtävien määrällistä kehitystä Suomessa on tarkasteltu kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain voimassaoloaikana olleiden säädösten määrän perusteella. Tällä perusteella tehtävien määrä on vuosina 1986–2002 lisääntynyt noin yhdeksänkertaiseksi. Yleiset ympäristönsuojelun edistämistehtävät ovat yleensä kunnissa jääneet vähemmälle huomioille lupaja valvonta-asioiden rinnalla. Helsingissä on kuitenkin myös panostettu myös yleiseen ympäristönsuojelun edistämiseen ja ympäristönsuojelutietoisuuden lisäämiseen mm. järjestämällä kuntalaisille opastettuja luontoretkeä, perustamalla Helsingin kierrätyskeskus (1990) ja Harakan luontokeskus (1989), ja laatimalla ympäristö-oppaita kuntalaisille.

Kestävä kehitys ja globaalit ympäristöhaasteet esiin

Toiseen (1994–1998) ja kolmanteen (1999–2002) ympäristöohjelmaan kytkettiin paikallisten haasteiden lisäksi YK:n Rio de Janeiron ympäristökokouksen

som påverkar miljön, och som tjänade som grundinformation för programmen.

År 1989 hade kontoret 16 anställda. År 1990 anslöts Stadskansliets miljövårdskontor till Hälsovårdsverkets övervakningsavdelning.

Helsingfors stads nya miljöcentral grundades år 1991

Miljöcentralen sköter uppgifter som genom lag stadgats för kommunerna, med hjälp av ett miljölaboratorium och en förvaltningsenhet. År 2006 är antalet anställda vid centralen ca. 180. Största delen av centralens uppgifter härstammar från speciallagar, i vilka kommunens tillstånds- och övervakningsskyldigheter i fråga om miljöhälsovård och miljövärd bestäms. Lagen om kommunernas miljövärdförvaltning innehåller närmare bestämmelser kring det generella miljövärdarbetet, det allmänna främjandet av miljövärdfrågor, miljöupplysningsarbetet samt uppföljningsskyldigheten kring miljöförhållandena.

De kommunala miljövärdmyndigheternas arbetsbördas utveckling har granskats utgående från hur många bestämmelser som varit i kraft under lagen om kommunernas miljövärdförvaltning. Ur detta perspektiv kan man konstatera att arbetsvolymen ungefär fördubblats under perioden 1986–2002. I kommunerna har det allmänna arbetet för miljövärdfrämjande vanligtvis blivit överskuggat av tillstånds- och övervakningsfrågor. I Helsingfors har det dock satsats också på allmänt främjande av miljövärd och miljömedvetenhet, bl.a. genom att erbjuda guide naturutflykter åt kommunens invånare, genom grundandet av Helsingfors återvinningscentral (1990) och av Stora Röntans Naturcentrum (1989), och genom att utge miljöguider.

Hållbar utveckling och globala miljöutmaningar läggs fram

Miljöprogram nummer två (1994–1998) och nummer tre (1999–2002) fortsatte att behandla lokala miljöfrå-

(1992) globaalit ympäristöhaasteet: ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen Helsingin omiksi tavoitteiksi.

Ympäristöajattelun laajeneminen kattamaan ympäristönäkökulman lisäksi yhteiskuntataloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen näkökulman on ollut haaste Rion kokouksesta lähtien. Tämä on merkinnyt myös kuntatasolla huomattavaa ajattelutavan muutosta joka huipentui vuosina 1997–2002 toteutettuun laajaan paikallisagendaprosessiin. Työn tuloksena valtuusto hyväksyi kestäväen kehityksen toimintaohjelman vuonna 2002. Sen toteuttamista konkretisoidaan Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelmalla vuosille 2005–2008, ohjelma on myös kaupungin neljäs ympäristöohjelma.

Ympäristötoimella on ollut keskeinen rooli koko kaupungin osalta ympäristönsuojelun sekä kestäväen kehityksen edistäjänä. Edistymisen riippuu ratkaisevasti siitä, millaisen painoarvon kulloinkin ympäristöasiat saavat yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Myös taloudellinen kehitys vaikuttaa voimakkaasti ympäristöasioiden painoarvoon. Talouden ollessa tiukalla esim. työllisyyttä pidetään ympäristön tilaa tärkeämpänä näkökohtana kaupunkilaisten arvomaailmassa. Asukkaiden ympäristöasenteiden on pitkään tutkittu Helsingissä. Vaikka viime vuosien keskustelussa ympäristökysymykset ovat selvästi jääneet aiempaa vähemmälle huomiolle, osoittaa seuraava taulukko niiden edelleen olevan erittäin tärkeitä suurimmalle osalle helsinkiläisiä:

Tulevaisuuden haasteena on kulutuskäyttäytymiseen vaikuttaminen ja kuluttajien, myös kaupungin omakohtaisen sitoutumisen edistäminen. Kaupungin omia tuotanto- ja kulutustapoja muuttamalla ekotehokkaiksi voitaisiin saada parempia ja kestävämpiä tuotteita ja palveluja vähemmällä materiaali- ja energia-panoksilla ja samalla myös rahaa säästäen

gor, men dessutom tog man upp de globala miljöutmaningar som fastslogs vid FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro (1992): klimatförändring och naturlig mångfald anammades som egna målsättningar för Helsingfors.

Sedan konferensen i Rio har den huvudsakliga utmaningen varit att utveckla ett bredare miljötankande som inte bara beaktar miljöperspektivet, utan också de samhällsekonomiska, sociala och kulturella synvinklarna. Detta har krävt en betydande omställning av tankesätten också på kommunal nivå, vilket kulminerade i den omfattande arbetsprocessen kring lokalagendan år 1997–2002. Som resultat av denna process godkände fullmäktige år 2002 ett program för hållbar utveckling. Detaljerna kring verkställandet av en hållbar utveckling konkretiserades i programmet för ekologisk hållbarhet 2005–2008. Detta är också stadens fjärde miljöprogram.

Miljöväsendet har för hela Helsingfors haft en central roll i främjande av miljövard och hållbar utveckling. Framstegen är starkt beroende av vilken vikt miljöfrågorna får inom samhällsdebatten och i beslutsfattandet. Också den ekonomiska utvecklingen kan ha en avgörande roll för hur miljöfrågor prioriteras. Om det går trögt för ekonomin brukar stadsborna anse att t.ex. sysselsättningen för arbetslösa är viktigare än miljöförhållandena. Invånarnas miljöattityder har länge granskats i Helsingfors. Även om miljöfrågorna under senaste år har fått tydligt mindre uppmärksamhet, kan man i tabellen se att största delen av invånarna i Helsingfors fortfarande tycker att de är mycket viktiga:

En framtidsutmaning är att påverka konsumtionsvanorna och väcka större engagemang, både bland konsumenterna och för stadens egen del. Genom att göra stadens egna produktions- och konsumtionsformer mera ekologiska kunde man få bättre och hållbarare produkter och tjänster för mindre material- och energiinsatser – och därmed också spara pengar.

Yhteiskunnallisten tavoitteiden kannatus 1989–2005

Stöd för samhälleliga målsättningar 1989–2005

Yhteiskunnalliset tavoitteet

Samhälleliga målsättningar

Erittäin tärkeänä pitävien osuus, %
Andel som anser frågan mycket viktig, %

	1989	1994	2000	2005
1. Ympäristön suojelu Miljövärd	75	66	75	70
2. Kansalaisten kulutusmahdollisuuksien lisääminen Ökade konsumtionsmöjligheter för medborgarna	3	11	13	9
3. Kulutuserojen tasoittaminen vähäosaisten välillä Utjämnung av skillnaderna i konsumtion mellan samhällsgrupper	29	30	40	38
4. Työttömyden vähentäminen Minskning av arbetslösheten	48	79	76	78

Lähde: Lankinen 2005, 15.

Källa: Lankinen 2005, 15.

Helsinki raportoi ympäristön tilasta sekä ympäristömenoista ja -tuloistaan

Yritysmailmasta liikkeelle lähtenyt kehitys ympäristöjärjestelmien ja siihen liittyen ympäristöraportoinnin kehittämiseksi on vaikuttanut kehitykseen myös kustasektorilla. Helsinki on oma-aloitteisesti laatinut jo vuodesta 2000 alkaen ympäristöraportin kunnallisten liikelaitosten oltua tiennäyttäjinä. Koko kaupungin kattavan ympäristöhallinnan kehittämiseksi on tehty työtä jo vuosia ja ympäristöasiat on nivottu yhä enemmän osaksi kaupungin talouden suunnittelua. Vuosien varrella tehty ympäristöohjelmatyö on edistänyt yhteisen näkemyksen löytämistä joka on kiteytynyt kulloinkin valtuuston hyväksymään ympäristöpolitiikkaan ja ympäristötavoitteisiin.

Helsingin ympäristön tilan kehitykseen vaikuttaa ratkaisevasti se, miten maankäytön, liikenteen ja rakennushankkeiden suunnittelussa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat. EU:n on tiukentunut ympäristövaikutusten selvittämistä ja arviointia lainsäädännöllä, mikä korostaa ympäristöasioiden huomioonottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Viime vuosituhannen lopun tiedostetut ympäristöongelmat ovat muuttuneet yhä monimutkaisemmiksi. Tieto lisääntyy kiihtyvää vauhtia ja maailmanlaajuiset ympäristökysymykset kuten ilmastomuutos asettaa

Helsingfors stad rapporterar om miljöns tillstånd och sina miljöutgifter och -inkomster

Den trend som började i företagsvärlden att utveckla miljösystem och därtill anknyttande miljörapporter har påverkat även kommunsektorn. Sedan år 2000 har Helsingfors följt de kommunala affärsverkens exempel och framställt miljörapporter på eget initiativ. Man har arbetat länge för att skapa en stadsomfattande miljöförvaltning, och miljöspörsmålen har i ökande grad integrerats i den ekonomiska planeringen. Det arbete som under årens lopp utförts i form av miljöprogram har bidragit till ett gemensamt synsätt, som kristalliseras i de olika miljöpolitiker och -målsättningar som godkänns av fullmäktige.

Miljöutvecklingen i Helsingfors avgörs av hur miljöhänsynen uppmärksammas i planeringsarbetet kring jord användning, trafik och byggnadsprojekt. EU har också inneburit en skärpning av förpliktelserna till utredningar och värderingar av miljöeffekter. Detta ger miljöfrågorna en ännu viktigare roll i planeringsarbetet och i beslutsprocesserna.

De miljöproblem som blev tydliga i slutet av förra seklet har blivit allt mer komplicerade. Informationsvolymen växer allt snabbare och nya krav ställs också på kommunerna som följd av de världsomfattande miljöproblemen, som t.ex. klimatförändringen. Rivningen

uusia haasteita myös kuntatasolle. Myllypuron 11 kerrostalon purku entisen kaatopaikan päältä voisi opettaa ennakoimaan ympäristöriskit. Samalla tulee varautua jo syntyneiden ympäristöhaittojen korjaamiseen vaikka vauriot eivät ehkä näy tai haise kuten naapuruussuhdelain säätämisen aikaan.

av 11 höghus som var byggda på en före detta avstjäpningsplats i Kvarnbäcken kan vara en värdefull läxa om vikten av att förutspå miljörisker. Samtidigt bör beredskapen finnas att åtgärda redan befintliga miljöskador, även om dessa kanske inte syns eller känns i näsan såsom på grannelagslagens tid.

Kirjallisuus ja lähteet: | Litteratur och källor:

Helsingin ympäristöhistoriasta lähemmin esim. seuraavissa teoksissa:

Schönach Paula (2004). Saippuakuplista suojeluun Vantaanjoen ympäristöhistoriaa vuosilta 1945–1963. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2004:6.

Näkökulmia Helsingin ympäristöhistoriaan (2001) (toim.) Laakkonen Simo, Laurila Sari, Kansanen Pekka & Schulman Harry. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Muutosvastarinta murtuu, – eläköön kuntien ympäristönsuojelutyö, Helsinki 1996.

Lankinen Markku (2005). Helsinkiläisten ympäristöasenteet ja käyttäytyminen vuonna 2005, Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2005:5.

Työtä ja urheilua Malmin kentällä 1949

Arbete och sport på Malm 1949

Vesa Keskinen

Helsingissä toimi vuosina 1949–58 Mikro-Kino niminen Kommandiitti-yhtiö, joka harjoitti ”stereoskooppisten kiikarien ja kuvasarjojen valmistusta ja myyntiä.” Musta-valkoisia 35 mm stereokuva-rullia oli sekä 16 että 32 kuva-parin mittaisia.

Mikro-Kinon kuva-aiheet ovat Helsingin näkökulmasta varsin mielenkiintoisia: Eläintarhan ajot osat 1–2, Helsingin Olympialaiset 1–6, Kierämme Helsinkiä 1–2, Autolla läpi Suomen 1–3. ”Työtä ja urheilua lentokentällä” filmi vuodelta 1949 sukeltaa Malmin kentälle ja konehalleihin.

Filmejä myytiin valokuvaus- ja paperikaupoissa ja yrityksen myymälässä Rauhankadulla. Filmilaatikossa ja filmin viimeisessä ruudussa lukee: ”Uusia filmejä ilmestyy jatkuvasti.” Tiedossani on 50 Mikro-Kino nimikettä. Myöhemmin yritys toimi nimillä Oy Makino ja Takuuvalmiste Oy. Niiden tuotannossa oli mm. suosittu säästölippaat, joissa oli filmi, jota pääsi katselemaan ruutu ruudulta aina kolikon pudottamisen jälkeen.

Edellä mainittujen yritysten omistaja oli aikansa ”Pelle Peloton” Levi Hellberg, joka lensi itsekin. Mal-

Mikro-Kino -katselulaitteet tehtiin käsityönä, jokainen osa oli omatekoinen (linssit, jouset). Bakeliittiset kuoret prässättiin kuumentamalla bakeliittijauheesta. Katselulaite on kopio amerikkalaisesta 30-luvun Tru-Vue-laitteesta.

Mikro-Kinos stereoskop gjordes som handarbete in i varje detalj (linser, fjädrar). Bakelitskalen gjordes genom hetta upp bakelitpulver. Stereoskopet är en kopia av amerikanska Tru-Vue från 30-talet.

Åren 1949–58 verkade i Helsingfors kommanditbolaget Mikro-Kino, som bedrev tillverkning och försäljning av stereoskopiska kikare och bildserier. Både 16 och 32 bildpars svartvita 35 mm stereobildrullar ingick i sortimentet.

Mikro-Kinos bildmotiv är mycket intressanta för sentida helsingforsforskare. Djurgårdsloppet 1-2, Olympiska Spelen i Helsingfors 1-6, Rundtur i Helsingfors 1-2, Med bil genom Finland 1-3. Filmen ”Työtä ja urheilua lentokentällä” (arbete och sport på flygplatsen) anno

1949 gör en djupdykning vid Malms flygplats och hangarer.

Filmer såldes i fotoaffärer och pappershandlar och i företagets egen butik på Fredsgatan. På filmlådan och den sista bilden av filmen påminns man om att nya filmer hela tiden utges. Idag känner vi till 50 Mikro-Kino-titlar. Sedermera verkade företaget under namnen Makino Oy Ab och Takuuvalmiste Oy Ab. De tillverkade bl.a. de populära sparbössorna med en film som man fick titta på ruta för ruta varje gång man satte in en slant.

min kenttä koitui myös hänen kohtalokseen – hänen ohjaamansa Grumman 44 Vidgeon kone tuhoutui nousuun lähdössä 28.6.1968. Hellberg kuoli ja kolme henkilöä loukkaantui. Levi Hellberg kuvasi monet Mikro-Kinon filmeistä.

Ägaren till dessa företag var Levi Hellberg, en orädd man som också var flygamatör. Malms flygfält blev hans öde – den 28.6.1968 störtade det Grumman 44 Vidgeon som han just skulle lämna med. Hellberg dog och tre personer skadades. Levi Hellberg tog många av Mikro-Kinos filmer.

Ohessa on näytteitä Malmi-filmiltä. Kuvien tunnistuksessa on auttanut lentokapteeni Kari Heikkala, joka työskenteli Kar-Airin ja Finnairin palveluksessa vuodesta 1957 vuoteen 1992. Hän lentää edelleen kuvissa näkyvällä DC-3:lla (OH-LCH). Kuvien skannauksen ja jälkikäsitteilyn kuvarullalta on tehnyt Seppo Sarkkinen

Här följer några glimtar från filmen om Malm. Hjälpt med identifieringen av bilderna har vi fått av flygkapten Kari Heikkala, som arbetade för Kar-Air och Finnair från år 1957 till 1992. Han flyger fortfarande själv den DC-3:a (OH-LCH) som syns på bilderna. Med skannandet och behandlingen av bilderna har vi fått hjälp av Seppo Sarkkinen.

DC-3 ja sen ohjaaja.
DC-3 och dess förare.
Aeron DC-3 kone takasektorista ja etualalla todennäköisesti lentokapteeni Helge Laitinen.
Aeros DC-3:a från aktersektionen och i förgrunden troligen flygkapten Helge Laitinen.

Kahdessa tunnissa lukholmaan.
På två timmar till Stockholm.
DC-3 lähdössä rullaamaan
DC-3:a på väg att starta.

Huolto ja korjaustyötä hallissa.
Service och reparationsarbete i hallen.

DC-3 ja OH-PXA:n peräsin. Tämä kone näkyy kokonaan kuvassa Purjelentokone Grunau Baby II A.
En DC-3:a och rodret från OH-PXA, som syns helt och hållet på en senare bild.

Vanhat, uskolliset Junkers -52.
Gamla, trogna Junkers -52.

OH-LAM ja OH-LAO varastoituna kentän laitaa poistettuina.
OH-LAM och OH-LAO avlagda vid fältets kant.

Karhumäen tilauskone de Havilland DH-89-A.
Karhumäen taximaskin de Havilland DH-89-A.

Etuallalla todennäköisesti Malmin lentoaseman tullivirkailija I förgrunden troligen en av tulltjänstemännen vid Malms flygfält.

Sunnuntailentäjiä.
Söndagsflygare.

Kuvassa Taylor Cub kone.
Ett plan av typ Taylor Cub.

Purjelentokone Grunau Baby II-A
Segelflygplanet Grunau Baby II-A

Kyseessä on purjekoneesta tehty moottorikone OH-PXA. Tämä "viritelmä" on nähtävissä Suomen Ilmailumuseossa Helsingin lentoaseman alueella.
OH-PXA, ett segelflygplan ombyggt till flygmaskin. Detta konststycke kan påses vid flygmuseet vid Malms flygfält.

Englantilainen amfibio Short.
Engelaka amfibio-maskinen Short.

Tämän kuvan avulla Kari Heikkala ajoitti filmin tekovuodeksi 1949. Kone tuli Malmille 5.10. ja käytyään Valkeakoskella poistui maasta 8.10.49. Etualalla Levi Hellbergin harmaa kaksiovinen Pachard

Med hjälp av denna bild kom Kari Heikkala fram till att filmen gjorts 1949. Planet kom till Malm den 5.10. och lämnade Finland sedan det besökt Valkeakoski den 8.10.49. I förgrunden Levi Hellbergs grå tvåörrars Pachard.

Neli-palkkainen "piratinkone" KZ-IV.
Fyra-platsiga taximaskinen KZ-IV.

Kone tanskalaisvalmisteinen.
Dansk tillverkat fyra platsers taxifylg.

Litö-lentokone Harakka II.
Glidplanet Harakka II.

Helsingin tilastollinen vuosikirja 100 vuotta

Tilastotiedot Helsingistä koottiin ensimmäistä kertaa vuosikirjaksi julkaisuun ”Statistisk Årsbok för Helsingfors stad 1905 – Helsingin kaupungin Tilastollinen Vuosikirja 1905”. Esipuhe kertoo:

Kokouksessa lokakuun 17 p:nä 1907 Rahatoimikamari päätti, että ”Kertomuksia Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta” liitetty tilastolliset taulut erotettaisiin erinäiseksi kaksikieliseksi ”Helsingin kaupungin Tilastollinen Vuosikirja” -nimiseksi julkaisuksi.

Esillä oleva teos on mainitun vuosikirjan ensimmäinen vuosikerta, koskien vuotta 1905 ja on sekä sisällykseltä että suunnitelmalta pääasiassa yhtäläinen kuin vuoden 1904 ja edellisvuosien kunnalliskertomuksen taululiitteet.

Vuoden 1906 vuosikirja on laadittu ja painettu esillä olevan vuosikerran yhteydessä, jonka johdosta se valmistuu jo ennen tämän vuoden loppua.

Helsingin Rahatoimikamari marraskuun 26 p:nä 1908.

H. Hedlund

Vuoden 1905 vuosikirjan sisältö on osin samaa, osin erilaista kuin nykyisin. Silloinen 93 217 asukkaan Helsinki oli alueeltaankin pienempi kaupunki kuin nykyinen, 561 000 asukkaan Suomen ainoa metropoli. Pienemmästä kaupungista voitiin julkaista tarkempaa tietoa, mutta myös tietotarpeet ja tilastointikäytännöt ovat sadan vuoden aikana muuttuneet. Muutokset yhteiskunnassa ovat vaatineet muutoksia tilastoihin.

Statistisk Årsbok för Helsingfors stad 100 år

Statistik om Helsingfors samlades för första gången i ”Statistisk Årsbok för Helsingfors stad 1905 - Helsingin kaupungin Tilastollinen Vuosikirja 1905”. Förordet förtäljer:

”Vid sammanträde den 17 oktober 1907 beslöt Brätselkammaren, att de statistiska tabeller, som åtföljt ’Berättelserna angående Helsingfors stads kommunalförvaltning’ skulle afskiljas till en särskild tvåspråkig publikation, benämnd ’Statistisk Årsbok för Helsingfors stad’.

Föreliggande arbete utgör den första årgången af nämnda årsbok, afseende år 1905, och ansluter sig såväl till innehåll som uppställning i hufvudsak till tabellbilagorna i kommunalberättelsen för år 1904 och tidigare år. ...

Årsboken för år 1906 har utarbetats och tryckts i omedelbar anslutning till föreliggande årgång och utkommer på grund däraf redan innan detta års utgång.

Helsingfors Brätselkammare den 26 november 1908.

H. Hedlund”

Innehållet i denna stadens första statistiska årsbok är delvis detsamma delvis ett annat än i dagens. På den tiden hade staden 93 217 invånare och en klart mindre areal än vår tids finländska metropol med 561 000 invånare. Noggrannare uppgifter kunde utges om en mindre stad, men även informationsbehoven och statistikföringen har förändrats på hundra år. Förändringar i samhället har krävt förändringar i statistiken. Trots

Vuosikirjan koko on muutoksista huolimatta säilynyt samana koko sadan vuoden ajan, paksuus kylläkin on hiukan vaihdellut.

Ensimmäinen vuosikirja sisälsi 238 taulua. Nykyisin vuosikirjana julkaistaan 264 Helsinkiä koskevaa taulukkoa ja lisäksi pohjoismaiden suuria kaupunkeja sekä Baltiaa ja Pietaria koskevat taulukko-osiot. Sisällysluetteloiden pääkohtia vertaamalla saa yleiskäsityksen tapahtuneesta kehityksestä.

Sisällys 1905	Sisällys 2005
Lämpömäärä. Ilmanlaatu ym.	Alue ja ympäristö
Ala. Tontit. Laiturit. Kadut. Viemärikanavat.	
Asunto-, rakennus- ja vuokraolot.	Asuminen
Väestö	Väestö Väestön määrä ja rakenne
Väestönmuutokset	Väestönmuutokset
Sairaanhoito	
Terveystoimi	Terveystoimi
Opetustoimi. Kirjastot ja lukusalit.	Koulutus
Vaivaishoito	Sosiaalitoimi
Oikeus- ja poliisitoimi.	Oikeuslaitos ja yleinen turvallisuus
Palosammutustoimi. Valaistustoimi.	
Vesijohto.	Energia- ja vesihuolto
Teollisuus. Kauppa ja merenkulku.	Elinkeinotoiminta
Kululaitokset. Posti. Sähkösanomalaite. Telefoni.	Liikenne
Luottolaitokset. Vekseliprotellit. Arvopaperipörssi.	
Ruokatarvaimien hinnat. Työpalkat. Työnvälitys.	Työmarkkinat
Väkiainatavaraisten kulutus. Paloviinavarojen jako.	
Yleiset vaalit. Äänioikeusolot.	Vaalit
Verotus	Tulot ja kulutus
Kunnallistalous.	Kunnallistalous ja kaupungin henkilöstö
	Kulttuuri ja vapaa-aika

förändringar har årsbokens format hållits oförändrat till höjd och bredd under alla dessa år, men tjockleken har dock varierat i någon mån.

Den första årsboken innehöll 238 tabeller. Dagens årsbok innehåller 264 tabeller om Helsingfors samt tabellavsnitt om de största städerna i Skandinavien och om Baltikum och S:t Petersburg. Vi får en allmän uppfattning om den utveckling som skett om vi jämför huvudpunkterna i innehållsförteckningen.

Innehåll 1905	Innehåll 2005
Temperatur. Väderlek mm.	Område och miljö
Areal. Tomter. Kajer. Gator. Afloppskanaler	
Bostads-, byggnads- och hyresförhållanden	Boende
Befolkning	Befolkning Folkmängd och befolkningsstruktur
Folkmängdsförändringar	Befolkningsförändringar
Sjukvården	
Häsovården	Häsovården
Undervisningsväsendet. Bibliotek och läsesalar	Utbildning
Fattigvården	Socialväsendet
Rätts- och polisväsendet	Rättsväsen och allmän säkerhet
Brandväsendet Belysningsväsendet	
Vattenledningen	Energi- och vattenförsörjning
Industri. Handel och sjöfart	Näringsverksamheten
Kommunikationer. Post. Telegraf. Telefon	Samfärdsel
Kreditanstalter. Væxelpotester. Fondbörs	
Lifsmedelpris. Arbetslöner. Arbetsförmedling	Arbetsmarknaden
Sprittförbrukning. Brännvinsmedlens fördelning.	
Allmänna val. Röstrettsförhållanden.	Val
Beskattning	Inkomst och konsumtion
Finanser	Stadens ekonomi och personal
	Kultur och fritid

Monen tilastotiedon kohdalla saa sadan vuoden ta-
kaista tarkkuutta kadehtia, vaikka välillä vähän myös
hymyilyttää. Tilastojen kuvaamat muutokset saavat
suuremman merkityksen kun ne esitetään sadan vuo-
den perspektiivissä ja yksittäisen ilmiön tarkastelun
kautta avautuu näkymä muutoksista kaupungissa, suo-
malaisessa yhteiskunnassa ja jopa globaaleissa
rakenteissa.

Tieto ja tiedonvälitys muuttuvat, connecting peo-
ple! Nykyisin saamme vuosikirjasta tietää, että kiinteitä
puhelinliittymiä oli koko maassa 2, 4 miljoonaa, 45,6
liittymää 100 asukasta kohti. Matkapuhelimia oli 5
miljoonaa, 95,5 puhelinta 100 asukasta kohti. Alueit-
taisia tietoja ei liiketalaisuuden vuoksi ilmoiteta.

Vuonna 1905 Helsingin Telefoniyhdistyksellä oli
1 524 jäsentä ja 3 375 vuokratilaa. Puhelinkeskus-
teluja vuoden aikana oli 13 623 899 eli keskimäärin
konetta kohti 6,9 keskustelua päivässä. Vuoden vilk-
kaimpana päivänä kaupunkilaiset kävivät 52 402 kes-
kustelua ja vilkkaimpana yönä 6 315 keskustelua. Eri-
tyisen paljon puhuttiin toukokuussa, keskimäärin 8,48
keskustelua päivää ja konetta kohti. Mitkähän silloin
olivat yleisimmät vuorosanat? Eivät ainakaan nykyi-
set: Missäs oot – metrossa – nähdään Itiksessä – joo, 9
minsaa.

Tämän vuosisadan viidestä ensimmäisestä vuodes-
ta neljä oli viime vuosisadan ensimmäisiä vuosia läm-
pimämpiä. Vain vuosi 2003 oli keskilämpötilaltaan
0,14 astetta vuotta 1903 kylmempi. Vuoden 1905 kes-
kilämpötila oli 5,03 astetta, vuoden 2005 vuorostaan
6,6 astetta. Sadassa vuodessa tuntuu Helsingin ilma
lämmenneen, ainakin vuosikirjan tilastojen mukaan.

Viime vuosisadan alkuvuosina syntyneen pojan
keskimääräinen jäljellä oleva elinaika oli 45,3 vuotta,
tytön 48,1 vuotta. Vuoden 1905 vuosikirjan mukaan
keskimääräinen elämän pituus vuosina 1896–1902
kuolleilla oli 50 vuotta 2 kuukautta ja kolme päivää.
Keuhkotautiin oli kuollut 29 prosenttia kaikista ja hei-
dän elämänsä keskimääräinen pituus oli 38 vuotta 5
kuukautta ja 17 päivää.

På många punkter får man idag avundas den nog-
grannhet som statistiken för hundra år sedan uppvisar –
och ibland också dra på munnen. De förändringar sta-
tistiken beskriver får en större betydelse då de fram-
ställs i hundraårsperspektiv, och förändringar i vissa
karakteristika visar på förändringar i staden, det fin-
ländska samhället och rentav i de globala strukturerna.

Information och informationsöverföring förändras,
connecting people! I dagens årsbok läser vi att det
finns 2,4 miljoner fasta telefonabonnemang i landet,
dvs. 45,6 på 100 invånare. Samtidigt finns det 5 miljo-
ner mobiltelefoner, dvs. 95,5 telefoner på 100 invåna-
re. Uppgifter områdesvis betraktas av operatörerna
som affärshemligheter och uppges inte.

År 1905 hade Helsingfors Telefonförening 1 523
medlemmar och 3 375 hyresabonnenter. Antalet sam-
tal per år uppgick till 13 623 899, dvs. i medeltal 6,9
samtal per telefon och dag. Under årets livligaste dag
slogs 52 402 samtal och den livligaste natten 6 315. I
synnerhet i maj pratades det friskt, med 8,48 samtal per
telefon per dag. Vad kan de vanligaste samtalsfraserna
då ha varit? Åtminstone de ”Var är du? – i metron – vi
ses på Stockis – okej, 9 minuter.”

Fyra av de fem första åren detta århundrade har va-
rit varmare än motsvarande år för hundra år sedan.
Bara 2003 var det 0,14 grader kallare än år 1903. Me-
deltemperaturen i Helsingfors år 1905 var 5,03, mot
6,6 år 2005. Att döma av denna statistik har det blivit
varmare i Helsingfors på de sista hundra åren.

I början av 1900-talet var den genomsnittliga för-
väntade livslängden för nyfödda gossebarn i Helsing-
fors 45,3 år, för flickebarn 48,1 år. Årsboken för år
1905 visar också att den genomsnittliga livslängden
bland dem som avlidit i Helsingfors åren 1896–1902
var 50 år, två månader och tre dagar. 29 procent av alla
hade dött i tuberkulos, och deras liv hade räckt i ge-
nomsnitt i 38 år, 5 månader och 17 dagar. Manliga
ståndspersoner levde i genomsnitt 54 år, 1 månad och
23 dagar, kvinnliga 60 år, 10 månader och 6 dagar, me-
dan manliga inomhusarbetare levde i snitt 41 år, 7

Miespuolisen säätyhenkilön keskimääräinen elämänpituus oli 54 vuotta 1 kuukausi ja 23 päivää kun sisätyömiehen elämä kesti keskimäärin vain 41 vuotta 7 kuukautta ja 28 päivää. Naispuolisen säätyhenkilön keskimääräinen elämän pituus oli 60 vuotta 10 kuukautta ja 6 päivää ja työläisnaisen 50 vuotta 6 kuukautta ja 4 päivää.

Vuosina 2001–2004 syntyneen pojan keskimääräinen jäljellä oleva elinaika oli 74,06 vuotta ja tytön 80,86 vuotta. Sadassa vuodessa helsinkiläispojan elämä on pidentynyt keskimäärin 28,76 vuodella. Helsinkiläisen tytön odotettavissa olevien elinvuosien määrä on kasvanut vielä enemmän, keskimäärin 32,76 vuodella.

Elinajanodotteen sadan vuoden kehityksessä näkyy Helsingin kasvu suurkaupungiksi kaikkine suurkaupungin rasitteineen. Kun viime vuosisadan alussa syntyneen elinajanodote oli likipitään sama Helsingissä ja koko maassa, on nyt syntyvän helsinkiläisen keskimääräinen jäljellä oleva elinaika noin vuoden lyhyempi kuin keskimääräisen suomalaisen.

Sini Askelo

Helsingin pitkistä tilastotietotraditiosta on tehty historia-tilastojulkaisu "Helsinki tilastoina 1800-luvulta nykypäivään" (Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2000:15).

månader och 28 dagar och kvinnliga 50 år, 6 månader och 4 dagar.

Åren 2001–2004 var den genomsnittliga förväntade livslängden för nyfödda pojkar 74,06 och dito flickor 80,86 år. På hundra år har alltså en pojkarnas sannolika livslängd förlängts med 28,76 år i snitt, och flickornas med rentav 32,76 år.

Utvecklingen i den förväntade livslängden under ett sekel avspeglar också Helsingfors utveckling till en storstad och de påfrestningar det innebär. För hundra år sedan var den förväntade livslängden så gott som den samma i Helsingfors och andra landsändor, men idag har helsingforsborna ett år kortare förväntad livslängd.

Sini Askelo

En statistisk publikation som visar Helsingfors stads långa anor inom statistiken finns utgiven i Helsingfors stads faktabibliotekets statistik (2000:15, "Helsinki tilastoina 1800-luvulta nykypäivään")

Sivistyksen voimalla

Suomalaisuuden esitaistelijan ja modernin yhteiskuntarakenteen kehittäjän J. V. Snellmanin (1806–1881) elämäkerta vie lukijansa suomalaisen kansakunnan juurille. Teos kuvaa elävästi sitä, miten usko sivistyksen voimaan herätti kansan ja muokkasi suomalaisesta identiteetistä pysyvän tulevaisuuden menestystekijän.

Suomen suuriruhtinaskunnan puitteissa Snellmanin elämä ajassa ja suhteessaan aikalaisiinsa on loistava näköalaikkuna seurata kansakunnan herätystyötä. Paljon kotimaassa ja ulkomailla liikkunut sekä monessa roolissa elänyt näkijä, julistaja ja toimija laajoine verkostoineen piirtää tarkan kuvan yksittäisen ihmisen vakaumuksen voimasta itsevaltaisesti johdetussa keisarikunnassa.

Tieteellis-kriittisten koottujen teosten tarkka hallinta yhdessä perinpohjaisen lähdetutkimuksen kanssa on tuottanut tuoreen ja runsaan analyysin 1800-luvun ajasta ja hengestä. Snellmanilaisen sivistysaatteen myöhempi vastaanotto laajentaa tarkastelun koko 200 vuoden ajalle.

Kirjoittaja on valtiotieteen tohtori ja poliittisen historian dosentti Helsingin yliopistossa. Hän on 20 vuoden ajan tutkinut Suomen suuriruhtinaskunnan historiaa ja päätoimittanut Snellmanin koottujen teosten alkuelisen tieteellis-kriittisen laitoksen ja niiden suomennoksen. Tällä hetkellä hän toimii J. V. Snellman 200 vuotta -juhlavuoden pääsihteerinä.

Raimo Savolainen
Sivistyksen voimalla
J. V. Snellmanin elämä
ISBN 951-37-4573-2
05/2006, noin 1200 sivua, sid.
69 euroa, KL 99.13
Lisätiedot: kustannustoimittaja Outi Pitkänen,
puh. 020-450 2226

Kirja julkaistaan J. V. Snellmanin päivänä 12.5.2006.

Med bildningens makt

Biografin över J.W. Snellman (1806–1881) – finskhetens förkämpe och utvecklaren av en modern samhällsstruktur i Finland – tar läsaren till den finländska nationens rötter. Verket beskriver på ett levande sätt hur tron på bildningens makt väckte folket och gjorde den finländska identiteten till en varaktig framgångsfaktor för framtiden.

Snellmans livsgärning i sin tid och i förhållande till sina samtida ger en utmärkt inblick i arbetet för en nationell väckelse och identitet. Bilden av denne visionär, förkunnare och verkare, som rört sig mycket i hemlandet och utomlands, och av det nätverk han omgav sig med, är samtidigt ett vittnesmål över den styrka en enskild individs övertygelse kan ha i ett enväldigt styrt kejsardöme.

Denna färska och rikliga analys av tiden och andan på 1800-talet är frukten av en kritisk-vetenskaplig sammanställning av Snellmans samlade verk och ett grundligt källstudium. Analysen av det snellmanska bildningsidealets mottagande utsträcker studien till de två sekler som gått sedan hans födelse.

Skribenten är politices doktor och docent i historia vid Helsingfors universitet. I 20 års tid har han studerat Storfurstendömet Finlands historia och varit chefredaktör för en vetenskapskritisk upplaga av Snellmans samlade verk jämte översättning till finska. För närvarande verkar han som generalsekreterare för Statsrådets kanslis projekt för J.W. Snellmans 200-årsjubileum.

Raimo Savolainen
Sivistyksen voimalla
J.W. Snellmans liv
ISBN 951-37-4573-2
05/2006, ca. 1200 sidor, inb.
69 euro, KL 99.13
Förfrågningar: förlagsredaktör Outi Pitkänen,
tel. 020 450 2226

Boken utges på Snellmansdagen, den 12.5., år 2006.

SUMMARY

**by translator
Magnus Gräsbeck**

As editor Vesa Keskinen points out in his editorial, some issues of *Kvartti*, the quarterly of Helsinki City Urban Facts, have focused on history rather than on the present day and future (see *Kvartti* 4/1997, 2/2000 and 3/2002).

This, of course, is perfectly in line with the role of Helsinki City Urban Facts, one of whose departments is the City Archives, an expert organisation in local history. And obviously, anyone who pretends to be oriented in society must be oriented in history, too.

Inspired by the 200th anniversary of J. W. Snellman, a 19th century statesman and pioneer in the formation of a Finnish identity through education, the present issue of *Kvartti* tunes in with the celebration of a number of other jubilees, too, including the 100th anniversary of the City of Helsinki's Statistical Yearbook, and presents articles on the city's history based on statistics, archives and research.

City Archivist Eeva Miettinen and Raimo Savolainen, Ph.D. (political sciences), University Docent, contribute with a presentation of the Snellman theme: "... in 2006, events and festivities are held in those places in Finland where he lived. The anniversary theme is education. The programme arranged by the City of Helsinki includes a joint exhibition about Snellman by Helsinki City Urban Facts together with Helsinki City Museum. The exhibition was held in February 2006 in the *Jugend sali* hall. A documentation

of the exhibition material was published on Helsinki City Urban Facts' website."

Drawing on the statistical yearbooks of the City of Helsinki, Sini Askelo, an actuary of Helsinki City Urban Facts' Department of Statistics and Information Services, makes a comparison of Helsinki in 1905 and 2005. Among a number of interesting – and sometimes almost amusing – comparisons, she notes that "in 2001–2004, the life expectancy for newborn boys in Helsinki was 74.06 and for girls 80.86 years. Thus in a hundred years, the life expectancy of boys rose by 28.76 and of girls by 32.76 years." She also notes that "the contents of the city's first statistical yearbook are partly the same as today's yearbook's", and lists a comparison. When the yearbook was first compiled a hundred years ago, inspiration had been found at the all-Scandinavian statisticians' conventions, and today, the yearbook includes a selection of municipal statistics from the other Scandinavian major city regions as well as the capitals of the Baltic States and St. Petersburg.

Jeanette Bandel, Head of the Unit of Population statistics, forecasts and methodology of the USK – City of Stockholm's Office of Research and Statistics, and Irene Lundquist Svenonius, its Managing Director, contribute with an article relating to the century-long history of their office, and conclude with many thanks for good cooperation with Helsinki: "The USK is

Stockholm's urban facts warehouse in the same way as Helsinki City Urban Facts is Helsinki's. Our offices provide the background facts necessary for policy-making in our cities. Statistics can be used by many without ever being used up. Statistics become valuable when they are compared with figures from elsewhere. Our cooperation in the field of, among others, statistics from the major Scandinavian city regions, enriches the both of us."

In her article Laura Kolbe, a Professor of European History at the University of Helsinki, makes an analysis of Helsinki as a European Capital. Due to its location straddled between East and West, the city has had to redefine its strategies time and again. But it has always managed to meet the demands of its time: "Just like its history and historical strata, the mental image of Helsinki is deeply European. An understanding of its interaction with the rest of Europe, of its historical strata and its cultural continuity have been important for the strategies of the City of Helsinki."

Other Helsinki City offices and departments celebrating or having just celebrated anniversaries include the City Museum. Marja Pehkonen, a curator at the museum, gives a brief account of the creation of the museum: "In 1906, the city decided to appoint a local Committee of Antiquities to gather documents about architecture and lifestyles in the city before they fell into oblivion." Back then in 1906, she points out, "the board members were well-known and trusted persons, and residents felt they could trust them to take good care of the 'treasures' they had thitherto kept in their homes. At first, the artefacts were kept in a cupboard in the office of National Antiquarian Reinhold Hausen."

Minna Sarantola-Weiss, Head of Research at Helsinki City Museum, opens a different angle to the world of museums. In her article, she is inspired by an old shell suit to ponder over the role of museums and artefacts: "There are around 1,000 museums in Finland, with innumerable artefacts, images and archival documents. The Helsinki City Museum only, founded in 1906, has around a million objects in its collection

... These objects are much more than just artefacts ... They are linked to meanings – symbolical or social – and this is why they are interesting for cultural research."

The Helsinki City Rescue Department is celebrating the century long traditions of its ambulance services. An article by Samu Nyström, MA, researcher, tells us that a century ago, before the city invested in ambulances, "patients had been brought to hospital in many different ways: depending on their means, people took their own carriage or cart or a cab, while the poorest were carried or dragged to hospital – or walked on their two feet. According to the health authorities, this could be dangerous, even fatal. A more humane transport system was called for." A hundred years later, Nyström sums up: "Over a century, Helsinki citizens have mostly been pleased with their municipal ambulance services, and just knowing that they exist has, no doubt, increased people's sense of security."

Camilla von Bonsdorff, an Environmental Protection Executive at Helsinki City Environmental Centre, gives a brief account of the history of environmental protection in Helsinki "A law on municipal environmental administration came into force on 1 October 1986. The law required municipalities with over 3000 inhabitants to appoint Environmental Protection Committees. Even globally, this law has been seen as an important factor in fostering ecology and environmental protection in local communities – the place where problems usually arise. But, of course, due to typical Finnish modesty neither this law nor the role of municipalities, for that matter, have received much attention internationally."

In an authentically illustrated article Martti Helminen, a Researcher at Helsinki City Archives, tells us how, a hundred years ago, the areas northwest of Helsinki – today the districts of Etu- and Taka-Töölö – received a town plan. "As a sequel to Finland's first town plan competition, a plan was drawn up for the area by the young architects Gustaf Nyström and Lars Sonck ... The basic concept, a

medieval urban structure, was put into practice only partly, since the smoothness of traffic required wider streets, too. In places, however, the winding streets and surprising views still bear witness of the architects' intentions."

In her article on the study of cityscape in relation to history and memory, Anja Kervanto Nevanlinna, a Finnish Academy researcher and University Docent, discusses the theoretical context: "The cityscape does not tell a monolithic tale about the past, but many different stories. It is always in the plural: each group of residents sees the cityscape that carries its own meanings."

"Recent history is important, too", says our editor, and presents two short articles by himself on *Kolariton keskiviikko* (car crash free Wednesday), a campaign to reduce car crashes in the late 1960s and early 1970s, and on Mikro-Kino, a Helsinki company that manufactured stereoscopic images and equipment back in the 1950s and 1960s. Its founder was an amateur pilot as well, which explains why "Mikro-Kino presents" included so many images on airplanes.

Our news bulletin announces the publication of a biography by Raimo Savolainen, PhD, of J. W. Snellman. The biography "takes the reader to the roots of the Finnish nation."

KIRJOITTAJAT | SKRIBENTER

LAURA KOLBE on Helsingin yliopiston Euroopan historian professori. | LAURA KOLBE är professor i europeisk historia vid Helsingfors universitet.

ANJA KERVANTO NEVANLINNA, akatemiattutkija, dosentti Helsingin yliopisto. | ANJA KERVANTO NEVANLINNA, akademiforskare, är docent vid Helsingfors universitet.

MINNA SARANTOLA-WEISS, FT, tutkimuspäällikkö, Helsingin kaupunginmuseo. | MINNA SARANTOLA-WEISS, FD, är forskningschef vid Helsingfors stadsmuseum.

MARJA PEHKONEN, FM, Helsingin kaupunginmuseon kuvakokoelmat -yksikön tutkija, jonka vastuulla on arkistokokoelma. | MARJA PEHKONEN, FM, är forskare vid Helsingfors stadsmuseums bildsamlingsenhet, med ansvar för arkivsamlingarna.

SAMU NYSTRÖM, FM, on helsinkiläinen historiantutkija ja jatko-opiskelija, joka valmistelee väitöskirjaa Helsingin ja helsinkiläisten selviytymisstrategioista vuosina 1914–1920. | SAMU NYSTRÖM FM, är helsingforsbo och doktorerande historiker. Hans doktorsavhandling handlar om Helsingfors och dess invånares överlevnadsstrategier åren 1914–1920.

EVA MIETTINEN toimii arkistotoimen päällikkönä Helsingin kaupungin tietokeskuksen kaupunginarkistossa. | EVA MIETTINEN är stadsarkivarie vid Helsingfors stads faktacentralens stadsarkiv.

RAIMO SAVOLAINEN on valtiotieteen tohtori ja poliittisen historian dosentti Helsingin yliopistossa. | RAIMO SAVOLAINEN är politices doktor och docent i politisk historia vid Helsingfors universitet.

JEANETTE BANDEL toimii yksikköpäällikkönä USK:issa, vastuualueinaan erilaiset väestö- ja yhteiskunnalliset tilastot ja ennusteet sekä USK:in ODS -tietokanta (Områdes Data Systemet). | JEANETTE BANDEL är enhetschef vid USK, med ansvar för befolknings- och samhällsrelaterad statistik och prognoser samt USKs databas ODS (Områdes Data Systemet).

IRENE LUNDQUIST SVENONIUS on USK:n virastopäällikkö. | IRENE LUNDQUIST SVENONIUS är förvaltningschef för USK.

CAMILLA V. BONSDORFF toimii ympäristönsuojelupäällikkönä Helsingin kaupungin ympäristökeskuksessa. | CAMILLA V. BONSDORFF är miljövårdschef vid Helsingfors stads miljöcentral.

MARTTI HELMINEN on Helsingin kaupungin tietokeskuksen kaupunginarkiston erikoistutkija. | MARTTI HELMINEN är specialforskare vid Helsingfors stads faktacentralens stadsarkiv..

VESA KESKINEN toimii tutkijana Helsingin kaupungin tietokeskuksen kaupunkitutkimusyksikössä ja on myös Kvartti-lehden toimittaja. | VESA KESKINEN verkar som forskare vid Helsingfors stads faktacentralens stadsforskningsenhet och som redaktör för Kvartti.

SINI ASKELO toimii yliaktuaarina Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikössä. | SINI ASKELO är överaktuarie vid Helsingfors stads faktacentral, enhet för statistik och informationstjänst.

Lähde | Källa: Lestrade: Finlande N:o 1 Helsinki, Centre de la Ville (n. - ca. 1960).

Lähde | Källa: Lestrade: Finlande N:o 1 Helsinki, La Poste (n. - ca. 1960).

TILASTOKATSAUS | STATISTISK ÖVERSIKT

Toimittanut | Sammanställd av: *Sirkka Koski*

Tilasto- ja tietopalveluyksikkö | Enheten för statistik och informationstjänst

Ympäristö Miljö	119
Väestö Befolkning	120
Rakentaminen Byggande	123
Liikenne ja matkailu Trafik och turism	125
Työmarkkinat Arbetsmarknaden	128
Sosiaalitoimi- ja terveystoimet Social- och hälsoväsende	129
Kulttuuri Kultur	134
Koko maan indeksisarjoja Indexserier för hela landet	135

Symbolit

Ei mitään ilmoitettavaa	-
Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä	0
Tietoa ei ole saatu tai liian epävarma ilmoitettavaksi	..
Loogisesti mahdoton esitettäväksi	.
Ennakkotieto	*
Korjattu luku	◆

Vaakasuora aikasarjan katkaiseva viiva osoittaa, että viivan yläpuolella ja sen alapuolella olevat tiedot eivät ole täysin verrannollisia.

Symboler

Intet finns att redovisa	-
Storheten mindre än hälften av den använda enheten	0
Uppgift inte tillgänglig eller alltför osäker för att anges	..
Logiskt omöjligt uppgift	.
Preliminär uppgift	*
Korrigerat tal	◆

En horisontal linje som avskär en tidsserie markerar att uppgifterna ovanför och nedanför linjen inte är fullt jämförbara.

PÄÄKAUPUNKISEUTU

HUVUDSTADSREGIONEN

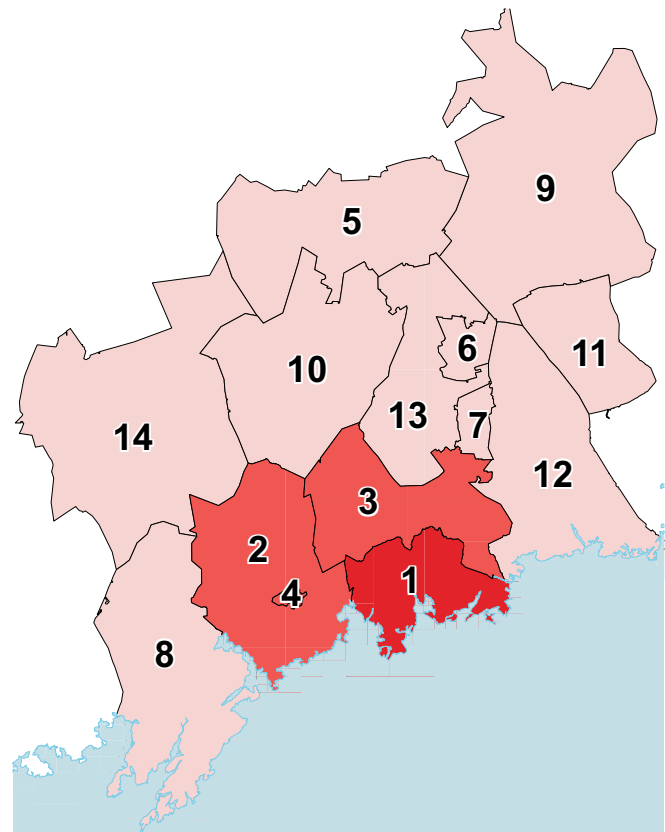
Helsinki Helsingfors	1
Espoo Esbo	2
Vantaa Vanda	3
Kauniainen Grankulla	4

MUU HELSINGIN SEUTU

ÖVRIGA HELSINGFORSREGIONEN

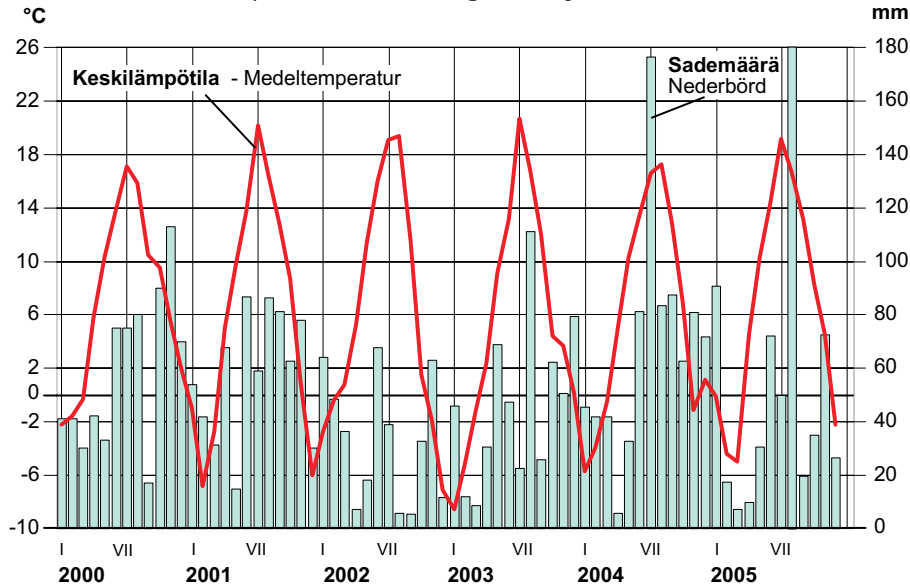
Hyvinkää Hyvinge	5
Järvenpää Träskända	6
Kerava Kervo	7
Kirkkonummi Kyrkslätt	8
Mäntsälä	9
Nurmijärvi	10
Pornainen Borgnäs	11
Sipoo Sibbo	12
Tuusula Tusby	13
Vihti Vichtis	14

Helsingin seutuun kuuluu 14 kuntaa 1.1.2006 alkaen. Uudet kunnat ovat Mäntsälä ja Pornainen. | Fr.o.m. 1.1.2006 består Helsingforsregionen av 14 kommuner. De nya kommunerna är Mäntsälä och Borgnäs.

1. Sademäärä ja keskilämpötila Helsingissä, Kaisaniemen havaintoasemalla 1/2000–12/2005

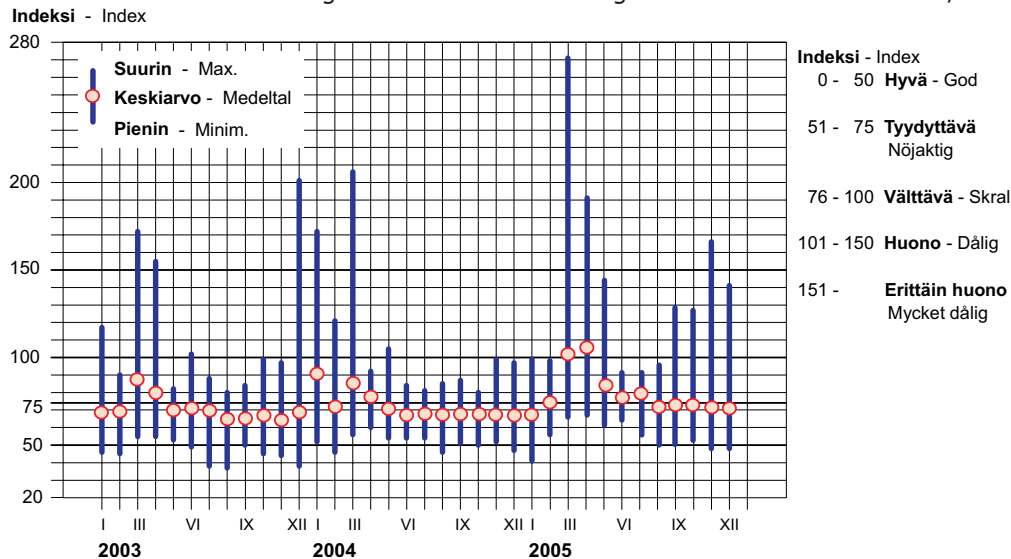
Nederbörd och medeltemperatur vid Helsingfors Kajaniemi observationsstation 1/2000–12/2005

Lähde: Ilmatieteen laitos. Källa: Meteorologiska institutet.

2. YTV:n ilmanlaatuindeksi Helsingissä, Mannerheimintien¹ havaintoasemalla 1/2003–12/2005

SADs luftskvalitetsindex i Helsingfors vid Mannerheimvägens¹ observationsstation 1/2003–12/2005

¹Vuoteen 2004 asti Töölön havaintoasema. | Fram till 2004 Töölö observationsstation.

Ilmanlaatuindeksi on rikkidioksidin (SO₂), typpidioksidin (NO₂), hiilimonoksidin eli hään (CO), otsonin (O₃) ja hengitettävän pölyn (PM₁₀) mittaus-tuloksista päivittäin laskettava luku, joka kuvaa senhetkistä ilmanlaatua. Indeksien arvo 0-50 kuvaa hyvää, 51-75 tyydyttävää, 76-100 välttävää ja 101-150 huonoa ja 151- erittäin huonoa ilmanlaatua. | Luftkvalitetsindexet är ett tal beräknat ur mätta halter av svaveldioxid (SO₂), kvävedioxid (NO₂), kolmonoxid (CO), ozon (O₃) och svävande partiklar (PM₁₀) under vissa dagar. Ett värde mellan 0 och 50 betyder god, 51-75 nöjaktig, 76-100 skral och 101-150 dålig och 151- mycket dåligt luftkvalitet.

Lähde: YTV. Källa: SAD.

3. Väestö Helsingissä, pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa

Befolkningen i Helsingfors, Huvudstadsregionen, Helsingforsregionen och hela landet

Vuosi År (1.1.)	Helsinki Helsingfors		Pääkaupunkiseutu Huvudstadsregionen		Helsingin seutu Helsingforsregionen		Koko maa Hela landet	
	Luku Antal	Väkiluvun- muutos ¹ Befolknings- förändringar ¹	Luku Antal	Väkiluvun muutos ¹ Befolknings- förändringar ¹	Luku Antal	Väkiluvun muutos ¹ Befolknings- förändringar ¹	Luku Antal	Väkiluvun muutos ¹ Befolknings- förändringar ¹
1995	515 765	7 177	874 953	14 315	1 103 310	16 102	5 098 754	20 842
1996	525 031	9 266	891 056	16 103	1 120 593	17 283	5 116 826	18 072
1997	532 053	7 022	905 555	14 499	1 137 244	16 651	5 132 320	15 494
1998	539 363	7 310	920 009	14 454	1 154 770	17 526	5 147 349	15 029
1999	546 317	6 954	933 669	13 660	1 171 596	16 826	5 159 646	12 297
2000	551 123	4 806	945 725	12 056	1 187 195	15 599	5 171 302	11 656
2001	555 474	4 351	955 748	10 023	1 200 568	13 373	5 181 115	9 813
2002	559 718	4 244	964 953	9 205	1 213 743	13 175	5 194 901	13 786
2003	559 716	-2	971 785	6 832	1 224 107	10 364	5 206 295	11 394
2004 ²	559 330	-386	976 222	4 437	1 232 595	8 488	5 219 732	13 437
2005 ²	559 046	-284	980 412	4 190	1 262 950	8 449	5 236 611	16 879
2006 ²	560 905	1 859	988 347	7 935	1 274 746	11 796	5 255 580	18 969

¹Edellisestä vuodesta. | Från föregående år.

²Helsingin seutu 14 kuntaa. | De 14 kommunerna i Helsingforsregionen.

Lähde: Henkikirjat ja Väestörekisterikeskus.

Källa: Mantalslängderna och Befolkningsregistercentralen.

4. Ulkomaalaiset Helsingissä, pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa

Utlänningar i Helsingfors, Huvudstadsregionen, Helsingforsregionen och hela landet

Vuosi År 1.1.	Helsinki Helsingfors		Pääkaupunkiseutu Huvudstadsregionen		Helsingin seutu Helsingforsregionen		Koko maa Hela landet	
	Luku Antal	Osuus koko väestöstä, % Andel av hela befolkningen, %	Luku Antal	Osuus koko väestöstä, % Andel av hela befolkningen, %	Luku Antal	Osuus koko väestöstä, % Andel av hela befolkningen, %	Luku Antal	Osuus koko väestöstä, % Andel av hela befolkningen, %
1995	18 669	3,6	26 444	3,0	29 181	2,6	62 012	1,2
1996	21 029	4,0	29 824	3,3	32 739	2,9	68 566	1,3
1997	22 154	4,2	32 120	3,5	35 188	3,1	73 754	1,4
1998	24 244	4,5	35 573	3,9	38 869	3,4	80 600	1,6
1999	25 465	4,7	37 696	4,0	40 959	3,5	85 060	1,6
2000	25 884	4,7	38 429	4,1	41 843	3,5	87 680	1,7
2001	26 363	4,7	39 460	4,1	42 879	3,6	91 074	1,8
2002	28 034	5,0	42 810	4,4	46 408	3,8	98 577	1,9
2003	28 812	5,1	45 148	4,6	48 881	4,0	103 682	2,0
2004 ¹	29 635	5,3	46 982	4,8	50 791	4,1	107 002	2,0
2005 ¹	29 186	5,2	46 827	4,8	50 889	4,0	108 346	2,1
2006 ¹	30 770	5,5	49 828	5,0	54 171	4,3	113 852	2,2

¹Helsingin seutu 14 kuntaa. | De 14 kommunerna i Helsingforsregionen.

Lähde: Väestörekisterikeskus.

Källa: Befolkningscentralen.

5. Muuttoliike Helsingissä

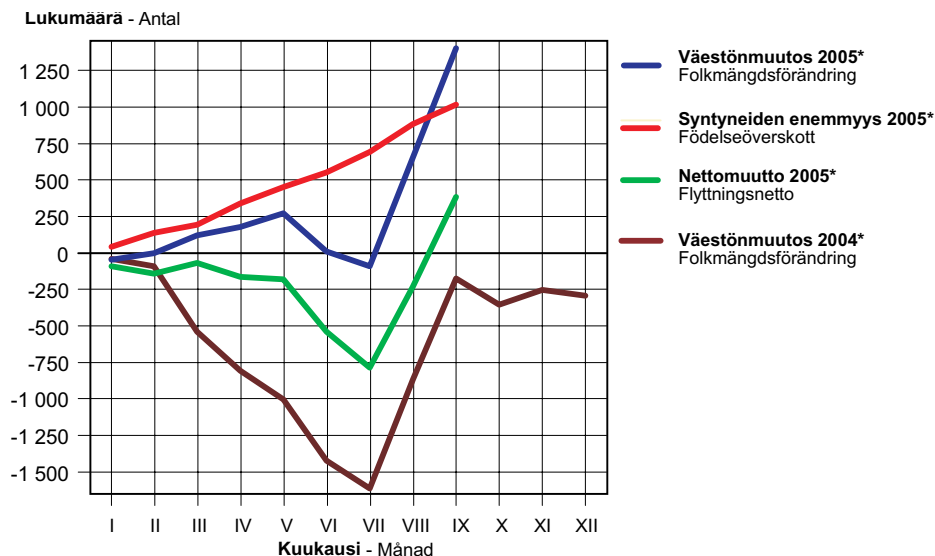
Flyttningsrörelse i Helsingfors

Vuosi, neljännes År, kvartal	Maassamuutto Flyttning inom landet			Maahan- ja maastamuutto In- och utvandring			Nettomuutto yhteensä Flyttningsnetto totalt
	Tulo Inflyttade	Lähtö Utflyttade	Netto	Tulo Inflyttade	Lähtö Utflyttade	Netto	
1996	26 514	21 024	5 490	3 129	3 061	68	5 558
1997	26 223	21 574	4 649	3 219	2 099	1 120	5 769
1998	27 951	23 206	4 745	3 133	2 123	1 010	5 755
1999	28 505	25 138	3 367	3 123	2 404	719	4 086
2000	28 229	25 535	2 694	4 042	3 487	555	3 249
2001	30 493	28 331	2 162	4 171	2 971	1 200	3 362
2002	28 049	29 648	-1 599	4 015	3 292	723	-876
2003	26 809	29 771	-2 962	4 151	2 730	1 421	-1 541
2004	27 758	29 705	-1 947	4 227	3 672	555	-1 392
2004*							
IV	6 115	6 628	-513	945	665	280	-233
2005*							
I	5 787	6 179	-392	1 028	698	330	-62
II	7 189	8 139	-950	1 065	620	445	-505
III	9 730	9 492	238	1 512	852	660	898
IV	6 126	6 446	-320	1 077	558	519	199

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin väestötietojärjestelmä.
Källa: Statistikcentralen och Helsingfors befolkningsdatasystem.

6. Väestönmuutosten kertymät Helsingissä 2004 ja 2005

Folkmängdsförändringarna i Helsingfors 2004 och 2005

Lähde: Helsingin väestötietojärjestelmä.
Källa: Helsingfors befolkningsdatasystem.

7. Väestömuutokset Helsingissä, pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla

Folkmängdens förändringar i Helsingfors, Huvudstadsregionen och Helsingforsregionen

Vuosi nelj. År, kvartal	Elävänä syntyneet Levande födda	Kuolleet Döda	Syntyneiden enemmyys Födelse- överskott	Tulomuutto Inflyttning	Lähtömuutto Utflyttning	Nettomuutto Flyttning- netto	Väestön- muutos Folkmängds- förändring
Helsinki Helsingfors							
1998	6 247	5 290	957	31 084	25 329	5 755	6 712
1999	6 317	5 225	1 092	31 628	27 542	4 086	5 178
2000	6 282	5 122	1 160	32 271	29 022	3 249	4 409
2001	6 169	5 133	1 036	34 664	31 302	3 362	4 398
2002	6 064	5 176	888	32 064	32 940	-876	12
2003	6 299	5 163	1 136	30 960	32 501	-1 541	-405
2004	6 180	5 045	1 135	31 985	33 377	-1 392	-257
2005 ^{1*}	6 100	4 763	1 337	33 591	6 196	408	1 745
2004* IV	1 480	1 222	258	7 060	7 293	-233	25
2005 ^{1*} I	1 465	1 272	193	6 827	6 942	-115	78
II	1 550	1 213	337	8 289	8 821	-532	-195
III	1 568	1 124	444	11 272	10 416	856	1 300
IV	1 517	1 154	363	7 203	7 004	199	562
Pääkaupunkiseutu² Huvudstadsregionen²							
1998	11 652	7 251	4 401	58 570	49 735	8 835	13 236
1999	11 857	7 223	4 634	60 176	52 674	7 502	12 136
2000	11 970	7 208	4 762	60 902	55 504	5 398	10 160
2001	11 726	7 162	4 564	65 516	60 832	4 684	9 248
2002	11 800	7 253	4 547	63 525	61 238	2 287	6 834
2003	12 219	7 440	4 779	61 320	61 682	-362	4 417
2004	12 178	7 249	4 929	62 975	63 701	-726	4 203
2005 ^{1*}	12 081	7 052	5 029	66 029	63 388	2 641	7 670
2004* IV	2 949	1 800	1 149	14 408	14 371	37	1 186
2005 ^{1*} I	2 916	1 960	956	13 634	13 215	419	1 375
II	3 087	1 734	1 353	16 513	16 612	-99	1 254
III	3 184	1 648	1 536	21 448	19 642	1 806	3 342
IV	2 894	1 710	1 184	14 434	13 919	515	1 699
Helsingin seutu² Helsingforsregionen²							
1998	14 510	8 739	5 771	73 870	63 261	10 609	16 380
1999	14 827	8 779	6 048	76 173	66 631	9 542	15 590
2000	14 997	8 871	6 126	76 832	69 418	7 414	13 540
2001	14 747	8 790	5 957	83 137	75 931	7 206	13 163
2002	15 010	8 814	6 196	80 902	76 705	4 197	10 393
2003	15 402	9 000	6 402	79 494	77 409	2 085	8 487
2004	15 552	8 822	6 730	81 366	80 203	1 163	7 893
2005 ^{1*}	15 638	8 912	6 726	86 661	81 882	4 779	11 505
2004* IV	3 732	2 181	1 551	18 758	18 429	329	1 880
2005 ^{1*} I	3 792	2 397	1 395	17 860	16 974	886	2 281
II	3 985	2 192	1 793	22 346	21 225	1 121	2 914
III	4 146	2 136	2 010	27 454	25 597	1 857	3 867
IV	3 715	2 187	1 528	19 001	18 086	915	2 443

¹Helsingin seutu 14 kuntaa.

²Muuttotiedot sisältävät myös kuntien väliset muutot. | Uppgifterna gäller också flyttningarna mellan kommuner.

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin väestötietojärjestelmä.

Källa: Statistikcentralen och Helsingfors befolkningsdatasystem.

8. Talonrakennustoiminta rakennusvaiheittain Helsingissä, pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla

Husbyggnadsverksamheten enligt byggskede i Helsingfors, i Huvudstadsregionen och Helsingforsregionen

Vuosi, neljännes År, kvartal	Helsinki Helsingfors		Pääkaupunkiseutu Huvudstadsregionen		Helsingin seutu Helsingforsregionen		
	Asuinrakennukset Bostads- byggnader	Muut kuin asuin- rakennukset Övriga än bostadshus	Asuinrakennukset Bostads- byggnader	Muut kuin asuin- rakennukset Övriga än bostadshus	Asuinrakennukset Bostads- byggnader	Muut kuin asuin- rakennukset Övriga än bostadshus	
kerrosala - våningsyta, 1 000 m ²							
Myönnettyt rakennusluvut Beviljade byggnadstillstånd							
2000	398	331	913	903	1 238	1 088	
2001	281	292	762	734	1 047	966	
2002	298	377	775	696	1 077	911	
2003	256	209	788	671	1 154	896	
2004	296	174	730	476	1 345	868	
2004	IV	87	15	163	77	316	137
2005	I	51	61	190	162	321	299
	II	78	63	193	213	399	347
	III	38	53	129	104	267	193
	IV*	53	44	145	113	253	206
Aloitettut rakennustyöt Påbörjade byggnadsarbeten							
2000	346	274	828	759	1 119	905	
2001	338	314	700	653	928	823	
2002	258	293	648	497	892	844	
2003	278	234	788	573	1 127	758	
2004	271	152	712	538	1 218	888	
2004	IV	76	9	145	83	264	171
2005	I	38	44	139	136	212	232
	II	89	25	204	174	407	263
	III	34	20	128	84	237	139
	IV*	51	23	131	72	232	116
Valmistuneet rakennukset Färdigställda byggnader							
2000	408	277	847	595	1 106	748	
2001	378	318	820	743	1 080	894	
2002	279	311	657	622	877	784	
2003	312	250	743	510	1 041	739	
2004	264	220	740	478	1 259	856	
2004	IV	96	46	229	151	392	246
2005	I	51	19	156	55	261	96
	II	51	19	197	104	325	155
	III	50	137	163	317	265	490
	IV*	77	75	169	189	314	314

Lähde: Rakennusvalvontavirasto ja Tilastokeskus.
Källa: Byggnadstillsynsverket och Statistikcentralen.

9. Valmistuneet asunnot lainoituksen, hallintasuhteen ja rakennuttajan mukaan Helsingissä

Färdigställda bostäder enligt finansiering, upplåtelseform och byggherre i Helsingfors

Vuosi, neljännes År, kvartal	Asuntoja yhteensä	Valtion tukema asuntotuotanto Bostäder totalt bostadsproduktion	Vuokra-asunnot Hyresbostäder Statsstödd	Kaupungin rakennuttamat asunnot Bostäder som staden låtit bygga	
				Yhteensä Totalt	Valtion tukema asuntotuotanto Statsstödd bostadsproduktion
2000	4 853	2 656	2 319	1 182	1 104
2001	4 457	1 536	1 176	800	618
2002	3 083	1 364	1 082	892	753
2003	3 541	1 884	1 291	1 458	1 406
2004	3 134	1 474	896	730	680
2004 IV	1 116	471	201	261	216
2005 I	602	0	94	60	0
2005 II	529	201	128	74	74
2005 III	657	39	61	99	0
2005 IV	910	420	442	280	236

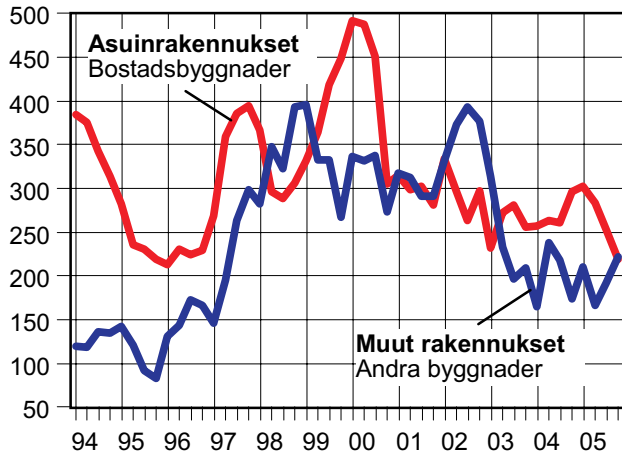
Lähde: Rakennusvalvontavirasto.

Källa: Byggnadstillsynsverket.

10. Rakennusluvan saaneiden ja aloitettujen rakennusten kerrosalan liukuva vuosisumma Helsingissä I/1994–IV/2005

Glidande årssumman för beviljad och påbörjad våningsyta i Helsingfors I/1994–IV/2005

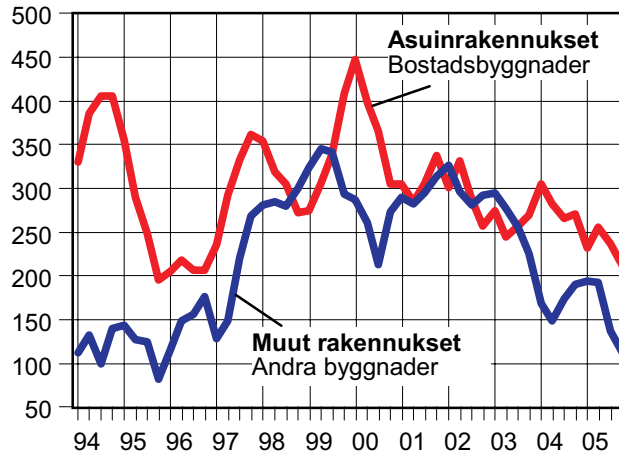
1 000 kem² Myönnetyt - Beviljade

Lähde: Rakennusvalvontavirasto.

Källa: Byggnadstillsynsverket.

1 000 kem² Aloitetut - Påbörjade

11. Rekisteriin merkityt uudet moottoriajoneuvot

Inregistrerade nya motorfordon

Vuosi, neljännes År, kvartal	Rekisteröidyt uudet moottoriajoneuvot Inregistrerade nya motorfordon						
	Henkilöautoja Personbilar	Kuorma-autoja Lastbilar	Pakettiautoja Paketbilar	Linja-autoja Bussar	Moottoripyöriä Motorcyklar	Yhteensä Totalt	
2000	23 838	811	1 686	120	584	27 039	
2001	20 484	554	2 306	87	568	23 999	
2002	20 601	484	2 214	120	541	23 960	
2003	24 309	467	2 198	120	762	27 856	
2004	24 763	788	1 568	92	914	28 125	
2005	25 895	604	2 352	88	884	29 823	
2004	IV	5 548	458	119	43	27	6 195
2005	I	6 026	93	591	42	144	6 896
	II	8 361	258	760	19	543	9 941
	III	5 867	93	495	17	179	6 651
	IV	5 641	160	506	10	18	6 336

Lähde: Tilastokeskus.

Källa: Statistikcentralen.

12. Kaupungin sisäinen liikenne¹

Kollektivtrafiken inom staden¹

Vuosi, kuukausi År, kvartal	Matkustajia Passagerare, 1 000					
	Raitiliikenne Spårvägstrafiken	Linja-autoliikenne Busstrafiken	Metroliikenne Metrotrafiken	Suomenlinnan lauttaliikenne Färjtrafiken till Sveaborg	Yhteensä Totalt	
2001	57 330	99 320	52 780	1 420	210 850	
2002	56 120	97 390	54 910	1 510	209 930	
2003	56 840	93 360	55 350	1 330	206 880	
2004	56 620	90 040	55 400	1 390	203 450	
2005	55 550	79 380	56 040	1 420	192 390	
2004	IV	15 030	23 710	14 670	210	53 620
2005	I	14 640	21 010	14 100	190	49 940
	II	13 410	19 400	13 830	460	47 100
	III	13 120	17 320	13 160	560	44 160
	IV	14 380	21 650	14 950	210	51 190

¹Kaupungin ylläpitämä joukkoliikenne. Taulukko ei sisällä YTV:n seutuliiikennettä. | Den av staden upprätthållna kollektivtrafiken. Tabellen innehåller inte SAD:s regiontrafik.

Lähde: Liikennelaitos.

Källa: Trafikverket.

13. Matkustajaliikenne

Persontrafiken

Vuosi, kuukausi År, månad	Matkustajia Passagerare, 1000							
	Lentoteitse Med flyg		Meritse Med båt					
	Saapuneet ja lähteneet Anlända och avresta	Siitä kansainvälisessä liikenteessä Därav i internationell trafik	Ulkomailta saapuneet Anlända från utlandet	Tallinnasta Från Tallinn	Tukholmasta Från Stockholm	Ulkomaille lähteneet Avresta till utlandet	Tallinnaan Till Tallinn	Tukholmaan Till Stockholm
2002	9 610	6 862	4 562	3 032	1 247	4 532	3 029	1 236
2003	9 711	7 026	4 433	2 839	1 256	4 403	2 830	1 249
2004	10 729	7 893	4 549	3 004	1 250	4 546	3 017	1 258
2005	11 133	8 327	4 633	3 030	1 257	4 637	3 046	1 261
2004 XII	802	576	316	215	96	324	224	97
2005 I	802	578	250	158	91	244	149	93
II	823	573	286	179	96	291	184	96
III	977	688	323	215	107	323	215	107
IV	952	670	323	225	92	330	231	93
V	934	709	432	293	98	425	284	101
VI	1 038	824	486	300	122	492	309	119
VII	919	778	637	411	145	624	406	139
VIII	945	748	519	320	122	516	314	125
IX	994	746	353	235	84	367	245	90
X	994	757	389	274	108	378	265	106
XI	892	635	320	222	92	322	222	93
XII	862	624	315	211	100	325	224	98

Lähde: Ilmailulaitos ja Merenkulkuhallituksen tilastotoimisto.
Källa: Luftfartsverket och Sjöfartsstyrelsens statistiska byrå.

14. Tavaraliikenne Helsingissä

Godstrafiken i Helsingfors

Vuosi, neljännes År, kvartal	Ulkomainen tavaraliikenne Internationell godstrafik						
	Kappaletavara- tuonti Styckegods- Importen	Osuus Suomen kappaletavara- tuonnista, % Andel av Fin- lands st.gods- import, %	Kappaletavara- vienti Styckegods- exporten	Osuus Suomen kappaletavara- viennistä, % Andel av Fin- lands st.gods- export, %	Bulkkitavara Massgods	Rannikko- liikenne Kusttrafiken	Kokonais- tavaraliikenne Godstrafik totalt
1 000 tonnia 1 000 ton							
2001	4 112	39	4 898	18	1 609	797	11 416
2002	4 229	38	4 984	18	1 466	744	11 423
2003	4 322	37	4 983	17	1 862	485	11 652
2004	4 560	35	5 530	18	1 680	420	12 130
2005	4 267	34	5 014	18	1 412	296	10 990
2004 IV	1 208	35	1 495	18	312	139	3 093
2005 I	1 046	34	1 190	16	453	18	2 707
II	1 110	34	1 155	18	226	104	2 595
III	1 017	36	1 297	18	299	99	2 711
IV	1 094	33	1 372	18	434	75	2 977

Lähde: Helsingin Satama.
Källa: Helsingfors Hamn.

15. Hotellien käyttö

Utnyttjande av hotellkapacitet

Vuosi, kuukausi År, månad	Hotellien käyttöaste, % Utnyttjande av hotell- kapaciteten, %	Saapuneet matkustajat Anlända resande		Yöpymiset Övernattningar	
		Yhteensä Totalt	Ulkomailta Från utlandet	Yhteensä Totalt	Ulkomaalaiset Utlänningar
1999	69	1 215 212	644 359	2 188 389	1 283 484
2000	68	1 352 942	731 690	2 379 572	1 428 432
2001	67	1 348 990	746 066	2 369 637	1 448 754
2002	65	1 313 096	729 769	2 303 008	1 424 745
2003	64	1 313 475	713 392	2 297 226	1 398 217
2005*	67	1 356 753	703 246	2 365 101	1 431 366
2004* IV	61	307 578	138 268	500 568	267 136
2005* I	56	274 573	123 620	452 755	239 573
II	71	337 460	191 426	609 112	395 986
III	75	400 970	236 092	751 022	500 711
IV	64	343 846	152 142	552 428	295 195

Lähde: Tilastokeskus, Liikenne ja matkailu, Matkailutilasto.

Källa: Statistikcentralen, Transport och turism, Turismstatistik.

16. Työttömät työnhakijat Helsingissä

Arbetslösa arbetssökande i Helsingfors

Vuosi, kuukausi År, månad	Työttömiä työnhakijoita ¹ Arbetslösa arbetssökande ¹				Pitkäaikais- työttömät Långtids- arbetslösa	Työttömyys- aste, % Arbets- löshets- grad, %
	Yhteensä Totalt	Naisia Kvinnor	Alle 25-v. Pers. under 25-år	Yli 50-v. työttömät Över 50-åriga arbetslösa ¹		
2001	25 495	11 329	1 975	8 470	8 271	9,0
2002	26 483	11 431	2 144	8 425	8 520	9,0
2003	27 859	11 933	2 308	8 741	8 426	9,0
2004	28 707	12 358	2 327	9 215	8 855	9,4
2005	27 582	12 027	2 022	9 210	8 728	9,0
2004 XII	28 633	12 207	2 198	9 381	9 119	9,4
2005 I	28 406	11 970	2 284	9 419	9 073	9,3
2005 II	27 809	11 611	2 054	9 385	8 959	9,2
2005 III	27 183	11 345	1 962	9 263	8 919	8,9
2005 IV	26 694	11 271	1 890	9 158	8 808	8,8
2005 V	26 809	11 651	1 866	9 073	8 722	8,8
2005 VI	29 312	13 511	2 406	9 338	8 788	9,6
2005 VII	30 783	14 474	2 663	9 549	8 951	10,1
2005 VIII	28 248	12 761	2 129	9 313	8 778	9,3
2005 IX	26 562	11 710	1 821	9 032	8 552	8,7
2005 X	26 085	11 295	1 701	8 971	8 417	8,6
2005 XI	25 912	11 035	1 667	8 936	8 346	8,6
2005 XII	27 180	11 694	1 826	9 087	8 418	9,0

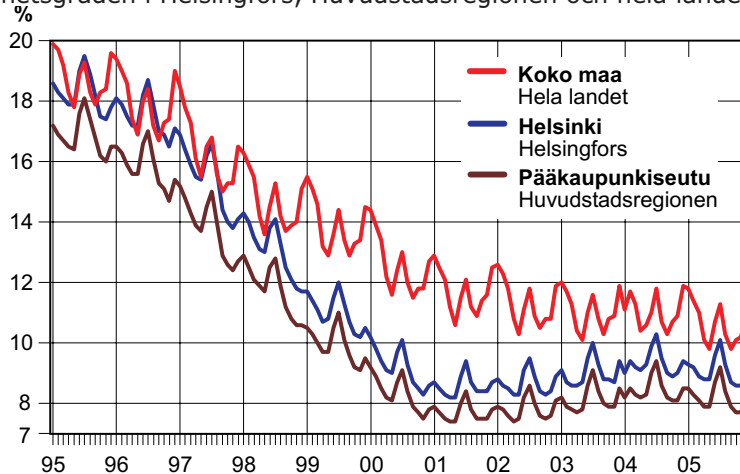
¹Henk.kohtaisesti lomautetut ml. | Inkl. personl. permitterade.

Lähde: Työministeriön työnvälitystilasto.

Källa: Arbetsministeriets arbetsförmedlingsstatistik.

17. Työttömyysaste Helsingissä, pääkaupunkiseudulla ja koko maassa 1/1995–12/2005

Arbetslöshetsgraden i Helsingfors, Huvudstadsregionen och hela landet 1/1995–12/2005

Lähde: Työministeriön työnvälitystilasto.

Källa: Arbetsministeriets arbetsförmedlingsstatistik.

SOSIAALITOIMI- JA TERVEYSPALVELUT

SOCIAL- OCH HÄLSOVÄSENDET

18. Lasten päivähoito

Barndagvård

	2003	2004	2005			
	IV	IV	I	II	III	IV
Kunnallinen päivähoito Kommunal dagvård						
Päiväkotihoidossa olevia lapsia						
Barn i daghemsvård	16 821	16 483	17 315	17 210	16 534	16 651
Kokopäivä Heldags	15 323	14 871	15 857	15 756	15 111	15 281
Osapäivä Halvdags	1 498	1 612	1 458	1 454	1 423	1 370
Perhepäivähoidossa olevia lapsia						
Barn i familjedagvård	1 844	1 837	1 905	1 860	1 782	1 775
Kokopäivä Heldags	1 616	1 694	1 761	1 725	1 661	1 665
Osapäivä Halvdags	228	143	144	135	121	110
Yksityinen, kunnan valvoma päivähoito						
Privat, av kommunen övervakad dagvård						
Päiväkotihoidossa olevia lapsia Barn i daghemsvård	2 877	2 682	2 782	2 796	2 743	2 768
Perhepäivähoidossa olevia lapsia Barn i familjedagvård	251	261	261	261	261	240
Lasten kotihoidon tuki Hemvårdsstöd för barn						
Tukea saavia perheitä Familjer som får hemvårdsstöd	6 815	6 895	6784	7 402	8 234	8 500

Luvut koskevat neljänneksen loppua. | Talen hänför sig till slutet av kvartalet.

Kunnallisen päivähoiton toisen neljänneksen lapsiluvut ovat toukokuulta. | Barnantalen för den kommunala dagvårdens andra kvartal gäller maj.

Lähde: Sosiaalivirasto.

Källa: Socialverket.

19. Lastensuojelun asiakkaat

Barnskyddsklienter

Vuosi, neljännes År, kvartal	Avohuollossa neljänneksen aikana ¹ I öppen vård under kvartal ¹	Sijaishuollossa sijoitettuna neljänneksen päättyessä ¹ Placerade i vård utom hemmet i slutet av kvartalet ¹				Yhteensä Totalt
		Kaupungin laitoksissa I stadens anstalter	Ostolaitoksissa ² Inom köpt service ²	Perhehoidossa ³ I familjevård		
2002	5 293	376	418	642	1 436	
2003	5 435	379	422	655	1 456	
2004	5 537	384	403	639	1 426	
2005	5 101	464	510	656	6 630	
2004	IV	5 436	384	403	639	1 426
2005	I	5 153	449	491	639	6 732
	II	5 229	455	493	646	6 823
	III	5 023	444	474	650	6 591
	IV	5 000	464	510	656	6 630

¹Avohuollossa keskimäärin neljänneksen aikana ja sijaishuollossa sijoitettuna olleet lapset ja nuoret vuoden lopussa. | I öppen vård i medeltal per kvartal, samt barn och unga placerade i vård utom hemmet vid slutet av året.

²Luvut eivät sisällä ammatillisia perhekoteja. Talen inbegriper inte professionella familjehem.

³Luvut sisältävät ammatilliset perhekodit. | Talen inbegriper professionella familjehem.

Lähde: Sosiaalivirasto.

Källa: Socialverket.

20. Vammaisten henkilökohtaisia palveluja ja taloudellista tukea saaneet¹

Personer som mottagit personlig service och ekonomiskt stöd för handikappade¹

Vuosi, neljännes År, kvartal	Saajat yhteensä Mottagare sammanlagt	Henkilökohtaisia palveluja saaneet Personer som mottagit personlig service		Taloudellista tukea saaneet yhteensä Personer som mottagit ekonomiskt stöd sammanlagt
			siitä kuljetuspua saaneet därav de som fått transportstöd	
2001	14 899	14 670	14 301	804
2002	14 015	13 763	13 415	829
2003	13 133	12 924	12 531	809
2004	11 956	11 716	11 312	827
2005	11 257	..	10 623	..
2004 IV	11 755	11 492	11 082	862
2005 I	11 582	..	10 933	..
II	11 275	..	10 655	..
III	11 140	..	10 518	..
IV	11 026	10 799	10 385	861

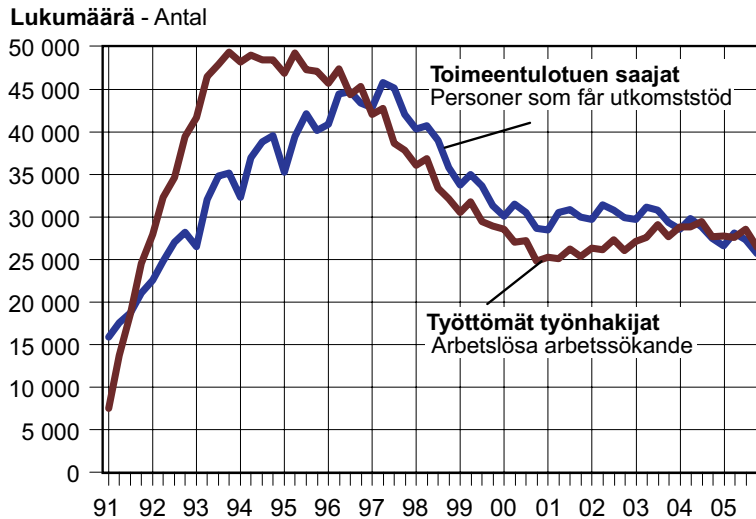
¹Neljänneksiä koskevat tiedot ovat kunkin neljänneksen kuukausitietojen keskiarvoja, vuositiedot keskimääriä kuukaudessa. Uppgifterna för kvartalet är medeltal av månadsuppgifterna inom respektive kvartal, årsuppgifterna är medeltal i månaden.

Lähde: Sosiaalivirasto.

Källa: Socialverket.

21. Toimeentulotukea saaneet henkilöt ja työttömät työnhakijat Helsingissä I/1991–IV/2005

Personer som får utkomststöd och arbetslösa arbetssökande I/1991–IV/2005

Lähde: Sosiaalivirasto ja työministeriö.

Källa: Socialverket och Arbetsministeriet.

22. Vanhuspalvelu, palvelukeskus- ja virkistystoiminta

Åldringsservice, servicecentrals- och rekreativservice

Vuosi, neljännes År, kvartal	Vanhainkodeista laitospalvelua saaneet ¹ Personer som vårdats på åldringshem ¹			Palvelukeskus- ja virkistystoiminta ¹ Servicecentrals- och rekreativservice ¹	
	Yhteensä Totalt	Sosiaaliviraston laitokset Anstalter under socialverket	Yksityiset laitokset Privata anstalter	Kävijöitä keskim./avoinnaolopäivä Besökare i medeltal per öppethållningsdag	
2001	2 711	1 200	1 522	3 720	
2002	2 025	1 231	1 488	3 651	
2003	2 661	1 217	1 455	3 473	
2004	2 614	1 186	1 435	2 614	
2005	2 565	1 152	1 396	3 962	
2004 IV	2 614	1 189	1 432	4 304	
2005	I	2 574	1 169	4 436	
	II	2 555	1 144	3 765	
	III	2 559	1 141	3 131	
	IV	1 926	1 151	4 516	

¹Neljänneksiä koskevat tiedot ovat kunkin neljänneksen kuukausitietojen keskiarvoja, vuositiedot keskimääriä kuukaudessa. Uppgifterna för kvartalet är medeltal av månadsuppgifterna inom respektive kvartal, årsuppgifterna är medeltal i månaden.

Lähde: Sosiaalivirasto.

Källa: Socialverket.

23. Kotihoito

Hemnavård

Vuosi, neljännes År, kvartal	Kotihoito yhteensä - Hemnavård sammanlagt				Yli 75-vuotiaiden kotihoito - Hemnavård för över 75-år										
	Kotihoito- palveluja käyttäneet henkilöt Personer som anlitat hemvårds- tjänsten	Kotihoitokäynnit - Hemnavårdsbesök			Kotihoito- palveluja käyttäneet henkilöt Personer som anlitat hemvårds- tjänsten	Kotihoitokäynnit - Hemnavårdsbesök									
		Kaikki käynnit yhteensä Samtliga besök	Terveyskeskus - Hälsoentralen			Kaikki käynnit yhteensä Samtliga besök	Kotisairaan- hoitokäynnit Hemmasjuk- vårdsbesök	Kotipalvelu- käynnit Hemservice- besök							
2003	..	2 041	598	472	211	22	689	..	1 571	243	334	882	16	465	
2004	..	1 623	204	481	833	19	493	..	1 245	595	349	405	15	342	
2005	15 071	1 423	881	1 031	784	392	097	9 931	1 101	766	782	982	318	784	
2004 IV	..	414	728	124	626	5	027	..	314	311	88	993	3	823	
2005	I	9 053	306	496	194	432	112	064	6 509	240	960	148	843	92	117
	II	9 221	342	943	256	537	86	406	6 572	266	591	196	430	70	161
	III	9 233	379	903	285	017	94	886	6 398	291	534	215	396	76	138
	IV	9 774	394	539	295	798	98	741	6 739	302	681	222	313	80	368

Vanhus- ja vammaisten kotipalvelu on siirtynyt 1.1.2005 sosiaalivirastosta terveyskeskuksen kotihoidon yhteyteen.

Kotihoidon pienlaitteet ovat olleet poissa käytöstä helmi - maaliskuussa 2005. Kotihoidon käyntejä on tämän takia jäänyt kirjautumatta. Integroidussa kotihoidossa kotisairaanhoitokäynteihin sisältyy myös kotipalvelua. Hoitopuhelut on jätetty laskelman ulkopuolelle.

Lähde: Sosiaalivirasto ja terveyskeskus.

Källa: Socialverket och hälsovårdscentralen.

24. Terveysthuoltokäynnit (Helsingin terveystakeskuksen oma toiminta sekä ostopalvelut Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymältä (HUS))

Besök vid Helsingfors stads egen och den hälsövärdsservice staden köper av Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt HNS

Vuosi, neljännes År, kvartal	Avohoito- käynnit Besök inom öppenvård	Lääkäriin vastaanotto Läkar- mottagning	Terveyst- keskus- päivystys Hälsöcentral- jour	Kotihoito yhteensä Hemvård sammanlagt	Hammas- huolto Tandvård	Muu perus- terveyden- huolto Övrig bas- hälsövärd	Somaattinen erikois- sairaanhoito Somatisk special- sjukvård	Psykiatrinen erikois- sairaanhoito Psykiatrisk special- sjukvård
2002	3 226 343	480 989	111 871	528 955	400 305	919 375	589 812	195 036
2003	3 187 259	458 966	116 134	496 317	423 726	910 616	577 560	203 940
2004	3 165 270	460 058	109 357	501 683	414 523	909 708	571 426	198 515
2005	4 180 972	484 304	115 814	1 427 720	414 136	953 790	580 919	204 289
2004 IV	860 496	124 337	27 334	129 700	109 076	269 466	149 007	51 576
2005 I	996 982	123 007	28 828	307 507	102 122	235 281	146 339	53 898
II	1 055 105	125 706	29 512	343 664	111 446	237 646	152 896	54 235
III	973 055	107 135	28 718	380 861	82 227	198 912	131 773	43 429
IV	1 155 830	128 456	28 756	395 688	118 341	281 951	149 911	52 727

Vanhusten ja vammaisten kotipalvelu on siirtynyt 1.1.2005 sosiaalivirastosta terveystakeskuksen kotihoidon yhteyteen. - Sedan 1.1.2005 har hemser-
viken för åldringar och handikappade flyttats över från Socialverket till Hälsövärdscentralens hemmavård.

Hoitopuhelut on jätetty laskelman ulkopuolelle. - Telefonsamtal för värd ingår inte i kalkylen.

Lähde: Perusterveydenhuollon osalta Helsingin terveystakeskuksen (Helsingin kaupungin terveystviraston) Gentia -tulosteet. Erikoissairaanhoidon osalta
Helsingin terveystakeskuksen (Helsingin kaupungin terveystviraston) Ecomed/OR -tulosteet.

Källa: För bashälsövärdens del Helsingfors hälsöcentralens (Helsingfors stads hälsövärdsservice) Gentia-utskrift. För specialsjukvårdens del Helsingfors
hälsöcentralens (Helsingfors stads hälsövärdsservice) Ecomed/OR-utskrift.

25. Käynnit Helsingin terveystakeskuksen sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän (HUS) poliklinikoilla

Besök vid Helsingfors hälsöcentralens och Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts HNS polikliniker

Vuosi, neljännes År, kvartal	Kaikki poliklinikka- käynnit yhteensä Samtliga poliklinik- besök totalt	Kaupungin poliklinikat Stadens polikliniker			Käynnit HUS:n poliklinikoilla ¹ Besök vid HNS polikliniker ¹		
		Poliklinikka- käynnit yhteensä Poliklinik- besök totalt	Päivystys- käynnit Jourbesök	Ajanvaraus- käynnit ² Tidsbeställda besök ²	Poliklinikka- käynnit yhteensä Poliklinik- besök totalt	Päivystys- käynnit Jourbesök	Ajanvaraus- käynnit ³ Tidsbeställda besök ³
2001	748 501	201 645	18 115	181 348	546 856	105 593	272 480
2002	784 848	211 535	16 840	192 720	573 313	100 312	284 827
2003	781 500	218 223	22 777	180 555	563 277	88 891	254 872
2004	769 942	199 745	25 795	152 100	570 197	88 149	258 937
2005	785 208	204 787	24 206	149 470	580 421	86 508	263 362
2004 IV	200 583	51 998	6 352	39 949	148 585	22 160	67 431
2005 I	200 237	53 286	6 032	39 071	146 951	21 337	66 981
II	207 131	54 191	5 972	39 810	152 940	21 935	70 099
III	175 202	43 703	6 352	31 176	131 499	21 539	59 252
IV	202 638	53 607	5 850	39 413	149 031	21 697	67 030

Lähde: Helsingin terveystakeskuksen (Helsingin kaupungin terveystviraston) Ecomed/OR -tulosteet.

Källa: Helsingfors hälsöcentralens (Helsingfors stads hälsövärdsservice) Ecomed/OR-utskrift.

26. Laitoshoito Helsingin terveystieteiden keskuksen sairaaloissa sekä helsinkiläisten potilaiden hoito Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän (HUS)

Anstaltsvård på Helsingfors hälsocentrals sjukhus och vård av helsingforspatienter vid bäddavdelningarna på Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts (HNS) sjukhus

Vuosi, neljännes År, kvartal	Kaupungin sairaaloissa hoidetut potilaat Patienter vårdade på stadens sjukhus			HUS:n vuodeosastoilla hoidetut helsinkiläiset potilaat Helsingforspatienter vårdade på HNS bäddavdelningar			
	Jakson aikana päätyneet hoitojaksot Avslutade vårdperioder	Potilaita hoidossa jakson lopussa Patienter vid slutet av året/kvartalet	Toteutuneet hoitopäivät jakson aikana Utförda vård- dagar	Jakson aikana päätyneet hoitojaksot Avslutade vårdperioder	Potilaita hoidossa jakson lopussa Patienter vid slutet av året/kvartalet	Toteutuneet hoitopäivät Utförda vård- dagar	
2003	29 225	2 724	995 461	76 370	787	338 102	
2004	24 818	2 540	900 048	78 026	737	340 601	
2005*	24 606	2 419	858 660	81 843	..	340 951	
2004*	IV	6 101	2 528	221 264	20 255	737	86 668
2005*	I	5 979	2 505	216 771	20 393	955	88 388
	II	6 248	2 359	214 409	21 894	763	89 686
	III	6 294	2 423	212 320	18 897	842	80 483
	IV	6 085	2 419	215 160	20 659	..	82 394

Lähde: Helsingin terveystieteiden keskus (Helsingin kaupungin terveystieteiden keskus): hoitopäivät Gentia-raportista, hoitojaksot Ecomed/OR-raportista Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (HUS)

Källa: Helsingfors hälsocentral (Helsingfors stads hälsovårdsverk): vårddagarna ur Gentia-rapporten, vårdperioderna ur Ecomed/OR-rapporten Samkommunen för Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt (HNS)

27. Tartunta- ja eräiden muiden tautien todetut tapaukset

Upptäckta fall av smittosamma och vissa andra sjukdomar

	2002	2003	2004	2004	2005*				
				IV	I	II	III	IV	
Salmonellataudit									
Salmonellasjukdomar	394	345	318	55	86	86	104	71	
Punatauti - Dysenteri	28	25	27	5	6	8	12	5	
Malaria	10	8	10	5	-	2	5	1	
Vesikauhuepäily - Misstänkt rabies	9	11	10	4	4	1	4	2	
Tuberculosis alia	20	14	14	4	4	3	4	3	
Tuberculosis pulmonum	48	44	32	8	12	8	11	11	
Virushepatiitti A	176	9	8	3	1	1	2	1	
Virushepatiitti B akuutti	35	18	11	4	3	1	1	2	
Virushepatiitti B krooninen	54	66	56	9	9	11	8	19	
Virushepatiitti C akuutti	17	15	4	-	-	-	-	-	
Virushepatiitti C krooninen	249	222	216	56	44	58	40	65	
Tippuri · Gonorré	62	74	75	15	22	9	15	15	
Kuppa · Syfilis	26	37	37	12	6	9	11	17	
Klamydia	1 840	1 909	1 933	486	407	392	409	435	
HIV	61	55	59	18	9	16	6	10	

Lähde: Terveystieteiden keskus.

Källa: Hälsovårdsverket.

28. Konsertit, teatterit ja ooppera

Konsserter, teatrar och opera

Vuosi, kuukausi År, månad	Konsertit Konsserter		Teatterit Teatrar		Ooppera Opera	
	Konsertteja Konsserter	Kävijöitä Besökare	Näytäntöjä Föreställningar	Myytyjä lippuja Sålda biljetter	Näytäntöjä Föreställningar	Myytyjä lippuja Sålda biljetter
2000	131	135 697	3 279	659 032	393	227 180
2001	113	117 603	3 409	672 721	344	218 663
2002	131	126 649	3 727	739 128	382	226 152
2003	130	144 627	3 647	730 694	397	217 945
2004	158	140 859	3 918	718 603	368	210 063
2005	144	180 525	3 669	743 019	418	216 185
2004 IV	32	38 261	1 423	264 812	126	73 483
2005 I	33	34 822	1 106	183 519	131	59 940
II	25	26 854	872	166 294	88	47 615
III	52	82 132	374	88 202	54	42 946
IV	34	36 717	1 317	305 004	145	65 684

Lähde: Kaupunginorkesterin kanslia, Oy Yleisradio Ab:n konserttitoimisto, Helsingin Juhlaviikot, Teatterin tiedotuskeskus ry.

Källa: Stadsorkesterens kansli, Rundradions konsertbyrå, Helsingfors Festspelel, Informationscentralen för teater i Finland.

29. Kaupunginkirjaston kokonaislainaus

Stadsbibliotekets totala utlåning

Vuosi, kuukausi År, månad	Kokonaislainaus Totalt antal lån	Muutos-% Förändrings-%	Lainaukset/asukas Lån per invånare	Käyntikerrat/asukas Besök per invånare
2001	9 343 810	2,1	16,8	13,2
2002	9 877 608	5,7	17,8	13,9
2003	9 970 197	0,9	17,8	12,6
2004	10 232 092	2,6	18,3	12,5
2005	10 073 766	-1,5	18,0	11,8
2004 IV	2 507 771	-5,1	4,5	3,1
2005 I	2 548 000	-6,5	4,6	2,9
II	2 479 390	1,8	4,4	3,0
III	2 510 886	-2,1	4,5	2,9
IV	2 534 204	1,1	4,5	3,0

Lähde: Kaupunginkirjasto.

Källa: Stadsbibliotek.

KOKO MAAN INDEKSISARJOJA

INDEXSERIER FÖR HELA LANDET

30. Kuluttajahintaindeksi

Konsumentprisindex

Vuosi kuukausi, År, månad	2005 = 100					2000 = 100 Kokonaisindeksi Totalindex
	Kokonais- indeksi Totalindex	Elintarv. ja alko- holittomat juomat Livsmedel och alkoholfria drycker	Asuminen, lämpö ja valo Boende, värme och lyse	Uusimaat Nyland	Etelä-Suomi Södra Finland	
2005	100	100	100	100	100	100
2005 I	99,1	100,4	98,3	99,1	99,1	105,0
2005 II	99,8	101,8	98,6	99,9	99,8	105,6
2005 III	100,1	102,1	98,9	100,2	100,1	106,0
2005 IV	100,2	100,8	99,3	100,2	100,1	106,3
2005 V	99,9	100,2	99,7	99,9	99,9	106,0
2005 VI	100	99,6	100,2	100,1	100,0	106,3
2005 VII	99,6	99,5	100,6	99,5	99,6	106,0
2005 VIII	100	98,9	100,6	100,0	100,0	106,3
2005 IX	100,5	99,0	101,0	100,6	100,5	106,9
2005 X	100,4	98,7	101,0	100,4	100,3	106,8
2005 XI	100,2	99,2	100,9	100,1	100,2	106,5
2005 XII	100,2	99,8	100,9	100,1	100,2	106,6
2006 I	99,9	100,5	101,5	99,6	99,9	106,3

Lähde: Tilastokeskus, Kuluttajahintaindeksi.

Källa: Statistikcentralen, Konsumentprisindex.

31. Asuntojen hintaindeksi

Bostadsprisindex

Vuosi, neljännes År, kvartal	2000 = 100				
	Helsinki Helsingfors	Espoo–Kauniainen Esbo–Grankulla	Vantaa Vanda	Pääkaupunkiseutu Huvudstadsregionen	Koko maa Hela landet
2001	99,5	100,0	99,6	99,6	99,5
2002	109,7	108,5	107,8	109,2	106,8
2003	116,8	114,8	114,5	116,1	113,6
2004	123,8	122,4	124,5	123,6	121,9
2005*	131,6	128,9	128,6	130,6	129,3
2004 IV	124,2	125,1	124,4	124,4	123,2
2005* I	125,2	126,2	125,4	125,5	124,8
2005* II	130,1	128,9	127,4	129,5	128,3
2005* III	133,2	127,6	131,3	131,7	130,8
2005* IV	138,2	132,9	130,5	136,1	133,4

Lähde: Tilastokeskus, Asuminen, Asuntojen hinnat.

Källa: Statistikcentralen, Boende, Bostädernas priser.

32. Tukkuhinta- ja kotimarkkinoiden perushinta- ja partiprisindeksi

Partiprisindex, samt basprisindex för hemmamarknadsvaror

Vuosi, kuukausi År, månad	Tukkuhinta- ja partiprisindeksi Partiprisindex						Kotimarkkinoiden perushinta- ja basprisindex för hemmamarknadsvaror 2000 = 100
	2000 = 100						
	Kokonaisindeksi Totalindex	Kotim. tavarat Inhemskavarors	Tuontitavarat Importvaror	Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet Råvaror och produktionsförnödenheter	Kulutus- tavarat Konsumtions- varor	Investointi- tavarat Investerings- varor	
2002	97,7	99,5	95,0	97,2	99,0	93,9	98,5
2003	97,4	99,5	94,4	96,2	98,0	90,2	98,4
2004	98,3	99,0	97,3	98,8	95,9	88,6	99,9
2005	101,6	101,0	103,3	102,4	94,4	89,4	103,6
2004 XII	98,3	98,9	97,3	99,8	93,7	88,6	100,2
2005 I	98,9	99,1	98,6	100,3	94,4	88,8	100,8
II	99,6	99,4	99,7	101,1	94,5	89,0	101,5
III	100,2	99,7	100,9	101,3	94,1	89,1	102,1
IV	100,6	99,7	102,0	102,0	94,3	89,0	102,6
V	100,5	103,1	101,6	101,7	94,3	89,4	102,6
VI	101,6	103,5	104,0	102,6	94,7	89,7	103,7
VII	102,3	100,7	104,6	102,6	94,6	89,6	104,2
VIII	102,7	100,8	105,4	102,4	94,6	89,6	104,7
IX	102,9	101,2	105,4	102,6	94,0	89,7	105,0
X	103,1	101,5	105,5	103,5	94,3	89,7	105,1
XI	103,2	101,6	105,6	104,1	94,7	89,7	105,2
XII	103,4	101,6	106,1	104,2	94,7	89,7	105,5

Lähde: Tilastokeskus, Tuottajahinta- ja partiprisindeksi.

Källa: Statistikcentralen, Producentprisindex.

33. Ansiotasoindeksi

Förtjänstnivåindex

Vuosi, neljännes År, kvartal	Palkansaajien ansiotasoindeksi Löntagarnas förtjänstnivåindex					
	2000 = 100					
	Kaikki palkan- saajat Löntagare totalt	Tuntipalkkaiset Med timlön	Kuukausi- palkkaiset Med månads- lön	Kuntien Kommunalt palveluksessa olevat	Valtion Statligt anställda	Yksit. Privat
2001	104,5	104,7	104,5	103,5	105,1	104,8
2002	108,2	108,1	108,3	106,8	109,3	108,6
2003	112,6	112,1	112,7	110,7	114,0	113,0
2004	116,8	115,6	117,2	115,1	118,6	117,1
2005*	121,0	119,2	121,6	119,7	122,7	121,3
2004* IV	118,1	116,9	118,5	116,5	119,6	118,4
2005* I	119,1	117,4	119,7	117,6	120,8	119,4
II	121,1	118,9	121,9	119,7	123,1	121,4
III	121,5	119,6	122,2	120,3	123,3	121,8
IV	122,2	120,8	122,7	121,2	123,7	122,5

Lähde: Tilastokeskus, Ansiotasoindeksi.

Källa: Statistikcentralen, Förtjänstnivåindex.